



Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi Bilim Dalı

**ASYA ÖRNEKLERİNDEN HAREKETLE TÜRKİYE İÇİN BİR
KALKINMA MODELİ DEĞERLENDİRMESİ**

Meltem MIZRAK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2017

ASYA ÖRNEKLERİNDEN HAREKETLE TÜRKİYE İÇİN BİR KALKINMA
MODELİ DEĞERLENDİRMESİ

Meltem MIZRAK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

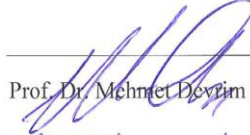
Ankara, 2017

KABUL VE ONAY

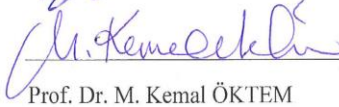
Meltem MIZRAK tarafından hazırlanan “Asya Örneklerinden Hareketle Türkiye İçin Bir Kalkınma Modeli Değerlendirmesi” başlıklı bu çalışma, 30.12.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.



Prof. Dr. Muhittin ACAR (Başkan)



Prof. Dr. Mehmet Devrim AYDIN (Danışman)

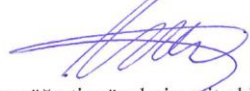


Prof. Dr. M. Kemal ÖKTEM



Prof. Dr. Mete YILDIZ

Doç. Dr. Can Umut ÇİNER



Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Sibel BOZBEYOĞLU

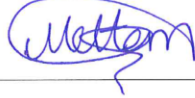
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

30.12.2016



Meltem MIZRAK

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Mehmet Devrim AYDIN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.



Meltem MIZRAK

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etseniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

Tezimin/Raporumuntarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi

19/01/2017

Meltem MIZRAK

TEŐEKKÖR

Tüm hayatım boyunca sevgilerini ve desteklerini benden esirgemeyen anneme ve babama, yüksek lisans tez çalışmam boyunca yardımlarını benden esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Mehmet Devrim AYDIN'a sonsuz sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

MIZRAK, Meltem. *Asya Örneklerinden Hareketle Türkiye İçin Bir Kalkınma Modeli Değerlendirmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2016.

Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin kalkınma yönetiminde başarılı olabilmesi ve gelişmiş ülkeler arasında kendine yer bulabilmesi için model alması gereken Asya ülkeleri kalkınma politikalarının neler olduğunun araştırılmasıdır. Bu kapsamda; araştırmanın ilk bölümünde kalkınma ve kalkınma yönetiminde tarihsel süreç içinde meydana gelen değişimler ele alınmıştır. İkinci bölümde, Asya ülkelerinin 2. Dünya Savaşı'nın bitiminden itibaren bugüne dek izledikleri ve kendilerini başarıya ulaştıran kalkınma politikalarının neler olduğuna, seçilmiş 10 Asya ülkesi kapsamlı olarak incelenmek suretiyle değinilmiştir. Üçüncü bölümde, Türkiye'de cumhuriyetin ilanından günümüze kadar uygulanan kalkınma politikaları dönemsel ve kurumsal bazda incelenmiştir. Son bölümde ise, konu ile ilgili olarak, Japonya, Tayvan ve Singapur'un oluşturduğu üç Asya ülkesinin Ankara'da görev yapan üst düzey yöneticileri ile yapılan görüşmeleri içeren alan araştırmasına yer verilmiş ve Türkiye için bir model önerisi sunulmuştur.

Seçilmiş Asya ülkelerinin kalkınma politikaları incelendiğinde, birtakım temel unsurların mevcut olduğu görülür. Bu unsurlar, söz konusu ülkelerin rekabet edebilirliklerini artıran ve onları kalkınma sürecinde başarıya ulaştıran unsurlardır. Bu tez çalışmasında, Türkiye'nin başarıya ulaşmak için izlemesi gereken kalkınma politikalarının neler olduğunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Tezin sonucunda kalkınmanın sağlanmasında başarının anahtarı olarak şu faktörler ön plana çıkmıştır; toplumun tüm kesimlerinin üzerinde hemfikir olduğu ve devlet tarafından yönlendirilen bir kalkınma politikası, teknolojiye önem verilmesi, ihracata dayalı sanayileşme modeli uygulanması, kalkınmanın motoru olabilecek sektörlerin devlet tarafından desteklenmesi, nitelikli ve yeterli bir altyapının varlığı ve eğitimin kalitesinin artırılması.

Anahtar Sözcükler

Kalkınma, kalkınma yönetimi, Asya ülkeleri, ihracat, eğitim, inovasyon, Ar-Ge

ABSTRACT

MIZRAK, Meltem. *Evaluation of a Development Model for Turkey based on Asian Examples*, Master Thesis, Ankara, 2016.

The aim of this study is to examine the development policies of Asian countries from which Turkey can develop a successful model to itself and find a place in the developed world. In this respect, first chapter dwells on the changes in concepts of development and development administration through a historical perspective. Second chapter scrutinizes the successful development policies of selected 10 Asian countries from the end of 2nd World War till today. Third chapter clarifies the development policies that have been implemented by Turkey from the proclamation of the republic to today by institutions and in an historical order. Last chapter covers a field study based on interviews with senior officials of the three Asian countries (Japan, Taiwan and Singapore) who work in Ankara and a model proposal for Turkey is presented.

When the development policies of selected Asian countries are examined, it is seen that there are some common essential factors. These factors are the ones that increase the competitiveness of the abovementioned countries and make them successful in development process. In this dissertation, it has been aimed to reveal the development policies that Turkey should implement to be successful. According to the results of the dissertation, following factors appeared to be the key success factors in development process; a development policy steered by the government and agreed by all segments of the society, attaching great importance to technology, export-oriented industrialization strategy, supporting the sectors which can be the dynamo of the development, existence of a quality infrastructure and increasing the quality of education.

Key Words

Development, development administration, Asian countries, export, education, innovation, R&D

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK BEYAN.....	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiii
TABLolar DİZİNİ	xvii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xix
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: KALKINMA YÖNETİMİ	5
1.1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1.1. Kalkınma Kavramı.....	5
1.1.2. Kalkınma Yönetiminin Tarihsel Gelişimi.....	8
1.1.3. Büyüme ve Kalkınma	16
1.1.4. Kalkınma Ekonomisi	19
1.1.5. Kalkınma Endeksleri.....	20
1.1.6. Ekonomik Kalkınma Teorileri	22
1.1.6.1. Karl Marx ve Tarihsel Kapitalizm	25
1.1.6.2. Paul Rosenstein-Rodan ve Büyük İtiş Yaklaşımı	25
1.1.6.3. Ragnar Nurkse ve Kısır Döngü Yaklaşımı	26
1.1.6.4. Walt Whitman Rostow ve Aşamalar Modeli	26

1.1.6.5. Alexander Gerschenkron ve Farklılaştırılmış Sistem	28
1.1.6.6. Albert Otto Hirschman ve Dengesiz Gelişme Yaklaşımı	28
1.1.6.7. Paul Alexander Baran ve Neo-Marxizm	29
1.1.6.8. Andre Gunder Frank ve Metropol-Uydu Bağımlılığı	29
1.1.6.9. Samir Amin ve Emperyalist Merkez ve Uydu Halkları	29
1.2. KALKINMANIN FARKLI BOYUTLARI	30
1.2.1. Eğitim ve Kalkınma	30
1.2.2. Tarım, Sanayileşme ve Kalkınma	30
1.2.3. Enflasyon, Yatırımlar, Dış Yardımlar, Teknoloji ve Kalkınma	32
1.2.4. Sağlık ve Kalkınma	33
1.2.5. Kentleşme ve Kalkınma	34
1.2.6. Yoksulluk ve Kalkınma	35
1.2.7. İşsizlik ve Kalkınma	36
1.2.8. Nüfus ve Kalkınma	36
1.2.9 Kadın İstihdamı ve Kalkınma	38
1.2.10. Sürdürülebilir Kalkınma	38
1.2.10.1. Ortak Geleceğimiz Raporu (Brundtland Raporu)	41
1.2.10.2. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Konferansı) ve Gündem 21	41
1.2.10.3. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi	42
İKİNCİ BÖLÜM: KALKINMA YÖNETİMİNDE ASYA MUCİZESİ	44
2.1. ASYA ÜLKELERİNDE KALKINMA SÜRECİ: SEÇİLMİŞ ÖRNEKLER	44
2.1.1. Çin	44
2.1.1.1. Tarihçe	44
2.1.1.2. Çin'de Kalkınma Süreci	46

2.1.2. Japonya	51
2.1.2.1. Tarihçe.....	51
2.1.2.2. Japonya’da Kalkınma Süreci.....	52
2.1.3. Hindistan.....	57
2.1.3.1. Tarihçe.....	57
2.1.3.2. Hindistan’da Kalkınma Süreci	58
2.1.4. Güney Kore.....	61
2.1.4.1. Tarihçe.....	61
2.1.4.2. Güney Kore’de Kalkınma Süreci	62
2.1.5. Endonezya.....	64
2.1.5.1. Tarihçe.....	64
2.1.5.2. Endonezya’da Kalkınma Süreci	66
2.1.6. Tayvan	68
2.1.6.1. Tarihçe.....	68
2.1.6.2. Tayvan’da Kalkınma Süreci.....	69
2.1.7. Tayland	72
2.1.7.1. Tarihçe.....	72
2.1.7.2. Tayland’da Kalkınma Süreci.....	73
2.1.8. Hong Kong.....	74
2.1.8.1. Tarihçe.....	75
2.1.8.2. Hong Kong’da Kalkınma Süreci	76
2.1.9. Malezya.....	77
2.1.9.1. Tarihçe.....	77
2.1.9.2. Malezya’da Kalkınma Süreci	78
2.1.10. Singapur	81
2.1.10.1. Tarihçe.....	81

2.1.10.2. Singapur’da Kalkınma Süreci	82
2.2. ASYA ÜLKELERİ KALKINMA SÜRECİNDEKİ DİĞER ÖNEMLİ UNSURLAR.....	85
2.2.1. Türkiye ile İlişkiler	85
2.2.2. Asya Finansal Krizi	88
2.2.2.1. Krizin Nedenleri.....	88
2.2.2.2. Kriz Süreci	90
2.2.3. İslamî Finans.....	91
2.2.4. Asya Kalkınma Bankası.....	92
2.2.5. ASEAN	93
2.2.6. Asya Ülkelerinde Kalkınma Sürecinin Temel Özellikleri.....	94
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYE’DE KALKINMA SÜRECİ	105
3.1. DÖNEMLER İTİBARIYLA TÜRKİYE’DE KALKINMA.....	105
3.1.1. 1923 – 1938 Atatürk Dönemi	105
3.1.1.1. 1923-1929 Dönemi	105
3.1.1.2. 1929-1938 Arası Dönem ve Devletçilik Politikası	108
3.1.2. 1939-1960 Dönemi	112
3.1.2.1. 1939-1945 2. Dünya Savaşı Dönemi	112
3.1.2.2. 1946-1960 Dönemi	113
3.1.3. 1960- 1980 Arası Planlı Kalkınma ve İthal İkameci Sanayileşme Dönemi	116
3.1.4. 24 Ocak 1980 Kararları ve İhracata Dayalı Kalkınma Stratejisi	118
3.1.5. 1990’lı Yıllar.....	121
3.1.6. 2000’li Yıllar.....	123
3.1.6.1. 2000 Krizi	123
3.1.6.2. 2001 Krizi	124
3.1.6.3. 2008 Dünya Ekonomik Krizi	125

3.2.1. Merkezî Yönetim Düzeyinde Kalkınma Çalışmaları.....	128
3.2.2. Ar-Ge'ye Yönelik Kurumlar Bazında Kalkınma Çalışmaları	139
3.2.3. Ulusal ve Bölgesel Ekonominin Güçlendirilmesine Yönelik Kurumlar Bazında Kalkınma Çalışmaları	143
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: SEÇİLMİŞ ASYA ÜLKELERİ İLE İLGİLİ ALAN ARAŞTIRMASI	148
4.1. ARAŞTIRMA KONUSU	148
4.2. GÖRÜŞMELER	149
4.2.1. Görüşmelerin Önemi ve Amacı	149
4.2.2. Görüşmelerin Sınırlılıkları.....	149
4.2.3. Görüşmelerin Yöntemi	150
4.2.4. Görüşme Yapılacak Kişilerin Belirlenmesi	150
4.2.5. Görüşme Soru Kağıdı	150
4.2.6. Görüşmenin Yapılması	153
4.3. GÖRÜŞMELERİN BULGULARI	153
4.3.1. Japonya Büyükelçiliği Yetkilisi ile Yapılan Görüşme	153
4.3.2. Taipei Ekonomi ve Kültür Misyonu Yetkilisi ile Yapılan Görüşme	158
4.3.3. Singapur Büyükelçiliği Yetkilisi ile Yapılan Görüşme	161
4.4. GÖRÜŞMELERİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ.....	165
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	168
KAYNAKÇA	181
EK 1: GÖRÜŞME SORULARI.....	200
EK 2: ETİK KOMİSYON İZİNİ	202
EK 3: ORJİNALLİK RAPORU	203

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ADB: Asya Kalkınma Bankası

AEC: ASEAN Ekonomik Topluluğu

APEC: Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği

AR-GE: Araştırma ve Geliştirme

ASEAN: Güneydoğu Asya Uluslar Birliği

ASELSAN: Askerî Elektronik Sanayii A.Ş.

BBYSP: Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı

BIS: Uluslararası Ödemeler Bankası

BİLGEM: Bilişim ve Bilgi Güvenliği İleri Teknolojileri Araştırma Merkezi

BM: Birleşmiş Milletler

BOJ: Japonya Merkez Bankası

BTYK: Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu

CFC: Kloroflorokarbon

ÇKP: Çin Komünist Partisi

DAP: Doğu Anadolu Projesi

DB: Dünya Bankası

DHMİ: Devlet Hava Meydanları İşletmesi

DMO: Devlet Malzeme Ofisi

DOKAP: Doğu Karadeniz Projesi

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

DSİ: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

EE: Enerji Enstitüsü

EPDK: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu

GAP: Güneydoğu Anadolu Projesi

GSMH: Gayri Safi Milli Hasıla

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

IBRD: Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

IMF: Uluslararası Para Fonu

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu

İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi

KGM: Karayolları Genel Müdürlüğü

KOP: Konya Ovası Projesi

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

MAM: Marmara Araştırma Merkezi

MITI: Japonya Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı

MKE: Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu

MOF: Japonya Maliye Bakanlığı

MTA: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü

ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

TAEK: Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanlığı

TANAP: Trans-Anatolian Natural Gas Pipeline

TCDD: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü

TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TEİAŞ: Türkiye Elektrik İletim A.Ş. Genel Müdürlüğü

TİKA: T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

TKİ: Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü

TMO: Toprak Mahsulleri Ofisi

TPAO: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğü

TPE: Türk Patent Enstitüsü

TSE: Türk Standartları Enstitüsü

TSKB: Türkiye Sınaî Kalkınma Bankası

TTGV: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı

TÜBA: Türkiye Bilimler Akademisi

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UİS: Ulusal İstihdam Stratejisi

ULAKBİM: Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi

UN: Birleşmiş Milletler

UNCTAD: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

UYAP: Ulusal Yargı Ağı Projesi

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

WTO: Dünya Ticaret Örgütü

YHT: Yüksek Hızlı Tren

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Başlangıçtan 31.12.1962 Tarihine Kadar Türkiye'ye Amerikan İktisadi Yardımları	10
Tablo 2: Kalkınmışlık Düzeyinin Tespitinde Kullanılan Bazı Ölçütlerin 2014 Yılı Değerleri.....	22
Tablo 3: Çin Hakkında Temel Bilgiler	45
Tablo 4: Japonya Hakkında Temel Bilgiler	52
Tablo 5: Hindistan Hakkında Temel Bilgiler.....	58
Tablo 6: Güney Kore Hakkında Temel Bilgiler.....	62
Tablo 7: Endonezya Hakkında Temel Bilgiler	66
Tablo 8: Tayvan Hakkında Temel Bilgiler	69
Tablo 9: Tayland Hakkında Temel Bilgiler	72
Tablo 10: Hong Kong Hakkında Temel Bilgiler	75
Tablo 11: Malezya Hakkında Temel Bilgiler	78
Tablo 12: Singapur Hakkında Temel Bilgiler.....	82
Tablo 13: Türkiye Cumhuriyeti'nin Asya Ülkelerindeki Temsilcilikleri	87
Tablo 14: Asya Ülkelerinin Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Temsilcilikleri	87
Tablo 15: Türkiye Cumhuriyeti ve Asya Ülkeleri Arasındaki Dış Ticaret Hacmi	88
Tablo 16: Asya Ülkeleri GSMH Değerleri (2015 yılı itibarıyla, milyar dolar)	95
Tablo 17: Asya Ülkeleri Yıllık Büyüme Oranları (2015 Yılı İtibarıyla, %).	96
Tablo 18: Asya Ülkeleri Patent Başvuruları (2014 Yılı İtibarıyla).....	97
Tablo 19: Asya Ülkelerinde Doğrudan Yabancı Yatırımlar (2015 Yılı İtibarıyla, Milyon Dolar)	98
Tablo 20: Asya Ülkeleri İhracat ve İthalat Rakamları (2015 Yılı İtibarıyla, Bin Dolar)	99
Tablo 21: Asya Ülkelerinde Tasarrufların Milli Gelire Oranı (%)	100
Tablo 22: Asya Ülkelerinde Yatırımların Milli Gelire Oranı (%)	101
Tablo 23: Asya Ülkelerinde Enflasyon Oranları (2015 Yılı İtibarıyla, %).	101
Tablo 24: Asya Ülkelerinde İşsizlik Oranları (2015 Yılı İtibarıyla, %)	102
Tablo 25: Asya Ülkelerinde Ar-Ge Harcamalarının Milli Gelire Oranı (2011 Yılı İtibarıyla, %)	102

Tablo 26: Asya Ülkelerinde Kamu Borçlarının Milli Gelire Oranı (2015 Yılı İtibarıyla, %)	103
Tablo 27: Asya Ülkelerinde Mevduat Faizi Oranları (2015 Yılı İtibarıyla)	103
Tablo 28: Asya Ülkelerinde Bütçe Açıkları ve Bütçe Fazlalarının Milli Gelire Oranı (2012 Yılı İtibarıyla, %)	104
Tablo 29: Bazı Ekonomik Göstergelerin 2015 Yılı Değerleri	126
Tablo 30: Bazı Kalkınma Ölçütleri 2018 Yılı Hedefleri	127
Tablo 31: Kalkınma Ajanslarının Gelir Kaynakları	146
Tablo 32: Görüşme Yapılan Ülkeler İçin Model Değişkenleri Düzeyi	167
Tablo 33: Dış Ticaret Hacmi (2015 Yılı İtibarıyla, Bin Dolar)	171
Tablo 34: Bazı Kalkınma Göstergelerinin 2014 Yılı Değerleri	173
Tablo 35 Teze Konu Ülkeler için Bazı Kalkınma Göstergeleri	174
Tablo 36: Teze Konu Ülkeler İçin Model Değişkenleri Düzeyi	179

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Kullanılabilecek Bir Büyüme ve Kalkınma Modeli	151
--	-----

GİRİŞ

Kalkınma kavramı; yalnızca ekonomik büyümeden ibaret olmayıp, toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel, eğitim, çevre, kentleşme, bilinç gibi alanlarda topyekûn ilerlemeyi ifade eden bir kavramdır. Bir ülkede gerçekleşen kalkınma hamleleri, ülkedeki siyasal yapının niteliğine göre, devletin üstlendiği rolün farklılaşmasını beraberinde getirir. Ancak, rolü sınırlı bile olsa, devlet, kalkınma yönetiminin temel unsurudur.

Türkiye, gelişmekte olan ülkeler sınıflandırmasında yer alan bir ülkedir. Günümüzde, dünyanın en büyük ilk 20 ekonomisi içerisinde, bir başka deyişle G-20 ülkeleri arasında yer almaktadır. Bu durum, Türkiye'nin başarılı kalkınma politikaları izlediği anlamına gelir. Ancak, tam anlamıyla başarıya ulaşmış bir kalkınma, "gelişmekte olan ülkeler" sınıflandırmasından çıkıp "gelişmiş ülkeler" grubunda yer alma başarısı gösterebilmeyi ifade eder. Bunun sağlanabilmesi için de, Türkiye'de yalnızca ekonomik alanda değil, her alanda tutarlı ve uygulanabilir kalkınma çabalarının bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de kalkınma yönetimi; hem planlama hem de uygulama aşamalarında, dünyadaki konjonktür ve mevcut kaynaklar/potansiyel dikkate alınarak sürdürülmelidir. Bunun için, dünya ülkeleri çeşitli ölçütler açısından değerlendirildiğinde, Türkiye için model olarak alınması gereken ülkelerin Asya ülkeleri olduğu görülür.

Bunun nedenleri ise; söz konusu ülkelerin kalkınma hamlelerinin başladığı dönemlerde Türkiye ile benzer ekonomik verilere sahip olmaları ve ekonomik veriler bağlamında Türkiye için örnek teşkil etmeleri, günümüzde sanayileşmiş Batı ülkelerine oranla, hem temel ekonomik göstergeler hem de diğer kalkınma ölçütleri açısından ileri düzeyde olmaları ve bu nedenle de dünyadaki yeni süper güçler olarak nitelendirilmeleri ve Türkiye ile aralarında tarihten gelen dostluk ilişkilerinin bulunmasıdır.

Diğer yandan, Asya ülkelerinde, Türkiye'nin kalkınma yönetiminde kendilerini model olarak alabilmesine dayanak teşkil eden pek çok olumlu özellik bulunmakla birlikte, söz konusu ülkeler için eleştirilmesi gereken birtakım olumsuz özellikler ve göstergeler de bulunmaktadır. Her olumsuz özellik 10 Asya ülkesinin tamamı için geçerli olmamakla

birlikte, yine de bu sorunların dile getirilmesinde fayda vardır. Bu olumsuz özellikler genel olarak; bazı ülkelerde milli gelir rakamlarının ve büyüme oranlarının Türkiye’den düşük olması, doğrudan yabancı yatırım girişinde ve büyüme oranlarında meydana gelen azalmalar, dış ticaret açıkları, yolsuzluk, yüksek olarak nitelendirilebilecek enflasyon ve işsizlik oranları ile kamu borçları olarak belirtilebilir. Oldukça başarılı bir kalkınma sürecinin yürütüldüğüne işaret eden ve “Asya mucizesi” olarak nitelendirilebilecek olan başarılar 1980’li yıllarda kazanılmıştır ve günümüzde söz konusu ülkelerde de çeşitli sorunlar yaşanmaktadır.

Ancak, bu olumsuz göstergelerin varlığına rağmen, Türkiye’nin, küreselleşme süreci ile birlikte zirveye çıkan rekabet ortamında güçlü bir aktör olabilmek ve her alanda kalkınmayı gerçekleştirebilmek için, bu ülkelerin uyguladıkları politikaları benimsemesi gerekmektedir.

Tezin Kapsamı ve Amacı

Bu tez çalışmasında; Türkiye’nin kalkınma yönetimi hamlelerinde, olması gereken düzeyde başarılı olamadığı, nedenleri ile birlikte ortaya konulmuştur. Kalkınma çabaları, olumlu ve olumsuz yönleri ile birlikte değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonunda da, konu ile ilgili aktörler, örnek alınması gereken ülkeler ve uygulanması gereken kalkınma yönetimi politikaları, bir başka deyişle ortaya konulması gereken model ile ilgili öneriler sunulmuştur. Böylece, kalkınma sürecinde Asya ülkelerinin model alınması durumunda başarıya ulaşılabileceği ortaya konulmuştur.

Türkiye’de; kalkınma yönetimi, Türkiye’de kalkınma ve kalkınma yönetimi politikaları, sürdürülebilir kalkınma yönetimi, kalkınma paradigması, bölgesel kalkınma, kalkınma iktisadı, kalkınma politikası, Asya ülkeleri’nde kalkınma konularında yazılan pek çok tez bulunmaktadır. Ancak, bu çalışma, hem kalkınma ve kalkınma yönetimi kavramlarının tarihsel süreç değişimini, hem de Türkiye’deki ve Asya ülkeleri’ndeki kalkınma sürecini birlikte inceleyen ve Türkiye için bir model önerisi sunan tek tez çalışması niteliğindedir. Bu nedenle çalışma, kalkınma yönetimi alanına farklı bir bakış açısı getirmektedir.

Tezin Araştırma Sorusu

Bu çalışma kapsamında, Türkiye'nin kalkınma yönetimi alanında başarılı politikalar izleyerek gelişmiş ülkeler sınıfına dâhil olabilmesi için hangi ülkeleri ve kalkınma stratejilerini model olarak alması gerektiği sorusuna yanıt aranmaktadır.

Bu bağlamda, çalışmanın araştırma sorusu şu şekilde belirlenmiştir:

“Türkiye'nin kalkınma yönetiminde başarıya ulaşabilmek için örnek alabileceği Asya ülkelerinin kalkınma politikaları nelerdir?”

Tezin Yöntemi

Tez çalışması toplam dört bölümden oluşmuştur. İlk üç bölüm literatür taramasına dayanan tanımlayıcı bir yaklaşımla yazılmış, dördüncü bölümde ise derinlemesine mülakat yönteminden yararlanılmıştır. Yazım aşamasına geçmeden önce, tez planı çerçevesinde literatür taraması yapılmıştır. Daha önce yurt içi ve yurt dışında yapılmış çalışmalar, yürürlükte olan yasal düzenlemeler, güncel rakamlar ve veriler ile yapılan tespitlerden yararlanılmıştır. Bu aşamada, güncel mevzuat, basılı kaynaklar ve elektronik kaynaklardan yararlanılmıştır. Ülkelerin ilgili makroekonomik ve toplumsal göstergeleri, mülakat sonuçlarıyla birlikte değerlendirme sürecine temel teşkil etmiştir.

Tezin Çalışma Planı

Bu tez çalışmasında, genel olarak, Türkiye'nin kalkınma hamlelerinin başarıya ulaşabilmesi ve gelişmiş ülkeler sınıflandırmasına dâhil olabilmek için uygulanması gereken kalkınma yönetimi çalışmaları üzerinde durulmuştur.

Tez dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kalkınma yönetiminin kavramsal çerçevesi üzerinde durulmuş ve kalkınma modelleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, Asya ülkelerinin kalkınma yönetimi alanındaki çalışmaları incelenmiş, başarılarıyla en çok öne çıkan 10 Asya ülkesi (Çin, Japonya, Hindistan, Güney Kore, Endonezya, Tayvan, Tayland, Hong Kong, Malezya, Singapur) inceleme için seçilerek bu ülkeler bazında kapsamlı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Üçüncü bölümde,

Türkiye’de Cumhuriyet’in kuruluşundan günümüze kadar uygulanan kalkınma hamleleri hakkında, dönemler ve kurumlar bazında bilgi verilmiştir. Son bölümde de Japonya, Tayvan ve Singapur’un oluşturduğu üç Asya ülkesinin Ankara’da görev yapan üst düzey yöneticileri ile yapılan görüşmeleri içeren alan araştırmasına yer verilmiş ve Türkiye için bir model önerisi sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM: KALKINMA YÖNETİMİ

Kalkınma kavramı, insanlık tarihi kadar geriye götürülebilir. İnsanoğlu her dönemde yaşam koşullarını iyileştirmek, hayatı kolaylaştırmak için çaba harcamıştır. Bunu hem teorik düzeyde hem de uygulama boyutunda gerçekleştirmiştir. Kalkınma çalışmalarının hem soyut hem de somut olarak başlangıcı Adam Smith ve Sanayi Devrimi dönemlerine kadar götürülebilirse de modern anlamda kalkınma çabaları 2. Dünya Savaşını takip eden yıllara rastlar. O dönemden günümüze kadar kalkınma her zaman üzerinde çalışılan bir konu olmakla birlikte, zaman içerisinde dünya konjonktüründeki değişimlere paralel olarak anlamsal değişikliklere uğramıştır. Önceleri kamu yönetimi alanının bir alt dalı olarak değerlendirilen kalkınma yönetimi, günümüzde yönetim ve sürdürülebilir kalkınma bağlamında değerlendirilmektedir. Bu bölümde; kalkınmanın kavramsal çerçevesi ele alınacak, daha sonra da kalkınma kavramının çeşitli boyutlarına ve sürdürülebilir kalkınma kavramına değinilecektir.

1.1. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Kalkınmanın kavramsal çerçevesi; kalkınma kavramı, kalkınma yönetiminin tarihsel gelişimi, büyüme ve kalkınma, kalkınma ekonomisi, kalkınma endeksleri ve ekonomik kalkınma teorileri bağlamında ele alınacaktır.

1.1.1. Kalkınma Kavramı

Tarihsel süreç içerisinde değerlendirildiğinde kalkınma; aslında insanlık tarihi kadar geriye götürülebilir. İnsanoğlu her zaman, yaşam koşullarını iyileştirme çabası içerisinde olmuştur. Ancak bu konunun bilimsel olarak incelenmesi, 18. yüzyıla dayanmaktadır. Adam Smith, David Ricardo, Thomas Robert Malthus, John S. Mill, Karl Marx gibi yazarlar insanların ve toplumların kalkınmaları üzerinde eserler kaleme almışlardır. Tabii bu dönemde kalkınma, yalnızca Batılı ülkeler için araştırmaya değer görülmüştür.

18. yüzyılda Avrupa’da başlayan Sanayi Devrimi ile kalkınma, o dönemde ekonomik ve toplumsal yaşam için temel hedef olarak belirlenmemiş olmakla birlikte, bu dönemde hayata geçirilen uygulamaların modern kalkınma çabalarının temeli olarak değerlendirilmesi mümkündür. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan ve bütün dünyayı olumsuz yönde etkileyen 1. Dünya Savaşı ile o güne kadar elde edilen tüm kazanımlar önemli oranda kaybedilmişti. 1. Dünya Savaşı’nı müteakip, başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere Batılı ülkeler çok ciddi ekonomik sorunlar ile mücadele etmek durumunda kalmışlar ve bu sürecin sonunda, 1929 yılında yaşanan Dünya Ekonomik Bunalımı ile ekonomiler çökme noktasına gelmişlerdir. Bu dönemde ülkelerin temel hedefi işsizlik ve durgunluk sorunlarının çözülmesi olmuş, kalkınma geri plana itilmiştir. Yaşanan ekonomik koşullara bağlı olarak, 1930’lu yıllarda, ekonomik hayatta devlet anlayışı çok güçlü hale gelmiştir. Bu düşüncenin yerleşmesinde, John Maynard Keynes’in önemli katkıları olmuştur. Kalkınma anlayışındaki değişiklikleri kavrayabilmek için değerlendirilmesi gereken bir başka dönem 2. Dünya Savaşı sonrası dönemdir. 2. Dünya Savaşı’nı müteakip, dünyada siyasal sistemlerde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bunlar Avrupa’nın Marshall Planı aracılığıyla yeniden yapılandırılması, sömürgeciliğin sona ermesi ve üçüncü dünya ülkelerinin ortaya çıkışıdır. Önceleri yalnızca Batılı ülkeler için değerlendirmeye tabi tutulan kalkınma kavramının bütün dünya ölçeğinde önem kazanması ve tartışılmaya başlanması ise 1950’li yılların ortalarında gerçekleşmeye başlamıştır. (Kaynak, 2005: 15)

2. Dünya Savaşı’nın bitimini müteakip, sömürge düzeninin yıkılması ile birlikte, birçok ulus devlet kurulmuştur. Ulus devletler için, siyasi bağımsızlığın yanı sıra, ekonomik bağımsızlık da çok önemliydi. Bu yüzden kalkınma çalışmalarına -özellikle ekonomik kalkınma- çok önem verilmiştir. 2. Dünya Savaşı sonrasında genel düşünce, devletin ekonomiye müdahalesinin gerekli olduğu düşüncesidir. Bu düşünceye koşut olarak, ülkelerin ekonomik sistemleri ne olursa olsun, devlete yüklenen görevler artmıştır. “Bunun gelişmiş kapitalist ülkelerdeki karşılığı refah devleti iken az gelişmiş ülkelerde ise ulusal kalkınmacı devlet olmuştur.” (Aslan, 2015: 108)

İlk önceleri, yalnızca ekonomik boyutları ile ele alınan kalkınma, zaman içerisinde sosyal, siyasal ve çevresel boyutları da olan bir unsur olarak değerlendirilmeye ve bu

kapsamda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Kalkınma, yalnızca Batı ülkeleri için değil, savaş sonrası bağımsızlığını ilan eden üçüncü dünya ülkeleri için de analize tabi tutulmuştur. Bu dönem, söz konusu ülkelerin nasıl kalkınacağı hakkında bilimsel çalışmaların yapıldığı dönemdir. “Üçüncü dünya ülkelerine yönelik araştırmaların kökeni ise, Avrupa’nın, Latin Amerika, Asya ve Afrika’nın sömürgeleştirilmeleriyle ilgili araştırmaları oluşturmaktaydı. Ayrıca, bu incelemeler, daha çok ele alınan yoksul ülkelerin sahip oldukları doğal kaynakları ve oranın çevresel koşullarını tanımaya ve özelliklerini keşfetmeye yönelik incelemelerdir.” (Kaynak, 2005: 15) Daha sonraki dönemlerde ise kalkınma çalışmaları üçüncü dünya ülkeleri ve bu ülkelerde yaşayan insanların sorunları bağlamında yürütülmeye başlanmıştır.

Kalkınma çalışmalarına bu açıdan başlanmış olması, kalkınma denilen olgunun gelişmiş sanayi ülkelerinin bu seviyeye gelebilmek için kat ettiği mesafeler ve onların ulaştığı nihai durum ile özdeşleşmesi sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla az gelişmiş ülkeler kendilerine hedef olarak gelişmiş ülkelerdeki rakamsal değerlere ulaşmayı koymuşlardır. Gelişmiş ülkeler açısından durum değerlendirildiğinde ise; onlar için temel amaç, 2. Dünya Savaşı’ndan büyük zararlar çıkmış olan Batılı ülkelerin yeniden yapılandırılması olmuştur. Bunun için yapılması gereken, uluslararası ticaret ve sermaye hareketlerinin maksimize edilmesiydi ve bu amaçla, 1944 tarihli Bretton-Woods konferansı sonrasında, 1945 yılında Uluslararası Para Fonu (IMF), Uluslararası Yeniden Yapılanma ve Kalkınma Bankası (IBRD) veya yaygın adıyla Dünya Bankası (DB) ve Birleşmiş Milletler (BM) gibi kuruluşlar oluşturulmuştur. Burada temel husus; bu kuruluşlar aracılığıyla az gelişmiş ülkelerde yatırımlar yapılması ve buna bağlı olarak da Batı sanayileşmesinin temel girdilerinin ithalat yoluyla elde edilmesi ve az gelişmiş ülkelerin sanayileşmelerinin/büyümlerinin sağlanmasıdır. (Kaynak, 2005: 17)

Dünyadaki ekonomik ve siyasal konjonktüre bağlı olarak; kalkınma kavramının içeriğinde önemli değişiklikler olmuştur. 1970’li yıllar, 1980’li yıllar, 1990’lı yıllar ve 2000’li yıllar, kalkınmanın, hem teorik olarak hem de uygulama anlamında birbirinden önemli oranda farklılaştığı dönemler olmuştur.

1.1.2. Kalkınma Yönetiminin Tarihsel Gelişimi

Kalkınma kavramının 1950’li yıllarda akademik alanda tartışılır hale gelmesine bağlı olarak, kalkınma yönetimi (development administration) kavramı da gündeme gelmiştir. Kalkınma yönetiminin temel amacı, sistemin devamlılığının ve istikrarın sağlanmasına yardımcı olmaktır ve tamamen ekonomik bir anlama sahip olmaktan ziyade, politik bir anlam da ifade eder. Kalkınma yönetimi, kalkınmanın çok çeşitli alanlarda ulaşılması gereken bir hedef olduğu ve bir bütün olarak düşünüldüğünde her birimin/kurumun kalkınma çabalarından kendi alanı çerçevesinde sorumlu olduğunu kabul eder. “Kalkınma yönetimi, temel olarak, belirli amaçların belirli yapılar gerektirdiği iddiasının kabul edilmesidir.” (Heper ve Berkman, 1980: 69) Kalkınmanın boyutları genişledikçe, kalkınma yönetimi, ortaya çıktığı döneme oranla daha yüksek bir bilgi düzeyi ve çalışma gerektiren bir disiplin haline gelmiştir.

Kalkınma çağı olarak adlandırılabilir olan 1950’li yıllardan itibaren, özellikle Batılı ülkelerde yaşanan refah artışı, iyimserliği de beraberinde getirmiştir. Bu dönemde kalkınma yönetimi, arzu edilen istikrarlı değişimi gerçekleştirebilecek önemli bir unsur olarak görülmekteydi. Kalkınma yönetiminin bilimsel çalışma gerektiren bağımsız bir disiplin olarak ortaya çıkma nedeni, az gelişmiş ülkelerde kalkınma çalışmalarını yönlendirebilecek ve yönetebilecek yönetsel yapıların oluşturulmasının gerekliliğine olan inançtır.

Diğer yandan, 1950’li yıllarda başlayan kalkınma çabaları kapsamında, modern Avrupa’nın sanayileşmesinin ve kalkınmasının ekonomik temelleri, Marshall Planı ve Truman Doktrini ile oluşturulmuştur. Bu dönemde “komünist” SSCB ile “liberal” ABD, özellikle 1947 yılında ABD başkanı Harry Truman tarafından hazırlanmış olan Truman Doktrini’nin ilanı ile, tamamen birbirine karşıt iki kutup haline gelmişlerdir.

Bu dönemde, ABD’de, Avrupa’nın SSCB tehdidinden kurtarılması, bunun için de siyasal ve ekonomik olarak güçlendirilmesi gereği gündeme gelmiştir. Çünkü ABD’nin kendi ekonomik yapısını düzeltebilmek için dış ticaret hacmini artırması, bunun için de Avrupa’nın ekonomik durumunun düzeltilmesi gerekmektedir. Bu amaca ulaşabilmek için, içlerinde Türkiye’nin de yer aldığı Avrupa ülkelerine, Truman Doktrini ile askeri yardım, Marshall Planı ile de mali yardımlar yapılmıştır. “Dış yardımlar, modern

anlamda, Soğuk Savaş konjonktüründe ABD tarafından güvenlik temelli bir dış politika enstrümanı olarak başlatılmıştır.” (Gökgöz, 2015: 143)

ABD, yapacağı ekonomik yardım karşılığında Avrupa ülkelerinden kendi aralarında gümrük birliği sağlamalarını ve ekonomik yapılarındaki aksaklıkları gidermelerini istemiştir. Bu plan, hem Avrupa ülkeleri hem de ABD için son derece olumlu sonuçlar doğurmuştur. Söz konusu ülkeler, gereksinim duydukları sanayi ürünlerinin büyük kısmını ABD’den ithal eder hale gelmişlerdir. “Eğer Marshall yardımlarını, basitçe enflasyonu kontrol etmeyi, ticareti canlandırmayı ve üretimi yeniden başlatmayı amaçlayan bir program olarak görürsek başarılı olduğunu söylememiz mümkündür.” (Erhan, 1996: 284)

1948-1951 yılları arasında uygulanan plan, resmi olarak, 1953 yılında sona ermiştir. Ancak ABD’den alınan dış yardımlar 1963 yılına kadar devam etmiştir. Bu bağlamda; Marshall Planı kapsamında değerlendirilebilecek olan yardımlardan, çeşitli başlıklar altında olmak üzere, Türkiye’nin payına düşen yaklaşık 1,7 milyar dolar olmuştur. Bu yardımların, başta tarım alanında olmak üzere Türkiye’nin kalkınma çabalarında önemli desteği söz konusudur. Truman Doktrini kapsamında ise Türkiye’ye 100 milyon dolar verilmiştir.

Marshall Planı ve Truman Doktrini kapsamında Türkiye’ye yapılan yardımlar şu şekildedir:

Tablo 1: Başlangıçtan 31.12.1962 Tarihine Kadar Türkiye'ye Amerikan İktisadi Yardımları

(Milyon Dolar)Error! Reference source not found.

Seneler (*)	Bağış (b)	İkraz	Şarta Bağlı (a)	Yekun	Teknik İşbirliği	Kalkınma İkraz Fonu (DLF)	Zirai Madde	Yekun
1949	-	24.0	9.8	33.8	-	-	-	33.8
1950	13.1	49.8	7.5	70.4	1.6	-	-	72.0
1951	49.0	-	-	49.0	0.8	-	-	49.8
1952	57.4	11.2	-	68.6	1.0	-	-	69.6
1953	56.4	-	-	56.4	2.1	-	-	58.5
1954	75.8	-	-	75.8	2.9	-	-	78.7
1955	66.6	20.0	-	86.6	4.1	-	26.6	117.3
1956	82.0	25.0	-	107.0	2.2	-	15.1	124.3
1957	30.5	25.0	-	55.5	3.4	-	68.8	127.7
1958	70.0	-	-	70.0	4.5	10.0	52.0	136.5
1959	100.0	-	-	100.0	4.5	25.2	34.7	164.4
1960	83.0	-	-	83.0	4.4	-	35.0	122.4
1961	90.0	-	-	90.0	4.4	135.6	26.0	256.0
1962	58.0	-	-	58.0	4.9	-	126.9	189.8
1963	55.0	-	-	55.0	1.4	41.3	0.9	98.6
Yekun	886.8	155.0	17.3	1,059.10	42.2	212.1	386.0	1,699.40

Kaynak: T.C. Maliye Bakanlığı, 1963

(a): Avrupa memleketleri arasında 1948-1950 tarihlerinde mevcut anlaşmaya göre Türkiye'nin Avrupa memleketlerine sattığı mallara karşı alınan dolarlar.

(b): Amerikan Yardım Programı gereğince Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı (OECE) tarafından 1949-50 devresinde Türkiye'ye verilen 71.5 milyon dolar (Tiraj hakkı) hariç.

(*): Amerikan Mali Yılı

Diğer yandan, Marshall Planı ve Truman Doktrini kapsamında, ikili antlaşmalar aracılığıyla Türkiye'ye yapılan yardımların yalnızca tek boyutuyla değerlendirilmesi subjektif ve eksik nitelikte bir yaklaşımdır. Bu antlaşmaların amacı yalnızca Türkiye'ye finansal destek vermekten ibaret olmayıp, söz konusu antlaşmalar ile Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşundan itibaren başarıyla uygulamaya koyduğu millileştirme politikalarından da uzaklaşmalar başlamıştır. Bu durumu Tunçkanat (1970: 363) şu şekilde ifade etmektedir:

Tam bağımsızlık, uluslaşma ve millileştirme ilkeleri yeni Türk Devletinin temel politikası olarak, 23 Şubat 1945'e kadar uygulanmıştır. Bu tarih, T.C. Hükümeti ile ABD Hükümeti arasında ilk yardım anlaşmasının imzalandığı ve temel politikadan da ilk sapmanın başlangıcıdır. Bunu savaş sonrasında ilk yardım anlaşması olan 27 Şubat 1946 tarihli ABD Hükümeti ile T.C. Hükümetleri arasında imzalanan 10 milyon dolarlık kredi anlaşması ve sıra ile diğerleri izlemiştir.

Kalkınma alanındaki bir diğer önemli gelişme de, 1960'lı yıllarda ABD'de siyasiler-üniversiteler- özel kuruluşlar arasında işbirliği yapılmasıdır. Tabii burada da amaç kalkınmanın sağlanması idi. Bu işbirliğinin sonucunda kalkınma yönetimi, kamu yönetimi disiplininin inceleme alanına girmiştir. Bu amaçla çeşitli yardım programları hayata geçirilmiş, az gelişmiş ülkelere ABD'den uzmanlar gönderilmiş ve bu ülkelerde kamu yönetimi alanında faaliyet gösteren enstitüler açılmıştır. (Aslan, 2015: 49)

Ancak zaman içerisinde kalkınma yönetimi anlayışında da değişiklikler meydana gelmiştir. Yeni kamu işletmeciliği yaklaşımından etkilenen kalkınma yönetimi bağlamında kalkınma, yalnızca ekonomik bir genişleme ve Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) artışını ifade etmemekte, aynı zamanda demokrasinin benimsenmesi ve yerleşmesi, tarımın daha geri planda kalıp sanayileşmenin öne çıkması gibi anlamlara da gelmekteydi.

Devletin, kendisine yüklenen bu ek görevleri yerine getirebilmesi için ithal ikameci büyüme modeli, kamulaştırma, planlama, kamu yatırımları gibi araçlar kullanılmıştır. Bu araçların kullanılmasının nedeni, özellikle az gelişmiş ülkelerde, özel sektörün yeterince güçlü olmamasıdır. Tüylüoğlu (2004: 263) bu durumun gerekçesini şöyle açıklar:

Kalkınmanın ilk aşamalarında devletin bu yollarla ekonomiye karışmasının makul ve geçerli bir gerekçesi vardı: Az gelişmiş ülkelerde az sayıda yabancı sermayenin

aktivitelerinden başka, gelişmiş yerel bir işadamları topluluğu veya sanayi kesimi bulunmamaktaydı. Bu yüzden devlet ekonominin her alanına nüfuz etmek ve büyük ekonomik faaliyetlerin neredeyse tamamını bizzat yerine getirmek zorundaydı.

Ancak 1970’li yıllara gelindiğinde, başta petrol krizi ve Vietnam Savaşı olmak üzere, dünya genelinde yaşanan gelişmeler, kalkınma çabalarını olumsuz yönde etkilemiş ve ithal ikameci sanayileşme ve devlet müdahalesine dayalı kalkınma stratejilerinde ciddi sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Bunun en önemli göstergeleri, yoksulluğun tüm dünyada artarak devam etmesi ve başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere, dış borçlanmanın önemli oranda artışı olmuştur. Bu dönemde kalkınma yönetimine duyulan güven azalmaya başlamıştır. Modernizasyon ve kalkınma çabaları, örneğin gelir artışı gibi birtakım olumlu sonuçlar doğursa da, dünya genelinde açlık, yoksulluk, gelir dağılımında adaletsizlik gibi sorunlar artarak devam etmektedir. Bununla birlikte, 1970’li yıllarda yaşanan krizler, bu sorunları daha da ağırlaştırmıştır. Bunların sonucunda, Batı’nın kalkınma yönetimi yaklaşımının tüm sorunları çözeceğine olan inanç azalmaya başlamıştır. Böylece kalkınma yönetimi yaklaşımı, 1980’li yıllardan itibaren, “development administration” anlayışından “development management” anlayışına doğru evrilmiştir. (Dwivedi, 2002: 242)

Bu gelişmelerin sonucunda, 1980’li yıllara gelindiğinde, devletin ekonomiye müdahalesi sorgulanır olmuş ve neo-liberal politikaların etkisiyle özel sektör ön plana çıkarılmaya başlanmıştır. Bu düşüncenin yayılmasını kolaylaştıran temel etmenler ise, 1989 yılında Berlin Duvarı’nın yıkılması ve 1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) dağılması olmuştur. Bu yaklaşım temel olarak, devletin rolünün küçültülmesi argümanından yola çıkmaktadır. Piyasa odaklı yaklaşım, tüm dünyada popüler hale gelmeye başlamıştır. Bu yaklaşım, özel sektörü ve yönetişimi ön plana çıkarmaktadır. Bu noktada kalkınma yönetimi, bürokrasinin minimize edilmesi düşüncesini benimser. Kalkınma yönetiminin, kamu sektörü ve özel sektör arasında bir ara bulucu rolü üstlenebileceği düşünülmüştür.

Diğer yandan, 1960’li yıllardaki kalkınma çabalarının yetersizliği, 1970’li ve 1980’li yıllarda uygulanan ithal ikameci stratejinin başarısızlığı, SSCB’nin dağılması gibi gelişmeler Washington Uzlaşısı’nı ve buna bağlı olarak da faiz oranları serbestisi, dış

ticaret serbestisi, özelleştirme gibi bileşenleri olan neo-liberal politikalar ile küreselleşme olgusunu dünya çapında popüler hale getirmiştir. Washington Uzlaşısı'nın bir diğer etkisi ise, kalkınma yönetimi çalışmalarının yerini yönetim ve yeni kamu işletmeciliği çalışmalarının almaya başlamasıdır. (Aslan, 2015: 112)

Williamson (1993: 1332-1333), ABD ve G-8 ülkelerinin kabul ettiği, IMF, DB ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) desteğiyle, 1980'li yıllardan itibaren uygulanmaya başlanan neo-liberal ekonomi politikaları olarak adlandırılan Washington Uzlaşısı'nın temel başlıklarını şu şekilde belirtir:

- 1- Mali Disiplin
- 2- Kamu Harcama Öncelikleri
- 3- Vergi Reformu
- 4- Finansal Liberalizasyon
- 5- Döviz Kurları
- 6- Ticaretin Liberalleştirilmesi
- 7- Doğrudan Yabancı Yatırımlar
- 8- Özelleştirme
- 9- Bazı Düzenlemelerin Kaldırılması
- 10- Mülkiyet Hakları

Ancak, Washington Uzlaşısı ve neo-liberal ekonomi politikaları ile kalkınma çabalarında arzu edilen sonuca ulaşamayınca, Post Washington Uzlaşısı gündeme gelmiştir. Bu uzlaşısı, Joseph E. Stiglitz tarafından önerilmiştir. Stiglitz'e göre devlet; tüm toplumu ilgilendiren eğitim, çevre, hukuk gibi konularda çalışmalar yapmalıdır. Devlet, kalkınma çabalarının olmazsa olmaz bir aktörüdür. (Parasız, 2003: 151)

Post Washington Uzlaşısı, Washington Uzlaşısı'ndan şu noktalarda ayrılır: (Parasız, 2003: 11-12)

- 1- Piyasa sisteminin işleyişinde herhangi bir aksaklık yaşandığı zaman devlet bu aksaklığı gidermek için müdahale edebilir
- 2- Sosyal sermaye kavramı önemlidir. Bu anlamda ekonomik kalkınma, yalnızca ekonomik boyutlarla değil, sosyal açıdan da incelenmekte ve toplumsal bir

dönüşüm olarak değerlendirilmektedir. Sosyal sermaye, fiziksel sermayeyi daha verimli hale getirir.

Diğer bir deyişle, büyük oranda neo-liberal politikaların etkisi ile dünya konjonktüründe, düşünsel anlamda önemli değişikliklerin yaşanmaya başlandığı 1990'lı yıllarda, kalkınma anlayışında da değişiklikler olmaya başlamıştır. “Ancak, ifade edilmelidir ki, kalkınma anlayışı, 1990'lı yıllarda hızlanarak ekonomik büyüme merkezli çevresini aşmış; insan-merkezli, çevre-merkezli ve insan-doğa veya insan-çevre ilişkilerini ya da dengesini bozmayan dengeli ve uyumlu bir kalkınma hedefine odaklanmaya başlamıştır.” (Sadioğlu ve Öktem, 2011: 48)

Ne var ki, teorik olarak kalkınma anlayışında değişikliklere giderken, uygulamada durum bu kadar parlak olmamıştır. Özellikle 1990'lı yıllarda yaşanan ekonomik krizler, popülist politikaların da etkisiyle, kalkınma hamlelerinde büyük başarısızlıklar yaşanmasına neden olmuştur. Bu noktada temel sorun; başta yönetim olmak üzere, uluslararası düzeyde kabul gören birtakım teorik değişikliklerin uygulamaya geçirilmesinde yeteri kadar başarılı olunamamasıdır. Bunun nedeni uygulama aşamasında siyasi kaygıların devreye girmiş olması, sonucu da belirlenen hedeflerden sapmaların gerçekleşmesidir. “Yönetim yapısında ve kurumsal sermaye birikiminde artış olmazsa, küresel bağlamda herhangi bir büyüme stratejisi başarısız olmaya mahkûmdur. Bu, kalkınma politikasında, son yarım yüzyılda alınmış en büyük derstir.” (Murshed, 2002: 29) Neo-liberal politikaların uygulanması ve yönetim kavramının da etkisiyle ekonomide devlet müdahalesinin gerekliliğine olan inanç azalmış olmakla birlikte, bu kavramların uygulanmasında yaşanan aksaklıklar nedeniyle meydana gelen ekonomik krizlere bağlı olarak, devlet bazı alanlarda kalkınmanın temel unsuru olarak görülmeye başlanmıştır. “Kendiliğinden işleyen piyasalar ve minimal devlet söylemleri, ekonomik ve finansal kriz ile devletin ekonominin küçülmesini sınırlandırmak için büyük yatırımlar yapması gerektiği olguları ile karşı karşıya gelmiştir”. (Pirili ve Pırılı, 2015: 253)

2000'li yıllara gelindiğinde ise çok ciddi oranlarda ekonomik büyüme sağlayan ülkelerde dahi kalkınmanın gerçekleştirilememiş olması, kalkınma yönetimi çabalarına ilişkin perspektifin değişmesine neden olmuştur. Kalkınma programları ile arzu edilen sonuçlara ulaşamadığı ortaya konmuştur. Bunun temel nedeni; kalkınma

çalışmalarında bürokratların verimsiz ve baskıcı olmaları ve böylece yönetsel etkinliğin sağlanamamış olmasıdır. Kalkınma yönetimi, temel olarak, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, uluslararası, ulusal ve yerel düzlemlerde kabul edildiği üzere, sürdürülebilir kalkınma kavramı etrafında şekillenmeye başlamıştır.

Kalkınma, inovasyon, kurumsal yenilikler günümüzde çok önemli olarak değerlendirilen kavramlardır. Ancak bunların etkin bir şekilde uygulamaya geçirilebilmesi için teorik temellerinin olması gerekir. Sağlıklı teorik temellerin oluşturulabilmesi de bazı koşulların varlığını gerektirir. Bu, her şeyden önce bir algı ve bilinç meselesidir. Herhangi bir şeyin başarılabilmesi için, ilk önce onun başarılacağına inanmak gerekir. Bu da zihnin özgür bırakılması ile gerçekleşebilir. “İnovasyonların gerçekleştirilebilmesinin önündeki en büyük engel, belki de, eski varsayımlara ve pratiklere mahkûm olan insan zihnidir.” (Fukuda-Parr, Lopes ve Malik, 2002: 19)

Kalkınma, hem özel sektör, hem de kamu sektörü tarafından, koordineli olarak yürütülmesi gereken bir süreçtir. Bu hem bir görev, hem de bir sorumluluktur. “Sonuçta; kamu kurumları veya özel kurumlar yalnızca bireysel gelişimin ve sosyal sorumluluğun sağlanması konularında ne kadar etkili oldukları hususunda değerlendirilebilir.” (Rondinelli, 1993: ix)

Ekonomik ve toplumsal yaşamda devletin rolü, her zaman tartışmalı bir konu olmuştur. Bu tartışma, yönetim kavramı etrafında şekillenmektedir. “Devletin geleneksel rolü olan “hâkim tepeler”, günümüzde; diğer hükümetler, ulus üstü organizasyonlar, vatandaşlar, gruplar, dernekler, hükümet dışı organizasyonlar ve sivil toplum gibi çoklu güçler ve kurumlar tarafından değişikliğe uğratılmaktadır.” (Farzmand, 2005: 208) Burada “hâkim tepeler” kavramı; idari faaliyetlerden yalnızca devletin sorumlu olduğu, yönetim kavramına karşıt bir yönetim algısını ifade etmektedir. Yönetim kavramı, yalnızca devletin rolünün küçültülmesi düşüncesi ile sınırlandırılmış değildir; kalkınma politikaları bağlamında, kişilerin yönetime katılması süreci ve sosyal hayat ile ilgili de temel zihniyet değişiklikleri öngörmektedir. Yani yönetim ile devlet ve vatandaş algılarında önemli dönüşümler yaşanmaktadır. “Kalkınma politikalarındaki en önemli değişikliklerden biri; kalkınmacı, demokratik ve sosyal anlamda tüm vatandaşları kapsayıcı bir anlayış geliştirilmesidir.” (Mkandawire, 2001: 8) Günümüzde kalkınma;

devletin, sivil toplum kuruluşlarının, özel sektörün ve uluslararası örgütlerin ortaklaşa gerçekleştirdikleri bir süreç olarak görülmektedir.

1.1.3. Büyüme ve Kalkınma

Büyüme ve kalkınma kavramları hakkında yapılan çalışmaların, Sanayi Devrimi dönemine kadar geriye götürülmesi gerekir. Dünyada ekonomik büyüme olgusu değerlendirildiğinde, Sanayi Devrimi'nin çok önemli bir dönemi işaret ettiği görülür. Çünkü Sanayi Devrimi, ekonomik ve toplumsal yaşamda pek çok dönüşümü beraberinde getirmiştir. Ekonomik büyümenin tetikleyicisi olan Sanayi Devrimi, her ne kadar Avrupa'da başlamış olsa da, asıl olarak büyüme, ABD'nin katkılarıyla, 19. yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir. Sanayileşme sürecinin ilk aşamalarında, yoğun bir üretim artışı yaşanmıştır. Ancak daha sonra, işgücünün değersiz olması ve üretime odaklanma algısında değişiklikler yaşanmıştır. Sanayileşmenin sürecinin ikinci aşaması ilk aşamasından oldukça farklıdır. "Sanayileşmenin ikinci aşamasında, üretim sürecinde temel bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Sanayi sektöründe insan sermayesine olan talep önemli oranda artmış, bu durum insani sermaye birikimini tetiklemiş ve sonuçta doğum oranlarında ve nüfus artışında ciddi bir düşüş meydana gelmiştir." (Galor, 2011: 66)

Sanayi Devrimi'nde temel öncelik, gelir dağılımı konusuydu. 1929 Büyük Buhran dolayısıyla, 1930'lu yıllarda istihdam temel öncelik haline geldi. 1950'li yıllardan itibaren ekonomideki odak noktası ekonomik büyüme oldu. Kalkınma çabalarının bilimsel olarak ele alınmaya başlandığı 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde kalkınma, iktisadi büyüme ile özdeş olarak görülmekteydi. Ancak, iktisadi büyümenin belli bir düzeyde de olsa sağlandığı ülkelerde, kalkınmanın gerçekleştirilememiş olduğu görüldüğünde, kalkınmanın yalnızca ekonomik büyümeden ibaret olmadığı anlaşılmıştır. Burada esas olan, kişi başına gelirin artırılmış olması değil, bu gelirin ülke çapında dengeli bir şekilde dağıtılmış olup olmadığıdır.

Sanayi Devrimi'nin haricinde, dünya genelinde, ekonomik büyümenin en çoklaştığı dönem 1950-1973 arası dönemdir. Ancak, bu dönemden sonra büyüme hızında düşüşler yaşanmıştır. 1973 sonrası dönem, ekonomide liberalizasyona geçişin yaşandığı dönemdir. Zaman içerisinde, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki uçurum gittikçe

derinleşmiştir. Söz konusu ekonomik bunalımların etkilerinin daha fazla hissedilmesinde küreselleşmenin de etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür. Az gelişmiş ülkeler, bu bunalımlardan gelişmiş ülkelere oranla daha fazla etkilenmişlerdir. “Diğer bir deyişle, 1973 sonrasında bunalımlar gelişmekte olan ülkelere kaymıştır.” (Bulutay, 2004: 38)

Kalkınma ve büyüme kavramları en genel haliyle ifade edilecek olursa; üretim faktörlerinin sayıca artışı büyüme, nitelik olarak artışı ise kalkınma olarak düşünülebilir. Büyüme, GSMH’da bir artışı ifade ederken, kalkınma bu artışın toplum içerisinde dengeli bir şekilde dağılımını ifade etmektedir. Büyüme, bir ekonomideki üretim faktörleri bağlamında da tanımlanabilir. “Ekonomik büyüme; faktör arzlarındaki (emek ve sermaye) veya faktörlerin produktivitesindeki (bir birim faktör girdisinin karşılığında oluşan ürün) değişimlerden oluşan gelir artışı olarak tanımlanabilir.” (Çılbant ve Hepaktan, 1999: 49)

Bir ülkede gelir dağılımında adalet olmazsa, kalkınma gerçekleşemez. Ekonomik ve toplumsal huzursuzluklar yaygın hale gelir. Ekonomik büyüme milli gelirdeki artışı ifade ederken, kalkınma ölçütlerine kişi başına düşen milli gelir artışı, bebek ölüm oranlarının azalması, kitap okuma oranının artması, işsizlik oranının azalması örnek gösterilebilir. “Ekonomik kalkınma, bir toplumun, ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda arzu edilen her türlü gelişme ve değişmeye ulaşması olarak tanımlanabilir.” (Pınar ve Erdal, 2011: 78)

Büyüme, üretim artışı ve bunun sonucunda da Gayri Safi Yurt İçi Hasıla’da (GSYİH) meydana gelen artıştır. Ekonomik yapıda herhangi bir değişimi gerektirmez. Ancak kalkınma; nicelik açısından değil, nitelik açısından bir değişimi beraberinde getirir. Kalkınma, her şeyden önce bir zihniyet değişikliğidir. Büyüme, var olan ekonomik düzen ile gerçekleştirilebilir. Ancak kalkınma, var olan ekonomik yapının değiştirilmesini gerektirir. Bu açıdan değerlendirildiğinde kalkınma; yalnızca az gelişmiş ülkeler için konulan bir hedef olmamalıdır. Her ülke, kendi gereksinimleri doğrultusunda ve kendi dinamikleri uyarınca kalkınma hedeflerini belirlemelidir.

Kalkınma yalnızca milli gelir artışından ibaret değildir. Diğer ekonomik göstergelerdeki iyileşmeler ile mal ve hizmetlerde nitelik olarak değişmeyi de ifade eder. Kalkınma,

büyümeden farklı olarak yapı değişikliğini gerektirir. En genel anlamda kalkınma, toplumsal bir dönüşümü ifade eder. Kalkınma, yapısal bir değişikliktir. Temelinde zihniyet değişimi yatar. Büyümeden farklı olarak kalkınma, bir devlet politikasının varlığını gerektirir. Her ülke aynı şekilde, aynı yöntemlerle kalkınamaz çünkü ekonomik koşulları, örf ve adetleri, siyasi yapısı, sahip olduğu kaynakları birbirinden farklıdır. Bu nedenle, tüm dünya ülkeleri için her durum ve her koşulda uygulanabilecek genel geçer kalkınma stratejilerinin oluşturulması mümkün değildir.

Kalkınma, büyümeden çok daha geniş kapsamlı bir kavramdır. Ekonomik-toplumsal-siyasal birçok bileşen içerir. Ancak, kalkınmanın gerçekleştirilmesi için, bu unsurların birbirleri ile karşılıklı ve doğru iletişim içerisinde bulunması gerekir. Günümüzde kalkınma; ekonomik, teknolojik, siyasi ve sosyal alanlarda topyekûn bir değişimden ziyade, bir “dönüşümü” ifade etmektedir. Kalkınma; bir ülkede yurttaşların temel gereksinimlerini eksiksiz bir şekilde karşılamak, kişilerin özgür bireyler haline gelmelerini sağlamakla yükümlüdür. Yani kalkınma, kişilerin sadece maddi anlamda daha iyi koşullara kavuşturulması değil, aynı zamanda onların manevi yönlerinin de güçlendirilmesi anlamına gelir.

Gönel (2010: 5), kalkınmanın hangi kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

Dar tanımıyla ekonomik kalkınma, temelde insanoğlunun ekonomik koşullarının zaman içerisinde nasıl değiştiğini ve değiştirmek için neler yapabildiğini gösterir. Ancak, insanoğlunun daha iyi / mutlu bir yaşama olan gereksinimi, bizi sadece ekonomik olandan farklı, daha geniş bir tanım yapmaya zorlar. Dolayısıyla, ekonomik kalkınma tanımının içine sadece ekonomik koşulların değil, şüphesiz bu koşulların da büyük ölçüde belirleyici olduğu, insanoğluna ait sıkıntıların, acıların, açlığın ve hastalıkların, eğitimin, hak ve özgürlüklerin, kültürel açıdan yeterliliklerin ve yetersizliklerin, kısacası insanoğlunun yaşamı ile ilgili unsurların girmesi gerekir. Bu nedenle, hem ekonomik hem de ekonomi-dışı faktörler, ekonomik kalkınma kavramı içerisinde bir arada değerlendirilmelidir.

Günümüzde; ekonomik büyüme boyutunu aşmış çok daha kapsamlı bir anlama ve içeriğe sahip olan kalkınmanın temel amaçları; doğaya zarar vermeden ilerlemeyi gerçekleştirmek, rekabet edebilirliği artırmak, kişilerin ekonomik-toplumsal-siyasi olarak yaşam standartlarının yükseltilmesi olarak belirtilebilir. Bunun sağlanabilmesi için toplumsal örgütlenmelerin varlığı gereklidir. “Sosyal örgütlenmelerin devam ettirilmesi ve sosyal sermayenin genişletilmesi, başarılı kalkınma dönüşümlerinin

gerçekleştirilmesi için birer araçtır.” (Stiglitz, 1998: 43) Sosyal sermaye, Dünya Bankası'nın da tanımladığı bir kavramdır. “Yoksulların, marjinal kadın ve erkeklerin güçlendirilmesi amacı ile birlikte, sosyal kalkınma daha geniş çaplı dâhil etme, birleştirme ve sorumluluk için kurumların dönüştürülmesi sürecidir.” (World Bank, 2005: vi)

Kalkınmanın sağlanabilmesi için her ülkenin kendi dinamiklerine ve kaynaklarına göre bir kalkınma stratejisi belirlemesi gerekir. “Kalkınma stratejisi, milli ekonomilerin büyütülmesi ve milli refahın artırılması veya halkın yaşam standardının yükseltilmesi olarak belirtilebilir.” (Kohsaka, 2002: 132) İçerik olarak birbirinden oldukça farklı olmakla birlikte, büyüme ve kalkınma kavramları birbirinden ayrı düşünülemezler çünkü birbirlerini beslerler. Kalkınma, büyümeyi de kapsayan, ondan daha geniş çaplı bir kavramdır.

Kalkınma, ülkenin her bölgesinde yaşayan vatandaşlar için yaşam standardının yükseltilmesi olmakla birlikte, günümüzün kalkınma anlayışında, bölgesel gelişim farkları da dikkate alınmaktadır. “Bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının geleneksel yollarla azaltılması yerine, her bir bölgenin ihtiyaçlarını, güçlü yanlarını ve önceliklerini dikkate alan ve bölgelerin tamamının rekabet edebilirliğinin artırılmasını hedefleyen yeni bir yaklaşıma geçiş yaşanmaktadır.” (Kara, 2008: 2)

1.1.4. Kalkınma Ekonomisi

Kalkınma ekonomisi, ilk dönemlerde iktisat disiplininin bir alt dalı olarak ortaya çıkmış, ancak daha sonra bir bilim dalı haline gelmiştir. “Yirminci yüzyılın ortaya çıkmasına tanık olduğu iktisadi teorilerden biri de sonradan “Kalkınma Ekonomisi” adı ile bağımsız bir bilim dalı haline gelen “ekonomik kalkınma teorisi”dir.” (Savaş, 2007: 831)

Kalkınmanın bilimsel bir uğraş olarak ele alındığı 1950'lerden 1970'lere kadar kalkınma ekonomisinin temel konusu, az gelişmiş ülkelerin sanayileşmelerinin sağlanması ve bu yolla kalkınmaları idi çünkü sanayileşme olmadan kalkınmanın

gerçekleşmesinin mümkün olmadığı düşünülüyordu. Bu dönemde kalkınma hamlelerinin temel aracı kalkınma planları idi.

1950’li yıllar ve 1970’li yıllar arasındaki dönemde, iktisat biliminin bir alt dalı olan “kalkınma iktisadı” alanının çok popüler olduğunu söylemek mümkündür. O dönemde, kalkınma iktisadı bağlamında kalkınma, ekonomik büyüme olarak algılanmıştır. (Kaynak, 2005: 27)

Ancak zaman içerisinde, 1970’li yılların ikinci yarısından itibaren dünya çapında yaşanan krizler, önceleri kalkınma iktisadının temel konusu olan büyümeyi ikinci plana itmiş; kalkınma, insan ve çevre boyutları ile yeniden ele alınmaya başlanmıştır. Günümüzde kalkınma; ekonomi, toplumsal yaşam, siyaset, çevre, teknoloji gibi farklı boyutları olan, çok daha karmaşık bir olgu haline gelmiştir.

1.1.5. Kalkınma Endeksleri

Kalkınma kavramının ekonomik büyüme çerçevesinin dışına çıkılarak ve insan hayatına dair çeşitli unsurların da dâhil edilerek incelenmeye başlamasına paralel olarak, 1990’lı yıllarda, çevre boyutu ile yoksulluğun giderilmesi ve gelir dağılımında eşitliğin sağlanması gibi konular da kalkınma kavramı içerisinde değerlendirilmeye başlanmıştır. Bunun için de birtakım endeksler geliştirilmiştir. Ülkelerin kalkınmışlık düzeylerinin belirlenmesi ve bu sonuçlara göre, yetersiz kalınan alanlarda uygun politikalar oluşturulabilmesi amacıyla, en yaygın olarak kullanılan endeksler; İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index), Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi (Inequality-adjusted Human Development Index, Cinsiyet Bazlı Kalkınma Endeksi (Gender Development Index), Cinsiyet Bazlı Eşitsizlik Endeksi (Gender Inequality Index) ve Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (Multidimensional Poverty Index) olarak belirtilebilir.

İnsani Gelişme Endeksi (Human Development Index); Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından, 1990 yılından beri kullanılmakta olan bir endekstir. Temel dayanak noktası, ülkelerin gelişmişliğini değerlendirme kriterinin sadece ekonomik büyüme değil, kişiler ve onların kapasiteleri olması gereğidir. Bu endeksin, üç temel bileşeni vardır: (www.undp.org)

- Doğumda yaşam beklentisi ile ölçülen ömür,
- Yetişkinlerde okuma yazma oranı ile ilköğretim, lise yükseköğretim okullaşma oranları ile ölçülen eğitim düzeyi
- Kişi başına reel GSYİH ile ölçülen yaşam standardı

Kaynak (2005: 53) insani gelişme endekslerinin hesaplanmasında kullanılan kriterleri şöyle belirtmektedir: “2001 yılı itibarıyla, İGE’lerinin hesaplanmasında dikkate alınan ilgili maksimum ve minimum veriler aşağıdaki gibidir:

- Doğumda yaşam beklentisi:25-85 yaş
- Yetişkin okuryazarlığı: % 0 - % 100
- Birleşik okullaşma oranı: % 0- % 100
- Reel GSYİH: 100 \$- 40.000 \$”

Bu endeks ile insanların sağlıklı bir yaşam sürüp sürmediği, yeterli derecede gelire sahip olup olmadığı, gerekli eğitimi alıp almadıkları ölçülmeye çalışılır. Eğer insanlar temel olarak sağlıklı bir ömür sürmüyorsa, yaşam süreleri kısa ise, bilgiye erişim olanakları kısıtlı ise, bunlar kaliteli bir yaşam için asgari ölçütler olduğundan, insanlar bunlara bağlı olarak gelişen birçok imkândan yararlanamazlar. Bu endeks; yalnızca maddi gelir artışını dikkate almaz. Gelişme, sosyal ve siyasal açıdan da değerlendirilmelidir.

Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi (Inequality-adjusted Human Development Index); bir ülkenin yalnızca eğitim, sağlık ve gelir konularındaki başarılarını değil, aynı zamanda bu kazanımların toplumda nasıl dağıtıldığını da dikkate alır. Cinsiyet Bazlı Kalkınma Endeksi (Gender Development Index); Sağlık, eğitim ve ekonomik kaynaklar üzerinde adil yönetim hakkı konularında kadın ve erkekler arasındaki farkları ölçer.

Cinsiyet Bazlı Eşitsizlik Endeksi (Gender Inequality Index); güç ve ekonomik durum bazında, kadın ve erkek arasındaki başarıların farklılığından kaynaklanan insani gelişme kaybını ve bu alanlarda kadının nasıl ve ne kadar dezavantajlı olduğunu gösterir. Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (Multidimensional Poverty Index); sağlık, eğitim ve yaşam standartlarında, hane halkı düzeyinde ve bireysel düzeyde yoksullukları ölçer.

UNDP tarafından her yıl, çeşitli kalkınma ölçütleri açısından dünya ülkeleri bir sıralamaya tabi tutulmaktadır. Bu sıralama, kalkınma endekslerinin hesaplanması ve dış borçtan eğitime, sağlıktan işsizliğe pek çok verinin değerlendirilmesi suretiyle yapılmaktadır. Türkiye, bu hesaplamalar sonucunda, 2015 yılı verilerine göre, 188 ülke arasında 72. sırada yer almıştır. Yine 2015 verilerine göre; Türkiye'nin İnsani Gelişme Endeksi değeri 0,761; Cinsiyet Bazlı Kalkınma Endeksi değeri 0,902; Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi değeri 0,641 ve Cinsiyet Bazlı Eşitsizlik Endeksi değeri 0,359 olarak açıklanmıştır. (UNDP, 2015)

Diğer yandan, Türkiye'nin kalkınmışlık düzeyinin değerlendirilmesi için kullanılabilir olan bazı 2014 yılı değerleri ise Tablo 2'de gösterilmektedir:

Tablo 2: Kalkınmışlık Düzeyinin Tespitinde Kullanılan Bazı Ölçütlerin 2014 Yılı Değerleri

ÖLÇÜTLER	2014 YILI DEĞERLERİ
Doğumda Beklenen Yaşam Süresi (yıl)	78
Bebek Ölüm Oranı	% 0,011
Sağlık Harcamalarının Milli Gelire Oranı	% 5,4
Dış Borç Stokunun GSMH'ye Oranı	% 49,6
Gini Katsayısı	0,391
İşsizlik Oranı	% 9,9
İnternet Kullanıcılarının Nüfusa Oranı	% 55,9
Nüfus (milyon)	77,7

Kaynak: TÜİK, 2015

1.1.6. Ekonomik Kalkınma Teorileri

Çağdaş kalkınma düşüncesinin kökenleri Adam Smith'e kadar götürülebilir ancak kalkınmanın bilimsel bir bakış açısıyla ele alınması 2. Dünya Savaşı sonrasındaki döneme rastlar. Kalkınma çabaları ilk önceleri yalnızca ekonomik büyüme ile özdeş görüldüğü için, kalkınma teorileri de ekonomik teoriler olarak ortaya çıkmıştır. Kalkınma teorileri; geleneksel kalkınma ekonomisi teorileri, yapısalcı ve neo-yapısalcı

teorileri ve neo-Marxist azgelişmişlik ve bağımlılık teorileri olarak üç grupta incelenir. (Kaynak, 2005: 104)

Geleneksel kalkınma ekonomisi teorilerine göre; az gelişmiş ülkeler ve gelişmiş ülkeler, ekonomik yapı açısından birbirinden farklılık arz ederler. Ülkelerin gelişmemelerinin nedeni, modernleşmeyi sağlayabilmek için gerekli adımları atmamalarıdır. Bu kalkınma teorilerinin amaçları hem kişisel bazda gelirin artırılması, hem de ülke çapında sermaye birikiminin artırılmasıydı. Kalkınmanın sağlanmasında devletin rolü önemlidir. “Bir gelişen ülkenin güvenilir bir fiyat sistemine sahip olmadığına, girişimci arzının sınırlı olduğuna ve büyük yapısal değişimlerin gerekliliğine inandıkları için birinci kuşak kalkınma iktisatçıları en büyük değişim birimi olarak devlete yönelmişlerdir.” (Parasız, 2003: 4-5)

Yapısalcı ve neo-yapısalcı teorilere göre; kalkınmada temel faktör sanayidir. Yapılması gereken, sermayenin geliştirilmesi, bunun için de sermaye birikiminin sağlanmasıdır. Az gelişmiş ülkelerde sermaye miktarı yetersizdir, çünkü iç pazarın kapasitesi yeterli değildir. Pazarın küçük olması, sanayi sektörünün gereği kadar beslenememesi sonucunu doğurmaktadır. Bu eksikliğin uluslararası pazarlar ile giderilmesi mümkünse de, esas olarak az gelişmiş ülkelerdeki girişimcilerin rekabet gücünün artırılması gerekir.

1960’lı ve 1970’li yıllarda Latin Amerika ülkelerinde ithal ikameci sanayileşme stratejisi uygulanmış ve ekonomik açıdan birtakım iyileşmeler sağlanmıştır. Ancak bu yöntem, zaman içerisinde bazı zorlukları da beraberinde getirmiştir. Çünkü bu strateji, bu ülkelerde var olandan daha fazla sermaye ve döviz gerektirmiştir. Sürecin sonunda bu ülkeler çok ciddi borç yükü ile karşı karşıya kalmıştır. Bunların sonucunda, yapısalcı yaklaşımı benimseyenler; ekonomik alanda meydana gelen iyileştirmelerin, toplumsal sorunları çözemediğini, aksine daha da artırdığını gözlemlemiştir. Bu ekonomik modelin uygulanması sonrasında demokrasi anlayışında da olumlu değişimler yaşanacağına inanılmış ancak rejimler askeri diktatörlüklere dönüşmüştür. (Kaynak, 2005: 113)

Bu gelişmeleri müteakip, yapısalcılar, yaklaşımlarında birtakım değişiklikler yapma yoluna gitmişlerdir. Uluslararası düzlemde yer alabilecek kadar güçlü bir girişimci

sınıfının oluşturulması hususu önem kazanmıştır. Ekonomide devletin rolü hala önemlidir ancak bu rol, ekonomik yapıdaki dönüşümü zorlaştırıcı nitelikte olmamalıdır.

Neo-Marxist az gelişmişlik ve bağımlılık teorileri, 1970’li yıllarda ortaya çıkmıştır. Bu teoriler, hem ekonomik yapılar hem de siyasi yapılar üzerinde çalışmışlardır. Bu teorilere göre, az gelişmiş ülkeler son derece güçsüzdür. Uluslararası düzlemde “kukla devlet” durumundadırlar. (Tüylüoğlu, 2004: 261) Bu nedenle, kalkınmada başarıya ulaşabilmeleri çok mümkün değildir. Bunu başarmak için uluslararası sistemden ayrılmak gereklidir.

Bağımlılık okulu iktisatçılara göre, az gelişmiş çevre ülkelerin sorunlarının kaynağı kendi ekonomik ve toplumsal yapıları değil, uluslararası sistemin kendisidir. Ülkelerin az gelişmiş olması, aslında tesadüfi değildir ve bu durum isteyerek oluşturulmaktadır, kapitalist sistemin bir ürünüdür. Az gelişmiş ülkeler, gelişmiş ülkelere sadece ekonomik açıdan değil, aynı zamanda toplumsal, kültürel, politik açılardan da bağımlıdırlar.

Her ne kadar spesifik bir kalkınma teorisi geliştirmemiş olsa da, John Maynard Keynes’in (1883-1946) 1936 tarihli “İstihdamın, Paranın ve Faizin Genel Teorisi” (The General Theory of Employment, Interest and Money) adlı eseri, özellikle Büyük Ekonomik Bunalım döneminden hemen sonra, kalkınma çabalarını etkilemesi bakımından son derece önemlidir. Söz konusu eserinde Keynes, ekonomilerin her zaman tam istihdam düzeyinde dengeye gelemeyeceğini, bunun sağlanabilmesi için ekonomide devlet müdahalesinin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Bu düşünce, özellikle az gelişmiş ülkelerde, kalkınma sürecinin motorunun devlet olması gerektiği düşüncesinin kabul görmesi ile sonuçlanmıştır.

Bu üç temel başlık altında konumlanan ve aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelenecek olan kalkınma teorilerinin en önemlileri; Karl Marx ve Tarihsel Kapitalizm, Paul Rosenstein-Rodan ve Büyük İtiş Yaklaşımı, Ragnar Nurkse ve Kısır Döngü Yaklaşımı, Walt Whitman Rostow ve Aşamalar Modeli, Alexander Gerschenkron ve Farklılaştırılmış Sistem, Albert Otto Hirschman ve Dengesiz Gelişme Yaklaşımı, Paul Alexander Baran ve Neo-Marxizm, Andre Gunder Frank ve Metropol-Uydu Bağımlılığı ile Samir Amin ve Emperyalist Merkez ve Uydu Halkları’dır.

1.1.6.1. Karl Marx ve Tarihsel Kapitalizm

Karl Marx (1818-1853), her ne kadar, kalkınma çabalarının bilimsel olarak başlatıldığı 1950’li yıllardan çok önce teorisini geliştirmiş olsa da, kalkınma ekonomisi içerisinde görüşlerine mutlaka yer verilmesi gereken bir isimdir. Bu bağlamda Marx, ilk kalkınma iktisatçısı olarak nitelendirilebilir. Çünkü kalkınma Batı ülkeleri, özellikle de ABD tarafından başlatılan ve kapitalizmi dünyanın geri kalanına benimsetme amaçlı bir yaklaşımdır ve Marx kapitalizmi, ortaya çıkış koşulları ile birlikte değerlendirmiştir. (Gönel, 2010: 51)

Marx’a göre, işçi sınıfı kapitalist sınıflar tarafından sömürülmektedir ve bu sömürünün sonucunda kapitalist sistemde sürekli olarak sıkıntılar yaşanır. Bu kapitalist burjuva sınıfının zaman içerisinde ortadan kalkacağı kesindir. Marx, toplum içerisinde çeşitli sınıfların olduğunu, kalkınmanın da bireysel olarak değil sınıfsal olarak gerçekleşebileceğini ifade eder. (Gönel, 2010: 52)

1.1.6.2. Paul Rosenstein-Rodan ve Büyük İtiş Yaklaşımı

Paul Rosenstein – Rodan (1902-1985), sanayileşme sürecinde devlet müdahalesinin gerekli olduğunu düşünmektedir. Ona göre, kalkınma sürecinde, yalnızca tek bir sektörün yatırım yapması yeterli değildir, pek çok sektör kaynaklarını yatırıma yönlendirmelidir. Ancak aynı andan birden fazla yatırım yapılması durumunda, bunun organizasyonu devlet tarafından yapılmalıdır. (Gönel, 2010: 52)

Sanayi sektöründe üretilen mallara talep olabilmesi için, tarım sektöründe üretim fazlasının olması gerekmektedir. Bir ekonomide nerede sermaye ve emek yetersizliği varsa, bu unsurlar o noktaya doğru harekete geçmelidir.

Devletin koordinasyonunda yapılan bu yatırım hamlelerinden sonra sanayileşmede belli bir mesafe kat edildiğinde, yatırımlar özel sektör tarafından yapılabilir. Böylece meydana gelen “büyük itiş” (big push) sayesinde ekonomi büyüme sürecine girecektir. (Gönel, 2010: 53)

1.1.6.3. Ragnar Nurkse ve Kısır Döngü Yaklaşımı

Ragnar Nurkse (1907-1959) az gelişmiş ülkelerden yola çıkarak büyümeye ilişkin bir analiz yapmıştır ve ulaştığı sonuç “bir ülke fakir olduğu için fakirdir” olarak ifade edilir. Bu söylem şu şekilde açıklanabilir: Az gelişmiş bir ülkede, gelir düzeyi, sermaye birikimi ve eğitim seviyesi son derece düşüktür. Buna bağlı olarak da ücretler düşük, tasarruflar yetersiz olur. Yetersiz tasarruf, yetersiz yatırıma neden olur. Yatırımların yetersizliği dolayısıyla da verimlilik ve gelir düzeyi düşer, işsizlik artar. Sonuçta ekonomide tüketim azalır ve ekonomi bir yoksulluk kısır döngüsü içerisine girer. Bu döngüden kurtulabilmek için; az gelişmiş ülkelerde sermaye birikiminin sağlanması gerekmektedir. Bunun yolu da, sanayileşmeyi ve büyümeyi sağlayabilmek için, kırsal kesimdeki işgücü arz fazlalığının sanayi sektörüne kaydırılmasıdır. (Gönel, 2010: 53)

Tıpkı Rosenstein-Rodan gibi Nurkse de aynı andan birden fazla sektörün yatırım yapması gerektiğini savunur. Az gelişmiş ülkelerde uluslararası ticaret ile büyüme sağlanması çok mümkün değildir. Büyümenin koşulu ülkelerin kendi içlerinde sermaye birikimi yapmalarıdır.

1.1.6.4. Walt Whitman Rostow ve Aşamalar Modeli

Walt Whitman Rostow (1916-2003) 1960 tarihli “The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto” (Ekonomik Büyümenin Aşamaları: Komünist Olmayan Manifesto) adlı eserinde toplumların kalkınma sürecinde beş aşama belirlemiştir: (Gönel, 2010: 55)

1- Geleneksel Aşama: Geleneksel aşamada olan toplumlarda, toplumsal işleyişte örf ve adetler hâkimdir. Ekonomide başat sektör tarım sektörü olduğundan toplumun büyük bir çoğunluğu tarım sektöründe çalışmaktadır. Üretim geleneksel yöntemlere göre yapılır. Rasyonel kurallardan ziyade, kadercî bir bakış açısı insan ve toplum yaşamında egemendir. İlişkilerin temelinde soy bağı yatmaktadır. Siyasal güç, bölgesel düzeyde, arazi sahiplerinin elindedir.

2- Kalkışa Hazırlık Aşaması: Bu aşama, üretimde ve ticarete artışın yaşandığı aşamadır. Büyümenin devam ettirilebilmesi için milli gelirin en az %10'unun

yatırımlara ayrılması gereklidir. Toplumsal alanda yönlendirici olabilecek bir burjuva sınıfının varlığı gerekli görülmektedir. Bu dönemin bir başka gerekli unsuru da etkili bir hükümetin varlığıdır. Geleneksel toplum aşamasından kalkışa hazırlık aşamasındaki topluma geçmek, bazen ülkelerin iç dinamikleri ile gerçekleşse de, çoğunlukla, bu geçiş için dışsal bir şok gerekir. Bu aşamaya geçebilmek için, öncelikle, altyapı ve ulaştırma yatırımlarının gerçekleştirilmesi ve tarımdan sanayiye geçişin sağlanması gerekmektedir. Kalkınmanın sağlanabilmesi için ise kaynakların tarım sektöründen sanayi ve ticaret sektörlerine kaydırılması gereklidir. Ayrıca bu maddi gelişmelere ek olarak, toplumsal yaşamın diğer unsurları olan politik ve kültürel yapı ile zihniyet değişimi de mutlaka gerçekleştirilmesi gereken değişikliklerdir. (Kaynak, 2005: 141)

3- Kalkışa Geçme Aşaması: Bu aşamada ekonomik büyüme kendi devamlılığını sağlamaktadır. Yatırım oranları milli gelirin %10'unu geçmiştir. Ekonomide yeni sektörler ortaya çıkar. Tarım sektörü, ticaret ve sanayi yatırımlarının kalkış aşamasını destekler ve güçlendirir. Sanayileşmeyi temel aldığı için, kalkınmanın sağlanmasında en önemli adım sanayi olarak görülmektedir. Bunun sağlanabilmesi için gerekli ön koşullar şunlardır: (Kaynak, 2005: 142)

- Üretken yatırımların milli gelirdeki payının en az % 10 olması
- Hızla gelişen üretim sektörlerinin kurulması
- Bunları mümkün kılacak politik-toplumsal-idari koşulların varlığı

Bu aşamada, otuz yıl gibi bir zaman dilimi içerisinde, ekonomik büyüme normal hale gelir. Tarım sektöründe, hem zihniyet hem de metod olarak değişiklikler yaşanır. Kalkınmanın başlayabilmesi; ekonomik yapıyı büyük oranda etkileyecek kapasitesi olan önder sektörlerin varlığına ve gelişmesine bağlıdır. Bu sektörler ülkelere göre farklılık gösterir: örneğin; ABD'de demiryolları sektörü, Avustralya'da et sektörü, İsveç'te kereste sektörü gibi. (Kaynak, 2005: 145)

4- Olgunlaşma Aşaması: Bu aşamada, üretim kapasitesinin ciddi oranda artması ile birlikte ithalata duyulan ihtiyaç azalmıştır. Modern teknoloji toplumun her alanında kullanılmaktadır. Ülke ekonomisi uluslararası alanda daha iyi bir konuma gelmiştir. Yoğun sanayileşmeye bağlı olarak kentlerde yaşayanların ve sanayi sektöründe çalışanların sayısında önemli artışlar olmuştur. Bu dönemde uzun süreli bir

büyüme/gelişme yaşanmaktadır. Nüfus artışı gelir artışından daha düşüktür. Yaşamın pek çok alanında teknolojiden yararlanılmaktadır. Teknolojideki ilerleme, üretim süreçlerini de etkilemekte, önceleri ithalat yoluyla sağlanan mallar, artık yurt içinde üretilmeye başlanmıştır.

5- Yoğun Kitlesele Tüketim Aşaması: Bu aşamada toplumsal refah ve güvenlik konuları son derece önemli hale gelmiştir. Kitlesele tüketim aşamasına geçilmiştir. Kişi başına gelirin artmasına bağlı olarak, tüketim temel ihtiyaç maddelerinin ötesine geçmiştir. Ekonomideki başat sektör artık hizmet sektörüdür. Dış politika ve askeri alanlara kaynak aktarmak önemli hale gelmiştir. Bu aşamadaki devletlerin üç temel hedefi vardır: (Kaynak, 2005: 148)

- Refah devleti olma
- Dayanıklı tüketim malları üretimi
- Dış politikada ve askeri alanda üstünlük

1.1.6.5. Alexander Gerschenkron ve Farklılaştırılmış Sistem

Alexander Gerschenkron (1904-1978), bir ekonomide sermaye, nitelikli emek, girişimci ve teknoloji eksikliklerinin olması durumunda devletin ekonomiye müdahale edeceğini savunur. Ekonomi ne kadar az gelişmiş ise piyasaya o kadar çok müdahalede bulunmak gerekir. Geri kalmış ülkeler, tarım sektörüne mümkün olduğunca az yatırım yapmalıdır. Sanayileşmesini geç tamamlayan ülkelerin kalkınmalarının temelini oluşturan, geri kalmışlık olgusudur. (Gönel, 2010: 58)

1.1.6.6. Albert Otto Hirschman ve Dengesiz Gelişme Yaklaşımı

Albert Otto Hirschman (1915-2012) ülkelerin kalkınmalarını gerçekleştirebilmek için kendi yapıları ve kaynakları üzerinde çalışmaları gerektiğini savunur. Yatırımlar sektörler arasında bir denge gözetmeksizin yapılmalı ve böylece dengesiz büyüme sağlanmalıdır. (Gönel, 2010: 60)

Hirschman, ekonomi literatüründe ileri bağlantılı sektör ve geri bağlantılı sektör kavramlarını geliştirmiştir. Geri bağlantılı sektör, üretim sürecinde diğer sektörlerden

girdi talebinde bulunan sektördür. İleri bağlantılı sektör, ürettiği mallar başka sektörler tarafından kullanılan sektördür.

1.1.6.7. Paul Alexander Baran ve Neo-Marxizm

Neo-Marxizm'in kurucusu olarak kabul edilen Paul A. Baran'a (1909-1964) göre az gelişmiş ülkelerin ekonomileri ikili yapıdadır: tarım sektörü ve sanayi sektörü. Tarım sektörü, sanayi sektörüne oranla daha büyük çaplıdır. (Kaynak, 2005: 116) Sanayi sektöründe de verimlilik tarım sektörüne göre daha fazladır. Sanayi sektörünün potansiyeli, büyüme açısından daha yüksek olmakla birlikte, rekabet gücünün zayıf olması nedeniyle yeterince büyümemektedir. Ekonomik faaliyetler sonucunda ortaya çıkan ekonomik artıktan yatırımlarda kullanılmadığı için, bu ülkelerde yeterince büyüme sağlanamamaktadır. Bunu sağlayabilmek için, üretim araçlarının mülkiyeti ortak hale getirilmelidir. Devletin ekonomik hayata müdahalesi önemli ve gereklidir.

1.1.6.8. Andre Gunder Frank ve Metropol-Uydu Bağımlılığı

Andre Gunder Frank (1929-2005) ülkeleri metropoller ve uydular şeklinde bir sınıflandırmaya tabi tutmuştur. Kapitalizm, uydu ülkelere de girmiştir ve bu ülkelerde yaşayan yoksul kişileri sisteme bağımlı hale getirmiştir. (Kaynak, 2005: 119)

Ülkelerin az gelişmiş olmalarının nedeni; metropol – uydu ülkeler arası ilişkilerin niteliğine bağlı olarak, uydu ülkelerdeki yoksulluğun giderilememesi ve gelişmenin / büyümenin sağlanamamasıdır. Bu, kapitalist metropol ülkelerin, uydu ülkelerini kendilerine bağımlı kılmak için uyguladıkları politikaların sonucudur. Bu nedenle, bu ülkelerin kalkınabilmeleri için, sanayileşmiş metropol ülkeler ile olan ilişkilerini sonlandırmaları gerekmektedir.

1.1.6.9. Samir Amin ve Emperyalist Merkez ve Uydu Halkları

Samir Amin (1931-...) ülkeleri merkez ve çevre ülkeler olarak sınıflandırmıştır. Dünya çapında tüm ülkeler hiyerarşik bir sıralama içerisinde yer alırlar. Hiyerarşinin üstündeki ülkeler merkez, altındaki ülkeler çevre ülkelerdir. Gelişmiş merkez ülkeler, kendilerine

yetmekle birlikte, dış ticaret (hammadde) bağlamında çevre ülkelere bağımlıdırlar. Çevre ülkeler, kendilerine yetebilir ülkeler değildir. Kalkınmanın sağlanabilmesi için, söz konusu çevre ülkeler, dünya hiyerarşisinden kopmalıdırlar. (Kaynak, 2005: 124)

1.2. KALKINMANIN FARKLI BOYUTLARI

Bu bölümde kalkınma kavramının eğitim, tarım, sanayileşme, enflasyon, yatırım, dış yardım, teknoloji, sağlık, kentleşme, yoksulluk, işsizlik, nüfus ve kadın istihdamı kavramları ile ilişkisine ve sürdürülebilir kalkınma kavramına değinilecektir.

1.2.1. Eğitim ve Kalkınma

Bir ülkede kalkınmanın sağlanması ve sürdürülebilmesi için gereken en önemli koşullardan biri de o ülke vatandaşlarına, yüksek düzeyde eğitim olanaklarının sunulmasıdır. Bunun için, ilk önce, her bölgede eğitimde asgari standartların sağlanması, daha sonra da eğitimin, küresel düzeyde rekabeti sağlayabilecek kadar nitelikli hale getirilmesi gerekmektedir.

Az gelişmiş ülkelerde, eğitimde asgari standartlara henüz ulaşamamıştır. Özellikle kırsal kesimde bu konuda önemli yetersizlikler mevcuttur. Bu da az gelişmiş ülkelerin kalkınmalarının önündeki en büyük engellerden biridir.

Kişinin eğitim düzeyi ne kadar yüksek olursa; kendine güveni, yaşam kalitesi, maddi olanakları ve verimliliği de o kadar yüksek olur. Bireysel olarak sağlanan fayda maksimizasyonu ile toplumsal fayda maksimizasyonuna ulaşılır. Bu nedenle eğitim kalkınmanın sağlanması için son derece önemlidir.

1.2.2. Tarım, Sanayileşme ve Kalkınma

Kalkınma çabaları tüm dünyada sanayileşme temelli başlamış olmakla birlikte, gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve bunun ekonomik/toplumsal sonuçları ağırlaştıkça, tarım sektöründe iyileştirmeler de zorunlu olarak gündeme gelmiştir.

Ekonomik kalkınmanın sağlanmasında tarım sektörü önemli roller oynamaktadır. Tarım sektörü çalışanlarının sanayi sektörüne aktarılması, sanayileşmeyi ve kalkınmayı kolaylaştırıcı bir faktördür. Sektörün bir diğer önemli katkısı; sanayi sektörünün hammaddelerinin tarım sektörü tarafından sağlanmasıdır. Ayrıca; tarım sektöründen elde edilecek gelir, sanayi sektörünün gelişiminde kullanılır. Tarım sektöründen bu yararların sağlanabilmesi için, sektörde verimlilik esastır. Bunu sağlayabilmek için de verimsizliğe yol açan unsurlar ortadan kaldırılmalı, toprak reformu yolu ile toprak mülkiyeti sisteminde değişiklik yapılmalı, ürün bazında teşvik sistemi uygulanmalı, ucuz girdi olanakları sağlanmalı, ilgili kişilere konu ile ilgili eğitimler verilmelidir. Tarım sektöründe yapılan bu iyileştirmelere bağlı olarak, ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için, sektörden elde edilen gelirin sanayi sektörüne aktarılması gerekir.

Meydana getirdiği katma değer yüksek olması nedeniyle, kalkınma sürecinin temel sektörü sanayidir. Ancak sanayileşme temelli kalkınma, hiçbir zaman diğer sektörlerin devre dışı bırakılması anlamına gelmez. Zaten günümüzde, hizmet sektörü sanayi sektörünün önüne geçmiş bulunmaktadır. Sanayileşme yalnızca ülkedeki sanayi kuruluşlarının ve buralarda çalışan kişilerin sayıca artışını ifade etmekle kalmaz; üretim biçimi, yaşam koşulları, zihniyet değişiklikleri gibi farklı unsurları da bünyesinde barındırır. Dünya ülkeleri incelendiğinde; Avustralya-Yeni Zelanda ve Kanada'nın tarım ile geliştiği, bunların dışında tüm ülkelerin gelişiminin sanayiye bağlı olduğu görülür. (Kaynak, 2005: 150) Sanayileşme, ekonomik büyümeyi ve dolayısıyla GSYİH artışını sağlar.

Ülkelerde, özel sektörün sahip olduğu imkânlarla göre, sanayileşme sürecinde devletin müdahaleci bir rol üstlenmesi gerekebilir. Bunlar; devlete ait tekel niteliğindeki hizmetler ile özel sektörün finanse edemeyeceği büyüklükteki yatırımlardır.

Kalkınmışlık açısından değerlendirildiğinde, ülkelerin birbirinden çok farklı düzeylerde olduğu görülür. Günümüz kalkınma anlayışında, ülkeler ve kişiler arasındaki farklılıkların en aza indirilmesi çok önemli bir husustur. Bunu sağlamanın yollarından belki de en önemlisi sanayileşme sürecinin başarıyla uygulanmasıdır. Sanayileşmenin sağladığı gelir artışı, kişilerin yaşam standartlarını da yükseltecektir. Böylece kalkınmışlık düzeyleri arasındaki fark da azalacaktır.

1.2.3. Enflasyon, Yatırımlar, Dış Yardımlar, Teknoloji ve Kalkınma

Yüksek enflasyon oranlarının makul seviyeye düşürülmesi, diğer pek çok ekonomik gösterge için önemli olduğu gibi, kalkınmanın başarılabilmesi için de son derece önemlidir. Yüksek enflasyon, yatırım ve üretim başta olmak üzere, ekonomideki pek çok unsuru olumsuz etkiler. Bu unsurların en önemlilerinden biri gelir dağılımının bozulmasıdır. Diğer bir önemli unsur da yüksek dış borçlanmadır. Bunların sonucunda ekonomide daralma/küçülme meydana gelir.

Bir ülkede kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için benimsenen iktisadi model ne olursa olsun, temel koşul sermaye birikiminin sağlanmasıdır. Bu sermaye birikimi yatırımlara yönlendirilmek suretiyle kalkınma gerçekleştirilebilir. Yani, ülkelerin ekonomik yapılarının niteliğine göre; emek-yoğun veya sermaye-yoğun yatırımlar yapılmak suretiyle, kalkınmanın gerçekleştirilmesine çalışılır. Az gelişmiş ülkelerde sermaye birikiminin gelişmesinin yanında, girişimcilerin ortaya çıkması da son derece sınırlıdır çünkü bu ülkelerde var olan ve inancın akılcı düşünceden daha önemli olduğu geleneksel düşünce sistemini değiştirmek çok zordur.

Kişilerin elde ettikleri gelirin bir kısmını yatırım olarak değerlendirmeleri, ülkede yatırımların ve üretimin artması sonucunda, büyümenin sağlanması anlamına gelir. Ayrıca altyapı yatırımları da “sosyal sermaye” olarak adlandırılır ve bir ülkenin sermaye birikimi içerisinde yer alması gerekir. Özellikle az gelişmiş ülkeler için, sermaye birikimi sanayileşmenin, sanayileşme de kalkınmanın olmazsa olmaz koşuludur. Sermaye birikiminin varlığı, azgelişmişlik sorununun çözülebilmesi için elzemdir. (Kaynak, 2005: 71)

Az gelişmiş ülkelerde kalkınma için gerekli olan sermaye birikimi yeterli miktarda olmadığı için, kalkınmanın finansmanı yurt dışından sağlanır. Bu yurt dışı finansman; devlet yardımları, düşük faizli kredi kullanımı, doğrudan yatırımlar veya Dünya Bankası’ndan sağlanan hibeler şeklinde olabilmektedir. Ancak bu yardımların işlevini gerçekleştirebilmesi için, yardım yapılacak ülkedeki siyasal ve toplumsal koşulların uygun olması gerekir. Ülkelerde zaman içerisinde sermaye birikimi arttıkça, yurt dışı finansmana duyulan ihtiyaç azalır. Burada önemli olan nokta, hangi şekilde elde edilmiş olursa olsun, dış yardımların etkin olarak değerlendirilebilmesidir.

Teknoloji; yalnızca, üretimde kullanılan makinelerin ileri düzey olması anlamına gelmez. Teknoloji, bilgi düzeyinin, becerilerin de artışıdır. Yaşadığımız dönem, teknolojinin çok ileri boyutlara ulaştığı, “bilgi çağı” olarak adlandırılan bir dönemdir. Teknoloji, ülkeden ülkeye kullanım oranı değişmekle birlikte, hayatın her alanında kullanılmaktadır. Yoğun teknoloji kullanımını kalkınmışlık seviyesinin göstergelerinden biridir. Bilgi teknolojisi, bütün ekonomik yapıyı etkileyebilecek düzeye ulaşmıştır ve ekonomik verimliliği ciddi oranda artırmaktadır. Gelişmiş ülkeler, artık mal üretiminden bilgi üretimine geçiş yapmaktadır.

Teknoloji o kadar ilerlemiştir ki, az gelişmiş ülkelerin bu düzeyi yakalaması neredeyse imkânsız görünmektedir. Ancak bu konuda kesin yargılara varmak çok da doğru değildir. Örneğin Güney Kore, çok gerilerden gelmiş ve bugün dünyanın en önemli teknoloji üreticilerinden bir konumuna yükselmiştir. Bu nedenle; kalkınma çabalarının, ülkelerin kendi dinamikleri de göz önünde bulundurularak, istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir. Az gelişmiş ülkelerde, özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri açısından ilerleme sağlayacak olan devlet politikaları hayata geçirilmelidir.

1.2.4. Sağlık ve Kalkınma

Kalkınma hamlelerinin başarıya ulaşabilmesi için sağlanması gereken sağlık hizmetleri; tüm vatandaşlar için gıda güvenliği ile yeterli gıdanın sağlanması ve bunun yılın belli dönemlerinde değil her zaman yapılması, bunu sağlayabilmek için uygun tarım ve sanayi politikalarının hayata geçirilmesi, kıtlığın önlenmesi, su kaynaklarının verimli kullanımı, kalkınma politikalarının bu amaca ulaşacak şekilde oluşturulması, yeterli ve dengeli beslenme vazgeçilmez bir hak olduğu için, bu haktan bütün yurttaşların yararlanabilmesinin sağlanması olarak belirtilebilir. Bu hizmetlere; içilebilir temiz suyun ve temel sağlık hizmetlerinin sağlanması, aşılama yapılması, sigara paketleri üzerine sağlıkla ilgili uyarılar konulması, emniyet kemeri ve kask kullanımının teşvik edilmesi, sağlık personelinin eğitilmesi gibi uygulamalar örnek verilebilir. Dengeli bir sağlık ve beslenme politikasının sonucunda, ölüm oranlarında azalma ve yaşam süresinde artış beklenebilir.

Bu hizmetlerin sunulması aşamasında devletin düzenleme, izleme ve denetleme gibi görev ve yetkileri bulunmaktadır. Ancak, sağlık sorunlarının çözülememiş olması ve sürekli nüfus artışı karşısında, özellikle az gelişmiş ülkelerde, kamu sektörünün yanı sıra özel sektörün varlığı bir çözüm stratejisi olarak düşünülmüştür. Bu ülkelerde hem kamu sektörü hem de özel sektör etkin sağlık hizmeti sunmaktadır. (Gönel, 2010: 145)

Ne var ki, yaşam koşullarındaki birtakım iyileşmelere rağmen, az gelişmiş ülkelerde sağlık sorunları henüz tam olarak çözülebilmemiş değildir. Burada söz konusu olana temel sağlık hizmetleridir. Her ne kadar bu konuda ilerleme kaydedilmiş olsa da, arzu edilen seviyeye ulaşılamamıştır. Bunun en temel nedenleri ise su kaynaklarının yetersizliği ve hijyen koşullarının sağlanamamış olmasıdır.

Kalkınmayı gerçekleştirmek isteyen bir ülkenin emek gücünün sağlıklı olması son derece önemlidir. Bunun için de temel koşul dengeli ve yeterli beslenmedir. Yetersiz beslenmenin yol açtığı sorunları çözebilmek için; annenin eğitim düzeyi yükseltilmeli, bu sorunun çözümü için daha fazla kaynak ayrılmalı, bölgeler arasında gelir dağılımında adalet sağlanmalıdır.

1.2.5. Kentleşme ve Kalkınma

Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde, kırsal kesimdeki nüfus, kitleler halinde kentlere göç etmiştir. Bunun sonucunda da hem kent nüfusu hem de kentleşmede artış yaşanmıştır. Günümüzde kentleşme, kalkınma için belirleyici nitelik taşıyan göstergelerden biri haline gelmiştir.

Kentleşme ekonomik kalkınma için bir gösterge niteliği taşımaktadır. Ancak kentleşme artışı her zaman, kalkınma çabalarında başarılı olunduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü kalkınmanın farklı boyutları vardır ve kentleşme bunlardan yalnızca bir tanesidir. Kentleşme artışı kalkınmanın sağlanması için tek başına yeterli değildir. Ayrıca, kent nüfusunun ve kentleşmenin artması “çarpık kentleşme” ve işsizlik sorunları ile karşı karşıya kalınması sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle; asıl olan kentleşmenin değil, sağlıklı kentleşmenin hayata geçirilebilmesidir.

1.2.6. Yoksulluk ve Kalkınma

Kalkınma kavramının içeriğinin zaman içerisinde değişmesine paralel olarak, temel tartışma konularından biri de, 1990'lı yıllar itibarıyla, yoksulluk olmuştur. Yoksulluk, kişilerin yaşamlarını sürece kadar gelire sahip olamaması durumudur. Bir ülkede kalkınmanın sağlanması için yoksulluğun ortadan kaldırılması gerekmektedir. Yoksulluğun ortadan kaldırılabilmesi için de devletin uyguladığı politikalarından bir tanesi, dünyanın pek çok bölgesinde var olan mikro kredi uygulamasıdır. Belli bir düzeyin altında geliri olan kişilerin yaşam koşullarını iyileştirmelerine olanak veren bu krediler, düşük faizli kredilerdir. Temelde “güven” unsuruna dayanırlar. Dünya Bankası desteği ile uygulanan nakit gelir desteği bir diğer yararlı uygulamadır ve Türkiye’de de kullanılmıştır. Ayrıca bunlara, sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan yardımlar da eklenebilir. Ekonomik temelli olan ve gelir dağılımında adaletin sağlanması konusunda belki de en etkili olan politika ise vergi politikasıdır. Özellikle artan oranlı gelir vergisi uygulaması bu anlamda çok önemlidir. (Gönel, 2010: 45)

Bunların yanı sıra, yoksulluğun azaltılarak kalkınma çabalarının başarıya ulaşmasını kolaylaştıran birtakım sosyal politikalar da vardır ki bunların en önemlileri de nüfus planlaması ve eğitimidir. Nüfus planlaması, nüfus artış hızını düşürerek kişilerin mevcut kaynaklardan daha etkin şekilde yararlanmasına yardımcı olur. Kişilerin eğitim düzeyi arttıkça gelirleri de artacağı için, eğitim yoksulluğun giderilmesinde etkili bir araç olarak kullanılabilir. Ayrıca, nüfus artış hızını düşürmenin en önemli aracı kişilere eğitim verilmesidir.

Az gelişmiş ülkelerin pek çoğunda gelir dağılımı son derece adaletsizdir. Gerek kent merkezlerinde gerekse kırsal alanlarda yoksulluk önemli ölçüde devam etmektedir. Kalkınma çalışmaları sonucunda elde edilen olumlu sonuçlardan, toplumdaki her kesim yeterli oranda yararlanamamaktadır. Bir ülkede kalkınma hamlelerinin başarıya ulaşması isteniyorsa, o ülkede kamu politikaları yoksulluğu azaltacak ve gelir dağılımını daha adil hale getirecek şekilde düzenlenmeli ve uygulanmalıdır.

1.2.7. İşsizlik ve Kalkınma

Kalkınma hamlelerinin önündeki en büyük engellerden biri de işsizliktir. Bir ülkede işsizlik, kabul edilebilir bir düzeyin altına düşürülmeden, kalkınmanın sağlanması mümkün değildir. Sanayileşmeyi ve buna bağlı olarak da kalkınmayı gerçekleştirmiş ülkeler, işsizlik sorununu da büyük oranda çözmüşlerdir. Bunlar gelişmiş ülkelerdir. Gelişmekte olan ülkelere ise işsizlik problemi, ekonomik ve toplumsal yaşamda pek çok sorunu beraberinde getirmektedir.

Bir ülkede yaşanan işsizliğin çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan biri, eğitim ile ilgilidir. Kişilerin eğitim düzeyi arttıkça sahip oldukları nitelikleri ve donanımları da artacağından, ücretler ile ilgili beklentileri yüksektir. Ancak ülkedeki ekonomik yapı, bu ihtiyaca cevap verebilecek kadar güçlü değil ise, kişilerin işsiz olarak bekleme süresi uzamakta, bu da işsizliği artırmaktadır. İşsizliğin bir başka nedeni, ülkedeki yatırım ve istihdam kapasitesindeki artışın, nüfus artış hızına yetişememesidir. (Gönel, 2010: 105) Bu durum hem kırsal hem de kentsel alanlarda işsizliği artırıcı etki yapar.

Değinilmesi gereken bir başka husus da ülkelerin ekonomik yapılarıdır. Çeşitli sektörlerde ileri teknoloji ürünleri kullanılarak üretim yapılması mümkün olmakla birlikte, her sektörde teknoloji kullanımının aynı düzeyde olmaması, yönetim yapısının ve mevzuatın günün gerisinde kalmış olması gibi nedenlerle ekonomik yapıda farklılık meydana gelmekte, bu da işsizliği artırıcı etki yapmaktadır.

Gelir ve sermaye birikimini artırarak yüksek teknolojiyi üretimin her aşamasına kadar yaygınlaştırmak, donanımlı kişilerin ücret beklentisini karşılamak, nüfus artış hızını düşürmek bu sorunların azalmasına, uzun vadede de tamamen çözümlenmesine yardımcı olur. Böylece, işsizlik sorunu çözümlenerek kalkınmanın önündeki en büyük engellerden biri kaldırılmış olur.

1.2.8. Nüfus ve Kalkınma

Hızlı ve kontrolsüz nüfus artışı, kalkınma hamlelerinin başarıya ulaşmasını engelleyen önemli bir faktördür. Kalkınmanın ilk aşamalarında, sanayi sektörüne eleman sağlamak amacıyla nüfusun belli bir seviyede olması kabul edilebilir olmakla birlikte, bu sayı

ülkenin istihdam kapasitesinden fazla olduğu takdirde ekonomik ve toplumsal sorunlarla karşılaşılır. Bu durum özellikle Sanayi Devrimi döneminde belirgin şekilde hissedilmiştir.

Thomas Robert Malthus (1766-1834), nüfus konusunda çalışmalar yapmış bir iktisatçıdır. Ona göre, nüfus artış hızı düşürülmelidir çünkü gıda yetersizliği sıkıntısı baş göstermektedir. Eğer nüfus artış hızı düşürülemezse, ücretler önemli ölçüde düşer. Yoksulluğun en önemli nedeni nüfus artışıdır. (Gönel, 2010: 116)

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren nüfus artışı, olumsuz bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Bu durum özellikle az gelişmiş ülkeler için ciddi bir sorundur. Çünkü fazla nüfus; ülkenin kapasitesinden fazla sermaye birikimi ve yatırım gerektirir ve hızlı nüfus artışı fazla tüketim ile sonuçlanır. Ayrıca, nüfus fazla olursa kalkınma için ayrılması gereken kaynakların önemli kısmı kişilerin temel ihtiyaçları için harcanır ve bu da kalkınma sürecini yavaşlatır. Diğer yandan, fazla nüfus daha fazla alt yapı yatırımı gerektirir ki bu da kaynakların daha verimli alanlardan alt yapı yatırımlarına kaydırılmasına sebebiyet verir. Bunlara ek olarak, artan ihtiyaçlar ve talepler ithalatı artırarak ülkenin cari açığını olumsuz yönde etkiler.

Nüfus artışının bir diğer olumsuz etkisi ise kentleşme alanındadır. Kırsal alanlarda artan nüfusun ihtiyaçlarının karşılanamaması onları kentlere göçe yöneltir. Bu da kentlerde çarpık kentleşme başta olmak üzere işsizlik, yetersiz beslenme, eğitim eksikliği, suça yönelme, altyapı yetersizliği gibi pek çok soruna yol açar. Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, az gelişmiş ülkelerde nüfus artışı, istihdam baskısı ile yatırımların artışını teşvik edebilir.

Az gelişmiş ülkelerde, sağlık ve beslenme hizmetlerinde gerçekleştirilen birtakım iyileştirmelerin sonucunda, doğum oranlarının yüksek, ölüm oranlarının düşük olmasına bağlı olarak ciddi bir nüfus artışı yaşanmıştır. Nüfus artışı ile ekonomik büyüme ve kalkınma arasında bağlantı vardır. Bu bağlantı hem olumlu hem de olumsuz nitelikte olabilir. Az gelişmiş ülkeler için hızlı nüfus artışı kalkınmanın önünde bir engeldir. Nüfusun yapısı da kalkınma sürecinde önemli olabilmektedir. Çünkü nüfusun yapısına göre emek-yoğun veya sermaye-yoğun üretim yapılır.

İnsanların temel ihtiyaçlarının gereği gibi karşılanması, daha sonra da diğer sosyal-kültürel ihtiyaçlarının karşılanması, nüfusu daha kaliteli bir yapıya kavuşturur. Bu da üretimde verimliliği ve ekonomik kalkınmayı kolaylaştırıcı bir unsurdur. Dolayısıyla, eğitim yoluyla nüfusun daha kaliteli hale getirilmesi çok önemlidir. Bu nedenle, az gelişmiş ülkeler, kalkınmayı gerçekleştirebilmek için, ülkelerinden yapılan beyin göçünü en aza indirmelidir.

1.2.9 Kadın İstihdamı ve Kalkınma

Kalkınmanın en önemli göstergelerinden biri, kadının toplumsal, siyasal ve ekonomik hayattaki yeri ve önemidir. Bugün, ister gelişmiş ister az gelişmiş olsun, dünyanın pek çok ülkesinde kadınlara karşı negatif ayrımcılık pek çok alanda kendini göstermekte, bu durum da kalkınmanın önünde bir engel teşkil etmektedir. Hem kırsal kesimde hem de kentlerde kadınlar güvencesiz olarak ve daha düşük ücretlerle çalıştırılmakta, çeşitli fiziksel ve psikolojik baskılara maruz kalmaktadırlar. Az gelişmiş ülkelerde yaşayan kadınların durumu, gelişmiş ülkelerdeki kadınlara nazaran daha kötüdür. Çünkü var olan tüm ayrımcılıklara ek olarak, siyasal anlamda ve eğitim anlamında da yetersiz bırakılmaktadırlar.

Kalkınma çabalarında mesafe kat edebilmek için kadınlara karşı negatif ayrımcılıkla ilgili yapılması gerekenler yalnızca teorik boyutta kalmamalı, uygulamaya da geçirilmelidir. Yapılması gereken ilk iş, bu konudaki bakış açısının ve ön yargıların değiştirilmesidir ki bu da eğitim ile sağlanabilir. Uygulama aşamasında ise; kadın ayrımcılığına yol açan etmenler çok iyi analiz edilmeli ve bu sorunlara çözüm önerileri getirilmeli, kadınların çalışma koşulları iyileştirilerek ücret politikasında düzenlemeler yapılmalı ve tüm bunlar yasa ile güvence altına alınmalıdır.

1.2.10. Sürdürülebilir Kalkınma

Sanayi Devrimi ile başlayan ekonomik büyüme hamleleri, dünya çapında önemli oranda artan nüfusun da sonucu olarak, çevre üzerinde son derece zararlı etkilerde bulunmaya başlamıştır. Günümüzde; temiz su kaynakları ve çeşitli bitki / hayvan türleri önemli oranda azalmış, fosil yakıtların ve kloroflorokarbon (CFC) gazlarının yoğun kullanımı

ile hava kirliliği tehlikeli boyutlara ulaşmış, ozon tabakası incelmış ve küresel ısınma baş göstermiş, kentleşme ve nüfusun aşırı artışına bağlı olarak doğal kaynaklar azalmış, doğada zehirli atıklar ve kimyasal maddelerin birikimi ileri boyutlara ulaşmıştır. Tüm bu gelişmelerin sonucunda, 1980’li yıllara gelindiğinde, çevre tahribatı ile ilgili önlemler alma ihtiyacı doğmuştur. Böylece, sürdürülebilir kalkınma kavramı ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir kalkınma, dünya çapında, kalkınmayı gerçekleştirebilmek adına yürütülen çabaların, çevreye geri dönülemez oranda ciddi zararlar verdiği iddiası ile ortaya çıkmış bir kavramdır.

Bu yaklaşıma göre; dünyanın neresinde olursa olsun, meydana getirilen artı değerler dengeli bir şekilde ülkelerin kendi içerisinde dağıtılmalıdır ve bu husus ekonomik büyümenin sağlanmasından daha önemlidir. Bu dağılım gerçekleşirken çevre korunmazsa, bu kalkınma çabalarının sürdürülmesi mümkün değildir. Sürdürülebilir kalkınmanın geniş kitlelere sesini duyurabilmesini kolaylaştıran iki önemli gelişme; 1971 yılında Greenpeace örgütünün kurulması ve 1979 yılında Almanya’da Yeşiller Partisi’nin kurulmasıdır. Sürdürülebilir kalkınma kavramının temelleri, 1971 yılında, Roma Kulübü adlı bir düşünce topluluğunun hazırladığı “Büyümenin Sınırları” adı verilen raporun yayımlanması ile 1972 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı (Stockholm Konferansı)’nın toplanması ve Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Bildirisi’nin kabul edilmesi ile atılmıştır. (Kaynak, 2005: 30-31)

İlk dönemlerde yalnızca ekolojik boyutu olan bir kavram iken, günümüzde buna ek olarak sosyal ve ekonomik boyutları da olan bir kavram haline gelmiştir. Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik kalkınmanın farklı bir boyutuna vurgu yapmaktadır. “Geleneksel ekonomi, kalkınma kavramını, sadece kişi başına reel üretim veya tüketimin, düşük ve istikrarlı bir enflasyon ortamında, finansal istikrarla birlikte büyümesi olarak tanımlarken, sürdürülebilir kalkınma söz konusu bu ekonomik büyümenin kantitatif yönünün yanı sıra kalitatif yönüne dikkati çekmektedir.” (Gönel, t.y: 1)

Sürdürülebilir kalkınma; aynı anda toplumsal adalet, ekonomik büyüme, kuşaklar arası eşitlik ve ekolojik korumanın sağlanabileceğini anlatır. Sürdürülebilir kalkınmanın bileşenleri dayanışma, sorumluluk bilinci ve ekonomik gelişmelerdir. Sürdürülebilirlik; ekonomi, toplum ve çevrenin kesişim noktasıdır. Sürdürülebilir bir toplum, birtakım ilkeler gerektirir. Özmehmet (2012: 16) bu ilkeleri şu şekilde belirtmektedir:

Bu ilkeler; yaşama saygı duymak, insanın yaşam kalitesini artırmak, yeryüzündeki yaşamın çeşitliliğini korumak, yenilenemeyen kaynakların tüketimini en aza indirmek, yeryüzünün taşıma kapasitesini aşmamak, alışkanlıkları değiştirmek, herkesin kendi yöresine sahip çıkmasına olanak tanımak, kalkınma ve çevreyi bütüncül politikalar çerçevesinde ele almak olarak özetlenebilmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma, konu ile ilgili tüm faktörler arasında bağlantıların varlığını gerektirir. “Dolayısıyla, kalkınma kurumları için ağlar oluşturmak, kalkınmanın tüm paydaşlarını güçlendirmek için bir çevre oluşturulmasına katkı sağlar. Bu, küresel kaynakların eşit dağılımı konusunda düzenleyici stratejiler geliştirirken, taraflara bilgi paylaşımı olanağı da sunar. Bu da küresel ölçekte bir sürdürülebilir kalkınmanın olmazsa olmaz şartıdır.” (Haque ve Mudacumura, 2006: 10) Diğer yandan, sürdürülebilir kalkınma, ekonomiler için bir rehber olma niteliğini de haizdir. “Doğal kaynak kullanımının doğurduğu çevresel maliyetlerin azaltılmasından, yoksulluğun etkilediği coğrafyalardaki insani kalkınmışlığa kadar çok geniş bir yelpaze içerisinde değerlendirebileceğimiz sürdürülebilir kalkınma kavramı, günümüz ve gelecek ekonomileri için de yol gösterici bir niteliğe sahiptir.” (Karabıçak ve Özdemir, 2015: 48)

Sürdürülebilir kalkınma konusunda, teorik olarak önemli çalışmalar yapılmış olmasına karşılık, uygulama anlamında ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Gerekli olan diyalog ve işbirliği, hala olması gereken düzeyde değildir. Bunun sağlanabilmesi için köklü zihniyet ve davranış değişikliklerine ihtiyaç vardır. “Gelişmiş ülkelerin sürdürülebilir politikalar ve önlemleri yerine getirmek için yeterli zenginliği ve teknik kapasitesi vardır ancak gerekli düzeyde siyasi liderlik ve vatandaş katılımı hala çok uzak görünmektedir.” (Drexhage ve Murphy, 2010: 2)

Sürdürülebilir kalkınma alanında 1972 yılından günümüze kadar birtakım önemli aşamalar kaydedilmiştir. Bu aşamalar şu şekilde belirtilebilir:

- 1- 1972 yılında Stockholm Konferansı'nın toplanması
- 2- 1983 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu kurulması
- 3- 1987 yılında Ortak Geleceğimiz Raporu (Brundtland Raporu)'nun yayınlanması
- 4- 1992 yılında Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın düzenlenmesi

- 5- 1996 yılında Habitat II Zirvesi'nin düzenlenmesi
- 6- 1997 yılında Rio+5 Zirvesi'nin düzenlenmesi
- 7- 2002 yılında Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nin düzenlenmesi

1.2.10.1. Ortak Geleceğimiz Raporu (Brundtland Raporu)

1987 yılında yayınlanan Brundtland raporunda sürdürülebilir kalkınma “bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma” şeklinde tanımlanmıştır. (Ağca, 2002)

Brundtland Raporu dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm; tanım, konu ile ilgili başarılar ve başarısızlıklar, başarıya ulaşmaya engel olan faktörler ile ilgilidir. İkinci bölüm; nüfus, beslenme, ekosistemler, endüstriyel verimlilik gibi konulardaki politikalar hakkındadır. Üçüncü bölüm; barış-güvenlik-kalkınma-çevre ilişkileri, yapılması gereken kurumsal ve yasal değişiklikler üzerinedir. Dördüncü bölümde; sözü edilen tüm konuların, tüm önerilerin uygulanması konusunda zorlayıcı olunması gerektiği belirtilmektedir. Rapor, genel olarak, mevcut durum ile bu konuda gerçekleştirilmesi gereken reform çalışmaları arasında bağlantı kurmaktadır.

1.2.10.2. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Konferansı) ve Gündem 21

1992 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı ile ulusların çevre konusunda duyarlı bir yönetim sağlayabilmeleri için birtakım ilkeler benimsenmiştir. Bu amaçla da Gündem 21 adı verilen bir eylem planı yürürlüğe konmuştur. (Özmehmet, 2012: 8)

Gündem 21, tüm dünya ülkeleri için yeni bir yönetim yaklaşımının ortaya çıkması bakımından son derece önemlidir. Arar (2002) bu yaklaşımı şu şekilde nitelendirmektedir:

“İnsanlık tarihsel bir dönüm noktasındadır” tümcesiyle başlayan Gündem 21, amacın vazgeçilmez bir yöntemi olarak, “küresel ortaklık” kavramını gündeme getirmektedir. Bu kavramla birlikte, tüm dünyada geleneksel yönetim anlayışı,

yerini, “yönetişim” (governance) olarak ifade edilen, katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı yeni bir yaklaşıma bırakmaya başlamıştır.

Gündem 21, uluslararası işbirliği, kuraklık ile mücadele, atık yönetimi, doğal kaynakların korunması, yerli halkların korunması, sendikaların güçlendirilmesi, teknoloji transferi, eğitim gibi çok çeşitli alanlarda hükümler içermektedir.

Çok farklı alanlarda hükümler içeren Gündem 21’in temel yaklaşımı Habitat (t.y.) tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

Gündem 21’in temel yaklaşımı, tüm program alanlarına yönelik finansman politikalarının belirlenmesi, yeni kaynakların yaratılması, uygulanabilir teknik ve ekonomik araçların belirlenmesi, merkezi yönetim-yerel yönetim ilişkilerinin “yerinden yönetim” anlayışı doğrultusunda güçlendirilmesi, hükümetler ve hükümet-dışı kuruluşlar arasında işbirliğinin geliştirilmesi ve halkın etkin katılımının sağlanması gibi öncelikler üzerine bina edilmiştir.

Karabıçak ve Özdemir’in (2015: 45) de belirttiği gibi, Gündem 21 bölüm başlıkları şunlardır:

Kısım 1: Toplumsal ve Ekonomik Boyutlar

Kısım 2: Kalkınma İçin Kaynakların Korunması ve Yönetimi

Kısım 3: Temel Grupların Rollerinin Geliştirilmesi

Kısım 4: Uygulama Araçları

1.2.10.3. Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, Rio Konferansı’nda ortaya çıkan sonuçların sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi ve sürdürülebilir kalkınma sürecinde ne derece başarılı olduğunun tespit edilebilmesi için, 2002 yılında düzenlenen zirvedir. Ortak hedeflerin ve gündemlerin benimsenmesi sürecinde, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı’ndan on yıl sonra çevrenin korunmasıyla sosyal gelişme ve ekonomik gelişmenin bağlantılı bir şekilde yürütülerek sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması konusunun değerlendirilebilmesi için 26 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihleri

arasında Johannesburg'da Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Rio+10) düzenlenmiştir. (Ağca, 2002)

2002 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg kentinde düzenlenmiş olan ve diğer adı Rio+10 olan konferansın bir çıktısı Uygulama Planı, diğeri ise Siyasi Bildiridir (Johannesburg Bildirisi). Konferansta; açlık, eğitim, teknoloji, temiz ve atık sular, balıkçılık, arazi, enerji, kimyasallar gibi konular hükme bağlanmıştır. (Ağca, 2002)

İKİNCİ BÖLÜM: KALKINMA YÖNETİMİNDE ASYA MUCİZESİ

2. Dünya Savaşı sonrası dönem, tüm dünyada olduğu gibi, Asya ülkelerinde de modern anlamda kalkınma çabalarının başladığı bir dönem olmuştur. Asya ülkeleri, ilk olarak savaşın meydana getirdiği maddi ve manevi kayıpları telafi etmek için çalışmalar yapmış, daha sonra da çeşitli stratejiler aracılığıyla kalkınma hamlelerini başlatmışlardır. Bu ülkelerde, ülke bazında veya dönemsel olarak kesintiye uğrayan kalkınma hamleleri, genel olarak başarılı bir seyir izlemiştir. Bu sürecin sonunda söz konusu ülkeler hem ekonomik hem de siyasal anlamda büyük başarılar imza atmışlardır. Bugün Asya ülkeleri, dünya çapında önem arz eden ekonomik ve siyasi nitelikli konularda söz sahibi olmuşlardır. Bu bölümde; önce seçilmiş Asya ülkelerindeki kalkınma süreci incelenecek, daha sonra da Asya ülkelerindeki kalkınma sürecinde önem arz eden çeşitli konulara değinilecektir.

2.1. ASYA ÜLKELERİNDE KALKINMA SÜRECİ: SEÇİLMİŞ ÖRNEKLER

Bu bölümde, Asya ülkelerindeki kalkınma süreci; Çin, Japonya, Hindistan, Güney Kore, Endonezya, Tayvan, Tayland, Hong Kong, Malezya ve Singapur örnekleri üzerinden incelenecektir.

2.1.1. Çin

Bu bölümde, önce Çin'in tarihçesi üzerinde durulacak, daha sonra da Çin'deki kalkınma süreci hakkında bilgi verilecektir.

2.1.1.1. Tarihçe

Ekonomik büyüklük açısından dünyanın en önde gelen ülkelerinden biri olan Çin, her ne kadar bu konuma son birkaç yıl içerisinde ulaşmış olsa da, kültürel olarak sahip olduğu nitelikler binlerce yıldır var olmaya devam etmektedir. Çin, dünyanın en kadim, en köklü uygarlıklarından bir tanesidir.

Çin, 20. yüzyılın başlarına kadar, binlerce yıl boyunca hanedanlar tarafından yönetilmiş, 1912 yılında ise milliyetçiler yönetime gelmişlerdir (Wikipedia, t.y.a.). Çin'in siyasi tarihindeki en önemli olaylardan biri 1921 yılında Çin Komünist Partisi (ÇKP)'nin kurulmasıdır. Milliyetçi Parti ile Komünist Parti arasındaki savaş Komünist Parti'nin galibiyeti ile sonuçlanmış ve komünistler 1949 yılında Mao önderliğinde yönetimi ele geçirmişlerdir (Wikipedia, t.y.a.). Ancak söz konusu iki partinin birlikte hareket ettiği zamanlar da olmuştur. İki parti, 1937-1945 yılları arasında gerçekleşen ve 2. Çin-Japon savaşı adı verilen savaşta Japon tehlikesine karşı birlikte hareket etmişler, Çin'in o dönemki başkenti Nanking'de yaşanan ve "Nanking Katliamı" adı verilen olay sonucunda yüz binlerce Çinli hayatını kaybetmiş, ancak Amerika'nın savaşa girmesi ile savaşın seyri değişmiş ve Japonlar yenilgiye uğratılmıştır (Euronews, 2015).

1949 yılından beri ÇKP tarafından yönetilen ve partinin bugünkü siyasi hayatın başat aktörü olduğu Çin, tek partili, üniter bir komünist cumhuriyettir. Ulusal Halk Kongresi yasama ve yürütme yetkilerini haizdir.

Çin hakkındaki bazı temel bilgiler şunlardır:

Tablo 3: Çin Hakkında Temel Bilgiler

Resmi adı	Çin Halk Cumhuriyeti
Başkent	Pekin
Devlet Başkanı	Xi Jinping
Başbakan	Li Keqiang
Nüfus	1,3 milyar
Yüzölçümü	9,6 milyon km ²
Diller	Çince, Moğolca, Tibetçe, Uygurca
Dinler	Budizm, İslam, Hristiyanlık, Taoizm, Şamanizm
Etnik Yapı	Çinliler (%92) ve diğerleri(%8)
Para Birimi	Renminbi (Yuan)
Üye Olduğu Bazı Uluslararası Kuruluşlar	APEC, BIS, IBRD, ILO, IMF, WTO, UN

2.1.1.2. Çin’de Kalkınma Süreci

Çin, dünyanın en köklü, en kadim uygarlıklarından biridir. Uygarlık tarihinin en önemli buluşlarından olan pusula, barut, saat başta olmak üzere pek çok buluşun kaynağı Çin’dir. Ancak; uygarlık tarihine bu kadar önemli katkıları olan Çin, Sanayi Devrimi niteliğinde, kökten dönüştürücü bir devrime sahne olamamıştır. Çin’deki otoriter nitelikli yönetim yapısı buna sebep olarak gösterilebilir. Bu otoriter yapı, -her anlamda- dışarıya açılımı yasakladığı için, ekonomik, kültürel ve sosyal anlamda yeterli zenginleşme sağlanamamıştır.

Mao’nun ölümünden sonra, 1978 yılında, Mao’nun arkadaşı ve dönemin devlet başkanı Deng Xiaoping başkanlığında yapılan Çin Komünist Partisi’nin toplantısında, Çin ekonomisinin dışa açılması karara bağlanmıştır (Kozlu, 2003: 144-145). Söz konusu toplantıyı takip eden gelişmeler, Çin’in ekonomik ve toplumsal yapısı için son derece önemlidir. Kozlu’nun (2003: 145-146) da ifade ettiği gibi, bu tarihten hemen sonra gerçekleştirilen reformların en önemlilerinden bir tanesi kırsal kesimde yapılan reform ve böylece köylü nüfusun gelirinin çarpıcı biçimde artmasıdır. Tarım reformu ile birlikte dış ticaret liberalizasyonu da sağlanmış, ihracata dayalı büyüme stratejileri uygulanmaya başlamıştır. Bu durum, sanayi üretiminde büyük artışa yol açmıştır. Ekonomik gelişmelere ek olarak, zaman içerisinde; halkın günlük yaşamının kalitesi yükselmiş, ordunun ekonomik hayattaki rolü de azalmıştır.

1978 yılı toplantısının hemen sonrasında, 1979 yılında, ülkeye doğrudan yabancı yatırım girişi yasal dayanağına kavuşmuştur. Yabancı yatırımcılar için cazip bir ortam oluşturmak amacıyla, altyapının ve olanakların görece olarak daha üstün olduğu özel ekonomik bölgeler meydana getirilmiş ve bu bölgelerde yönetsel, vergi, dış ticaret alanlarında kolaylıklar getirilmiştir. Bu durum da ekonomik büyümeye ve dolayısıyla da ülkenin döviz rezervine önemli katkı sağlamıştır. Çin bugün dünyada en çok yabancı sermaye ve doğrudan yabancı yatırım girişi olan ülkelerdendir (Kozlu, 2003: 146).

Reform öncesinde, toprağın mülkiyeti ortaktı. Ancak, 1980’li yıllara gelindiğinde, benimsenen yeni ekonomik model çerçevesinde, toprak sisteminde önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. “1950’li yıllarda kurulan, toprak mülkiyetinin kolektiflere ait olduğu sistem 1980’lerde kaldırılarak, ailelerin kâr amaçlı olarak üretmelerine, devletin payını

ayırdıktan sonra kalan ürünü satmalarına dayanan “hane halkı üretim sorumluluk sistemi”ne geçilmiştir.” (Sezen, 2007: 35)

1978 yılı itibarıyla dışa açılma politikası izlemeye başlayan Çin, dünya ticaretinde ve ekonomisinde söz sahibi olabilmek adına, 1980 yılında, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası’na (DB) yeniden üye olmuş, böylece reformlarını finanse etme imkanına kavuşmuştur. Ekonomik potansiyeli ve büyüklüğü dolayısıyla, günümüzde bu kuruluşlar ile olan ilişkileri diğer ülkelerden farklı, kendine özgü niteliktedir. Çin’in dünya ekonomisine entegrasyonu sürecinin en önemli aşaması ise, 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü’ne (DTÖ) üye olmasıdır.

Dünya Ticaret Örgütü üyeliği Çin’e çok önemli kazançlar sağlamıştır. Dünya Ticaret Örgütü’ne üye olmak Çin ekonomisini daha açık, şeffaf ve dünya ekonomik sistemine entegre hale getirmiştir. Hızlı ekonomik büyüme oranları Çin’i dünya ve bölge ekonomisinin en etkili aktörlerinden biri haline getirmiştir. Çin’in ekonomik yükselişi, aynı zamanda dünya çapında ve bölgesel düzeyde, ekonomik yapıda ve ilişkilerde önemli değişikliklere yol açmıştır (Yunling, 2010:43). Çin’in ekonomik büyümesinin altında yatan temel ilke şudur: Yeni ekonomik sisteme geçiş yapması ve buna bağlı olarak ortaya çıkan yüksek dış ticaret hacmi.

Çin’de kalkınma çabalarının dayandığı bazı dinamikler mevcuttur. “Çin’in kalkınma stratejisinin en temel dayanağını, yabancı sermaye ve bu yolla gerçekleştirilmiş olan yatırımlar oluşturmaktadır. Çin’de kendine yer arayan ve orada en uygun şartlar altında yerleşmek isteyen yabancı sermayenin, kar maksimizasyonunu sağlamak için üretimlerini Batı ülkelerinden Doğu’ya kaydırmalarının en başta gelen sebebini, büyük ölçüde Doğu ülkelerinin demografik yapısından kaynaklanan, ucuz işgücü oluşturmaktadır.” (Yıldırım, 2001: 258).

Çin; elde ettiği dış ticaret fazlasını ülke içerisinde kullanmayı ve sosyal-kültürel kalkınmayı da sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçla da, yabancı yatırımcılar için teşvikler veya vergilemede daha düşük oranların kullanılması gibi yöntemleri uygulamaktadır. Çin; kalkınma politikalarına toplumsal tabanı oluşturabilmek ve vatandaşların küçük yaşlardan itibaren buna destek vermesini sağlayabilmek adına, ortaokul düzeyinden itibaren, zorunlu olarak, müfredata finans ve borsa dersi

koymuştur. Asya ülkelerinin, özellikle Çin'in kalkınma stratejilerini başarıya ulaştıran temel faktörlerden bir tanesi de dışa açılmadır. Çin'de devlet, yabancı sermayenin ülkeye gelişini desteklemekte, ancak bunların ülkeye girişi sırasında yeni teknolojileri de beraberinde getirmesini zorunlu tutmaktadır (Kozlu, 2003: 183).

Reformların başlangıcına rastlayan dönemde ülke nüfusunun önemli bir bölümü tarım ile uğraşmaktaydı. Dolayısıyla ülke ekonomisine en büyük katkıyı tarım sektörü sağlamaktaydı. bu nedenle, değişimler ilk olarak kırsal alanlarda ve tarım sektöründe gerçekleştirilmiştir. İlerleyen zamanlarda reformlar kentlere yöneltilmiştir. “Ülkenin doğusunda yer alan ve iç bölgelere göre daha gelişmiş durumda olan kıyı kentlerine öncelik verilerek, bu kentler, kurulan özel ekonomik bölgeler aracılığı ile adeta bir gelişme üssüne dönüştürülmüştür.” (Sezen, 2007: 30).

Çin'de gerçekleştirilen yenilik hareketleri, kurumsal yapı ve personel rejimine de yansımıştır. Ekonomik yapıda dönüşüm, ekonomi ile ilgili kurum ve kuruluşların da yeni sisteme uyumlu hale getirilmesini zorunlu kılmıştır. Benzer şekilde, yeni düzene uyum sağlayabilecek nitelikte insan gücünün yetiştirilmesi önemli hale gelmiştir.

Yenileşme hareketlerinin ekonomik boyutu, yerelleştirme (desantralizasyon) çabalarında da kendini gösterir. Bu durumu Sezen (2007: 37) şöyle belirtir:

Ekonomik reform sürecindeki desantralizasyon hareketinin özünü yerel işletmeler oluşturmaktadır. Bu bağlamda izlenen temel politika ise yerel ekonomiyi geliştirme ve bunun yol ve yöntemlerini bulma konusunda inisiyatifin yerel yönetimlere bırakılmasıdır. 1980'lerde yönetsel desantralizasyona öncelik verilmiş ve işletmeler; üretim, fiyat, örgütlenme ve istihdam konusunda yetkilendirilmiştir. Ayrıca, işletmelerin piyasa koşullarına göre çalışmalarını sağlamak, yönetsel etkililiğini artırmak üzere performans ölçme sistemine geçilmiştir.

Yeni kamu işletmeciliği yaklaşımı, pek çok alanda olduğu gibi, merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin sorumlu oldukları harcamalar noktasında da kendini göstermektedir. “Merkezi yönetim, temelde, ulusal savunma, dış ilişkiler, merkezi yönetim kuruluşlarının yönetimine ilişkin harcamalardan; yerel yönetimler ise, kendi kuruluşlarının harcamalarından ve bölgelerindeki ekonomik ve sosyal kalkınma harcamalarından sorumludur.” (Sezen, 2007: 39).

Tüm bu gelişmelerin sonucunda, yerel yönetimler, merkezi yönetimin

boyunduruğundan kurtulmuş; kendi gelir ve harcamalarını düzenleyen, kendi kararlarını alan ve bu kararlarından sorumlu olan yapılar haline getirilmiştir.

1980’li yıllarda başlayan dışa açılma ve reform programlarından bankacılık sektörü de nasibini almıştır. Sezen’in (2007: 41-42) de belirttiği gibi, süreç öncesinde, Çin’deki tüm bankacılık faaliyetleri 1948 yılında kurulan Çin Halk Bankası tarafından gerçekleştirilmekteydi. Ancak 1983 yılında yapılan değişiklik ile Çin Halk Bankası’nın faaliyetleri yalnızca ülkenin merkez bankacılığı ile sınırlandırılmıştır. Ekonomik liberalizasyon sürecine bağlı olarak, devletin elinde bulunan bankalar, ticari bankalar haline getirilmiştir. Bir diğer önemli özellik de bankaların yönetsel anlamda özerkliğinin sağlanarak, karlarından ve zararlarından sorumlu yapılar haline getirilmeleridir.

Yeni kamu işletmeciliği yaklaşımının öngördüğü, piyasa ekonomisine dayalı üretim yapma sisteminin yerleştirilebilmesi için yapılmış olan çalışmaları Sezen (2007: 43) şu şekilde belirtmektedir:

Devlet işletmeleri reformunda temel hedef, hükümet ile işletme arasındaki bağları koparmak ve böylece bu işletmelere gerek üretimlerinde gerekse yönetimlerinde daha fazla özerklik vererek sonuçta piyasa ekonomisiyle uyumlu, rekabete dayalı olarak çalışan bir sistem kurmaktır. Bu amaçla izlenen politikalar, işletmelere özerklik verilmesi, sayılarının azaltılması, yönetim ve mülkiyet yapısının ayrıştırılması, yöneticilerin “yetkilendirilmesi”, üretim alanlarının hafif sanayiden ağır sanayiye doğru kaydırılması, seçici bir destekleme politikası izlenmesi, personel sayısının azaltılması, karma mülkiyete geçilmesi ve sosyal olanaklarının önemli ölçüde zayıflatılması şeklinde özetlenebilir.

Piyasa ekonomisine dayalı üretim sistemine geçilmesi, aynı zamanda, kamu hizmetlerinin özel şirketler tarafından ifa edilmesini de beraberinde getirmiştir.

Bilim ve teknoloji, Çin ve sanayileşmiş toplumlar arasındaki ilişkilerin normalleşmesinde çok önemli ve merkezi bir rol oynamıştır. Çin’in Batı ve Japonya ile siyasi ilişkilerinin gelişiminde bilimsel işbirliği, eğitim alanındaki değişiklikler ve endüstriyel teknoloji transferi, pek çok açıdan, gelişmenin sembolü olmuştur (Simon, 1989: 93).

Kalkınma sürecinin başarıya ulaşmasında Konfüçyanizm öğretisi önemlidir. “Çinli yöneticiler ekonomik modernizasyon sürecinin toplumda ahlaki değerlerin

yozlaşmasına yol açmasını önlemek, bireysellik yerine kollektif toplumsal çıkarların öne çıkarılması amacıyla Konfüçyüs öğretilerini yaygın bir şekilde eğitim ve basın-yayın yoluyla kitlelere aşılama çalışmaktadırlar.” (Öğütçü, 1995: 49).

Çin’in tarihsel birikimi ve köklü uygarlık geleneğinin yanı sıra, kültürel bazı özellikleri de onun için büyük bir avantaj niteliğindedir. “En önemlisi, her zaman Amerika’nın muhtemel halefi olarak adı geçen Çin, etkileyici bir imparatorluk soyuna ve binlerce yıllık başarılı tarihinde büyük pay sahibi olan dikkatle ayarlanmış, sabırlı bir stratejik geleneğe sahiptir.” (Brzezinski, 2012: 99).

Çin’de gerçekleşen bu dönüşümün tam olarak bir kökten dönüşüm olarak nitelendirilmesi mümkün değildir çünkü siyasi sistemde herhangi bir değişiklik olmamış, yalnızca ekonomik yapıda değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca bu değişiklikler birdenbire değil, tedrici olarak gerçekleştirilmiştir. Bu tür büyük çaplı dönüşümlerin, toplumsal huzursuzluk ve kargaşalara neden olmaması için aşamalı olarak gerçekleştirilmesi önemli ve gereklidir. “Kapitalist sistemin ekonomik düzeni olan piyasa ekonomisi ile Çin Komünist Partisi’nin “değiştirilemez” iktidarına dayanan sosyalist rejimi bağdaştırmak amacıyla, Çinli devlet adamları ve akademisyenler bu yapıyı “sosyalist piyasa ekonomisi” olarak adlandırmaktadırlar.” (Sezen, 2007: 27). Ekonomik yapıdaki bu değişim ekonomide liberalleşme olarak değerlendirilebilir. Ancak serbestleştirme siyasi alanda söz konusu olmamıştır. Ekonomik liberalleşme kapsamında yürütülen politikalar, siyasi istikrarın da yardımıyla, herhangi bir kesintiye uğramadan sürdürülmüştür. Böylece, sosyalizm ile kapitalizm arasında önceleri var olan keskin ayırım, zaman içerisinde giderek azalmıştır.

Çin’in kalkınması yalnızca bölge ülkelerini değil, tüm dünya konjonktürünü derinden etkilemiş, önemli ekonomik ve siyasal gelişmelere yol açmıştır. Bugün Çin, gerek nüfus gerekse ekonomik güç olarak dünyanın en büyük ülkelerindedir. “Yaklaşık 4000 yıllık bir medeniyete ev sahipliği yapan Çin, bugün, yüksek ve nispeten istikrarlı bir büyüme oranına sahip, dünya ekonomisinde ve ticaretinde söz sahibi, ileri boyutta teknoloji kullanımı hedefleyen, önemli ölçüde dış yatırım çeken bir ülke haline gelmiştir.” (Öğütçü, 1995: 15).

2.1.2. Japonya

Bu bölümde, önce Japonya'nın tarihçesi, daha sonra da Japonya'nın kalkınma süreci hakkında bilgi verilecektir.

2.1.2.1. Tarihçe

Japonya, binlerce yıllık geçmişi olan, dünyanın en eski ve köklü uygarlıklarından biridir. Ancak Japonya'nın dünyanın geri kalanı ile ilişkiler kurması ve diğer uygarlıklar ile etkileşim içerisine girmesi 19. yüzyılda başlamıştır. Meiji döneminden (1868-1912) 2. Dünya savaşına kadar olan dönemde; çeşitli Avrupa ülkelerine, buluşlar için delegeler gönderilmiş, ticari ilişkiler kurulmuştur. Ülke çapında demiryolu ve posta sistemleri kurulmuş, okullar açılmıştır. Batı teknolojisi kullanılmaya başlanmıştır. Kentsel kalkınmanın temelini teşkil etmek üzere fabrikalar kurulmuştur. Hendry'nin (1991: 16) de ifade ettiği gibi Batı kültürü, binaları, araçları, giysileri, yemekleri aracılığıyla topluma nüfuz etti. Sınıf ayrımı ortadan kalktı, yasa önünde tüm yurttaşlar eşit oldu. Bu gelişmelere koşut olarak Japonya, Meiji döneminden 2. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan dönemde, Asya bölgesini işgal edebilecek ekonomik ve askeri güce ulaşmıştır.

2. Dünya Savaşı, Japonya tarihindeki en önemli kırılma noktalarından bir tanesidir. Çünkü savaş sonrasında ülkenin toplumsal ve ekonomik yapısı köklü bir dönüşüme uğramıştır. Yine Hendry'nin (1991: 17) ifadeleriyle, 2. Dünya Savaşındaki yenilgiden sonra yasal sisteme demokrasi ilkeleri yerleştirildi, eğitim sistemi değiştirildi ve Şinto dininin etkileri azaltıldı. Toprak reformu yapıldı, toprak, toprak ağalarından alınıp, işleyen köylülere ucuz fiyata verildi. İşçi sendikaları gelişti, kadınlara oy hakkı verildi.

Japonya, her zaman farklı kültürlerden bir şeyler almış ve onu sistemine uyarlamıştır. Zaman içerisinde pek çok şey değişmiş olsa bile, Japon kimliği hep istikrarlı bir şekilde devam etmiştir. Bu da Japon kültürünün kendine özgü bir özelliğidir. Bugün Japonya, Temsilciler Meclisi ve Danışmanlar Meclisi isimli iki meclisten oluşan bir parlamentoya sahip, anayasal bir monarşidir. Anayasa uyarınca, İmparator'un görev ve yetkileri tamamen törensel nitelikte olup, yönetim erkinin başı Başbakan'dır.

Japonya'ya ilişkin birtakım temel bilgiler şunlardır:

Tablo 4: Japonya Hakkında Temel Bilgiler

Resmi adı	Japonya
Başkent	Tokyo
Devlet Başkanı	İmparator Akihito
Başbakan	Shinzo Abe
Nüfus	127 milyon
Yüzölçümü	377.000 km ²
Diller	Japonca
Dinler	Şintoizm, Budizm, Hristiyanlık
Etnik Yapı	Japonlar (%98,5) ve diğerleri
Para Birimi	Japon Yeni
Üye Olduğu Bazı Uluslararası Kuruluşlar	ADB, APEC, BIS, IBRD, ILO, IMF, UN

2.1.2.2. Japonya'da Kalkınma Süreci

Japonya'nın modern anlamda kalkınma hamlelerinin başlangıcı, 1945 yılına kadar götürülebilir. 1945 yılında, 2. Dünya Savaşı sırasında, Japonya'nın iki şehri Hiroşima ve Nagasaki'ye ABD uçakları tarafından atom bombası atılmış, bu kentlerde yaşayan nüfusun büyük çoğunluğu hayatını kaybetmişti. Ancak, ironik bir şekilde, bombalama olaylarından hemen sonra, Japonya ile ABD arasında bir işbirliği süreci başlamıştır. Bu işbirliğine yol açan etken, 2. Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda kapitalist ülkelerde görülen komünizm endişesi idi. Yani ABD ve Japonya'nın komünist Çin ve Rusya'yı kendileri için birer tehdit olarak görmesi, bu yakınlaşmanın temel nedenidir. Bu işbirliğinin iki taraf için temel misyonu şunlardı: ABD askeri alanda Japonya'ya destekleyecek, Japonya da ABD ile ticaretini artıracaktı (Kozlu, 2003: 75). Bu anlaşma ile Japonya'nın kalkınma hamleleri de başlamış oldu. Bu çabaların temelinde yatan husus ise yüksek tasarruf alışkanlığının bir sonucu olan yüksek yatırım oranlarıdır.

Japonya'nın kalkınma süreci bir bütün olarak ele alındığında, bu sürecin “mucizevi” olarak nitelendirildiği görülür. 1945 yılında ABD ile imzalanan antlaşmadan yalnızca 10 yıl sonra kişi başına Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) düzeyinin -Hiroşima ve

Nagasaki felaketlerine rağmen- 2. Dünya Savaşı öncesi döneme ulaşması ve bu büyümenin coğrafi koşulların elverişsizliğine rağmen sağlanmış olması, ülke ekonomisinin 1974 ve 1979 yıllarında yaşanan petrol krizlerinden ciddi anlamda etkilenmemiş olması, otomotiv ve elektronik aletler pazarında dünya çapındaki büyük başarısı, ortalama yaşam süresinin en uzun olduğu ülkelerden biri haline gelmesi bunun kanıtları arasındadır. Japonya'yı başarıya ulaştıran ekonomi politikaları temel olarak şunlardır: dışa açılmaya bağlı olarak uygulanan liberal ekonomi politikaları, sanayileşmenin başarılı bir şekilde uygulanması, uluslararası ticarete etkinlik ve ilerlemeye destek olan özel sektör.

Kalkınma, günümüzde yalnızca ekonomik boyutu ile algılanmamakta; siyasi, toplumsal, kültürel, ekolojik pek çok boyutu kapsamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Japonya'nın gerçek anlamda "kalkınmış" bir ülke olduğu görülür. Çünkü Japonya'da kalkınma, sanata varıncaya dek, toplumsal yaşamın her kesitinde kendini göstermiştir. Farklı alanlardaki bu kalkınma hamleleri, ileri teknoloji ile eş anlı olarak kullanılmaktadır. Japonya'nın 1940'lı yıllarda başlayan kalkınma çabaları, hayatın her alanında kökten değişim ve dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Bu dönüşümler hem maddi hem de manevi anlamda halkın yaşam koşullarını iyileştirici nitelikte olmuştur.

Japonya'nın kalkınma başarısının altında yatan temel etmenler; siyasi yapıdaki istikrar, homojen nüfus yapısı ve Japonlar'ın "işbirliği yapma" konusundaki "kültürel" becerileri, bürokrasinin yolsuzluklardan uzak durarak "temiz" kalması, kamu-özel sektör işbirliği sonucunda kamunun kararları ve uygulamalarında objektif olması olarak belirtilebilir (Kozlu, 2003: 88-95).

Japonlar'ın tasarruf konusundaki kültürel eğilimleri yatırımların artışı ile sonuçlanmış, büyümenin temel unsurunu teşkil etmiştir. Bunda hem devletin hem de halkın katkısı olmuştur. Dışa açılmayı destekleyici liberal politikalar ise rekabeti olumlu yönde etkilemiştir. Devlet, vergi politikalarını etkin olarak, yani kalkınmayı destekleyici nitelikte kullanmıştır. Devletin ekonomik hayatta bizzat üretici olarak yer almıyor oluşu önemli bir noktadır. Böylece bürokrasi verimli şekilde çalışmayı başarmıştır. Bürokraside hem kadrolar son derece niteliklidir hem de devlet baskısı olmadan faaliyet göstermektedirler. "Temel devlet politikaları arasında, araştırma-geliştirmeye vergi indirimleri ve dolaysız teşvikler yolu ile sağlanan destek; devre dışı kalan sanayilerden

çıkartılan işçilere verilen eğitim ve nakil yardımları; özellikle ilköğretim ve ortaöğretim seviyesinde sağlanan yüksek standartlı eğitim sayılabilir.” (Kozlu, 2003: 105).

Japonya’da ekonomik kalkınma hamlelerinin başarıya ulaşmasında önemli rol oynayan üç kurum vardır: Uluslararası Ticaret ve Sanayi Bakanlığı (MITI), Maliye Bakanlığı (MOF) ve Merkez Bankası (BOJ) (Kozlu, 2003:93).

MITI, en genel anlamda, yürütülen sanayi politikalarına rehberlik eder. Bunu yaparken de pazar uyumlu teknikler kullanır çünkü Japonya’nın kalkınma sürecinde devlet, pazar ile “birlikte” hareket etmektedir. Kurum; ülke kalkınırken gözetilmesi gereken milli çıkarların korunmasını sağlayan, dışa açılımı destekleyen ama ulusal sanayiye de koruyan, kalkınma sürecinin dinamosunu oluşturan stratejik sektörleri belirleyen politikalar üretir. MITI’nin temel işlevi, yatırımların artışı ve yeni teknolojilerin ülkeye girişini sağlamaktır. Kamu sektörü ve özel sektör arasındaki işbirliğine dayalı çalışma sistemine; ekonomik politikaların, MITI ile iş dünyası temsilcilerinin uzlaşısı sonucunda uygulamaya geçirilmesi örnek gösterilebilir. MITI, yerli sanayiye destekleyecek, kalkınma sürecinde önemli rol oynayacak, stratejik önemi haiz sanayi kollarının desteklenmesini sağlayacak politikalar üretmektedir. Bu işlevleri yerine getirirken de hem formel hem de informel yöntemlere başvurmaktadır.

Kozlu’nun (2003: 93) da belirttiği üzere, MOF, finansal yönetim kurumudur. Devletin gelirleri ve harcamalarından sorumludur. Kamu gelirlerinin artırılmasını hedefler. BOJ ise para politikasından sorumludur. Enflasyonun düşürülmesini hedefler. Merkez Bankası olma sıfatıyla hükümetin bankacılığını yapar ve finansal sisteme borç verir.

Kozlu’nun (2003: 94) da ifade ettiği üzere, Japon mucizesinin etkenlerinden biri de siyasal istikrardır. Uzun yıllar boyunca iktidarda kalan Liberal Demokratlar bu başarıda pay sahibidirler. Başarılarının aslı unsuru ise devlet yönetiminde bürokratlara çok fazla müdahil olmamaları ve onların ekonomiyi belirli bir serbesti içerisinde yönetmelerine olanak sağlamalarıdır. Ancak bu başarı yalnızca bürokratların, dolayısıyla da devletin başarısı değildir. Her alanda olduğu gibi, ekonomi alanındaki başarı da işbirliği içerisinde hareket etmenin sonucudur. Ekonominin üçlü sacayağını oluşturan MITI, MOF ve BOJ; Japon şirketleri (kaisha), dış ticaret şirketleri (sogo şoşa) ve holding grupları (keiretsu), bu üçlü yapı ile birlikte çalışmaktadır. Onlardan gelen emirlere ve

önerilere tâbi olarak hareket ederler ve bu, bir zorunluluktan ziyade, bu kuruluşların isteyerek yaptığı bir çalışmadır.

Kamu sektörü ve özel sektör arasındaki işbirliğine dayalı bu yakın ilişki, Japon mucizesinin temel nedenlerinden biridir. Bu ilişki şu yöntemlerle hayata geçirilmektedir: devletin verdiği finansal destekler, vergi indirimleri, zorda olan bir endüstrinin devlet tarafından desteklenmesi, kriz durumlarında zararın devlet ve özel sektör arasında paylaşımı, firmaların sunduğu yaşam boyu iş garantisi, kalkınma sürecine destek verme potansiyeli yüksek olan sanayilerin desteklenmesi (Kozlu, 2003: 95).

Ülkede işyerine bağlılık ve birlikte çalışabilme olguları, ekonomik hayattaki başarının nedenlerindedir. Japonya’da çalışanlar çok sık iş değiştirmezler, aynı şirkette uzun yıllar boyunca çalışırlar ve ücretler yüksektir. Yöneticiler ve çalışanlar, yalnızca kültürel nedenlerden ötürü değil, aynı zamanda ekonomik gerekçelerle de, uyum içerisinde çalışırlar ve işler ortaklaşa yürütülür (Ito, 1992: 247).

Ekonomik başarının nedenlerinden bir diğeri de başarılı kambiyo politikalarıdır. Japon hükümeti; ülkede en hızlı büyümenin gerçekleştiği 1950-1973 arası dönemin neredeyse tamamında, kambiyo kontrolü ve Amerikan dolarına göre istikrarlı bir nominal döviz kuru uygulamıştır (Singh, 1995: 22).

Ülkede kalkınma hamlelerinin bazı temel nitelikleri vardır. Japonya’da kalkınma politikası hem dışa dönük hem de müdahaleci olmuştur (Gore, 1994: 41). Ancak Japonya’daki müdahaleci sisteme önyargı ile yaklaşmak doğru değildir. Japon tipi kalkınma politikasında, devlet müdahalesi, piyasa güçlerine ne yapılacağı anlatılması yerine, firmaların pazar fırsatlarını ve kapasitelerini yükselterek, piyasa güçlerini artırmayı ve hızlandırmayı amaçlamıştır (Gore, 1994: 42).

Japonya’da kamu sektörü ve özel sektör işbirliği içerisinde, ortaklaşa çalışmaktadırlar. Ekonomik amaçların gerçekleştirilmesine yönelik olarak aralarında bir konsensüs vardır. Üst düzey kamu görevlileri emekli olduktan sonra özel firmalarda çalışmaktadırlar. Böylece bu işbirliğinin çok fazla kesintiye uğramadan uygulanması sağlanmaktadır (Heiduk, 1989: 45).

Ülkede toplumsal yaşama ilişkin neredeyse tüm unsurlar ekonomik büyümenin sağlanması odaklıdır. Aile hayatı, boş vakitlerin değerlendirilmesi, normlar ve değerler, sosyal refah, hayatın her alanı ekonomik büyümenin teşvik edilmesi için kullanılmıştır. Eğitime yapılan yatırım, ekonomik büyümeye katkı sağlayan çok önemli bir faktör olarak algılanmıştır (Teichler, 1989: 263). Kalkınma sürecinin sonunda ülkenin elde ettiği en önemli kazanımlarından biri eğitimde sağladığı başarıdır. Günümüzde, Japon eğitimi, 21. yüzyılın ekonomik ve sosyal değişikliklerine ulusu hazırlayan bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Teichler, 1989: 264).

Japonya'nın kalkınma başarısının nedenlerinden biri de dünyadaki ekonomik yapının görünen ve görünmeyen yüzü arasındaki farkı başarılı şekilde analiz edebilmesidir. "Japonların, uluslararası ticaretin hiçbir zaman idealdeki gibi serbest piyasa güçlerinin yarıştığı bir arena olmadığını kavramalarıyla devletin kalkınmada rol üstlendiği "Sanayi Politikası" kavramı gelişti. Yerli sanayilerin korunması, stratejik sanayilerin geliştirilmesi hedeflendi." (Öğüt, 2014).

Ülkenin kalkınma başarısının, bölgesi için ifade ettiği anlam son derece önemlidir. "Japonya diğer Doğu Asya ülkelerine yalnız ilham, cesaret ve kendine güven kaynağı olarak değil, aynı zamanda adapte edilerek alınan kurumlar, politikalar konusunda da önderlik etmiştir." (Arıcioglu, 2012: 47).

Ayrıca bu kalkınma başarısı tüm dünya ülkeleri için de çok önemli ve anlamlıdır. "II. Dünya Savaşında ağır bir yenilgiye uğramış olmasına rağmen, kısa bir süre içerisinde Japonya'nın hızla kalkınması ve dünyanın önde gelen ekonomik güçlerinden birisi haline dönüşmesi "Japon mucizesi" olarak değerlendirilmiş ve uzun yıllar boyunca çoğu gelişmekte olan ülke için bir örnek olarak gösterilmiştir." (Ateş, t.y.).

Diğer yandan, Japonya mucizesinin çok önemli bir sembolik anlamı vardır. Japonya'nın kalkınma başarısı, Asya'nın yeniden tarih sahnesine çıkışının simgesidir. Bu durumu Brzezinski (2012: 25) şöyle ifade etmektedir: "İkinci Dünya Savaşı'ndaki kitlesel yıkımın ardından Japonya'da yaşanan ulusal toparlanma, ekonomik büyümesiyle artan bir uluslararası üne kavuşan Asya'nın ilk önemli uyarısıydı."

2.1.3. Hindistan

Bu bölümde sırasıyla, Hindistan'ın tarihçesi ve Hindistan'ın kalkınma süreci hakkında bilgi verilecektir.

2.1.3.1. Tarihçe

Son derece uzun bir tarihsel geçmişe sahip olan ve dünyanın en kadim uygarlıklarından biri olan Hindistan, köklü bir kültür birikimine ve medeniyete ev sahipliği yapmaktadır. Ne var ki, ülke, İngiltere'nin koloni gücünün uzun yıllar boyunca önemli oranda etkisi altında kalmıştır. Bu etki o kadar ileri boyutlara ulaşmıştır ki, 1800'lü yılların başlarında neredeyse tüm Hindistan İngiltere kontrolü altına girmiştir. Ancak durum 20. yüzyılın başlarında değişmeye başlamıştır.

1. Dünya Savaşı sırasında Mohandas Karamchand Gandhi (Mahatma Gandhi) ülke içerisinde bağımsızlık hareketini başlatmıştır. Kısa sürede Gandhi, Hindistandaki bağımsızlık hareketinin ve dünyadaki tüm sivil itaatsizlik ve diğer barışçıl eylemlerin simgesi haline gelmiştir. Gandhi, yalnızca yaşadığı dönemde önemli bir isim olmakla kalmamıştır. Günümüzde de barışçıl eylemlerin dünyadaki en önemli sembollerinden bir tanesi olma özelliğini sürdürmektedir.

Gandhi öncülüğündeki çeşitli boykotlar ve sivil itaatsizlik eylemleri ile İngiltere karşısında uzun yıllar verilen bağımsızlık mücadelesi başarı ile sonuçlanmış, mücadelelerin sonucunda Hindistan 1947 yılında İngiltere'den ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Gandhi, bağımsızlığın kazanılmasındaki kilit isimdir çünkü ülke halkını büyük bir başarı ile peşinden sürükleyebilmiştir. Bugün federal bir cumhuriyet olan ülkede, çift parlamentolu bir meclis faaliyet göstermektedir. Hindistan bugün dünyanın en büyük demokratik ülkesidir.

Hindistan ile ilgili bazı temel bilgiler şunlardır:

Tablo 5: Hindistan Hakkında Temel Bilgiler

Resmi adı	Hindistan Cumhuriyeti
Başkent	Yeni Delhi
Devlet Başkanı	Cumhurbaşkanı Pranab Kumar Mukherjee
Başbakan	Naredra Modi
Nüfus	1,2 milyar
Yüzölçümü	3,3 milyon km ²
Diller	Hintçe, İngilizce, Urduca
Dinler	Hinduizm, İslam, Budizm, Hristiyanlık
Etnik Yapı	Indo-Aryan (%72), Dravid (%25), Mongoloid (%2)
Para Birimi	Hint Rupisi
Üye Olduğu Bazı Uluslararası Kuruluşlar	ADB, BIS, IMF, UN, UNCTAD, WHO

2.1.3.2. Hindistan'da Kalkınma Süreci

Hindistan'da kalkınma sürecinin başlangıcı, "Yeşil Devrim" adı verilen uygulamaya kadar geriye götürülebilir. Yeşil Devrim, tarımsal üretim artışı sağlayan ve 1960'lı yılların sonlarına doğru hız kazanan bir harekettir. Yeşil Devrim kavramı ilk kez 1968 yılında William Gaud tarafından kullanılmıştır. Wikipedia'da (t.y.b.) belirtildiği üzere; "Yeşil Devrim'in Babası" olarak anılan Norman Borlaug'ın öncülük ettiği hareket bir milyonun üzerinde insanı açlıktan kurtarmış, verimli tahıl türlerinin geliştirilmesine yardımcı olmuş, sulama olanaklarının iyileştirilmesini sağlamış, koruma tekniklerini çağdaştırmış, çiftçilere melez tohum, yapay gübre ve pestisit gibi girdilerin sağlanmasını kolaylaştırmıştır.

O dönemde, ekonomik büyümeye yol açan faktörler Lal (2016:66) tarafından şöyle sıralanmıştır: Büyümenin ivme kazanmasının üç temel nedeni vardır. İlki 1960'lı yılların sonlarından itibaren tarım sektöründeki Ar-Ge çalışmalarının sonucu olarak, başta sulama olmak üzere kamunun sosyal sabit yatırımlarındaki artıştır. İkincisi tasarruf oranları ve sermaye birikimindeki artıştır. Üçüncüsü ölüm oranlarındaki azalmaya bağlı olarak, tarım sektöründe işgücünün artmasına olanak sağlayacak biçimde, nüfus artışıdır.

Hindistan’da 1980’li yıllarda ekonomik yapıda serbest pazar hareketine doğru bir dönüşüm, 1990’li yılların başlangıcından itibaren de finansal açıdan dışa açılma süreci başlamıştır. Ekonomide özel sektörün rolü giderek artmıştır. Bankacılık ve para piyasalarına çeşitli düzenlemeler getirilmiş, bankaların performansı yükselmiştir. Sermaye piyasaları iyileştirilmiştir. Sermaye girişinin teşviki yabancı fonların ülkeye girişini artırmıştır. (UN,1998: 35) Ekonomide serbestleştirme hareketleri kapsamında, devlet kontrollerinin gevşetilmiş olması, girişimciliği ve tüketimi artırmıştır.

Ancak tüm bu kalkınma çabaları, Hindistan’ın, süreç öncesinde ekonomik bağlamda hiçbir varlığı olmadığı anlamına gelmemektedir. “Hindistan bağımsızlığını kazandığında, tekstil, çelik üretimi, hafif, orta ve ağır mühendislik, kimyasallar, tıbbi ilaçlar, madencilik, tarım, çay, hint keneviri ve pamuk sektörlerinde gelişmekte olan bir sanayiye sahipti.” (Mazumdar, 1997: 58).

Hintli yöneticilerin hedefi hem bölgesel düzeyde hem de dünya çapında bir güç olma yolunda gereken adımların atılmasıdır. Bu amaçla ekonomik liberalizasyon doğrultusunda reformlar gerçekleştirmişler ve teknoloji kullanımına ve ihracına önem vermişlerdir. “Hindistan, dış kaynak kullanımı, yazılım ve arka ofis işlevleri -çağrı merkezlerinden sağlık sigortası taleplerine kadar- alanında Amerika ve diğer denizaşırı şirketler için küresel bir merkez olarak ortaya çıkmıştır.” (Moritsugu, 2007: 103).

Hindistan’ın teknoloji alanındaki ilerlemeleri hakkında Kozlu (2003: 326) şunları söylemektedir:

Bilginin depolanması ve işlenmesinde giderek iddialı olan bir başka Asya ülkesi de Hindistan. Köklü ve kaliteli teknoloji enstitülerinde çok sayıda mühendis ve bilim adamı yetiştiren Hindistan yazılımcılıkta ve bilgiişlem teknolojisinde önemli bir uluslararası merkez konumunu kazanmakta. Birçok uluslararası banka, sigorta şirketi, havayolu gibi kuruluşlar muhasebeden maaş bordrolarına kadar çeşitli bilgiişlemlerini Hindistan’a kaydırmakta. Oraya iletilen bilgiler çok ucuza çalışan nitelikli işgücü tarafından işlem görüp, sonuçları şirketlere geri iletilmekte. Birkaç yıl içinde bu sektörde çalışanların sayısının üç milyon kişiyi bulacağı tahmin ediliyor. 1996 yılında Hindistan’ın yazılım ihracatından elde ettiği gelir 2,7 milyar dolardı.

Bugün Hindistan nüfus bakımından dünyanın ikinci büyük ülkesidir. 2022 yılı için Birleşmiş Milletler (BM)'in öngörüsü ise bu alanda dünyanın en büyük ülkesi olacağı yönündedir. Yine 2015 verilerine göre Hindistan, dünyadaki 10. büyük ekonomidir. Ülke bugün, bölgesinde önemli bir güç konumundadır ve 21. yüzyılın büyük güçlerinden biri olarak görülmektedir.

Toplumsal yaşam kalitesinde iyileşmeler gerçekleşmektedir. Sağlık koşulları iyileşmekte, okullaşma oranı artmakta, bebek ölüm oranları azalmaktadır. Tüm bunlar, kalkınma çabalarının yalnızca ekonomik alanda değil, toplumsal yaşamın her alanında gösterildiğinin birer kanıtıdır. Hindistan günümüzde kalkınma sürecindeki başarılarına koşut olarak pek çok kazanım elde etmiştir. Hindistan ekonomisinin kazanımları arasında ilk sırada belirtilmesi gereken, güçlü bir yerel ekonomi, yüksek ticari güven, şirketlerin değişikliklere adapte olabilme kapasitesi, güçlü hizmet sektörü, beyin gücünden kaynaklanan iş dünyasındaki etkinlik gibi unsurlar tarafından desteklenen hızlı ekonomik büyümedir (Pawlas, 2014: 237).

Ülkenin başlıca ihraç ürünleri bilişim teknolojisi ürünleri, el sanatları, ilaç ve tıbbi kimyasallar, pirinç, çay, tekstil, pamuk ve değerli taşlardır. 2015 yılının son çeyreğinde % 7,3'lük büyüme oranı ile Hindistan, dünyanın en hızlı büyüyen ülkesi haline gelmiştir.

Hindistan'ın demografik avantajı yalnızca nüfusun büyüklüğü ile ilgili değildir. "Ayrıca, işgücü içinde İngilizce dilini iyi derecede bilen, eğitim düzeyi yüksek olan önemli bir nüfusa sahip olması, birçok gelişmiş ülkeye kıyasla Hindistan'a çok büyük rekabet avantajı sağlamaktadır." (MFA, 2015).

Bir ülkede kalkınmışlık düzeyi yalnızca ekonomik başarılarla ölçülemeyeceğinden, bu alandaki başarının değerlendirilmesinde ülkedeki demokrasi algısının ve uygulamalarının ne derece güçlü olduğunun da incelenmesi gerekir. Hindistan bu anlamda da başarılı bir ülkedir. Hindistan coğrafyasındaki, dilleri, ekonomileri, dinleri ve etnisiteleri farklı grupların farklı taleplerinin birbirleri ile çatışmadan karşılanabilmesi ülkenin temel olarak son derece dayanıklı ve güçlü bir demokratik yapısı olduğunu göstermektedir (Cohen ve Ganguly, 2014: 313).

Kalkınma sürecinin başlangıcından bugüne kadar Hindistan, ciddi anlamda ilerlemeler

kaydetmiş olan bir ülkedir. Her ne kadar ülkede pek çok alanda eksikler bulunsa da, kalkınma süreci bir bütün olarak incelendiğinde ekonomik, toplumsal, siyasal, kentsel alanlarda uyguladığı başarılı politikalar sayesinde Hindistan'ın büyük mesafeler kat ettiğini söylemek mümkündür. Ülkenin nüfus ve coğrafya büyüklüğü göz önüne alındığında bu başarı daha iyi anlaşılabilir.

2.1.4. Güney Kore

Bu bölümde önce Güney Kore'nin tarihçesi, sonra da Güney Kore'de kalkınma süreci konularında bilgi verilecektir.

2.1.4.1. Tarihçe

Kore, tarih boyunca çeşitli hanedanlıklarca yönetilmiştir. Ülke 1910 yılında Japonlar tarafından işgal edilmiş ve bu işgal 1945 yılına kadar devam etmiştir. 2. Dünya Savaşı sonucunda Japonya yenilgiye uğrayınca 1948 yılında Kore Cumhuriyeti kurulmuştur. Ayrıca, o dönemki Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) denetiminde olan bölgede de Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ilan edilmiştir. 1950-1953 yılları arasındaki Kore savaşı Güney Kore'nin galibiyetiyle sonuçlanmıştır. Kore Savaşı 1953 yılında sona erdiğinde, ülke bir harabe halindeydi. Ancak savaş sonrasında kalkınma çabaları hayata geçirilmeye başlanmıştır. Ülke 1960'lı ve 1980'li yıllarda askeri yönetim ile yönetilmiştir.

Ülke nüfusu homojen yapıdadır. Nüfusun çoğunluğu Hristiyandır. Başkanlık Cumhuriyeti ile yönetilen Güney Kore'de başbakanın yetkileri daha ziyade sembolik olup asıl güç cumhurbaşkanındadır. Ülkede parlamento tek meclislidir.

Güney Kore, güçlü ekonomik kazanımları sayesinde, 1997 Asya krizini ufak zararlar ile atlattığı başarımıştır.

Güney Kore hakkındaki temel bilgiler şunlardır:

Tablo 6: Güney Kore Hakkında Temel Bilgiler

Resmi adı	Kore Cumhuriyeti
Başkent	Seul
Devlet Başkanı	Park Geun-hye
Başbakan	Hwang Kyo-ahn
Nüfus	50 milyon
Yüzölçümü	100.000 km ²
Diller	Korece ve İngilizce
Dinler	Hristiyanlık, Budizm,
Etnik Yapı	Koreli (%99), diğerleri(%1)
Para Birimi	Güney Kore Wonu
Üye Olduğu Bazı Uluslararası Kuruluşlar	UN, WHO, UNESCO, IMF, IBRD

2.1.4.2. Güney Kore’de Kalkınma Süreci

Güney Kore’de kalkınma çabaları Kore Savaşı’nı müteakip, 1950’li yıllarda başlatılmıştır. Bu dönemde devletin güçlenip süreci başarı ile yönetebilmesine olanak sağlayacak birtakım avantajları vardı. Amsden’in (1989: 52) ifade ettiği gibi; Kore devleti, 1960’lı yıllarda, sosyal sınıfların zayıflıkları nedeniyle gücünü pekiştirebilmişti. İşçiler nüfusun küçük bir yüzdesini teşkil etmekteydi, kapitalistler devletin geniş olması hususuna bağımlıydı, toprak reformu ile birlikte aristokrasi çözülmüştü ve köylüler küçük esnaf olarak ufak gruplara ayrılmıştı. Kore devletinin davranışları sınıf yapısının dışında iki güç tarafından etkilenmişti: öğrenci hareketi ve Amerikan işgal güçleri (önce Amerikan ordusu, sonra Amerikan yardımları). Öğrenci hareketi yeni hükümetin görelisi olarak daha dürüst olmasını sağladı. Amerikan işgal güçleri Kore ordusunu gelişimciliğe yönlendirdi, bu da Amerikan desteğine olan bağımlılığı azaltmak için etkili yoldu.

Kore, kalkınma sürecinde birtakım stratejiler izlemiştir ve bunlar kalkınma sürecinin temel dinamiklerini teşkil etmiştir. Bu stratejiler; güçlü ve müdahaleci bir devlet desteği, ihracat ve bebek sanayilerin büyütülmesi olgularıdır.

Güney Kore’de bankalar, 1980’li yıllardaki liberalizasyona kadar kamunun elinde idi. Bu serbestleştirme süreci ile ülkeye yabancı sermaye girişi çok daha kolay hale gelmiştir. Bu dönemde bankacılık sektöründe birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Ülkede temel ekonomik hedeflerden biri ihracat yoluyla kalkınma olduğundan, devlet ihracatı desteklemiştir. Ancak devlet, 10 yıl gibi bir sürede hedeflenen başarıya ulaşamayan şirketlere olan desteğini kesmektedir. Ayrıca başarısız olan şirketlere yaptırımlar da uygulanmaktadır. Devletin şirketlere sağladığı desteğin karşılığında; onların da araştırma geliştirme (AR-GE) çalışmaları yapmak, teknoloji ithal etmek ve mesleki eğitim programları düzenlemek gibi görevleri vardır. Kısacası, bu alanda devlet son derece güçlüdür. Kalkınma sürecinde devlete bu gücü verecek birtakım araçlar mevcuttu. “Tevsi projeleri için gereken izinler, çeşitli ürünler için uygulanan fiyat kontrolleri, sanayi sektörlerine girerken gereken devlet onayı, yurtdışına sermaye transferi için gereken izinler, etkin vergi denetimleri, banka sistemindeki kamu ağırlığı, kamunun elindeki manivelaların en önemlileri idi.” (Kozlu, 2003: 210)

Kore’de ekonominin temel dinamikleri “chaebol” adı verilen büyük şirketler olmuştur ve bu şirketler kalkınma sürecinin dinamosunu oluşturmuştur. Bu yapılar, günümüzde de kendi alanlarında dünyanın en büyükleri arasında yer almaktadırlar. LG, Samsung ve Hyundai bunlara örnek olarak gösterilebilir. Kore’de büyük şirketler devlet ve özel girişimin çıkarları arasındaki uyumun bir ürünüydü (Amsden, 1989: 136). Şirketler Kore ekonomisi için her zaman çok önemli olmuştur. Kore hükümeti, teknoloji ölçekli ekonominin ve dünyadaki talep koşullarının gereklerine uygun olarak, şirket birleşmeleri ile firmaların giriş-çıkışlarını teşvik etmiştir (Singh, 1995: 27).

Güney Kore’nin kalkınma stratejilerine ilişkin olarak Lee (2010: 203) şunları söylemektedir:

Güney Kore; geleneksel olarak, hükümet odaklı, ihracata dayalı ve doğrudan yabancı yatırımlara önem verilmeyen bir ülke olmuştur. Sonuçta, Kore, içeriye ve dışarıya doğrudan yabancı yatırımlar anlamında dünya piyasalarına kapalı hale gelmiştir. Ancak, 1990’ların ortalarından itibaren, bu durum ciddi anlamda değişmiştir. 1997 krizinden sonra, Kore’nin lider şirketleri, özellikle yarı iletken, bilişim ve otomotiv gibi temel ihracat sektörlerindeki firmalar dış kaynak kullanımı ve ülke dışında üretime önem veren yeni stratejiler geliştirmiştir.

Güney Kore’de sanayileşme süreci, yerel ekonomik konjonktür ile dünyadaki çeşitli

ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmelere göre şekillenmiştir. Ülkede sanayileşme emek yoğun sanayiden sermaye yoğun sanayiye, oradan da yüksek teknolojiye doğru evrilmiştir. Başlıca ihraç ürünleri: Demir-çelik, elektronik cihazlar, plastikler, mobil iletişim cihazları, makineler, motorlu kara taşıtları, ekran ve panellerdir.

Teknoloji kullanımının son derece yüksek olduğu Güney Kore’de amaç hem AR-GE çalışmalarını ve yatırımlarını en çoklaştırmak hem de bu alanda tek başına hareket etmeyip diğer ülkeler ile işbirliği içerisinde çalışmaktır. Devletin üretici olarak ekonomide yer almaması, kaynaklarını altyapı yatırımlarına yönlendirmesine olanak sağlamıştır.

2. Dünya Savaşı sonrasında dünya çapında başlatılan kalkınma hamlelerinin en başarılı örneklerinden biri Güney Kore olmuştur. Güney Kore, bölge ülkeleri içerisinde, kalkınma sürecini en kısa sürede başarıya ulaştıran ülke olma özelliği ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Bugün Güney Kore; okuma yazma ve okullaşma oranında çok yüksek rakamlara ulaşan, kaliteli eğitime bağlı olarak demokrasinin çok daha fazla benimsendiği, dış borçların azaltıldığı, enflasyon oranının düşürüldüğü, dünyada ekonomik ve toplumsal refahın en fazla olduğu ülkelerden biri haline gelmiştir.

2.1.5. Endonezya

Bu bölümde önce Endonezya’nın tarihçesi, müteakiben de Endonezya’da kalkınma süreci konularında bilgi verilecektir.

2.1.5.1. Tarihçe

Tarih boyunca çeşitli ülkelerin işgaline maruz kalan Endonezya, 1945 yılında Japon işgaline karşı bağımsızlığını ilan etmiştir. Endonezya’nın tarihinde üzerinde en çok durulması gereken dönemlerden biri Suharto dönemidir. Suharto, 1967 yılından 1998 yılına kadar, 31 yıl boyunca devlet başkanlığı görevini yürütmüştür. Bu dönem, Endonezya’nın mevcut toplumsal, siyasi ve ekonomik yapısı için önemli bir dönemdir.

Suharto dönemi, yolsuzluklara sahne olmakla birlikte, ekonomik anlamda ilerleme

kaydedilen bir dönem olmuştur. Kozlu'nun (2003: 166-167) da ifade ettiği üzere, Endonezya'da Suharto'nun ekibi -tüm yolsuzluklara karşın- enflasyonu düşürmüş ve büyüme hızını artırmıştır. Parasal istikrarı sağlayarak yerel parayı konvertibl hale getirmişlerdir. Asya krizine kadar dış borçlar düzenli bir şekilde ödenmiş, gıda-eğitim-nüfus alanlarında reformlar yapılmıştır.

31 yıllık Suharto dönemi bir istikrar dönemi olarak nitelendirilebilir. “Sihirli formül: Güçlü merkezi hükümet, resmi politikalarda hoşgörü ve hızlı ekonomik kalkınma. Etnik ve dini kavgaları önlemenin yolu resmi devlet felsefesi olan pancasila'dan geçiyor: Din özgürlüğü, farklılıktan güç kazanma, sosyal adalet.” (Kozlu, 2003: 190).

Ancak, 31 yıl boyunca Suharto tarafından yönetilen, dünyadaki en büyük Müslüman ülke Endonezya, iktidarın başarılı uygulamalarına rağmen, Asya krizinden en çok etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Ülke krizden çıkabilmek için IMF'den 37 milyar dolar yardım almıştır. Asya krizi Endonezya'nın hem finans sektörünü hem de reel sektörünü vurmuştur. İthalat ve buna bağlı olarak da üretim durmuş, işsizlik önemli oranda artmıştır. Etnik olarak parçalı bir yapının bulunduğu ülkede, ekonomik zorluklar da baş gösterince büyük toplumsal ayaklanmalar yaşanmıştır çünkü ekonomik reformlar yerine zamlar ile kriz aşılmaya çalışılmıştır.

Başarılı ekonomi politikalarına rağmen ülkenin krizden bu kadar çok etkilenmesinin nedeni Suharto döneminde görülen yolsuzluklar, iktidarın ve mali gücün Suharto'nun ailesi ve yakın arkadaşları elinde toplanması ve uygulanan başarılı politikaların toplumun tabanına yayılmamış olmasıdır. Endonezya'nın krizden en çok etkilenen ülke olmasının nedenleri; ekonomik kalkınmayı toplumun her kesimine yaygınlaştıramaması ve demokratik yapı eksikliğidir (Kozlu, 2003: 400).

Asya krizi, ülke ekonomisini farklı alanlarda, çok ciddi olarak etkilemiştir. Yüksek faiz oranları, rupiah devalüasyonu, borsada kârın azalması ve likidite sıkışıklığı Endonezya ekonomisini olumsuz etkilemiş, iflaslara yol açmış, enflasyon oranını yükseltmiş ve işsizliği artırmıştır (UN, 1998: 64). Bu durum halk arasında büyük bir öfke patlamasına yol açmış, protesto gösterileri sonucunda Suharto görevinden istifa etmiştir.

1997 Asya finansal krizini müteakip, 1998 yılında Suharto'nun istifa etmesi ile

Endonezya, tarihinde yeni bir döneme girmiştir. Endonezya, 2004 yılında yapılan ilk doğrudan başkanlık seçimi ile, otoriter yönetim tarzından demokrasiye geçiş yapmıştır. Bu geçiş ile birlikte sisteme kuvvetler ayrılığı ilkesi getirilerek ordu depolitize edilmiştir (Marketline, 2015:2). Halk ifade özgürlüğüne kavuşmuştur.

2014 seçimleri ile Joko Widodo'nun iktidara gelmesi Endonezya'da demokrasi için çok önemli bir dönüm noktasıdır çünkü uzun yıllar boyunca az sayıda güçlü ailenin elinde olan iktidar, acemi bir politikacıya devredilmiştir. Devlet başkanı Joko Widodo, ülkeye yatırım girişinin önündeki engeller olan yolsuzluk, yetersiz bürokrasi ve altyapı sorunlarının çözümünü öncelikli hedefler olarak belirlemiştir. Anti-Yolsuzluk Komisyonu, bürokrasiyi yeniden yapılandırmış ve memuriyete alımda liyakat yöntemini getirmiştir. Widodo dönemi toplumsal, ekonomik ve siyasi alanda kazanımlar elde edilen bir dönem olmuştur.

Endonezya'ya ait birtakım temel bilgiler şunlardır:

Tablo 7: Endonezya Hakkında Temel Bilgiler

Resmi adı	Endonezya Cumhuriyeti
Başkent	Cakarta
Devlet Başkanı	Joko Widodo
Başkan Yardımcısı	Yusuf Kalla
Nüfus	255 milyon
Yüzölçümü	1,9 milyon km ²
Diller	Bahasa Endonezya
Dinler	İslam, Hristiyanlık
Etnik Yapı	Java (%40), Sunda (%15), Malay (%3), Batak (%3), Madura (%3), Betavi (%2), Minangkabau (%2) ve diğerleri
Para Birimi	Endonezya Rupisi (Rupiah)
Üye Olduğu Bazı Uluslararası Kuruluşlar	ASEAN, ADB, WTO, WHO, UNESCO

2.1.5.2. Endonezya'da Kalkınma Süreci

Dünyada nüfus olarak 4. büyük ülke olan Endonezya, aynı zamanda dünyadaki en

büyük Müslüman ülkedir. 2050 yılı itibarıyla Endonezya'nın Çin, Hindistan ve Birleşik Devletler'den sonra dünyanın 4. büyük ekonomisi olması beklenmektedir (Creighton, 2015).

Dünyanın en kalabalık Müslüman ülkesi olması Endonezya'yı küresel İslami konularda söz sahibi yapmakta ve ülke Orta Doğu ile Asya Pasifik bölgesi arasında bir köprü görevi görmektedir (BMI, 2015: 7). Endonezya dünyada giderek artan İslami finans adına önemli bir merkez olma niteliğindedir ve bu durum ülkenin ekonomik büyümesi için bir fırsat teşkil etmektedir.

Endonezya Cumhuriyet ile yönetilen üniter bir devlettir. Parlamento çift meclislidir, Temsilciler Meclisi ve Bölgesel Temsilciler Konseyi'nden oluşmaktadır. Ülke bölgesel çatışmalara müdahale etmediği ve herhangi bir güç bloğunun yanında yer almadığından hem ABD hem de Çin ile güçlü diplomatik ilişkiler geliştirmiştir.

Kalkınma sürecinin başlangıcında Endonezya bir tarım ülkesi iken zaman içerisinde üretim, sanayi ve hizmet sektörlerinin daha baskın olduğu bir ekonomik yapıya kavuşmuştur. Ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için, ticaret ve yatırım politikaları liberalize edilmiştir. Bankacılık sektöründeki sermaye yapısı yeniden düzenlenmiş, sermaye piyasalarının gözetiminde ilerlemeler kaydedilmiştir. Finansal sağduyu ve enflasyon hedeflemesine yönelik başarılı makro iktisat politikaları uygulanmıştır. Güçlenen orta sınıf, tüketim ve yatırımın artmasını teşvik etmektedir.

1980'li yılların başında hayata geçirilmeye başlanan sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi hususu ekonomik kazanımlara olanak sağlamıştır. Yurtiçi faiz oranlarının yüksekliği ve sermayenin liberalizasyonu Endonezya'ya özel sektör sermaye girişini desteklemiştir (UN, 1998: 61).

Gelir düzeyi düşük kesimlere nakdî yardım yapılmakta ve bu kesimlerin yaşam standartlarını yükseltmek için sağlık ve eğitim olanakları artırılmaktadır. İnovasyon ve yükseköğrenim alanlarındaki kamu harcamaları artırılmaktadır. Vergi oranları düşüktür ve nüfusun fazlalığı işgücü anlamında ülke için demografik bir avantaj niteliğindedir.

Endonezya Merkez Bankası'nın (Bank of Indonesia) temel görevi, para birimi rupiahın istikrarını sağlamaktır. Temel sanayi sektörleri turizm, petrol ve doğalgaz, kimyasal

gübre, tekstil, kauçuk, madencilik, kontrplak, çimento ve ayakkabıdır. Bölgesel otonomi ve mali desentralizasyon politikaları altında, Endonezya'da kentsel ve bölgesel kalkınma yerel otoritelerin sorumluluğunda olmuş, yerel ve bölgesel hükümetler tarafından planlanmış ve uygulanmıştır (Azali ve Fionna, 2015: 239).

Ekolojik koşulların geliştirilmesi, emisyon oranları ve enerji tüketiminin azaltılması, çevresel bozulmanın engellenmesi hükümetin temel çevre politikalarındandır. Çevre politikaları son derece önemlidir çünkü biyo çeşitlilik ülkenin en önemli varlıklarındandır. Terörizm tehdidini en aza indirmek amacıyla ABD, Rusya, Güney Kore ve Çin ile ilişkiler güçlendirilmiştir.

Teknoloji alanındaki temel politika, teknoloji transferinden inovasyona doğru evrilmiştir. Ar-ge çalışmalarının artırılması ve teknolojide dışa bağımlılığın azaltılması amaçlanmaktadır. İç finansal piyasalar gelişmiştir ve portföy yatırımları için olanak sağlamaktadır. Üniversitelerde eğitim kalitesi giderek yükselmektedir.

Endonezya'da; toplumsal, ekonomik, sosyal, çevresel, kentsel, finansal alanlarda özellikle Joko Widodo döneminde atılan adımların sonucu olarak ülke, bölgesinin en güçlü ekonomisine sahip olmuş ve dünyanın da en büyük 20 ekonomisi içerisinde yer almıştır. Geçmiş ile kıyaslandığında her alanda büyük kazanımlar elde edilmiş; kalkınma süreci bazı dönemlerde kesintiye uğramış olmakla ve ülkede kalkınma anlamında kat edilmesi gereken epey mesafe olmakla birlikte, genel olarak başarılı bir şekilde yürütülmüştür.

2.1.6. Tayvan

Bu bölümde önce Tayvan'ın tarihçesi, sonra da ülkenin kalkınma süreci hakkında bilgi verilecektir.

2.1.6.1. Tarihçe

Yüzlerce yıl boyunca Çinliler tarafından bir yerleşim bölgesi olarak kullanılan Tayvan, 1895-1945 arası dönemde Japon işgaline uğramıştır. Ancak Japonlar'ın 2. Dünya Savaşı'ndaki yenilgisi adadaki dengeleri değiştirmiştir. O dönem Çin Komünist Partisi

(ÇKP) ile Milliyetçi Parti arasında devam eden iç savaş, 1949 yılında ÇKP'nin galibiyeti ile sonuçlanmıştır. Tayvan da 1949 yılında Çin'den kaçıp adaya yerleşen yaklaşık iki milyon milliyetçi parti yetkilisi ve onların yakınları tarafından kurulmuştur. Bugün Tayvan, tek meclisli bir parlamentosu olan, yarı başkanlık sistemi ile yönetilen bir ülkedir.

Tayvan ile ilgili birtakım temel bilgiler şunlardır:

Tablo 8: Tayvan Hakkında Temel Bilgiler

Resmi adı	Çin Cumhuriyeti
Başkent	Taipei
Devlet Başkanı	Tsai Ing-wen
Başbakan	Lin Chuan
Nüfus	23 milyon
Yüzölçümü	36.000 km ²
Diller	Mandarin Çincesi, Tayvanca
Dinler	Budizm, Hristiyanlık, İslam
Etnik Yapı	Çinli (%98), Tayvan Aborjinleri (%2)
Para Birimi	Tayvan Doları
Üye Olduğu Bazı Uluslararası Kuruluşlar	ADB, WTO, APEC

2.1.6.2. Tayvan'da Kalkınma Süreci

Tayvan'da 1949 yılından itibaren sanayileşmenin sağlanmasına yönelik adımlar atılmaya başlandıysa da esas olarak kalkınma çalışmalarına 1958 yılında başlanmıştır. 1958 yılından bugüne Tayvan'da ihracat odaklı ekonomik politikalar uygulanmaktadır ve bu anlamda Tayvan bölgenin ilk örneklerindedir. “Dünyadaki sadece ihracat için üretim yapan ilk serbest bölge olan Kaohsiung parkı 1966 yılında açıldı.” (Kozlu, 2003: 120).

Wu (1989: 114-115) Tayvan'ın kalkınma süreci ile ilgili şunları belirtmektedir:

Kalkınma sürecinde, 1950'li yıllarda, ekonomik ve sosyal istikrarın sağlanması ile fiziksel altyapının yeniden inşası temel öncelikler arasında yer almıştır. Kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi adına, Amerikan yardımı aracılığıyla enflasyonun düşürülmesi, büyük çaplı ulaştırma projelerinin gerçekleştirilmesi, tarım arazilerinin dağıtılması ve çiftçilere teknik destek sağlanması, hükümetin kontrolünde olan ekonomik sektörün özel girişime açılması, reel faiz oranlarının piyasa tarafından belirlenmesi, tasarrufların artırılması gibi amaçlar belirlenmişken; 1960'lı yıllarda kalkınma politikası üretim ve ihracat odaklı hale gelmiştir. Bu süreç, 1970'li yılların ortalarına kadar devam etmiş ve ekonomik büyümeyi sağlamıştır.

Tayvan'da kalkınma hamleleri, 1960'lı yıllarda, otoriter Kuomin Tang hükümeti döneminde başlatılmıştır. Kalkınma çalışmalarının başladığı ilk dönemlerde yeterli derecede güçlü bir özel sektör olmadığı için yatırımlar devlet eliyle gerçekleştirilmiştir. Günümüzde de devlet müdahalesi ve korumacılık devam etmektedir. Tayvan'da finansal kalkınmanın dış borçlar ile sağlanması sistemi uygulanmamıştır. Dış ticareti artırmak için kısıtlamalar kaldırılmış ve tarifeler düşürülmüştür. 1979 itibarıyla serbest döviz kuru rejimine, 1980'li yıllarda özelleştirme sürecine geçilmiştir. 1987 yılında sıkıyönetimin kaldırılması ile ülke demokratikleşme ve ekonomik liberalizasyon sürecine girmiştir. Ticaretin serbestleştirilmesi, ekonomi için bir temel taşı niteliğindedir. 2002 yılında DTÖ'ye üye olunması, yurt içi piyasaları daha açık ve şeffaf hale getirmiştir.

Bugün Tayvan ekonomisi çok sayıda küçük şirketten oluşmaktadır ve bu şirketler ekonominin belkemiğini teşkil etmektedir. Ancak son yıllarda çok sayıda büyük şirket de ekonomik yapıda yerini almaya başlamıştır. Ülkedeki çok sayıda, esnek ve yenilikçi işletmenin ortaya çıkışı, tarım reformu sonrasında sektörde oluşan sermaye fazlasının sanayi kuruluşlarına aktarılmasına dayanır. Devlet, hem işsizliği önlemek, hem de Çin'e karşı güçlü olabilmek için sanayi sektörünün büyümesini teşvik etmiştir. Diğer bölge ülkelerinde olduğu gibi; seçilmiş sanayi sektörleri sübvansede edilmiş, tarım sektöründe reform yapılmış, ihracat teşvik edilmiş, temel altyapı yatırımları yapılmış, uluslararası sisteme entegre olma potansiyeli olan büyük şirketler dışında kalan diğer küçük işletmeler de desteklenmiştir. Devletin bunları yaparken kullandığı temel enstrümanı ise kamu bankaları olmuştur. Bankalar, sanayi sektörünün finansörlüğü görevini üstlenmişlerdir.

50 yıldan daha az sürede başarıya ulaşan kalkınma çabalarının sonucunda; toplum içerisinde iyi eğitilmiş bir sınıf doğmuş, demokrasi daha fazla benimsenmeye başlamış, demokratik siyasetçiler ve konusunda uzman bürokratlar yönetimde söz sahibi olmuştur. Teknoparklar yardımıyla, teknoloji kullanımı üst düzeyde gerçekleşir hale gelmiştir. Devlet bu teknoparkları teşvikler, istisnalar, krediler, kaliteli altyapı ve nitelikli işgücü ile desteklemektedir. Kalkınma sürecinde bugün geline nokta; dünya piyasalarında başarılı şekilde rekabet edebilen bir ekonomik yapı, pek çok alanda kullanılan ileri teknoloji, düşük oranda borçlanma, düşük işsizlik oranları, eğitim düzeyi yüksek bir nüfus Tayvan'ın en büyük kazanımları olarak gösterilebilir.

Tayvan, rüzgar enerjisi potansiyeli haricinde, doğal kaynaklar bakımından zengin bir ülke değildir. Bu nedenle, doğal kaynaklara dayalı olarak gelişen bir sanayi sektörü yoktur. İhracat odaklı bir ekonomisi olan Tayvan bugün elektronik ve bilgi teknolojileri sektörlerinde dünyanın önde gelen ihracatçılarındandır. Ülke ekonomisindeki temel sektörler yarı iletkenler ile entegre devreler, TFT-LCD ekranlar, dinamik RAM teknolojilerinin de içerisinde yer aldığı diğer ileri teknoloji sanayilerdir (IHS, 2016: 15).

Tayvan'da siyasi sistem olgunluk aşamasına ulaşmıştır. Gelişmiş bir kurumsal yapı ve sivil toplum ülkenin önemli varlıklarındandır. Siyasi sistem Çin tarafından domine edilmektedir. Yatırımların yapılması için gereken, iş çevresinin uyumlu olması olgusu Tayvan için önemli bir kazanım olmuştur. Aynı saikle, vergi düzenlemeleri ve yasal düzenlemeler de iş dünyasının çıkarlarına uygun şekilde yapılmıştır.

Tayvan'da 1960'lı yıllarda başlayan kalkınma çabaları önemli ölçüde başarıya ulaşmıştır. Her ne kadar dünya ülkelerinin çoğu tarafından bağımsız bir ülke olarak tanınmasa da Tayvan bugün dünyanın elektronik sektöründeki en önemli üretici ve ihracatçılarından biri haline gelmiştir. Ülkenin başarılı yalnızca ekonomik alanla da sınırlı kalmamıştır. Siyasal ve toplumsal pek çok başarıya imza atılmıştır. 1949 yılında kurulan Tayvan ile bugünkü Tayvan arasında, her alanda önemli farklılıklar bulunmaktadır.

2.1.7. Tayland

Bu bölümde ilk önce Tayland'ın tarihçesi, sonra da Tayland kalkınma süreci hususlarında bilgi verilecektir.

2.1.7.1. Tarihçe

Binlerce yıl süren bir tarihi geçmişi olan Tayland, bazı bölge ülkelerinin aksine hiçbir zaman bir Avrupa sömürgesi olmamıştır. Tayland'da 1932 yılında parlamenter monarşi rejimine geçiş yapılmıştır. 1946 yılından beri tahtta olan kral 2016 yılında vefat etmiştir. Yerine oğlu Maha Vajiralongkorn geçmiştir. Ülkede Ulusal Yasama Meclisi ve Senatodan oluşan çift meclisli bir parlamenter sistem bulunmaktadır.

1997 Asya krizi Tayland'da başlamış ve bölgedeki diğer ülkelere de yayılmıştır. Kriz sonrasında Tayland; bankacılık reformları gerçekleştirmiş, dış ticaret rejimini liberalize etmiş, siyasal ve bürokratik yapılarda demokratik reformlar yapmıştır. Ülke IMF'nin de desteği ile krizden çıkmayı başarmıştır.

Tablo 9: Tayland Hakkında Temel Bilgiler

Resmi adı	Tayland Krallığı
Başkent	Bangkok
Devlet Başkanı	Kral Maha Vajiralongkorn
Başbakan	General Prayuth Chan-ocha
Nüfus	68 milyon
Yüzölçümü	513.000 km ²
Diller	Tayca, Çince
Dinler	Budizm, İslam
Etnik Yapı	Taylandlı (%75), Çinli (%14), Malay (%3) ve diğerleri
Para Birimi	Baht
Üye Olduğu Bazı Uluslararası Kuruluşlar	UN, ASEAN, UNESCO, IMF, WTO

2.1.7.2. Tayland'da Kalkınma Süreci

Tayland, 1960'lı yıllara kadar tarım bazlı bir ekonomi iken, 1960'lı yıllarda sanayileşme aşamasına geçmiş ve kalkınma süreci başlatılmıştır. Bu dönemden başlayarak günümüze kadar da pek çok alanda bu kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi adına çalışmalar yapılmıştır.

Bu amaçla, yasal sistem ve vergi sistemi yatırımcılar için cazip hale getirilmiştir. İhracat odaklı politikalar hızlı ekonomik büyüme ile sonuçlanmıştır. Ülke ekonomisinin temel sektörleri otomotiv, turizm ve hafif sanayi sektörleridir (IHS, 2015: 16). Turizm sektörü gelirlerinin ülke ekonomisine büyük katkısı olmaktadır. Tayland doğal kaynaklar, flora ve fauna bakımından son derece zengin bir ülkedir. Elektronik, bilgisayar parçaları, otomobil ve parçaları, kauçuk, elektrikli aletler, balık ürünleri, makine ve ekipmanları, tekstil ve ayakkabı, kömür, çinko, kireçtaşı, tungsten, mücevher ve orman ürünleri temel ihraç ürünleridir. Tarım sektörü bünyesinde balıkçılık ve ormancılık; sanayi sektörü bünyesinde turizm, çimento, tekstil, tütün, tarım ürünlerinin işlenmesi ve içecekler; hizmet sektörü bünyesinde ise havaalanı, kamyon taşımacılığı, ticari bankacılık ve telekomünikasyon sektörleri önem arz etmektedir.

2014 yılında göreve gelen hükümet ekonomik canlanmanın temel hedefleri olduğunu açıklamış ve bu amaçla da tüketimi ve yatırımı artıracak politikalar uygulamaya başlamıştır. Başbakan tarafından başlatılan ve "Halkın Devleti" (Pracha Rat) adı verilen stratejinin temel amacı sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için hükümet, halk ve iş dünyasının entegrasyonunun sağlanmasıdır ve strateji, yerel topluluklar ile yerel girişimlerin güçlendirilmesine yöneliktir (Marketline, 2015: 41).

2012-2016 dönemini kapsayan 2. Stratejik Plan çerçevesinde ülkede sosyal güvenlik sisteminin, kayıt dışı sektörlerde çalışanlar da dâhil olmak üzere tüm halkı kapsamı planlanmaktadır. Ulusal Tasarruf Fonu 2015 yılı itibarıyla halka emeklilik maaşı vermeye ve tasarruflarını artırabilmeleri için birtakım olanaklar sağlamaya başlamıştır.

Bir başka hedef ise AR-GE çalışmalarının artırılmasıdır. Özellikle ileri teknoloji endüstrileri desteklenmektedir. Bu kapsamda Japonya ve ABD ile inovasyon anlaşmaları imzalanmıştır.

Gelir düzeyi düşük olan bölgelerdeki yatırımlara teşvik verilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca Tayland, kurumsal yönetim ve şeffaflık konularında ilerlemeler kaydetmektedir.

Hükümetin enerji alanında da çeşitli çalışmaları vardır. Temel amaç, ülkede yenilenebilir enerjinin kullanımının artırılması ve fosil yakıtlara olan bağımlılığın azaltılmasıdır. Bu kapsamda yenilenebilir enerji kaynakları olarak biyokütle, biyogaz, rüzgar, su ve çöpten yararlanılması planlanmaktadır. Tarımsal ve endüstriyel etkinlikler nedeniyle oluşan su kirliliğini azaltmak için yapılacak özel sektör yatırımları desteklenmektedir.

2000 yılında Tayland Merkez Bankası (Bank of Thailand) enflasyon hedeflemesi rejimine geçmiştir. Kurumun temel önceliği fiyat istikrarının sağlanmasıdır. Ayrıca Merkez Bankası uluslararası rezervlerin kontrolünden, banknotların basımından, mali istikrarın sağlanmasından da sorumludur.

Ülkede yolsuzluğun önlenmesi adına önemli bir adım olarak, yolsuzluğa bulaşan kamu görevlilerinin cezalandırılmasına yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. Hükümetin temel hedeflerinden biri ücret artışları ve vergi indirimleri yolu ile halkın yaşam standartlarının yükseltilmesidir. Yine sanayileşmenin güçlendirilmesine yönelik olarak, yatırımcıların güvenini artıracak ve haklarını koruyacak çeşitli düzenlemeler yapılmıştır.

Siyasi geçmişinde çeşitli askeri darbeler ile uğraşarak güç kaybına uğrayan Tayland, buna rağmen kalkınma sürecinde çok önemli adımlar atmış, ülkede toplumsal ve ekonomik refahın yükseltilmesi konularında önemli mesafeler kat etmiştir.

2.1.8. Hong Kong

Bu bölümde önce Hong Kong tarihçesine, sonra da ülkenin kalkınma sürecine değinilecektir.

2.1.8.1. Tarihçe

2. Dünya Savaşı'na kadar, yaklaşık 100 yıl İngilizler'in elinde bulunan Hong Kong, 2. Dünya Savaşı'nda Japonların eline geçmiştir. Ancak savaşta Japonya'nın yenilgiye uğraması ile tekrar İngiliz egemenliğine geçen Hong Kong'da bu durum 1 Temmuz 1997 tarihine kadar devam etmiştir. Bu tarih itibarıyla Hong Kong Çin'e devredilerek bir özerk yönetim bölgesi haline gelmiştir ve bu system "Tek Çin, İki Sistem" olarak adlandırılmaktadır (Coleman, 2013: 102).

Özel yönetim bölgesi olarak Hong Kong otonom bir yapıya sahiptir ancak savunma ve dış politika alanları bundan muaftır. Bu alanlardan Çin merkezi hükümeti sorumludur. Ayrıca Çin hükümeti, siyasi, yargısal ve ekonomik yapısını muhafaza etmek konusunda Hong Kong'a 1 Temmuz 1997 tarihinden itibaren 50 yıllık bir garanti vermiştir. Ülkeye Çin tarafından sağlanan bu güvencelerin ve otonom yapının birtakım avantajları vardır. Bu özel statü Hong Kong'a ekonomide minimum devlet müdahalesi politikasını devam ettirme, finansal işlerini yürütme, kendi parasal sistemini kullanma ve dünya çapındaki ekonomik organizasyonlara özgürce katılabilme olanaklarını sağlamaktadır (Coleman, 2013: 112). Hong Kong Çin'e bağlı özel bir yönetim bölgesidir ve başında bir baş yönetici bulunmaktadır. Hong Kong'da siyasi sistem son derece istikrarlıdır ve hukukun üstünlüğüne büyük önem verilmektedir. Bankaların etkin bir şekilde denetlenmesi, finansal disiplin ve likidite oranlarının yüksekliği sayesinde Hong Kong, Asya krizini ufak çaplı zararlar ile atlatabilmiştir.

Tablo 10: Hong Kong Hakkında Temel Bilgiler

Resmi adı	Hong Kong Özel İdare Bölgesi
Başkent	Hong Kong
Baş Yönetici	Leung Chun Ying
Nüfus	7,2 milyon
Yüzölçümü	1.100 km ²
Diller	Çince ve İngilizce
Dinler	Budizm, İslam, Hristiyanlık
Etnik Yapı	Çinli (%95) ve diğerleri
Para Birimi	Hong Kong Doları
Üye Olduğu Bazı Uluslararası Kuruluşlar	WTO, APEC, IMF

2.1.8.2. Hong Kong'da Kalkınma Süreci

Hong Kong'da kalkınma çalışmalarının başlangıcı 2. Dünya Savaşı sonrası döneme rastlar çünkü bu dönemde sanayi ve ticaret önemli ölçüde gelişmiştir.

Bugün gelinen noktada Hong Kong'u diğer Asya ülkelerinden en belirgin şekilde ayıran özellik tam bir serbestleşme olgusunun varlığıdır. Hong Kong, Asya'nın genelinden farklı olarak, uzun yıllardır tamamen liberalize edilmiş durumdadır. Bankacılık ve güvenlik piyasaları, dünyanın her yerinden firmalara açıktır. Bu olgu, Hong Kong'u Asya'nın en uluslararası nitelikli finans merkezi haline getirmiş, aynı zamanda finansal piyasaları ülke ekonomisine orantısız olarak büyütüştür (Tsui, 1999: 43).

Hong Kong dünyada kapitalist ekonominin en başarılı şekilde uygulandığı bölgelerden bir tanesidir. Gelir dağılımının son derece adaletli olduğu Hong Kong, aynı zamanda binlerce tür ürünün üretilip tüm dünyaya ihraç edildiği bir bölgedir. Dünya çapında binlerce şirketin bölgesel merkezi buradadır. Yüzlerce borsa ve banka ile Hong Kong tam bir finans merkezidir.

Hong Kong, Çin'e yabancı sermaye girişi için bir vasıta konumundadır. Çin'in ihracat kapısı Hong Kong'dur. Çin'e girmek isteyen uluslararası yatırımcılar için Hong Kong, bir sıçrama tahtasıdır. Çin'de üretilen mallar, Hong Kong aracılığıyla tüm dünyaya gönderilmektedir.

Hong Kong'un yabancı şirketler için Çin'e giriş kapısı niteliğinde olmasının bir sonucu olarak, Çin'in küresel ekonomik bir güç merkezi haline gelmesi Hong Kong lehine bir durum teşkil etmiştir (BMI, 2015: 13).

Hong Kong, bugün Çin ile organik ilişkiler içerisindedir. Birbirlerinin politik, diplomatik ve ekonomik çıkarlarına saygı göstermektedirler. Bugün Çin'de yer alan yabancı sermaye yatırımlarının büyük çoğunluğu Hong Kong menşelidir ve Hong Kong Çin'in kalkınma politikalarını hem mali anlamda hem de insan gücü olarak desteklemektedir. Doğal kaynaklardan yoksun olduğu için Hong Kong hammadde anlamında Çin'e bağımlıdır. Çin de ülkenin ihracat kapısı olması ve finansal hizmetlerinin sağlanması bakımından Hong Kong'a bağımlıdır.

Hong Kong günümüzde serbest piyasa ekonomisinin en düzgün şekilde işlediği

bölgelerden bir tanesi haline gelmiştir. Ülkede iş çevresi açık ekonomik yapı ile düşük vergilendirme sistemlerinin avantajlarından yararlanmaktadır.

Ucuz ve esnek işgücünün varlığı, elektrik, su gibi temel hizmetler için gereken altyapının varlığı, düşük vergi oranları ülkenin yatırımlar için bir cazibe merkezi olmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca; eğitilmiş ve nitelikli işgücü, taşımacılık hizmetlerinde kalitenin artırılması, sistemik bir terör tehdidinden uzak bulunması, bürokratik işlemlerde kolaylık Hong Kong'un diğer önemli avantajlarıdır. Düzgün işleyen bir yargı sistemi, yozlaşmamış bir toplum ve gerçek özgürlük Hong Kong halkının gurur kaynağıdır (Tang, 2016: 127).

Hong Kong, kalkınma hamlelerinin son derece başarılı olduğu ülkelerdendir. Bugün Hong Kong, Asya bölgesindeki en büyük serbest pazar ve limandır. Ayrıca Asya'nın, serbest piyasa ekonomisinin tam olarak uygulandığı, en işlek sanayi merkezidir.

2.1.9. Malezya

Bu bölümde önce Malezya'nın tarihçesine, daha sonra da Malezya'nın kalkınma sürecine değinilecektir.

2.1.9.1. Tarihçe

Tarih boyunca çeşitli ülkelerin işgaline uğrayan Malezya, 2. Dünya savaşı sırasında da Japonya işgaline uğramıştır. Savaşta Japonya'nın yenilmesi üzerine ülke İngiliz hâkimiyetine girmiş, 1957 yılında ise İngiltere'den ayrılarak bağımsızlığını elde etmiştir.

İlk kurulduğunda ülkenin adı Malaya Federasyonu idi. 1963 yılında Singapur, Sarawak ve Sabah'ın katılımıyla ülkenin adı Malezya olarak değiştirilmiştir. 1965 yılında Singapur federasyondan ayrılmıştır. Ülke 1973 yılından beri bir koalisyon hükümeti olan Ulusal Cephe tarafından yönetilmektedir (MFA, t.y.).

Ülkede kalkınma hamleleri 1970'li yıllarda başlatılmış, Asya krizine kadar da pek çok alanda devam ettirilmiştir. 1997 Asya krizinden Malezya ekonomisi de nasibini

almıştır. Burada da krizin nedeni verimsiz gayrimenkul yatırımlarıdır. Krizden kurtulmak amacıyla Malezya’da yabancı sermaye için kısıtlamalar uygulanmış ve ulusal para ringgitin kullanımı da sınırlanmış ve değeri düşmüştür. Ülkeden yabancı fon çıkışı olmuş, kredi notu da düşürülmüştür. Ancak ülke, Uluslararası Para Fonu (IMF)’den herhangi bir malî destek almadan bu krizi atlatabilmiştir.

Malezya’ya ait bazı temel bilgiler şunlardır:

Tablo 11: Malezya Hakkında Temel Bilgiler

Resmi adı	Malezya Devleti
Başkent	Kuala Lumpur
Devlet Başkanı	Sultan V. Muhammed
Başbakan	Najib bin Tun Haji Abdul Razak
Nüfus	31 milyon
Yüzölçümü	330.000 km ²
Diller	Bahasa Malezya, İngilizce, Çince
Dinler	İslam, Budizm, Hristiyanlık
Etnik Yapı	Malay (%62), Çinli (%27), Hintli (%9) ve diğerleri
Para Birimi	Ringgit
Üye Olduğu Bazı Uluslararası Kuruluşlar	ASEAN, BM, APEC, WB, IMF, WTO, IDB

2.1.9.2. Malezya’da Kalkınma Süreci

Malezya’da 1970’li yıllarda yoksulluğun azaltılması temel hedefiyle deklare edilen Yeni Ekonomi Politikası kapsamında kalkınma süreci başlatılmıştır. Söz konusu politika ile amaçlanan, ekonomik büyümenin sağlanması ve gelirin adil dağılımının sağlanmasıdır. Tarım bazlı bir ekonomi mevcut olduğundan, ilk etapta tarım sektörü modernize edilmiş ve bu alanda yeni iş olanakları ortaya çıkmıştır. 1990’lı yıllarda ise sanayi sektörünün verimliliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmaya başlanmış, bu kapsamda serbest ticaret bölgeleri kurulmuştur. Temel amaç ihracatın ve rekabet edebilirliğin artırılmasıdır. Ekonomik kalkınmanın sağlanmasında klasik Asya kalkınma modeli uygulanmış, ihracata yönelik sektörler liberalize edilmiş, yerel sanayi ise devlet tarafından korunmuş ve desteklenmiştir (IHS, 2016: 15).

Malezya’da etnik yapı çok parçalı bir görünüm arz etmektedir. Nüfusun büyük çoğunluğu Malay, Çinli ve Hintli olup bunların dışında çok fazla sayıda etnik grup bulunmaktadır. Ülke federal anayasal monarşiye dayalı parlamenter sistemle yönetilmektedir. Temsilciler Meclisi ve Senato olmak üzere çift meclisli bir yapı vardır. Ülkede seçim sistemi olmakla birlikte, iktidar partisi, biraz da olsa güçlenen muhalefet partilerini koalisyona soktuğu için ülkedeki siyasal sistem tek parti görünümü arz etmektedir.

Malezya 1980’li yıllardan itibaren teknoloji kullanımına ağırlık vermeye başlamıştır. O dönemlerden başlayarak Asya krizine kadar geçen dönemde yüksek büyüme hızlarına ulaşmıştır. Söz konusu dönemde, işsizlik, enflasyon ve faiz oranları da düşük seyretmiştir.

1990’lı yıllarda sanayileşme süreci devam ederken, başbakan Dr. Mahathir Mohammad tarafından “Vision 2020” adı verilen bir girişim başlatılmıştır. Bu girişim, Yeni Ekonomi Politikası ile uyumlu ve ülkenin kalkınmış bir ülke haline gelmesi amacıyla başlatılan bir girişimdir. Monthly Economic Review’da (2013: 57) da belirtildiği gibi Vision 2020 inisiyatifinde belirlenen temel hedefler şunlardır:

1. Birleşik bir Malezya ulusu oluşturmak
2. Özgür, güvenli ve gelişmiş bir Malezya toplumu oluşturmak
3. Olgunluğa ulaşmış demokratik bir sistemi geliştirmek ve bu süreci hızlandırmak
4. Ahlaki değerleri yüksek bir toplum oluşturmak
5. Olgun, özgür ve hoşgörülü bir toplum oluşturmak
6. Bilimsel ve ilerlemeye önem veren bir toplum oluşturmak
7. Yardımsever bir toplum oluşturmak
8. Adil ve eşit bir refah dağılımının olduğu ekonomik olarak adil bir toplum oluşturmak
9. Rekabetçi, dinamik, güçlü ve dayanıklı bir ekonomiye sahip zengin bir toplum oluşturmak

Malezya 1970’li yıllarda bir tarım ekonomisi iken uyguladığı ihracata dayalı kalkınma stratejisi ile ihracat temelli bir ekonomi haline gelmiş, günümüzde ise bilgi temelli bir ekonomi olma yolunda ilerlemektedir. Monthly Economic Review’da (2013: 55) da

belirtildiği gibi, ülke dünyadaki palmiye yağı ve kauçuğun en önemli üretici ve ihracatçılarındandır. Diğer tarımsal ürünleri ise kakao, pirinç, kereste, hindistan cevizi ve ananastır. Temel sanayi sektörleri ise kauçuk ve palmiye yağının işlenmesi ve üretimi, petrol ve doğal gaz, yarı iletkenler, farmasötikler, kereste işleme, elektronik ve medikal sektörleridir. Sanayi sektörünün niteliği emek yoğun ve ihracata dayalı bir sektör olmasıdır. Bu da Malezya'yı yatırım yapmak için cazip bir ülke haline getirmektedir. İşgücünün eğitimli ve nitelikli hale getirilmesi, kargo olanaklarının genişletilmesi, havalimanlarının ve limanların geliştirilmesi ve altyapının iyileştirilmesi sanayi sektörünün gelişmesine ve buna bağlı olarak da ihracatın çeşitlenmesine olanak sağlamıştır.

Ülkede kalkınma sürecinin başarısını en iyi şekilde ortaya koyan örneklerden olan ve Cyberjaya adı verilen ileri teknoloji bölgesinin 2020 yılında tamamlanması planlanmaktadır. Bu bölge, teknolojiye en yüksek yatırımı yapan bölge ülkesinin Malezya olduğunun kanıtı niteliğindedir ve 40 milyar dolar maliyeti olan bu proje, dünyanın en yüksek binaları ile bölgenin en kapsamlı havalimanını bünyesinde barındırmaktadır (Kozlu, 2003: 324).

Bugün Malezya kalkınmanın üçüncü aşaması olarak değerlendirilen hizmetler sektöründe yoğunlaşmıştır. Bu hizmetlerin başlıcaları ise eğitim, emlak, sağlık turizmi, telekomünikasyon ve enerji hizmetleridir (Monthly Economic Review, 2013: 55).

Malezya'da başta İslamî bankacılık olmak üzere finans sektörü gelişmiştir. Sektöre egemen olan hem kamunun hem de holdinglerin elinde bulunan yerel bankalardır. Bu bankalar ticari bankalar, yatırım bankaları ve İslami finans hizmetleri yürüten bankalardır. Ülkenin gelişiminde petrol ve doğalgaz gibi doğal kaynakların büyük önemi vardır (Monthly Economic Review, 2013: 55).

Malezya'nın hem diğer bölge ülkeleri hem de ABD ile güçlü ticaret bağları vardır. Ülkede vergi sistemi ve yasal sistem güçlü bir yapıdadır. Altyapı yüksek standartlara kavuşturulmuştur. Bugün Malezya, kaliteli altyapısı, nitelikli işgücü, siyasî istikrar ve hukukun üstünlüğü sayesinde bölgesinin en güçlü ekonomilerindedir.

2.1.10. Singapur

Bu bölümde öncelikle Singapur'un tarihçesi, sonrasında da Singapur'da kalkınma süreci hakkında bilgi verilecektir.

2.1.10.1. Tarihçe

1819 yılındaki kuruluşundan itibaren Singapur, çok çeşitli kültürel etkilere maruz kalmıştır. Bunun nedeni, Avrupalı ve Asyalı tacirler için hem bir göç destinasyonu hem de bir ticaret bölgesi olmasıdır. 2. Dünya Savaşı döneminde, 1942 yılında Singapur Japonya tarafından işgal edilmiş ve 1945 yılına kadar Japonya'nın kontrolünde kalmıştır. 1946 yılında bir İngiliz kolonisi haline gelen Singapur, 1959 yılında kendi kendini yönetme niteliğini haiz olmuş ancak savunma ve dış politika konularında İngiliz güdümünde kalmaya devam etmiştir. 1963 yılında ülke Malezya Federasyonu'na dâhil olmuş, 1965 yılında ise hükümet ile yaşanan anlaşmazlık sonucunda federasyondan ayrılmış ve bağımsızlığını ilan etmiştir (Wikipedia, t.y.c.).

Günümüzde nüfusun büyük çoğunluğunu Çinliler oluşturmaktadır ve Singapur'da toplumsal yaşamda baskın olan kültür Çin kültürüdür. Singapur dünyadaki birkaç şehir devletinden bir tanesidir.

Ülkenin kurulduğu 1965 yılından bu yana ülkede siyasi istikrar varlığını sürdürmektedir. Siyasal istikrar için tehlike arz edebilecek unsurlar mevcut değildir. Singapur'da yalnızca siyasi değil, aynı zamanda ekonomik istikrar da hüküm sürmektedir. Ülkede yolsuzluk olgusuna rastlanmaması, istikrarın en önemli nedenlerindedir. Bağımsızlığın kazanıldığı 1965 yılından beri Halkın Eylem Partisi iktidardadır ve 1990 yılına kadar Lee Kuan Yew başbakanlık görevini yürütmüştür. Parlamenter demokrasi sisteminin olduğu Singapur'da parlamento tek meclislidir.

Singapur ile ilgili bazı temel bilgiler şunlardır:

Tablo 12: Singapur Hakkında Temel Bilgiler

Resmi adı	Singapur Cumhuriyeti
Başkent	Singapur
Devlet Başkanı	Cumhurbaşkanı Tony Tan Keng Yam
Başbakan	Lee Hsien Loong
Nüfus	5,5 milyon
Yüzölçümü	710 km ²
Diller	İngilizce, Çince, Malayca
Dinler	Budist, İslam, Hristiyanlık
Etnik Yapı	Çinli (%74), Malay (%13), Hintli (%9) ve diğerleri
Para Birimi	Singapur Doları
Üye Olduğu Bazı Uluslararası Kuruluşlar	ADB, APEC, ASEAN, BIS, IBRD, ILO, UN, IMF

2.1.10.2. Singapur'da Kalkınma Süreci

Singapur'da kalkınma sürecinin başarısını değerlendirebilmek için, bağımsızlığın kazanıldığı dönemde ülkenin elinde hangi unsurların bulunduğu bakmak gerekir. Singapur bağımsızlığını kazandığında, hiçbir gelişme ve ilerlemenin olmadığı, doğal kaynaklardan yoksun, etnik olarak ayrılmış, ulusal kimliği olmayan bir koloni idi. (You, 2016: 329-330) ancak, yine söz konusu dönemde ülkenin sahip olduğu birtakım avantajlar vardı. Küçük bir ülke olarak, geniş bir alanda altyapı oluşturmak veya kırsal bölge reformları yapmak gibi ihtiyaçları yoktu. Bu nedenle de kaynaklarını farklı alanlara kaydırma imkanı bulmuştur.

1965 yılında bağımsızlığını kazandığında Singapur küçük bir ada ülkesi idi. Kalkınma sürecinin başlangıcında ağır sanayi ürünlerinin üretilmesine yönelik bir sanayileşme stratejisi izlenmiştir. Ancak günümüzde ülke bilgi yoğun bir üretim düzenine geçmektedir, bu nedenle fikrî mülkiyet çok önem kazanmıştır. Singapur, tüm işlemlerin elektronik ortamda yapılmasını sağlayan bir tür teknoloji üssü niteliğindedir.

1965 yılından itibaren önemli büyüme oranlarına ulaşılmış ve Singapur dünyadaki gelişmiş ülkelere rakip olmuştur. Buna katkıda bulunan başlıca unsurlar siyasi istikrar,

rasyonel bir karar verme sürecinin varlığı, istikrarlı bölgesel güvenlik ile hükümet politikalarına ve liderlerine bağlı bir halktır (Ramcharan, 2006: 318).

Kalkınmanın başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için devlet çok güçlü bir altyapı oluşturmuş ve insan gücünün niteliğini önemli oranda artırmıştır. Büyük şirketler belirli endüstrileri direkt olarak kontrol etmekte ve ülkenin inovasyon sürecinde izleyeceği politikaları belirlemektedir. Singapur, finans sektöründe olduğu gibi, bilgi altyapısında da dünyanın en başarılı ülkelerindedir.

Singapur, yoğun sanayileşme ve başarılı bir serbest pazar ekonomisine ev sahipliği yapmakta ve bu alanda dünyadaki en başarılı örneklerden birini teşkil etmektedir. Ekonomik anlamda güçlü olmasını uyguladığı başarılı makroekonomi politikalarına borçludur. 1965 yılında bağımsızlığını kazandığında küçük bir ada ülkesi olan Singapur, bugün küresel bir finans ve ticaret merkezi konumuna yükselmiştir.

Ülke çapında yüksek düzeyde bir altyapı oluşturulmuştur. İç ve dış güvenliği tehdit edecek unsurlara rastlanmaz ve suç oranı çok düşüktür. Taşımacılık, sağlık ve eğitim hizmetleri, havalimanı ve limanlar son derece modern ve kalitelidir. Ülke günümüzde hava ulaşımı, Changi Havalimanı ve Singapur Limanı ile dünya ekonomisinde kendine yer edinmiştir. Bu kazanımlar; hem gelir artışı ve büyümeyi desteklemiş, hem de işsizliğin azaltılmasına olanak sağlamıştır. Ekonominin diğer önemli sektörleri ise elektronik ürünler ile petrol rafinerisidir.

Ülkedeki işgücü, teknik yeterlilik ve üretkenlik anlamında son derece başarılıdır. Eğitimin standartları çok yüksektir ve çalışanların pek çoğu yükseköğrenimine yurt dışında devam etmiştir. Ücretlerin düşük olması veya gelir adaletsizliği gibi hususlar yaşanmadığından, grevler ya da işçi sınıfı içerisinde huzursuzluklar baş göstermez. Çalışma yaşamında, sendikalar, toplu sözleşmeler, İngilizce'nin temel dil olması ve günlük sekiz saat mesai gibi unsurlar Batı ülkelerinden alınmıştır (Choy, 1987: 140).

Ülkede kalkınma sürecinin başladığı 1960'lı ve 1970'li yıllara kadar, Çin kültürünün egemen olduğu küçük aile işletmeleri ekonominin temel karakteristiğini teşkil etmekteydi. Ancak günümüzde bu tip işletmeler sayıca azalmıştır.

Singapur'u başarıya ulaştıran bir diğer önemli unsur da çok uluslu şirketlere sağlanan

kolaylıklardır. Ülkede teknoloji kullanımı, gündelik hayattaki işlemlerin neredeyse tamamını kapsayacak hale gelmiştir. Toplumsal yaşamın her alanında işlemler on-line olarak yürütülmektedir.

Devlet ile olan işlerin çok daha kısa sürede ve çok daha kolay şekilde yürütülmesine olanak veren, ülke çapındaki internet ağı, eğitim düzeyi çok yüksek olan halkı, çok yüksek tasarruf oranları ve etkin finans sektörü ile Singapur dünyanın en gelişmiş ülkelerindendir ve Asya krizini de en az zararla atlatan bölge ülkesi olmuştur.

Singapur her zaman dış yatırıma önem vermiş ve çıkarılan kanunlar ile uygulanan politikalar bu amaç doğrultusunda şekillenmiştir. Yasal çerçeve ve vergi sistemi de bu amaca uygun olarak oluşturulmuştur. Ülkenin gümrüksüz dış ticaret ve dış yatırımlar ile kalkınmasının temel nedeni doğal kaynaklardan yoksun oluşudur. Bu yolla Singapur, üretim için gerekli hammaddelere erişebilmiştir.

Hükümet, ekonomik rekabeti artırmak, sağlıklı makroekonomik politikalar yürütmek, girişimciliği, inovasyonu ve istikrarı daimi bir şekilde sağlamak ve sürdürmek için girişimlerde bulunmaktadır. İnsan gücü anlamındaki kazanımlar ülkenin rekabet edebilirliğini artırmaktadır. Ülkede rekabet, eğitime büyük önem verilmesi ve işgücü için son derece donanımlı eleman yetiştirilmesine dayalıdır (Lin ve Lin, 2014: 118).

Ülke, çok çeşitli ürünün ihracatçısı konumundadır. Bunların başlıcaları elektronik ürünler, ileri teknoloji ürünleri, tüketici malları ve kimyasallardır. Hükümet, dışarıdaki konjonktürel hareketler ile bölgede yer alan düşük işgücü maliyeti olan ülkeler karşısında gücünü artırabilmek için ilaç ve biyomedikal sektörlerini güçlendirmektedir. Ekonomide kalkınmanın motoru olan başlıca sektörler; yarı iletkenler, diğer elektronik sanayi, finansal hizmetler, biyomedikal ve farmasötikler, kimyasallar, lojistik ve taşımacılık mühendisliği ile hassas cihazlar mühendisliğidir (IHS, 2015: 16).

Singapur ekonomisinin en önemli unsurlarından bir tanesi de serbest ticaret anlaşmalarıdır. Ülke dış ticarete önemli oranda bağımlı olduğu için, hem Amerika Birleşik Devletleri hem de bölge ülkeleri ile yapılan bu anlaşmalar son derece önemlidir.

Singapur dünyadaki en açık ve yatırıma en elverişli ülkelerindendir. İşgücü maliyetinin

düşük olduğu bölge ülkeleri ile başarılı bir şekilde rekabet edebilmek için sanayi sektörü kimyasallar, biyomedikaller, endüstriyel bilişim teknolojileri ve nano teknoloji alanlarına doğru geçiş yapmaktadır.

Para politikası da istikrarlıdır ve küresel ekonomik hareketlere göre sistemde düzenlemeler yapılmaktadır. Ülke, dünya çapındaki tüm bankalar için cazip bir merkez olduğundan, finansal sektörde çok sayıda banka yer almaktadır.

Ülkede etkili bir sağlık politikası vardır ve temel sağlık hizmetlerinden yararlanmada herhangi bir sorunla karşılaşılmamaktadır. Ayrıca, kamunun sağlık harcamaları da çok yüksek oranda değildir. Singapur'da sağlık harcamalarının düşük olmasının nedeni sağlık sisteminin iyileştirilmesi çerçevesinde yapılan harcamalar ile kişisel harcamaların fazla olmasıdır (Sammur, 2015: 22).

Singapur'da bağımsızlığın kazanıldığı tarihten bugüne kadar, hem yaşam kalitesinin hem de işgücü kalitesinin artırılması adına çok büyük kalkınma hamleleri gerçekleştirilmiştir. Nüfus ve yüzölçümü olarak son derece küçük bir ada ülkesi olmasına rağmen Singapur, bugün özellikle havalimanı ve elektronik sektörlerinde dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. Kalkınma sürecinde Singapur, yalnızca bölgesinin değil, dünyanın da en başarılı ülkelerindedir.

2.2. ASYA ÜLKELERİ KALKINMA SÜRECİNDEKİ DİĞER ÖNEMLİ UNSURLAR

Bu bölümde sırasıyla; Asya ülkeleri ile Türkiye arasındaki ilişkiler, Asya finansal krizi, İslami finans, Asya Kalkınma Bankası, ASEAN ve Asya ülkelerinde kalkınma sürecinin temel özellikleri konularına değinilecektir.

2.2.1. Türkiye ile İlişkiler

Türkiye'nin Asya ile ilişkilerinin başlangıcı Osmanlı Devleti dönemine dayanır. Özfatura'nın (t.y.) belirttiği gibi, Endonezya'daki Açe (Ache) Müslümanları, Osmanlı Devleti'nin yardımıyla, bölge adalarını işgal eden Portekizlileri yenilgiye uğratmışlar ve işgali sona erdirmişlerdir. Açe Müslümanları'na 2. Abdülhamid döneminde de

önemli yardımlarda bulunulmuştur. “Hollanda’nın işgaline karşı Açe ve Endonezya’nın bağımsızlık savaşını Sultan İkinci Abdülhamid Hanın yolladığı kadro başlattı.” Özfatura (t.y.). Ancak karşılıklı yardımlar bunlarla sınırlı değildir. Açe Müslümanları Kırım Savaşı’nda, Sri Lanka’lı müslümanlar da Balkan Savaşı ve 1. Dünya savaşı sırasında, topladıkları paraları Osmanlı Devleti’ne göndermişler, yine Sri Lanka’lı ve Hintli Müslümanlar Kurtuluş Savaşı’nda Ankara hükümeti’ne maddi yardımda bulunmuşlardır. (Özfatura, t.y.)

Yine 2. Abdülhamid döneminde, bir başka Asya ülkesi olan Japonya ile birtakım temaslar sağlanmıştı. Meriç’in (2016) ifade ettiği gibi; Japon İmparatorunun yeğeninin ziyaretine karşılık 2. Abdülhamid’in iade-i ziyaret emri üzerine yola çıkan Ertuğrul firkateyni Japonya dönüşü batmış, 609 mürettebatın yalnızca 69’u hayatta kalmış, bu olay hem Osmanlı Devleti’nde hem de Japonya’da büyük üzüntü uyandırmış, Japonlar tarafından kazazedeler ve yakınları için toplanan para padişaha teslim edilmiş ve ölenler anısına Kushimoto’da bir anıt inşa edilmiştir. Asya ülkeleri ile kalıcı ve köklü ilişkiler kurulması ise Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir.

Turgut Özal’ın cumhurbaşkanlığı döneminde, onun Türkiye’yi Doğu ve Batı arasında bir köprü olarak belirleyen vizyonu ile birlikte, Asya ile ilişkilerde de yeni bir döneme girilmiştir. Aslında bu durum, tarih olarak daha önceki dönemlerde de hayata geçirilmesi mümkün olabilecek bir durum idi. Çünkü bunun için gerekli koşullar mevcuttu. Batı odaklı dışa açılma politikası; ekonomik-siyasal-kültürel anlamda kalkınabilmemiz için yeterli olamamış, Doğu ile de aynı bakış açısı ve aynı yaklaşımla ilişkiler kurulması zorunlu olarak değerlendirilmişti. Bu ise, uygulamaya geçirilmekte biraz geç kalmış, ama sonuç itibarıyla son derece gerekli bir politikadır, çünkü bunun ekonomik ve kültürel temelleri hali hazırda mevcuttu. Bu durumu Arıboğan (2001: 101) şöyle belirtmektedir:

Oysa ki Türkiye’nin bu bölgede Osmanlı döneminden kalan efsanevi bir imajı, Müslümanlık çerçevesinde şekillenen ortak bir din paydası, Çin sınırlarının içlerine kadar ulaşan ortak etnik kökleri ve ekonomik düzlemde karşılıklı büyük faydalar sağlayabilecek büyük bir ticari potansiyel beklentisi bulunmaktadır.

Günümüzde, küreselleşme sürecinin de katkılarıyla, Asya ülkeleri ile önemli diplomatik ve ekonomik ilişkiler kurulmuştur.

Tablo 13: Türkiye Cumhuriyeti'nin Asya Ülkelerindeki Temsilcilikleri

ÜLKELER	TEMSİLCİLİKLER
Çin	Pekin Büyükelçiliği, Şangay Başkonsolosluğu, Guanco Başkonsolosluğu
Hong Kong	Hong Kong Başkonsolosluğu
Endonezya	Cakarta Büyükelçiliği
Japonya	Tokyo Büyükelçiliği
Singapur	Singapur Büyükelçiliği
Tayland	Bangkok Büyükelçiliği
Tayvan	Taipei Türk Ticaret Ofisi
Hindistan	Yeni Delhi Büyükelçiliği, Mumbai Başkonsolosluğu, Haydarabad Başkonsolosluğu
Malezya	Kuala Lumpur Büyükelçiliği
Güney Kore	Seul Büyükelçiliği

Kaynak: T.C. Dışişleri Bakanlığı, t.y.

Tablo 14: Asya Ülkelerinin Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Temsilcilikleri

ÜLKELER	TEMSİLCİLİKLER
Çin	Büyükelçilik ve Konsolosluk
Endonezya	Büyükelçilik
Hindistan	Büyükelçilik
Japonya	Büyükelçilik ve Konsolosluk
Tayland	Büyükelçilik

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.

**Tablo 15: Türkiye Cumhuriyeti ve Asya Ülkeleri Arasındaki Dış Ticaret Hacmi
(2015 Yılı İtibarıyla, Bin Dolar)**

ÜLKELER	TÜRKİYE İLE TİCARET HACİMLERİ	
	İHRACAT	İTHALAT
Çin	2.414,93	24.873,45
Hong Kong	345,319	81,296
Endonezya	207,001	1.638,24
Japonya	334,814	3.140,25
Güney Kore	568,635	7.057,38
Singapur	432,551	365,286
Tayland	174,099	1.209,78
Tayvan	157,067	1.944,55
Hindistan	650,319	5.613,57
Malezya	357,083	1.339,19

Kaynak: Trade Map, t.y.

2.2.2. Asya Finansal Krizi

Bu bölümde, 1997 yılında Asya ülkelerinde yaşanan krizin nedenleri ile kriz süreci üzerinde durulacaktır.

2.2.2.1. Krizin Nedenleri

1997 yılında bölgede yaşanan finansal krizin birtakım nedenleri vardır ancak temel olarak bu durum; dışa açılma ve serbestleştirme sürecinin doğurduğu olumsuz sonuçlar ile ilgilidir. Asya krizi, neo liberal ekonomik politikaların uygulanması sonucunda yaşanan ekonomik başarısızlıkların yoğun bir şekilde hissedildiği 1990'lı yılların bir yansıması olarak değerlendirilebilir. “1990'lı yıllar, birçok gelişmekte olan ülke tarafından uygulanan ekonomik kalkınma modelinin beklenen sonuçları vermediğini kanıtlamıştır. IMF ve Dünya Bankası gibi kredi veren kuruluşların da desteklediği, gelişmiş ülkeler tarafından önerilen bu model; dış ticaretin liberalize edilmesi, KİT'lerin

özelleştirilmesi, bütçe dengesinin sağlanması ve döviz kurunun sabitlenmesi şeklinde özetlenebilir.” (Kayacan vd., 1998: 1).

Bölge ülkelerinin kalkınmalarında dış ticaretin çok büyük katkısı olmakla birlikte, kalkınmada ihracata bağımlılık, küresel ekonomik gelişmelere karşı son derece duyarlı olunması sonucunu doğurmuştur. Bu ise ekonominin kırılganlığını artırmış ve krizin tetikleyicilerinden biri olmuştur. Kriz öncesinde bu ülkelerin ekonomik yapılarında çok büyük sorunlar olmamakla birlikte, temel sıkıntı gayrimenkul fiyatlarının çok yüksek olmasıdır. Bunun nedeni ise kalkınma sürecinin getirdiği yüksek gelir birikiminin taşınmazlara yönlendirilmesi ve böylece bina ve arsa fiyatlarının aşırı derecede yükselmesidir. Diğer bir önemli sorun da finansal sektörün yeterince denetlenmemesidir. Krizin bir başka nedeni de dış yatırımcılara sağlanan yüksek serbestidir.

“Sonuçta, başlıca ekonomik göstergelerin ışığı altında krizin oluşum nedeni üç noktada özetlenebilir:

1. Başta Tayland’da olmak üzere bölgedeki diğer bir çok ülkede ödemeler dengesi ve cari açık kriz sinyali vermeye başlamış ve piyasalarda dalgalanmalar yaşanmıştır.
2. İstikrarlı döviz kurlarının çok uzun süredir devam ediyor olması, dış borçlanma nedeniyle finansal ve finansal olmayan sektörlerdeki riskin arttığı ve kurların aşırı yüksek kaldığı görüşünün piyasalarda yaygınlaşmasından kaynaklanan döviz kuru riskine yol açmıştır. Döviz kuru riskinin gelişiminde ise ABD Doları’nın değer kazanması ve öte yandan bölge ülkelerinin ticari ilişkilerinin yoğun olduğu Japonya’nın para birimindeki koruma önlemlerinin gündeme gelmesi önemli unsurlar olmuştur.
3. Mali disiplinde ve prensiplerde esnek davranılması ve finansal yanlışlar, bankaların kredilendirme kalitesini bozmuştur. Kriz yayıldıkça, politik belirsizlikler ile otoritelere güvensizliğin artması ve öte yandan gerekli düzenlemelerin yapılmayacağı düşünülmesi para ve sermaye piyasalarındaki baskıları artırmıştır. Dolayısıyla, hem ticari hem de mali piyasalarda kriz derinlik kazanmıştır.” (Kayacan vd., 1998: 5-6).

Krize ekonomik gelişmelerin yanı sıra birtakım siyasî gelişmelere de yol açmıştır. Akdiş (2000: 79-80) bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

... Güneydoğu Asya krizinin başlamasına önemli bir neden teşkil eden olayın, ABD ve ASEAN ülkeleri arasındaki Myanmar krizi olduğu söylenebilmektedir. Olayın başlangıcında Myanmar’da dikta rejimi olduğunu öne süren ABD. ASEAN ülkelerine Myanmar ile ilişkilerini azaltmaları yönünde baskı yapmıştır. ASEAN ülkeleri, özellikle Tayland, Malezya, Endonezya ve Çin bu durumun ASEAN’ın iç sorunu olduğunu ve ABD’nin kararının kendilerini bağlamayacağını ifade

etmişlerdir. Bunu takiben 1997 yılı Temmuz ayında yapılan ASEAN toplantısı öncesinde uluslararası fon yöneticileri ASEAN ülkelerine çok miktarda sıcak para tabir edebileceğimiz fonlar aktarmışlardır. Bu sıcak para neticesinde bölge ülkelerinin borsaları ve ulusal döviz kurlarında olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. ASEAN toplantısında ABD'nin isteği doğrultusunda bir karar çıkmaması sonucu fon yöneticileri çok kısa bir sürede borsalardan ve para piyasalarından çıkış yapmışlardır. Bu çıkışla sadece ABD ve Asya bölgesine giden sermayenin 1 trilyon dolar civarında olduğu ifade edilmektedir. Bu büyüklükteki bir paranın yer değiştirmeye başlaması sonucunda kriz yıkıcı etkisini göstermiştir. Burada ekonomik bağımlılık senaryosunun da etkin rol oynadığı düşünülmektedir.

2.2.2.2. Kriz Süreci

Asya finansal krizi Mart 1997'de Tayland'da başlamıştır. Sanayi sektörünün finansörü bankalar kredilerini tahsil etmekte sorunlar yaşamaya, yabancı yatırımcılar Tayland borsasından çekilmeye başlamışlardır. Ulusal para birimi olan “baht”ın değeri ciddi oranda düşmüştür. Ancak bu olumsuz etkiler Tayland ile sınırlı kalmamış, kriz diğer bölge ülkelerinde de yaşanmıştır.

Tayland'da olduğu gibi diğer ülkelerde de yabancı yatırımcılar çıkış yapmış, ulusal paralar değer kaybına uğramıştır. Projelerin finansmanında etkin olarak çalışılmayınca devlet desteği gerekli olmuş, ancak yeterli derecede devlet desteği de gelemeyince gayrimenkul ve borsa değerleri önemli oranda düşmüştür. Bu süreçte bazı mali kurumlar da kapatılmıştır. Spekülatif amaçlı yatırımlar ile verimsiz gayrimenkul yatırımları önemli oranda kredi desteği almıştır. Borç yükünün artması nedeniyle bankalar söz konusu gayrimenkulleri değerinin çok altında elden çıkarmışlar, bu durum zararlarını daha da artırmıştır. Firmaların kredileri geri ödemekte sorunlar yaşamaları ve devalüasyonlar ile bankacılık sistemi de çökme noktasına gelmiştir. Finansal piyasalarda başlayan kriz ne yazık ki 1998 yılında reel sektöre de sirayet etmiştir. Üretim düşmüş, işsizlik artmış, bunlara bağlı olarak da sosyal sorunlar baş göstermiştir.

Krizin ilk dönemlerde ülke ekonomileri için yıkıcı etkileri olmuştur. “Temmuz 1997'de Tayland bahtının devalüe edilmesiyle tetiklenen Doğu Asya finansal krizi, muhtemelen, 1970'li yılların başında Bretton Woods sisteminin çöküşünden bu yana dünya ekonomisinin yaşadığı en ciddi sorundur.” (Mohammad, 1998: 1).

Ancak krizin, tüm yıkıcı etkilerine rağmen, kısa sayılabilecek bir sürede sona ermesi önemli bir kazanım olmuştur. Kozlu'nun (2003: 407) da belirttiği gibi tüm

olumsuzluklara rağmen ülkeler bu krizi nispeten kolay atlattılar. Bunda hem güçlü ekonomik altyapıları hem de IMF, ABD ve Dünya Bankası desteği almaları etkili oldu.

Sahip oldukları ekonomik kazanımlar sayesinde Asya ülkeleri krizi nispeten çabuk atlattılar ve kısa zaman sonra toparlanmışlar, bölge ülkelerinde büyüme de devam etmiştir. Azis ve Shin (2015: 1) bu durumu şöyle ifade etmektedir:

1997/98 Asya finansal krizinden sonra, bölgedeki pek çok ekonomi, yeniden tasarruflara başladı, hatta bazen bu tasarruflar kriz öncesindeki düzeyi de geçti. ABD ve Avrupa'da 2000 yılının başlarında faiz oranlarının düşmesi ile dışarıdan sermaye girişi, likiditeyi önemli oranda artırdı. Yüksek oranda tasarruflar ve düşük borçlanma maliyeti, özellikle de gelişmekte olan Asya bölgesinde kredi miktarını ve ekonomik büyümeyi teşvik etti.

2.2.3. İslamî Finans

Dünyada İslamî finans endüstrisinin sahneye çıkışı 1960'lı yıllara kadar götürülebilir. Bugüne gelindiğinde ise sektörün boyutları önemli oranda büyümüştür. Bu durum hem ürün çeşitliliğinde hem de rakamsal büyüklükte kendini göstermektedir. "Sektörün toplam varlıkları 1990'ların ortalarında 150 milyon ABD doları iken 2014 yılının ilk yarısı itibarıyla yaklaşık olarak 1,9 trilyon Amerikan dolarına ulaşmıştır." (Grewal, 2015: 2) Ayrıca, söz konusu hizmetlerin kullanıcısı İslam ülkeleri ile de sınırlı değildir. Japonya, Kore, Hong Kong gibi Asya ülkeleri de İslami bankacılık konusuna ilgi göstermektedirler

Dünya çapında İslamî finans hizmetlerinin liderlerinden biri Malezya olup onu Endonezya takip etmektedir. "Malezya'da İslamî finans endüstrisi, şeffaf bir yasama ve destekleyici bir altyapı ile iyi düzenlenmiş bir çevreden faydalanmaktadır." (Grewal, 2015: 9-10).

Bugün Asya, dünyada nüfusu ve yüzölçümü en fazla olan, ekonomik büyümede de başı çeken bir bölge haline gelmiştir. İslamî finans bu bölgede, diğer finansal sistemlerin ortaya çıkarabileceği sorunlara karşı iyi bir alternatif olabilir.

Diğer yandan, Asya dünyada Müslüman nüfusun en yoğun olarak bulunduğu bölge olduğundan, bu bölgelerdeki yatırımların ve ihracatın finansmanı ile ekonomik büyümenin sağlanmasında İslamî finans iyi bir alternatif olabilir. Ancak bunun

sağlanması için birtakım çalışmalar yapılması gerekmektedir. “Yol haritası, kalkınma politikası, kolaylaştırıcı bir çevrenin oluşturulması, yasaların geliştirilmesi, düzenleyici çerçevenin güçlendirilmesi ve kapasite geliştirmede ilerlemenin sağlanmasından oluşan bir grup olmalıdır.” (Husain, 2015: 111).

Japonya, Kore, Hong Kong gibi Müslüman nüfusun çoğunlukta olmadığı Asya ülkeleri de İslamî bankacılık konusuna ilgi göstermektedirler.

2.2.4. Asya Kalkınma Bankası

Asya Kalkınma Bankası (ADB), 1966 yılında, Filipinler’in başkenti Manila merkezli olarak kurulan ve amacı o dönem dünyanın en fakir bölgelerinden biri olan Asya’da ekonomik büyümenin ve işbirliğinin sağlanması olan finansal bir kurumdur.

ADB, Asya bölgesindeki gelişmekte olan ülkelere finansal destek sağlamak amacıyla kurulduğundan, kredi verdiği ülkelerin ekonomi politikalarının geliştirilmesinde söz sahibi olmaktadır. Banka, kalkınma sürecindeki ülkelerde hem özel sektöre hem de kamu sektörüne kredi vermektedir.

Bankanın başkanı her dönem Japonya tarafından atanmaktadır ve şimdiki başkan Takehiko Nakao’dur. Karar organı Yönetim Kuruludur ve kuruluş üyesi ülkelerin guvernörlerinden oluşmaktadır.

ADB’nin üye sayısı 67’dir. 48 üye bölge ülkesi, 19 üye bölge dışı ülkedir. Banka üyesi olan ülkeler şunlardır: Afganistan, Ermenistan, Avustralya, Azerbaycan, Bangladeş, Butan, Brunei, Kamboçya, Çin, Cook Adaları, Fiji, Gürcistan, Hong Kong, Hindistan, Endonezya, Japonya, Kazakistan, Kiribati, Kore, Kırgızistan, Laos, Malezya, Maldivler, Marshall Adaları, Mikronezya, Moğolistan, Myanmar, Nauru, Nepal, Yeni Zelanda, Pakistan, Palau, Papua Yeni Gine, Filipinler, Samoa, Singapur, Solomon Adaları, Sri Lanka, Taipei, Tacikistan, Tayland, Doğu Timor, Tonga, Türkmenistan, Tuvalu, Özbekistan, Vanuatu, Vietnam, Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, İsviçre, Türkiye, İngiltere, ABD, Portekiz, İspanya ve İsveç. DEİK (t.y.) tarafından da belirtildiği gibi, ADB’nin çalışmalarında, kalkınmanın sosyal boyutlarına özel önem verilmektedir.

Bankanın temel çalışma alanları; tarım ve gıda güvenliği, eğitim, enerji, çevre, iklim değişikliği ve afet risk yönetimi, mali sektörün gelişimi, cinsiyet ve kalkınma, yönetim ve kamu yönetimi, sağlık, bilgi ve iletişim teknolojileri, bölgesel işbirliği ve entegrasyon, sosyal kalkınma ve yoksulluk, sürdürülebilir kalkınma, ulaşım, kentsel gelişim ve su olarak belirlenmiştir. (ADB, t.y.)

2.2.5. ASEAN

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana, dünya ekonomisi daha fazla entegre hale gelmiş, buna bağlı olarak da bölgesel ve küresel bazı organizasyonlar oluşturulmuştur. Bu organizasyonlardan bir tanesi de Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN)'dir.

ASEAN 1967 yılında Bangkok merkezli olarak kurulan bir birliktir. Tayland, Endonezya, Singapur, Malezya ve Filipinler öncülüğünde kurulan ASEAN'ın bugün Brunei, Kamboçya, Laos, Myanmar ve Vietnam da dâhil olmak üzere toplam 10 üyesi vardır. (ASEAN, t.y.) Birliğin en üst düzey karar verme organı her yıl gerçekleştirilen devlet başkanları zirvesidir.

ASEAN genel merkezi Cakarta kentinde yer almaktadır. Birliğin merkezi bir karar alma birimi yoktur ve üye ülkelerin iç işlerine müdahale etmez, tavsiye niteliğinde ve konsensusa dayalı kararlar alır. Dünya çapındaki büyük güçler arasında mevcut olan çatışmalardan kaçınmaya çalışır. Açıkça belirtilmemiş olan siyasi amacı Güneydoğu Asya'nın bölünmesini önlemektir. (Blandy, 2015: 11)

Örgüt, üye ülkelerin ulusal egemenliklerini ve bağımsızlıklarını koruyabilmek amacını taşımaktadır. Bir diğer amaç da ticaretin önündeki engellerin aşılması ve bölgede ticaret hacminin artırılmasıdır. Böylece ASEAN, bölgesel entegrasyonu ve kurumsal mekanizmalarını güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Carlos (2005: 240-241)'un da belirttiği üzere, ASEAN, 1967 yılında, şu amaçlarla kurulmuştur:

- 1- Bölgedeki ekonomik büyümeyi, toplumsal ilerlemeyi ve kültürel gelişimi artırmak

- 2- Adalet ve hukukun üstünlüğüne saygı ilkeleri çerçevesinde bölgesel barış ve istikrarı sağlamak
- 3- Ekonomik, toplumsal, kültürel, teknik ve yönetsel alanlarda ve ortak çıkarlar bağlamında aktif işbirliği ve karşılıklı yardım ilkelerini hayata geçirmek

ASEAN'ın Çin, Japonya ve Kore ile yıllık “diyalog” görüşmeleri vardır ve bu organizasyona ASEAN+3 adı verilir. Ayrıca Wellington, Pekin, Washington, Berlin, Tokyo, Brüksel, Seul, Canberra, Riyad, Cenova, Paris, İslamabad, Ottawa, Londra, New York ve Yeni Delhi’de temsilcilik ofisleri bulunmaktadır.

ASEAN ilk 10 yıl, bölgedeki çatışmaların çözümüne odaklı siyasi bir organizasyon olarak varlığını sürdürmüştür. 1976 Bali Zirvesi’nden sonra odak noktasını ekonomik ve sosyal koordinasyona doğru genişletmiştir. Bugün ASEAN, ticaret, yatırım, sanayi, hizmetler, finans, tarım, ormancılık, enerji, taşımacılık, iletişim, fikri haklar, küçük ve orta çaplı girişimler ve turizm alanlarında çalışmalar yapmaktadır (UN, 2004: 32-33).

ASEAN organizasyonu tarihindeki en önemli adımlardan biri T.C. Dışişleri Bakanlığı (MFA, t.y.) tarafından şu şekilde belirtilmektedir:

Kuala Lumpur’da 21-22 Kasım 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen 27. ASEAN Liderler Zirvesinde, ASEAN Ekonomik Topluluğunun (AEC) 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren hayata geçirilmesini öngören Kuala Lumpur bildirisi yayınlanmıştır. Örgüt tarihinde önemli bir kilometre taşı teşkil eden bu adım, 625 milyonluk bir coğrafyanın tek bir pazar ve üretim merkezi haline gelmesine imkan tanıyacaktır. AEC’nin teşekkülüyle birlikte, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı sayesinde, üretim maliyetlerinin ve hammadde fiyatlarının önemli ölçüde azalması ve ASEAN bölgesinde üretilen ürünlerin yüzde 70’inden fazlasında gümrük vergisinin kaldırılması beklenmektedir...

ASEAN liderleri, 2020 yılında ASEAN Economic Community (AEC) kurulması konusunda anlaşmaya varmışlardır. AEC’nin, malların, hizmetlerin, yatırımların, sermayenin ve nitelikli işgücünün serbest dolaşımını sağlayan bir pazar olması öngörülmektedir.

2.2.6. Asya Ülkelerinde Kalkınma Sürecinin Temel Özellikleri

Modern anlamda kalkınma çabalarının, dünya genelinde 2. Dünya Savaşı’nın

sonrasında başladığı dikkate alınır, Asya ülkelerinin kalkınma sürecinin başlangıcı da bu döneme kadar götürülebilir. Ancak bu ülkelerin dünyanın diğer bölgelerinden farkı, o dönemden bugüne dek dünya çapında gerçekleşen en büyük kalkınma hamlesinin aktörleri olmalarıdır. Böylece bölge ülkeleri, yüzyıllardır devam eden az gelişmişliğe son vermişlerdir. Asya ülkelerinin bu süreçte ne kadar başarılı olduklarının kanıtlarından biri de, 2. Dünya Savaşı'nın sona erdiği dönemde dünyada gelir düzeyi en düşük ülkeler grubunda yer alırken, kalkınma süreci ile birlikte çok büyük atılımlar yapmaları ve gelir düzeyi bakımından en üst sıralara yükselmiş olmalarıdır. Kalkınma yalnızca ekonomik boyut ile sınırlı kalmamış; sanat, spor, felsefe, çevre, kentleşme, siyaset gibi pek çok alanda gerçekleşmiştir.

Tablo 16: Asya Ülkeleri GSMH Değerleri (2015 yılı itibarıyla, milyar dolar)

ÜLKELER	DEĞERLER
Çin	10.982,82
Japonya	4.123,25
Hindistan	2.090,70
Güney Kore	1.376,86
Endonezya	858,95
Tayvan	523,58
Tayland	395,28
Hong Kong	309,93
Malezya	296,21
Singapur	292,73

Kaynak: IMF, 2016.

Asya ülkelerinin gösterdiği bu büyüme performansı, dünya tarihi için çok önemli bir ekonomik olaydır. Bu durumu Hacıslamoğlu ve Silahşör (1998: 4) şu şekilde belirtmektedir:

Özellikle geçtiğimiz son yirmi yıl içerisinde Güneydoğu Asya ülkeleri, yüksek ekonomik büyüme hızları, artan ihracat hacimleri, gelişmiş ülkeleri dahi kışkıracak tasarruf ve sermaye birikimleri ve çektikleri büyük yabancı sermaye miktarları ile Asya Ekonomik Mucizesi olarak adlandırılan bölgesel ekonomik kalkınmanın üçüncü kuşağını oluşturmuşlar, yükselen pazarlar arasına girerek, milyarlarca dolarlık doğrudan ve portföy yatırımlarını kendilerine çekmişlerdir. Japonya'dan Endonezya'ya kadar uzanan alanda kaydedilen ekonomik gelişme ve

kalkınma dünya ekonomi tarihinde bugüne kadar hiçbir dönemde hiçbir bölgede bu ölçüde hızlı ve geniş kapsamlı olarak yaşanmamıştır.

Asya'nın yükselişi ve kalkınması; pazar ekonomisine geçiş, köyden kente göç, tarım sektöründen hizmet sektörüne geçiş, emek-yoğun üretim yapısından teknoloji kullanımına geçiş, ekonomide kadınların söz sahibi olması aşamasına geçiş gibi toplumsal yaşamın her alanında kendini göstermiştir.

Tablo 17: Asya Ülkeleri Yıllık Büyüme Oranları (2015 Yılı İtibarıyla, %)

ÜLKELER	DEĞERLER
Çin	6,9
Japonya	0,5
Hindistan	7,6
Güney Kore	2,6
Endonezya	4,8
Tayvan	0,8 (*)
Tayland	2,8
Hong Kong	2,4
Malezya	5,0
Singapur	2,0

Kaynak: The World Bank, t.y.

(*): Focuseconomics, 2016.

Küresel düzlemde Asya'nın yükselişe geçmesi, hem ekonomik hem de askeri açıdan değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme, küresel güç dengelerinin değişimi açısından önemli bir noktadır. Bir diğer nokta da, dünyanın pek çok bölgesinde yükselişe geçen çatışmalar ile ilgilidir. Caşın (2001: 131) bu durumu şöyle ifade etmektedir:

Asya-Pasifik bölgesinde Soğuk Savaş sonrasında değişen konjonktürel dengelerin siyasal-ekonomik-kültürel ve askeri açıdan en belirgin özelliklerinden bir tanesi de Avrupa, Ortadoğu ve Kuzey Afrika eksenlerinde yükseliş trendi içerisine giren etnik ve teolojik içerikli akımların yol açtığı çatışmaların, ideolojik uyuşmazlıkların önüne geçmesidir.

Asya ülkelerinin büyümeleri ve kalkınmalarının sonucunda, dünyada ekonomik konjonktür, siyasi yapılar ve algılar değişmiş, devletin ekonomideki konumu yeniden

tartışılmaya başlanmıştır. Bu ülkelerde, AR-GE çalışmalarına verilen önem neticesinde buluşlar artmış, teknoloji ilerlemiş, teknolojinin sanayi sektöründe kullanımı büyümeyi hızlandırmış, büyümenin yol açtığı gelir artışı eğitime kanalize edilmiş, bu da bilim ve teknolojiyi, dolayısıyla da kalkınmayı desteklemiştir. Bu süreci başlatan da devlettir.

Tablo 18: Asya Ülkeleri Patent Başvuruları (2014 Yılı İtibarıyla)

ÜLKELER	DEĞERLER
Çin	801.135
Japonya	265.959
Hindistan	12.040
Güney Kore	164.073
Endonezya	702
Tayvan	45.868 (*)
Tayland	1.006
Hong Kong	192
Malezya	1.353
Singapur	1.303

Kaynak: The World Bank, t.y.

(*): Taiwan National Statistics, 2015.

1980’li yıllarda, Washington Uzlaşısı ile başlayan süreçte; IMF ve Dünya Bankası gibi kurumların da yardımlarıyla, ABD’nin neo-liberal ekonomi politikaları dünyanın her bölgesine empoze edilmeye başlanmıştır. Ancak; 1980’lerin sonlarına doğru, Asya ülkelerinin devlet destekli kalkınma çabaları “mucize” olarak nitelendirilebilecek kadar yüksek büyüme oranlarına ulaşılmasını sağlayınca, Post-Washington Uzlaşısı ile, liberal ekonomi politikaları sorgulanmaya ve devletin ekonomik hayata müdahalesinin gerekli olduğu düşüncesi tartışılmaya başlamıştır.

Dünya Bankası (1993: 6), bu ülkelerde hükümetlerin ekonomiye müdahalesini şöyle belirtir.

Asya ülkelerinde, ekonomik kalkınmayı hızlandırmak için hükümetler çeşitli yollarla ve sistematik olarak birtakım müdahalelerde bulunmuşlardır. Bu müdahaleler şu formlarda gerçekleşmiştir: seçilmiş sanayiler için finanse edilen krediler, karları ve dağıtılmamış karları artırmak için düşük faiz oranları ve ödünç alma faiz oranları için tavan uygulaması, ithal ikameci malların korunması,

gerileyen sanayilerin sübvansede edilmesi, kamu bankalarının kurulması ve mali açıdan desteklenmesi, uygulamalı araştırmalar için kamu yatırımları, firma ve endüstri bazında belirlenmiş ihracat hedefleri, ihracat pazarlaması yapan kuruluşların geliştirilmesi ve kamu sektörü ile özel sektör arasında yaygın bilgi paylaşımı.

Ancak; şunu da belirtmek gerekir ki, bu ülkelerin kalkınmalarının temelinde güçlü ve müdahaleci bir devlet anlayışı bulunmakla birlikte; tamamen serbest piyasa ekonomisinin kurallarına aykırı olarak hareket ettiklerini söylemek mümkün değildir. Çünkü yüksek büyüme hızı ve oranlarına, uluslararası piyasalarda rekabet edebilecek kadar güçlü olmaları sonucunda ulaşmışlardır. Uluslararası alanda rekabet edebilme gücü, doğrudan yabancı yatırımlarda artışı da beraberinde getirmiştir.

Tablo 19: Asya Ülkelerinde Doğrudan Yabancı Yatırımlar (2015 Yılı İtibarıyla, Milyon Dolar)

ÜLKELER	GİRİŞ	ÇIKIŞ
Çin	135610	127560
Japonya	- 2250	128654
Hindistan	44208	7501
Güney Kore	5042	27640
Endonezya	15508	6250
Tayvan	2415	14773
Tayland	10845	7776
Hong Kong	174892	55143
Malezya	11121	9899
Singapur	65262	35485

Kaynak: UNCTAD, t.y.

Asya ülkeleri, çok önemli ve hızlı bir büyüme ve kalkınma başarısına imza atmışlardır ve bu başarının birtakım nedenleri vardır. Akdiş (2000: 64), bu nedenleri şöyle belirtir:

Bu ekonomilerin başarısının altında yatan üç önemli faktör bulunmaktadır. Birinci faktör, başlıca dünya teknolojilerinin bu ülkelere kayması ve batının bu konudaki geleneksel avantajlarını kaybetmesi; ikinci faktör, dünyanın ekonomik çekim merkezlerinin batı Pasifikten, Asya ülkelerine doğru yer değiştirmesi; üçüncü faktör ise batıda kabul edildiğinden daha az sivil özgürlük, daha fazla planlama esasına dayalı bir modelin benimsenmiş olmasıdır.

Bu ülkelerin elde ettiği başarının küresel düzlemde de çok önemli sonuçları olmuştur. “21. yüzyılın önceki yüzyıllardan en önemli farkı artık üç dünya güç merkezinin ortaya çıkmış olmasıdır: Avrupa, Kuzey Amerika ve Doğu Asya.” (Öğütçü, 1995: 40). 21. yüzyılda dünyada güç merkezinin Batı’dan Asya bölgesine kaymış olması, siyasi konjonktürde de değişikliklere yol açmıştır. “Bu değişimin sembolik yansımalarından biri de ABD’de 2009 yılında gerçekleşen ilk G-20 toplantısında en önemli liderlik rollerinin iki devletin başkanları tarafından oynanmasıydı: Bunlar sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti’ydi.” (Brzezinski, 2012: 23).

Asya ülkeleri küreselleşme ile dünya pazarlarına/piyasalarına etkin bir şekilde entegre olabilmişler, teknoloji kullanımı bu süreci daha verimli hale getirmiştir. Ayrıca, kalkınma başarısının psikolojik etmenleri de vardır. “Globalleşme hareketleri ile beraber sertleşen uluslararası rekabette Doğu Asya kaplanlarının rekabette üstünlük kazanacaklarına inanılması bu yöreye yönelik uluslararası sermaye hareketlerini ayakta tutuyordu.” (İlyas, 1998: 14). Bir başka etmen ise izlenen etkili makro ekonomik politikalarıdır. Asya ülkeleri, karşılaştırmalı üstünlüklerine uygun endüstrilerde uzmanlaşmışlar ve ihracat artışının hızlı ekonomik büyümeyi garanti edeceği varsayımına dayanan bir ekonomik kalkınma yolu izlemişlerdir (Kitamura ve Tanaka, 1997: 91).

Tablo 20: Asya Ülkeleri İhracat ve İthalat Rakamları (2015 Yılı İtibarıyla, Bin Dolar)

ÜLKELER	İHRACAT	İTHALAT
Çin	2.568.395,62	2.150.566,71
Japonya	787.197,42	801.723,44
Hindistan	420.220,51	513.855,97
Güney Kore	624.777,73	550.132,82
Endonezya	172.173,12	173.078,98
Tayvan	336.811,06	275.920,56
Tayland	271.526,82	252.809,39
Hong Kong	602.799,57	621.634,58
Malezya	235.054,62	216.218,40
Singapur	486.417,79	440.357,04

Kaynak: Trade Map, t.y.

Asya ülkelerinin kalkınma sürecinde finansal reformlar çok önemlidir. Birleşmiş Milletler (1998: 1) raporuna göre;

Modern bir ekonomide, etkili bir finansal sistem, ekonomik işlemleri kolaylaştırmak ve üretimde uzmanlaşmak için gereklidir. İstikrarlı bir döviz kuru ve etkili bir ödeme sistemi ekonomik işlemlerin belirsizliğini ve maliyetlerini azaltır. Güçlü ve dengeli bir finansal sistem ekonomide istikrara ve büyümeye katkıda bulunur. Finansal sektör reformunun amacı ülkenin kalkınmasında finansal sektörün rolünü genişletmektir. Finans, pek çok ekonomik aktivitenin girdisi olduğundan son derece önemlidir. Dolayısıyla, mali sektörün gelişimi bütün ekonominin gelişimiyle yakından ilgilidir. Birindeki istikrarsızlık diğerini de etkiler.

Asya kalkınmasında milliyetçilik ve ulusal kimlik çok önemlidir. Ulusal kimlik; devlet dışında kalan diğer aktörlerin, kalkınma sürecinde devlete gereken desteği vermiş oldukları anlamına gelmektedir. Kalkınma çabalarının gerekliliğine inanılması ve bu konuda devletin konu ile ilgili diğer paydaşlar tarafından desteklenmiş olması, belki de kalkınma sürecindeki başarının altında yatan en önemli etmen olmuştur. Bu inanç, ekonomik başarıyı da tetiklemiştir. “Sömürgeci dönemin kalıntısı eziklik, horlanma ve küçümsenme Asya’daki göz kamaştırıcı ekonomik patlama ile birlikte artık yerini güçlü bir Asyalı bilincine ve kimliğine terk etmektedir.” (Öğütçü, 1995: 45).

Tablo 21: Asya Ülkelerinde Tasarrufların Milli Gelire Oranı (%)

ÜLKELER	DEĞERLER
Çin	46,00
Japonya	25,332
Hindistan	32,002
Güney Kore	35,661
Endonezya	32,494
Tayvan	36,255
Tayland	32,941
Hong Kong	24,822
Malezya	28,034
Singapur	45,953

Kaynak: International Monetary Fund, 2016

Tablo 22: Asya Ülkelerinde Yatırımların Milli Gelire Oranı (%)

ÜLKELER	DEĞERLER
Çin	43,334
Japonya	21,998
Hindistan	33,256
Güney Kore	27,972
Endonezya	34,562
Tayvan	20,879
Tayland	24,132
Hong Kong	21,791
Malezya	25,093
Singapur	26,290

Kaynak: International Monetary Fund, 2016

Sonuç olarak; Asya ülkeleri, 2. Dünya Savaşını müteakip başlattıkları kalkınma hamlelerinde hem enflasyon ve işsizlik oranlarını düşürerek hem de yüksek büyüme hızlarına ulaşarak son derece başarılı olmuşlar, bugün itibarıyla dünyadaki ekonomik ve siyasal yapıyı temelinden etkilemiş ve değiştirmişlerdir. Günümüzde Asya, küresel dünyanın en önemli ekonomik ve finansal merkezlerinden biri haline gelmiş, dünya siyasetinde söz sahibi olmuştur.

Tablo 23: Asya Ülkelerinde Enflasyon Oranları (2015 Yılı İtibarıyla, %)

ÜLKELER	DEĞERLER
Çin	1,44
Japonya	0,79
Hindistan	4,93
Güney Kore	0,70
Endonezya	6,36
Tayvan	-0,30
Tayland	-0,90
Hong Kong	3,03
Malezya	2,10
Singapur	-0,52

Kaynak: International Monetary Fund, 2016

Tablo 24: Asya Ülkelerinde İşsizlik Oranları (2015 Yılı İtibarıyla, %)

ÜLKELER	DEĞERLER
Çin	4,05
Japonya	3,36
Hindistan	3,60 (*)
Güney Kore	3,64
Endonezya	6,18
Tayvan	3,78
Tayland	0,87
Hong Kong	3,25
Malezya	3,15
Singapur	1,90

Kaynak: International Monetary Fund, 2016

(*): The World Bank, t.y. (2014 Yılı Değeri)

Tablo 25: Asya Ülkelerinde Ar-Ge Harcamalarının Milli Gelire Oranı (2011 Yılı İtibarıyla, %)

ÜLKELER	DEĞERLER
Çin	1,8
Japonya	3,4
Hindistan	0,8
Güney Kore	3,7
Endonezya	0,08 (*)
Tayvan	3,1 (**) (2012 yılı)
Tayland	0,4
Hong Kong	0,7
Malezya	1,1
Singapur	2,2

Kaynak: Knoema, t.y.

(*): Trading Economics, t.y. (2009 yılı değeri)

(**): Taiwan Today, 2014 (2012 yılı değeri)

Tablo 26: Asya Ülkelerinde Kamu Borçlarının Milli Gelire Oranı (2015 Yılı İtibarıyla, %)

ÜLKELER	DEĞERLER
Çin	43,90
Japonya	229,20
Hindistan	67,20
Güney Kore	35,12 (*)
Endonezya	27
Tayvan	31,70
Tayland	44,40
Hong Kong	32 (*)
Malezya	54
Singapur	104,70

Kaynak: Trading Economics, t.y.

(*): 2014 yılı değeri

Tablo 27: Asya Ülkelerinde Mevduat Faizi Oranları (2015 Yılı İtibarıyla)

ÜLKELER	DEĞERLER
Çin	1,50
Japonya	0,40
Güney Kore	1,80
Endonezya	8,30
Tayland	1,40
Hong Kong	0
Malezya	3,10
Singapur	0,20

Kaynak: Trading Economics, t.y.

Tablo 28: Asya Ülkelerinde Bütçe Açıkları ve Bütçe Fazlalarının Milli Gelire Oranı (2012 Yılı İtibarıyla, %)

ÜLKELER	DEĞERLER
Çin	-1,7
Japonya	-10
Hindistan	-5
Güney Kore	1,5
Endonezya	-2,1
Tayvan	-2,6
Tayland	-4,4
Hong Kong	3,1
Malezya	-4,5
Singapur	2,1

Kaynak: NationMaster, t.y.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYE’DE KALKINMA SÜRECİ

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte, iktisadi büyüme ve kalkınma tüm hükümetlerin temel hedefi olmuştur. İlk dönemlerde, bu amaçlara ulaşılabilmesi için, devlete önemli görevler yüklenmiştir. Bu durumun, kalkınmaya ek olarak, başka sonuçları da olmuştur. Devlet eliyle kalkınma hamlelerinin başlatılması yalnızca bu sonucun elde edilmesi ile sınırlı kalmadı, aynı zamanda devlet eliyle bir özel sektör meydana getirme olgusunu da beraberinde getirdi. Bu yeni kurumlar da zamanla büyüyerek ve çeşitlenerek, sürekli hale geldi (Pamuk, 2015: 345).

Bu bölümde, önce Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasından günümüze kadar olan süreçte Türkiye’de kalkınma çabaları dönemler bazında incelenecektir. Daha sonra bakanlıklar düzeyinde ve diğer kurum ve kuruluşlar düzeyinde kalkınma çalışmalarına yer verilecektir. Son bölümde ise kalkınma sürecindeki diğer önemli unsurlar incelenecektir.

3.1. DÖNEMLER İTİBARIYLA TÜRKİYE’DE KALKINMA

Bu bölümde, Türkiye’de kalkınma çabaları; 1923-1938 Atatürk dönemi, 1939-1960 dönemi, 1960-1980 arası planlı kalkınma ve ithal ikameci sanayileşme dönemi, 24 Ocak 1980 kararları ve ihracata dayalı kalkınma stratejisi, 1990’lı yıllar ve 2000’li yıllar başlıkları altında incelenecektir.

3.1.1. 1923 – 1938 Atatürk Dönemi

Bu dönem; 1923-1929 dönemi ile 1929-1938 arası dönem ve devletçilik politikası olmak üzere iki ayrı başlık altında incelenecektir.

3.1.1.1. 1923-1929 Dönemi

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda Osmanlı Devleti’nden devralmış olduğu ekonomi son derece zayıf ve yüksek miktarda borcu olan bir ekonomi idi. Türkiye’de kalkınma

çabaları işte bu ekonomik zemin üzerinde hayata geçirilmişti. Kalkınma hamlelerinin temel dayanak noktası cumhuriyetin ilanıdır. Cumhuriyetin ilanının tek anlamı siyasal bir sistem değişikliği değildir. Cumhuriyet, her alanda bir değişim ve dönüşümü ifade eder. İşte kalkınma çabaları da bu köklü dönüşümün bir yansıması niteliğindedir. Ülkede tek parti iktidarının hüküm sürdüğü bu dönemde, tüm bu çalışmalar Cumhuriyet Halk Partisi hükümeti tarafından hayata geçirilmiştir.

Bu dönemde Türkiye ekonomisi önemli sorunlar ile baş etmekteydi. Ülkede ekonomik yapı zayıftı, demografik yapı da uzun yıllar süren savaşların yol açtığı tahribat sonucunda her anlamda zayıf düşen bir halk kitlesinden meydana gelmekteydi. Cumhuriyetin kuruluş döneminde ekonominin zayıf olmasının nedenlerinden biri de nüfus mübadelesidir. Parasız'ın (1998: 18) da belirttiği gibi; mübadele işlemine tabi tutulan yaklaşık 1.250.000 Rum çoğunlukla tüccar, sanayici, sanatkâr ve serbest meslek sahibi iken; yaklaşık 400.000 Türk tarım ile uğraşmaktaydı. Bu durum da ülke ekonomisi için büyük bir dezavantaj olmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında başlatılan kalkınma hamlelerinde karşılaşılan zorlukları Kuruç (2011: 508) şöyle belirtir: “Cumhuriyet rejiminin kadroları sanayi hareketini ve toprak reformunu kendileri yüklenirken iki ciddi yoklukla yola çıkıyorlardı: Biri, ileri atılmak ve tarihî rolü üstlenmek isteyecek bir sanayi burjuvazisinin yokluğu; öteki, topraksız, az topraklı, maraba, yarıcı, ortakçı, mevsimlik işçi olan ve yine tarihin seyri içinde toprak talep etmesi, bunu ortaya koyması beklenebilecek köylülüğün kitlesel yokluğu.”

Kurtuluş Savaşının kazanılarak Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasından sonra izlenecek ekonomi politikaları, ana hatlarıyla, 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde belirlenmiştir. Bu kongrenin toplanması ile amaçlanan bazı hususlar vardır. “Birincisi, tüccar, çiftçi, sanayici ve işçi kesimlerinin kendilerine özgü sorun ve isteklerini *bir bütünlük içinde* belirlemek; bu isteklerin siyasal yönetim tarafından bilinmesini sağlamak. İkincisi de, yabancı sermaye çevrelerine ekonominin gelecekte alacağı biçimi ya da niteliği açıklamak.” (Kepenek ve Yentürk, 2003: 32-33).

İktisat Kongresi'nde alınan kararlar için Kepenek ve Yentürk (2003: 34) şunları ifade etmektedir:

Sonuç olarak, İktisat Kongresi'nde özel girişimciliğin canlandırılması ve bunun için, kredi olanaklarının ve eğitim, ulaştırma, haberleşme gibi altyapı ve teknik hizmetlerin hükümetçe sağlanması; gerekli yasal düzenlemelerin yapılması öngörülüyordu. Bütün bu istemleri her grup kendi çıkarları açısından dile getirmişti. Kısaca İktisat Kongresi'nde, Osmanlı'dan devir alınan ekonomik yapı, ulusalcı bir anlayışla onaylanıyor ve ekonomik faaliyetlerin etkinlik kazanması için yasal ve kurumsal düzenlemeler öngörülüyordu.

İzmir İktisat Kongresi ile hedeflenen; devletin bir burjuva kesimi oluşturmak için gerekli ortamı sağlaması, oluşan bu burjuvazinin de yabancı sermaye ile işbirliği yaparak sanayileşmeyi ve gelişmeyi sağlaması olmuştur (Boratav, 2012: 61).

Cumhuriyet dönemi ekonomisinde izlenecek yol belirlenirken, hem kurumsal yapılar hem de yasal düzenlemeler bir bütünlük içerisinde oluşturulmuştur. Bu yapılırken de, kültürel değerlere uygunluk ilkesi de mümkün olduğunca göz önünde bulundurulmuştur. Tasarruf ve yerli ürün kullanımı ilkeleri, mevcut ekonomik yetersizliklerin giderilerek ekonomik büyümenin sağlanabilmesi adına çok önemli olarak değerlendirilmiştir.

Döneme hâkim olan Milli İktisat anlayışı ekonomi politikalarının da niteliğini tayin etmiştir. “Bu dönemde Milli İktisat anlayışının da etkisiyle para politikasında sağlam ve istikrarlı para anlayışı hâkim olurken maliye politikasında denk bütçe ve düzgün ödeme ilkesi benimsenmiştir.” (Öndağ, 2012a).

Cumhuriyetin ilk yıllarında istikrarın ne kadar önemli addedildiğini Kuruç (2011: 506) şu sözlerle belirtir: “Modern bir devlet yapısının gereği olduğu kadar, kapitalist gelişmeyi de güvenceye alacak kurumlaşmalar (medeni kanun, ticaret kanunu gibi) istikrara doğru atılan adımlardır. Kuruluşun payandası istikrardır.”

Cumhuriyet'in ilk yıllarında demografik yapıda iyileştirici etkilerde bulunulmaya çalışılmıştır. “1920'li yıllarda Cumhuriyet hükümetinin esas politikası Osmanlı döneminde genellikle Rum ve Ermenilerin yerine getirdikleri ekonomik ve ticarî faaliyetlerin Müslüman Türk girişimci ve tüccarlar tarafından yapılmasını sağlamaktır.” (Açık Öğretim Fakültesi, t.y: 158).

Özel sektörün teşvik edilmesi adına önemli çalışmalar yapılmış, 1924 yılında, girişimcilere kredi desteği vermek amacıyla İş Bankası kurulmuştur. Yine girişimcileri desteklemek adına, yüksek gümrük vergileri ve kota uygulamalarına gidilmesi bu dönemin uygulamalarındandır. Cumhuriyetin ilk yıllarında ülke dış kredi sıkıntısı yaşadığı için, ticaret ikili anlaşmalar aracılığıyla yürütülmüştür.

Türkiye'nin pek çok bölgesinde, farklı sanayi kollarında üretim yapan fabrikalar kurulmuş, ulusal bankalar faaliyete başlamış, tarımsal ürün kooperatifleri hayata geçirilmiş, Teşvik-i Sanayi Kanunu ile işletmelere teşvik verilmiş, ülkenin pek çok noktasında demiryolları açılmış, limanlar ve demiryolları yabancılardan geri alınmış, yeni Türk harfleri kabul edilmiş, ilköğretim zorunlu hale getirilmiş, ülkenin her yerinde millet mektepleri açılmış takvim, saat ve ölçülerde uluslararası standartlar uygulanmaya başlanmış, hukuk alanında yapılan reformlar ile yeni yasalar oluşturulmuş, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması yolunda önemli çalışmalar yapılmış, yeni Medeni Kanun kabul edilmiştir. Cumhuriyetin ilanı ve halifeliğin kaldırılması siyasî tarihimizin temel taşı niteliğindeki gelişmelerdir.

Tüm bu yapılanlar, Cumhuriyetin yalnızca siyasî bir anlam ifade etmediğinin, aynı zamanda toplumsal, kültürel, hukuki pek çok alanda bir değişimden ziyade bir dönüşüm ve zihniyet değişikliği anlamına geldiğinin birer kanıtı niteliğindedir.

3.1.1.2. 1929-1938 Arası Dönem ve Devletçilik Politikası

Cumhuriyetin ilk yıllarında sanayileşmede uygulanan liberal politikalar, 1929 Büyük Buhran dönemine kadar uygulanmış, ancak büyük bunalımın yıkıcı etkileri nedeniyle, devletin ekonomik hayata müdahalesi bir zorunluluk olarak görülmeye başlamıştır. Büyük bunalımı müteakip, başta ABD olmak üzere yaygınlık kazanan Keynesçi ekonomi modeli, devletin ekonomik hayata müdahalesini içerisinde barındıran bir modeldi ve bu anlayış ilerleyen yıllarda Türkiye'de uygulanacak olan ithal ikameci modelin de temelini oluşturmuştur.

1929 bunalımının ardından, 1932 yılında ekonomide liberalizm terk edilerek, devlet eliyle sanayileşme çabalarının başlatıldığı bir anlayışa geçilmiştir. Yani, dış ekonomik gelişmeler, sanayileşmenin sağlanması anlamında bir tetikleyici görevi görmüştür.

Devletçilik modelinin uygulanmasına 1934 yılındaki ilk kalkınma planı ile başlanmıştır. Böylece sanayileşme pek çok şehre yayılmıştır. Bu dönemde, Büyük Buhrandan son derece olumsuz etkilenen dünya ekonomisi nedeniyle ekonomide dışa kapalı bir strateji izlenmiştir.

Bunalım nedeniyle ihracat azalınca, ürünlerin yurt içinde işlenmesi gereği ortaya çıkmış, bu da yeni fabrikaların kurulmasını gündeme getirmiştir. Diğer yandan; ihracat azalması döviz kıtlığını da beraberinde getirdiğinden, buna bağlı olarak ithalat azalmış, ithal edilmesi gereken ürünlerin de yurt içinde üretilmesi gereği gündeme gelmiştir. O dönemde özel sektörün yeteri kadar güçlü olmaması, altyapı yetersizliği, ekonomik sorunların varlığı nedeniyle sanayileşmenin devlet eliyle gerçekleştirilmesi zorunluluk arz etmiştir. Bu nedenle dönemin ekonomi politikalarına hâkim olan ilke “Devletçilik” ilkesidir.

Öte yandan, sanayileşme yalnızca dış ekonomik koşullara bağlı olarak ortaya çıkan bir zorunluluk değildir. O dönemde bağımsızlık yeni kazanılmış ve Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştu, elde edilmiş olan siyasi bağımsızlık, ekonomik bağımsızlık olmadan yeterince güçlü olmayabilirdi. Ekonomik bağımsızlığın sağlanmasının lokomotifini ise sanayileşme idi. Hükümet bu dönemde kibrit, şeker, tuz gibi mallardan aldığı vergiler ile sanayileşme sürecini finanse etmiştir.

Bu dönemde izlenmiş olan devletçilik politikalarının uygulama aşamasında, ekonomik dengelerin bozulmamasına özen gösterilmiş ve bu konuda başarılı olunmuştur. Bu durumu Kepenek ve Yentürk (2003: 63-65) şu şekilde belirtmektedir:

Devletçi dönemde kamu harcamalarının artırılması yoluyla önemli sınıai yatırımlarda bulunulmasına karşılık, bunun ekonomik kararlılık ortamında gerçekleştirilmek istendiği söylenebilir. Bir başka deyişle, devletçi sanayileşme “açık finansman” denilen ve para miktarını ve bütçe açıklarını artırarak değil, gerekli iç ve dış kaynaklar başka yollardan sağlanarak gerçekleştirildi. Gerçekten de incelenen dönemin sermaye hareketlerini biçimlendiren üç yönlü bir denge politikasından söz edilebilir. Bunlardan birincisi, para sunumudur; dönem boyunca dolaşımdaki para miktarı hemen hiç artırılmadı; parasal denge korundu. İkincisi, bütçe dengesidir; yine dönem boyunca yani 1940'lara dek, devlet bütçesinin gelir-gider dengesinin korunmasına çalışıldı. Üçüncüsü de dış ticaret dengesidir. Cumhuriyet hükümetleri, 1930'lu yıllarda dış ekonomik ilişkilerin gelir-gider yönüyle dengeli olmasına özen gösterdi; bunu sağladı. Üçlü dengenin en büyük yararı, enflasyon ve dış açık sorunlarıyla karşılaşmayan bir ekonomik ortamın sağlanmasıdır.

Planlama olgusu 1930'lu yıllarda Türk ekonomisinin şekillenmesinde temel belirleyici olmuştur. Planlamanın böyle bir amaç için temel bir araç olarak kullanılması dünyada ilk görülen örneklerdendir. “Türkiye, SSCB’den sonra, planlamayı ekonomik ve toplumsal kalkınmada bir araç olarak kullanmaya girişen ikinci ülkedir.” (Sezen, 1999: 300).

Devletçi sanayileşme uygulamaları teorik olarak, 1934-1938 yılları arasında uygulanan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planında (BBYSP) yer alır. Kepenek ve Yentürk’ün (2003: 68) de belirttiği gibi, BBYSP’nin başlıca amaçları şunlardır:

- a) Yerel, ya da bölgesel tarımsal üretime ve doğal kaynaklara dayalı sınai üretim birimleri kurulması;
- b) Özellikle dışalım konusu olan temel tüketim mallarının yerli üretimine (özellikle dokuma sanayiine) öncelik verilmesi;
- c) Sanayi işletmelerinin kuruluş yerlerinin hammadde ve işgücü kaynaklarına yakın olması.

Bu dönemde tarım alanında da çok önemli çalışmalar yapılmıştır. Topraksız köylülere toprak dağıtılmış, 1938 yılında Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) kurulmuştur. Madencilik alanındaki en önemli gelişme ise 1925 yılında Etibank ve Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü’nün (MTA) kurulmasıdır. Sanayileşme alanında, özellikle de demir-çelik, dokuma, çimento ve şeker sanayiinde yapılan çalışmalar başarılı sonuçlar vermiştir.

İthalat ve ihracat mümkün olduğunca karşılıklı olarak gerçekleştirilmeye çalışılmış, ekonomik büyümenin sağlanması ve yerli malı kullanımı ilkeleri çerçevesinde, içeride üretilen ürünlerin ithalatı sınırlı tutulmuştur. Tüm bu unsurlar, sanayileşme ile birlikte hayata geçirilerek ekonomik büyüme sağlanmıştır.

Cumhuriyetin kurulduğu yıllardaki “millileşme” eğilimi, her alanda kendisini göstermiştir. Osmanlı döneminde Ziraat Bankası hariç tüm bankacılık işlemleri yabancı bankalar aracılığıyla gerçekleştirilmekte iken, Cumhuriyet’in ilanından sonra, Merkez Bankası başta olmak üzere, pek çok ulusal banka kurulmuştur. Parasız’ın (1998: 32) da ifade ettiği gibi; ülke ekonomisinin gelişmekte olması ve sanayinin finanse edilebilmesi için istikrarlı bir para ve kredi sistemine gereksinim duyulması sonucunda, 1930 yılında,

1715 sayılı yasa ile Merkez Bankası kurulmuş olup, Banka aynı zamanda ekonomik bağımsızlığın da simgesi olmuştur.

Söz konusu kalkınma ekonomi alanıyla sınırlı kalmamıştır. Eğitim alanında da önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Okuma yazma bilenlerin sayısı artmış, kırsal kesim başta olmak üzere ülke çapında okul sayısında önemli artış kaydedilmiştir. Yalnızca ilkokullar değil, liseler, teknik liseler, yüksekokullar ve üniversiteler de sayıca artmış ve nitelik olarak ilerlemiştir. Dönemin eğitim alanındaki en önemli gelişmelerinden biri Köy Enstitülerinin kurulmasıdır. Tüm bu gelişmelerin ardındaki temel mantık, ülkede nitelikli insan gücü yetiştirme ve geliştirmenin gerekliliğine olan inançtır. Bu ilkedен hareketle, 2. Dünya Savaşı döneminde Almanya’da Hitler ve Nazizm iktidarından kaçan pek çok bilim insanı Türkiye’de istihdam edilmiştir. 1936 yılında kabul edilen İş Kanunu ile birlikte, çalışma yaşamında işçiler lehine düzenlemeler yapılmış, toplu sözleşme, sendika kurma gibi haklar tanınmıştır. Soyadı yasası kabul edilmiş, kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmiş, üniversiteler kurulmuş, Milletler Cemiyeti’ne üye olunmuş, sanat alanında gelişmeler yaşanmıştır.

Atatürk döneminde; okuma yazma bilenlerin sayısında önemli artış gerçekleşmiş, pek çok ilkokul, ortaokul, lise, öğretmen okulu açılmış, yurt dışına öğrenci gönderilmiş, Ankara Üniversitesi kurulmuş, Almanyadaki Nazi iktidarından kaçan öğretim üyeleri Türkiye’ye davet edilmiş, hastaneler açılmış, ağaçlandırma çalışmaları yapılmış, kanunlar değiştirilmiş, karayolları ve demiryolları yapılmış ve onarılmış, kısacası, pek çok alanda başarılı kalkınma çabaları gerçekleştirilmiştir.

Atatürk dönemi çağdaşlaşma modelini Karakoyunlu (1997: 96) şöyle ifade eder: “Atatürk’ün seçtiği model, çağdaşlaşmanın ekonomik boyutunu ön planda tutmaktadır. Ekonomik boyut, bütün imkân ve kaynakların, devrimler doğrultusunda değerlendirilmesi ve kullanılmasıdır. Bu amaç, salt ekonomik kalkınma değildir. Bu amaç ülkeyi, “dünya kültürünün, uyum sağlayan, yararlanan ve yararlanan bir ögesi” haline getirmektir.”

3.1.2. 1939-1960 Dönemi

Bu dönem; 1939-1945 2. Dünya Savaşı dönemi ve 1946-1960 dönemi olmak üzere iki başlık altında incelenecektir.

3.1.2.1. 1939-1945 2. Dünya Savaşı Dönemi

1923-1939 arası dönemde ülkede sanayileşmenin sağlanması adına, başta devlet eliyle olmak üzere, toplumsal hayatın her alanında çok önemli çalışmalar yapılmıştır. Ancak takip eden dönem, Türkiye ekonomisi açısından son derece olumsuz olan ve kalkınma hamlelerini büyük ölçüde kesintiye uğratan bir dönem olmuştur. 2. Dünya savaşı nedeniyle; yetişkin nüfusun askere alınması üretimi düşürmüş, savunma harcamalarındaki artışa bağlı olarak da sınai yatırım programları ertelenmiştir (Boratav, 2012: 81). Bu dönemde devlet, kaynaklarının büyük bölümünü savunma harcamalarına ayırmış ve başta yatırımlar olmak üzere diğer alanlarda da kısıtlamaya gitmiştir.

2. Dünya savaşı ekonomisinin beraberinde getirdiği unsurlar spekülasyon ve karaborsa olmuştur. Bunun sonucunda da toplumda bu tür kazançlara bağlı olarak zenginleşen bir sınıf ortaya çıkmıştır. Dönem ekonomisinin belirgin unsurlarından olan vurgun, 1960'lı yılların ekonomik hayatının temel özelliği olan sermaye birikimi için gerekli zemini hazırlamıştır.

1938 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümü ile İsmet İnönü Türkiye Cumhuriyeti'nin 2. cumhurbaşkanı olmuş, tek parti iktidarı devam etmiş, Cumhuriyet Halk Partisi hükümeti tarafından 2. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkilerine rağmen, sınırlı da olsa, kalkınma çalışmalarına devam edilmiştir. 1945 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile İş ve İşçi Bulma Kurumu kurulmuş, 4792 Sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu çıkartılmıştır. Topraksız köylülere toprak dağıtılmış, tarımın geliştirilmesi adına devlet üretme çiftlikleri kurulmuş, kız sanat enstitüleri açılmış, ülkenin her yerinde eğitim olanaklarını artırmak ve nitelikli insan gücü yetiştirebilmek için Köy Enstitüleri kurulmuş, Birleşmiş Milletler'e üye olunmuştur.

3.1.2.2. 1946-1960 Dönemi

2. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, 1946 yılı ile başlayan dönem Türkiye tarihinde çok önemli bir dönemdir. Çünkü siyasal alanda çok partili hayata geçilmiş, ekonomide de liberalizme doğru bir geçiş yaşanmaya başlamıştır. 1923'ten itibaren hüküm süren Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı, 1950 yılında yapılan seçimler ile son bulmuş, Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Türkiye her ne kadar 2. Dünya Savaşı'na katılmasa da savaşın getirdiği ekonomik zorluklar, Demokrat Parti'nin 1950 yılı seçimlerinde iktidara gelmesine zemin hazırlamıştır. Adnan Menderes başbakanlığındaki Demokrat Parti iktidarı, toplumsal yaşantının her alanında köklü bir değişimi temsil eder. "İkinci Dünya Savaşı yıllarında, özellikle ticaret sermayesi birikiminin hızla artması ve bu kesimin iç ve dış etmenlerin de katkısıyla toplumsal ve ekonomik gelişmelerde ön plana çıkması dönüşümün belirleyici özelliği olmuştur." (Öndağ, 2012a)

2. Dünya Savaşı'nı takip eden ve 1960'lı yıllara kadar devam eden dönem incelendiğinde, sermaye birikiminin son derece önemli hale geldiği görülür. Bu dönemde sermaye, yalnızca ekonomik ilişkilerin değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin de temel belirleyicisi haline gelmiştir. Kırsal kesimdeki sermaye birikimi, kentleşmeyi artıran bir unsur olmuştur çünkü kentlere yoğun bir göç yaşanmıştır. Dayanıklı tüketim mallarına olan talep ve bunların üretimi artmış, dolayısıyla da sanayileşmenin niteliğinde değişiklikler olmuştur. Dışa açılma ve buna bağlı olarak da ülkeye yabancı özel sermaye girişinde artışlar yaşanmıştır.

2. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin hemen ardından, 1946 yılı itibarıyla Türk ekonomisinde Türk siyasi hayatının en önemli gelişmesi ise çok partili sisteme geçişin başlangıcı olmasıdır. Yaşanan önemli dönüşümün niteliklerini Boratav (2012: 94) şu şekilde ifade etmektedir:

1946 yılına salt iktisadi bakımdan da bir dönüm noktası niteliği kazandıran özellik, on altı yıldır kesintisiz olarak izlenen kapalı, korumacı, dış dengeye dayalı ve içe dönük iktisat politikalarının adım adım gevşetildiği; ithalatın serbestleştirilerek büyük ölçüde artırıldığı; dış açıkların kronikleşmeye başladığı; dolayısıyla dış yardım, kredi ve yabancı sermaye yatırımlarıyla ayakta duran bir ekonomik yapının yerleşmesi olmuştur. Bu dönemde, serbestleşmeye yönelik bir dış ticaret rejiminin sonucu olarak, iç pazara dayalı bir sanayileşme programı değil, dış pazarlara dönük ve tarıma, madencilığe, alt yapı yatırımlarına ve inşaat sektörüne öncelik veren bir kalkınma anlayışı gündemdedir.

Ekonomik ve toplumsal alanda meydana gelen değişiklikler devlet anlayışında değişimleri de beraberinde getirmiştir. Özel girişimcilik devletçiliğin önüne geçmiştir. Teorik düzeyde devletin görevleri yönetim ve güvenlik ile sınırlandırılmıştır. Denk bütçe ilkesi işlerliğini kaybetmiştir. Devlet anlayışındaki bu değişikliğin nedeni, 1947 yılı itibarıyla, Truman Doktrini ve Marshall Planı çerçevesinde Türkiye'ye yapılan yardımlardır.

Devletçilik anlayışında ve ekonomi politikalarında 1940'lı yıllarda meydana gelen değişimleri Kepenek ve Yentürk (2003: 94) şöyle belirtir:

Bu politikanın temel özellikleri, iç ve dış ticarete serbest piyasa koşullarının egemen kılınması –ya da bu doğrultuda çaba harcanması- özel girişimciliğin her düzeyde desteklenmesi, geliştirilmesi; genel olarak devletçiliğin ve özellikle sanayide kamu yatırımlarının sınırlandırılması; tarımda makineleşmeye ve karayolu ulaşımına öncelik verilmesi; kamu yatırımlarının karayolu ulaşımı ve enerji gibi alt yapı alanlarında yoğunlaşması ve yabancı özel yatırımlarının özendirilmesi, olarak belirtilebilir.

Tarımda makineleşme ve traktör sayısı ile karayolu yapımının artışı sonucunda tarım sektöründe hem niceliksel hem de niteliksel artışlar yaşanmıştır. Makineleşme artışı iş gücüne olan ihtiyacı azaltmış, köyden kente göç hızlanmıştır. Bu gelişme de demografik yapıda değişikliklere yol açmıştır.

Tarımda makineleşmenin ve buna bağlı olarak da ekilen tarım alanları ve tarımsal üretimin artmasının altında yatan temel etken Marshall yardımları çerçevesinde Türkiye'nin elde ettiği maddi kazanımlardır. Bu durum hem kişi başı geliri yükseltmiş, hem de büyümenin sağlanmasına katkıda bulunmuştur.

Tarım sektöründeki değişimler sanayi sektörünü de etkilemiştir. Sanayi sektöründeki önemli gelişmelerden biri 1950 yılında, amacı özel sektör sanayi kesimine kredi sağlamak olan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın (TSKB) kurulmasıdır. Köyden kente göç ve hızlı kentleşmeye koşut olarak enerji talebi artmış, ekonomide hizmet sektörünün payı hızla yükselmiştir.

Ancak, devletçiliğin, teorik düzeyde yerini özel girişimciliğe bırakmış olmasına ve uygulamada da bunu gerçekleştirme amaçlı çalışmalar yapılmasına rağmen, ekonomide kamu sektörü ağırlığını korumaya, hatta artırmaya devam etmiştir. Bunun nedeni, özel

sektörün, var olan talebi karşılamaya yetecek kadar güçlü olmamasıdır. 1954 yılından itibaren, özel sektör yetersiz kaldığı için ve diğer siyasal/sosyal nedenlerle dönem başındaki liberal politikalarından vazgeçilmiştir.

Dönemin önemli gelişmelerinden bazıları 1950 yılında Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKE), 1954 yılında Devlet Malzeme Ofisi'nin (DMO) kurulmasıdır. 1951 yılında asgari ücret uygulamasına geçilmiş, 1952 yılında Türk-İş kurulmuştur. 1954 yılında petrolde devlet tekeli kaldırılan ve yabancıların petrol arama ve çıkarmasına olanak sağlayan Petrol Kanunu çıkartılmıştır. Yine 1954 yılında Türkiye Vakıflar Bankası kurulmuştur. Dış politikadaki en önemli gelişme ise Türkiye'nin, Kore Savaşı'na asker göndermesi nedeniyle, 1952 yılında NATO üyesi olmasıdır.

Demokrat Parti iktidarında eğitim alanında da önemli çalışmalar yapılmıştır. Hükümetlerin eğitim hedeflerinin belki de en önemlisi, ilköğretimi tüm ülkeye, köylere varana kadar yaymak olmuştur. Bu alanda yapılan çalışmalar sonucunda, öğretmen, öğrenci ve okul sayısı artmıştır. Bu dönem, imam hatip okulları ve ilahiyat fakülteleri açılmaya başlamıştır. Körler ve sağır okulları açılmıştır. Meslekî ve teknik eğitime büyük önem verilmiş, yükseköğretim alanında da çalışmalar yapılmıştır. Yeni akademiler ve üniversiteler eğitim hayatına başlamıştır. 1955 yılında Ege Üniversitesi ve Karadeniz Teknik Üniversitesi, 1956 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve 1957 yılında Atatürk Üniversitesi kurulmuştur.

Menderes hükümetleri döneminde, ekonomimiz önemli oranda büyümüştür. “Menderes’in Başbakan olarak tek başına iktidarda bulunduğu 1950-1960 döneminde, Türkiye ekonomisi ortalama yıllık % 7,8 oranında büyüdü ve Türkiye'nin GSMH'si dünya toplamının binde 6,43'ünden, binde 7,52'sine yükseldi.” (Çetin, 2013).

Ancak, yaşanan tüm olumlu gelişmelere rağmen, 1950'li yılların ortalarına doğru ekonomide ciddi sorunlar yaşanmaya başlamıştır. En büyük gelir kaynağı olan tarım sektörü gelirlerinde meydana gelen azalma, ödemeler dengesinde açık verilmesine neden olmuş, döviz sıkıntısı baş göstermiştir. Kamu harcamaları ve bütçe açıkları artmıştır. 1958 yılında devalüasyon yapılmış ve moratoryum ilan edilmiştir. IMF ile ilk stand-by anlaşması imzalanmış ve ilk kez dış borç alınmıştır. Bütün bu gelişmelerin sonucunda, 27 Mayıs 1960 darbesi ile Demokrat Parti iktidarına son verilmiştir.

3.1.3. 1960- 1980 Arası Planlı Kalkınma ve İthal İkameci Sanayileşme Dönemi

27 Mayıs 1960 darbesini müteakip, 1961 Anayasası hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Yasama organını Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi olmak üzere ikili bir yapı halinde düzenleyen 1961 anayasası, kişi hak ve özgürlüklerine de geniş yer veren bir anayasa olmuştur. 1961 anayasasında, temel kalkınma stratejisi olarak, ithal ikamesine dayalı planlı kalkınma stratejisine yer verilmiştir.

Türkiye ekonomisinde 1960'lı yılların başından itibaren uygulanan modeli planlı kalkınma modelidir. Bu dönem hazırlanan ve uygulanan planlar, ekonomik ve toplumsal yaşantı ile ilgili, son derece kapsamlı planlardır. Planların en önemli amaçlarından biri ekonomik büyümenin sağlanması olmakla birlikte, asıl hedeflenen, istikrarlı bir kalkınma sürecinin hayata geçirilmesidir.

Kalkınma, ekonomi tarihimizin farklı dönemlerinde farklı anlamlar ifade etmiştir. Planlama, 1960'lı yıllarda hem ekonomik hem de yasal anlamda önemli bir güce ulaşmıştır. Bu durumu Sezen (1999: 301-302) şöyle ifade etmektedir:

Devlet öncülüğünde kalkınma, Türkiye'yi Batı uygarlığına taşıyacak bir hedef, planlama ise ülkeyi bu hedefe ulaştıracak en ideal araçtır. Planlamaya verilen önem, bu aracın, varlığını tehdit edecek girişimlere karşı sigortalanmasını, güvenceye alınmasını gündeme getirmiştir. En sağlam güvence anayasa olarak görüldüğünden, bir devlet görevi olarak planlama ve planlama örgütü anayasanın kapsamına alınmıştır.

2. Dünya Savaşı ve sonrası dönemde, Türkiye'de planlama çalışmaları kesintiye uğramıştır. Ancak, 1960'lı yıllar itibarıyla, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun da etkisiyle, planlı kalkınma dönemi tekrar hayata geçirilmiştir. Bu amaçla, 1960 yılında, 91 sayılı yasa ile Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurulmuştur. Söz konusu yasada DPT'nin görevleri şöyle belirlenmiştir (91 Sayılı Yasa, 1960):

- a) Ülkenin doğal, insansal ve ekonomik her türlü kaynak ve olanaklarını tam bir şekilde saptayarak, izlenecek ekonomik ve toplumsal siyaseti ve hedefleri belirlemede hükümete yardımcı olmak
- b) Değişik bakanlıkların ekonomik siyaseti ilgilendiren etkinliklerinde eşgüdümü sağlamak için tavsiyelerde bulunmak ve bu konularda danışmanlık yapmak

- c) Hükümetçe kabul edilen hedefleri gerçekleştirecek uzun ve kısa soluklu planları hazırlamak
- d) Planların başarı ile uygulanabilmesi için ilgili daire ve kurumlarla yerel yönetimlerin kuruluş ve işleyişlerinin düzeltilmesi konusunda tavsiyelerde bulunmak
- e) Planın uygulanmasını izlemek, değerlendirmek ve gerekli hallerde planda değişiklik yapmak
- f) Özel kesim faaliyetlerini planın hedef ve amaçlarına uygun biçimde özendirmek ve alınacak önlemleri tavsiye etmek

DPT, özellikle ilk kurulduğu dönemlerde, son derece başarılı faaliyetlerde bulunmuştur. Bu da örgütün yapısı ile yakından ilgilidir. “Örgütsel yapının, uzmanlarla, en üst düzey yöneticiler olan Müsteşar ve Daire Başkanları’nın arasında bilgi alış-verişinde bulunulmasına, ortak düşünülmesine olanak verecek şekilde düzenlenmesi, örgütün çalışma düzeyini artırmıştır.” (Aslan, 1998: 106)

1980’li yıllarda hayata geçirilmeye başlanan liberal ekonomik politikalar ve buna bağlı olarak devletin ekonomik hayattaki rolünün küçültülmesi sonucunda, DPT de değişen düzene ayak uydurmuştur. 24 Ocak kararları ile DPT, planlama işlevinden uzaklaşmış, merkezi idare teşkilatı içerisinde yürütücü bir konuma doğru evrilmiştir. 2011 yılında da kurum, T.C. Kalkınma Bakanlığı olarak yeniden organize edilmiştir.

Dönemim anayasası olan 1961 anayasasında ilk kez sosyal devlet ilkesi benimsenmiş, 1963 yılında 274 Sayılı Sendikalar Kanunu, 275 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu çıkartılarak sosyal devlet ilkesi olmanın gerekleri hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Yine 1963 yılında Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulanmaya başlamıştır.

İthal ikameci olarak adlandırılan bu dönemde ekonominin temel unsurları; ithalatın sınırlanması, yerli üretimin teşvik edilmesi, yatırım indirimleri, maaş ve ücretlerin yüksekliği, aşırı değerli kur politikası olarak sıralanabilir. Bu dönem uygulanan politikalar sonucunda sanayileşmede artış sağlanmış ve sanayileşmenin niteliği yükselmiştir. Sabit döviz kuru, kota ve kambiyo kontrolleri uygulamalarına gidilmiştir. İthal ikameci sanayileşme stratejisi ile ekonomide yaşanan döviz darboğazı aşılmaya

çalışılmış, yerli sanayi teşvik edilmiştir. Bu amaçla, çalışan kesimlerin alım gücünü artırıcı uygulamalar geliştirilmiş, sanayi sektörü ilerlemeler kaydetmiş ve çıkartılan yasaların da etkisiyle toplum içerisinde güçlü bir işçi sınıfı ortaya çıkmıştır.

Ancak güçlenen bu sanayi sektörünün teknolojiye yurt dışına bağımlı olması, büyük miktarda döviz gereksinimini de beraberinde getirmiştir. 1970’li yıllarda yaşanan petrol krizleri ile 1974 Kıbrıs Barış harekâtı da önemli döviz kayıplarına neden olmuştur. Yaşanan ekonomik sorunlar, siyasal ve toplumsal huzursuzlukları da tetiklemiştir. Koalisyon hükümetleri yönetiminde, ülkede siyasal istikrarsızlık hâkim olmuştur. Yaygınlaşan grevler üretim ve verimi düşürmüştür. “Dönemin iki kutuplu dünya çatışmasının Türkiye üzerine yansımaları, başta insan kaynağı olmak üzere ekonomik ve sosyal birçok kayıpların yaşanmasına neden olmuştur.” (Oral ve Şişman, 2016: 52). Tüm bu gelişmelerin sonucunda ülke ekonomik-siyasi-toplumsal bir kaos ortamına girmiş, ithal ikameci model terk edilmek zorunda kalmıştır.

3.1.4. 24 Ocak 1980 Kararları ve İhracata Dayalı Kalkınma Stratejisi

1970’li yıllarda koalisyon hükümetleri nedeniyle siyasî istikrar sağlanamamış, bu durum, ekonomik ve toplumsal sorunları da tetiklemiştir. Ekonomik sorunlar, mal kıtlığı ve karaborsa ile sonuçlanmıştır. İthal ikameci kalkınma stratejisi tıkanma noktasına gelmiş ve ekonomide yeni bir model arayışına girilmiştir. “İthal ikameci sanayileşme stratejisi 1970’li yılların sonuna gelindiğinde, giderek daha fazla dövize ihtiyaç duymasına karşın sanayi bu dövizü üretecek kapasiteden yoksun olduğundan, birikim modeli, ithalat kapasitesinin sınırlarına ulaşarak, 1970’li yılların sonunda derin bir krizle karşı karşıya kalmıştır.” (Eşiyok, 2004: 5). Bu noktada, dönemin başbakanı Süleyman Demirel tarafından Başbakanlık Müsteşarlığına getirilen Turgut Özal tarafından, 24 Ocak kararları açıklanmış ve kalkınma stratejisi ithal ikameci modelden ihracata dayalı modele geçiş yapmıştır.

Bu kararların alınmasında hem içsel hem de dışsal nedenler etkili olmuştur. 24 Ocak 1980 kararlarının alınmasına neden olan içsel unsurlar, petrol fiyatlarındaki aşırı yükselme, dış borç sorunları, kıtlıklar ve karaborsa olmuştur. Temel dış etken ise dünya ekonomik konjonktüründe meydana gelen değişimlerdir. 24 Ocak kararlarının

alınmasındaki temel dış etken, dünyada ABD ve İngiltere öncülüğünde neo-liberal politikalara geçişin başlaması; temel iç etken ise ithal ikameci modelin tıkanma noktasına gelmesidir (Oyan, 1998: 5). Kararlar, zaman içerisinde, Türk ekonomisini dönüştürecek bir niteliğe bürünmüştür. “Yapılan düzenlemelerle, ekonominin dışa açılması, piyasa mekanizmasının geliştirilmesi, kamu kesiminin sınırlandırılması, enflasyonun kontrol altına alınması, yabancı sermayenin teşviki hedeflenmiştir.” (Öndağ, 2012b: 2). 12 Eylül 1980 darbesi ile 24 Ocak kararları uygulanabilir hale gelmiştir. Bu dönemde devlet sosyal harcamalarını azaltarak ihracat desteklerine yoğunlaşmıştır.

24 Ocak 1980 kararları ile birlikte uygulanmaya başlanan ihracata dayalı kalkınma stratejisinin temel niteliklerini Kepenek ve Yentürk (2003: 197) şu şekilde ifade etmektedir:

24 Ocak 1980 sonrasında uygulamaya konulan ekonomi politikasının belirleyici özelliği, ekonomiye ilişkin karar süreçlerinde piyasanın kendi işleyişine göre oluşacak fiyatların tek “yol gösterici” olmalarıdır. Her mal ve hizmet için, arz ve talebe göre oluşacak fiyatlar, tüketim, yatırım ve yeniden üretim kararlarını belirleyecek, üretici ve tüketiciler davranışlarını fiyatlara göre düzenleyecek ve en yararlı ya da kârlı buldukları girişimleri serbestçe yapacaklardır. Denge fiyatlarından sapmaları uzun dönemde piyasa kendisi düzeltecektir... Fiyat serbestisi, egemenliği, yalnız ülke içinde değil, uluslararası ticarete de geçerli olmalıdır. İç ve dışta tam serbesti, yalnız, bireyin kaynaklarını en etkin kullanmasına, mutluluğunu en çoklaştırmasına yol açacaktır. Çivi çiviye söker örneği, piyasa aksaklıklarının düzeltilmesi yine piyasanın işleyişine bırakılmalıdır... Hükümetler ekonomiye ne kadar az karışsa ya da piyasanın işleyişine karışmazsa, ekonomi doğal gelişmesini, fiyat göstergelerinin ışığında ve özel girişim öncülüğünde, sağlayacaktır.

24 Ocak kararlarının üç temel amacı vardır: “Kamu kesiminin daraltılması, sermaye-emek piyasalarının arz ve talep koşullarına bırakılması ve iç ve özellikle dış piyasada serbesti koşullarına daha çok yer verilmesi”. (Kepenek ve Yentürk, 2003: 209)

Dış ticaret açığının azaltılması amacıyla, ihracata dayalı bir kalkınma stratejisi uygulanmış ve ihracat artışı sağlanmıştır. Yine bu dönemde ekonomide kamu kesiminin ağırlığının azaltılması amaçlanmış, özel sektörün gelişimine önem verilmiştir. Diğer dönemlerden farklı olarak, ekonomide kamu kesiminin devre dışı bırakılması hedeflenmiştir. 24 Ocak Kararlarının ekonomik faydalarına ek olarak; algılarda meydana gelen değişimler de son derece önemlidir. Rekabetin sağlanması, kalite ve

verimliliğin artırılması sanayimizin temel hedefleri haline gelmiştir. 24 Ocak kararları ile ihracat destekleri, sübvansiyonların ve fiyat kontrollerinin kaldırılması, ithalatın serbestleştirilmesi hususları ekonominin temel unsurları haline gelmiştir. Bu kararlar ile iş dünyası uluslararası pazarlara açılmıştır. İhracata yönelik kalkınma stratejileri kapsamında, Avrupa ve Ortadoğu ülkeleri ile büyük çaplı bir ticaret hacmine ulaşılmış ve turizm gelirleri artırmıştır.

Bu dönemde hayata geçirilen ve Türkiye’de sermaye piyasalarının oluşmasını sağlayan önemli gelişmeler; 1981 tarihli 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nun çıkarılması, 1985 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nın faaliyete geçmesidir. (Ata, 2014: 187-188) Diğer yandan, 1989 yılında, 32 Sayılı Karar ile finansal serbestleşme sağlanmıştır. Söz konusu karar ile hem ekonomik işlemlerin döviz ile yapılması mümkün hale gelmiş hem de sermaye hareketleri serbest olmuştur.

Bu dönemde, Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu çıkartılmış, dış ticaret serbestleştirilmiş, kambiyo rejimi değiştirilmiş, serbest kur sistemi uygulanmaya başlamıştır. Katma Değer Vergisi uygulaması başlatılmış, sübvansiyonlar azaltılmıştır. İhracata yönelik olarak serbest ticaret bölgeleri ilk kez bu dönemde oluşturulmuştur.

24 Ocak kararları ekonomi üzerinde olumlu etkilerde bulunmuştur. Türkiye’de 1980 yılından sonra uygulanan politikalar ile temel altyapı çağdaş düzeye çıkarılmış, serbest piyasa ekonomisine geçilmiş, ekonominin dışa açılması sağlanmış, ülkeye yabancı sermaye girişi artmış, döviz giriş çıkışında tam serbesti sağlanmış, finansal aracı kurumlar işler hale getirilmiş, mal ve hizmet giriş çıkışlarında serbestlik sağlanmış, refah seviyesi yükselmiştir (Uras, 1993: 13-14).

Ancak, ekonomik yapı, toplumsal yaşam ve algı düzeylerinde meydana gelen kalıcı değişikliklere rağmen, 24 Ocak 1980 kararları ekonomik kalkınmanın sağlanmasında arzu edilen düzeyde başarılı olamamış, Türk ekonomisi 1990’lı yıllarda pek çok problem ile uğraşmak zorunda kalmıştır.

1990’lı yıllarda toplumsal yapıda köklü değişiklikler meydana gelmeye başlamış, 1980’li yıllarda başlayan, ekonominin dışa açılması sürecinin sonucunda tüketim alışkanlıklarında da önemli değişimler meydana gelmiştir.

3.1.5. 1990'lı Yıllar

24 Ocak kararları ve ihracata dayalı büyüme stratejilerinin hayata geçirilmesi ekonomi üzerinde genişletici etkiler yapmıştır. Ancak, 1990'lı yılların başında İran-İrak Savaşı ve Körfez Krizi sonucunda ihracat pazarında önemli ölçüde daralma yaşanmış, Türkiye en önemli pazarlarından biri olan Irak'ı kaybetmiş, ithalat ve buna bağlı olarak da dış borçlar artış göstermiş, bütçe açıkları artmış, ekonomi yine bir darboğaza girmiştir. Bu darboğazın aşılması amacıyla 5 Nisan 1994 kararları uygulamaya konmuştur. Bu kararlar ile amaçlanan, bozulan kamu dengesinin yeniden rayına oturtulması, sosyal güvenlik sisteminin düzenlenmesi ve devletin ekonomik hayattaki rolünün azaltılması olmuştur.

Ancak, ekonominin böyle bir darboğaza girmesinin en büyük nedeni içsel koşullardır. Bu durumu Öztürk (2015: 461) şöyle belirtir:

Krizden bir yıl önce 1993 yılında, gelişmiş ülkelerde durgunluk ve işsizlik devam ederken gelişmekte olan ülkelerde toparlanma ve büyüme vardır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Asya ülkeleri istikrar içinde büyüyüp dünya ticaretindeki paylarını artırmaya devam etmişlerdir. Asya'da büyüme ortalaması %7,8, Çin'de %13,4 iken OECD %3'ün altında kalmıştır. Yani Türkiye'nin krize girdiği 1994 yılında dünya ekonomisi koşullarından kaynaklanan dışsal bir faktör söz konusu değildir. Kriz tamamen Türkiye'ye özgü koşullardan kaynaklanmıştır.

5 Nisan kararlarının ekonomi üzerinde olumlu etkileri olmakla birlikte, 1994 krizi için alınan önlemler başarılı olmamış, 1996 yılından itibaren ekonomide tekrar sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Yüksek cari açık, aşırı değerli Türk Lirası, bankacılık sisteminin etkin bir şekilde denetlenmemesi bu sorunlardan bazılarıdır ve bunlar sonraki krizlere de zemin hazırlayan unsurlar olmuşlardır.

Ekonomide yaşanan sorunların devam etmesi üzerine, IMF ile anlaşma masasına oturulmuştur. 1998 yılında IMF ile imzalanan Yakın İzleme Anlaşması'nın genel olarak içeriğini Parasız (2004: 532) şu şekilde belirtmektedir:

- i- Bütçenin faiz dışı dengesinin vergi gelirlerindeki artışa bağlı olarak 1998 yılında GSMH'nin % 4'ü oranında fazla vermesi öngörülmüştür.
- ii- Özelleştirmeden elde edilecek gelirlerin bir kısmının enflasyonla mücadelede kullanılması planlanmıştır.

- iii- Bütçe üzerinde yükleri olan sosyal güvenlik kurumları açıklarının giderilmesi ve bu amaçla mümkünse emeklilik yaşının yükseltilmesi öngörülmüştür.
- iv- Bankacılık sektörünün denetiminin daha etkin bir hale getirilmesi için bankaların sermayelerinin güçlendirilmesi ve açık pozisyonlarının sınırlandırılması yönünde yasal önlemler alınması öngörülmüştür.
- v- Kamu sektöründe maaş artışlarının ve tarımsal destekleme fiyatlarının gerçekleşen değil, hedeflenen enflasyon oranına göre arttırılması amaçlanmıştır.
- vi- Para politikalarına enflasyonla mücadele çabalarını sürdürmeye yönelik bir rol verilmiştir. Bu bağlamda döviz kuru politikasının enflasyonla tutarlı bir trend izlemesi, net iç varlıklardaki büyümenin Merkez Bankası'nın kamu sektörüne kredi açmamasını sağlayacak ölçüde tutulması öngörülmüştür.

Her ne kadar IMF ile anlaşma yoluna gidilmiş olsa da; 1997 yılındaki Asya finansal krizi, 1998 yılındaki Rusya krizi ve 1999 yılındaki Marmara depremi ekonomi üzerinde büyük tahribata yol açmıştır. Marmara depreminin gerçekleştiği bölge Türkiye'nin en büyük sanayi bölgesi olduğundan, ekonomide yaşanan kayıp önemli miktarda olmuştur. Ekonomide 1999 yılında yaşanmaya başlayan sorunlar, 1994 yılından farklı olarak, dış koşullardan etkilenmiştir. "Küreselleşme sürecinde dünya ekonomisiyle bütünleşme içerisinde olan Türkiye, 1997-1998 yıllarında yaşanan Asya ve Rusya krizlerinden payına düşeni almıştır." (Eroğlu ve Aydın, 2015: 466)

Ülkenin borçları büyük oranda artmış, halkın refah düzeyi yükseltilememiştir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik giderek artmıştır. Kamu bankaları zarar etmiş, kaynaklar üretime ve yatırıma değil rant gelirlerine yönlendirilmiş ve işsizlik artmıştır. Yüksek enflasyon oranları kronik hale gelmiştir. Popülist kamu harcamaları bütçe dengelerini bozmuştur. Bu dönem, KİT'lerin ve sosyal güvenlik kuruluşlarının görev zararları nedeniyle bütçe açıkları sürekli artmıştır. 1990'lı yıllarda kalkınma alanında yaşanan gelişmelerin en önemlilerinden biri de 1997-1998 döneminde sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmiş olmasıdır.

Bu dönemde, ekonomik zorluklara ek olarak, siyasî sorunlar da yoğun şekilde yaşanmıştır. 1990'lı yıllar Türkiye'de koalisyon hükümetleri dönemi olarak adlandırılabilir. Bu nedenle, siyasî istikrarın sağlanması mümkün olamamıştır. İş

dünyası, 24 Ocak kararları ile uluslararası pazarlara açılmıştır ancak terör sorunu kalkınma sürecinin önünde çok büyük bir engel olarak varlığını sürdürmüştür.

3.1.6. 2000’li Yıllar

Türkiye 2000’li yıllara, 1990’lı yıllardan devraldığı siyasal, ekonomik ve toplumsal sorunlar ile girmiştir. Tüm içsel ve dışsal faktörlerin de etkisiyle yaşanan ekonomik sorunlar çözüme kavuşturulamamış, bu kez de 2000 yılında bir kriz yaşanmıştır.

3.1.6.1. 2000 Krizi

2000 yılında yaşanan krizin ardından, döviz kurunun nominal çapa olduğu yeni bir program uygulanmaya başlanmıştır. 2000 yılında uygulanmaya başlanan Enflasyonu Düşürme Programı, Parasız’ın (2004: 550) da belirttiği gibi üç temel unsura dayanmaktadır:

- i- Sıkı bir maliye politikası uygulayarak faiz dışı fazlanın artırılması, yapısal reformların gerçekleştirilmesi ve özelleştirmenin hızlandırılması birinci temel unsuru oluşturmaktadır.
- ii- Enflasyonun hedefi ile uyumlu gelirler politikası uygulanması.
- iii- Bu unsurların enflasyon ve reel faizlerin düşürülmesine yapacağı katkıyı desteklemek ve ekonomik birimlere uzun vadeli bir bakış açısı kazandırmak için enflasyonun düşürülmesine odaklanmış kur ve para politikası uygulaması, programın üçüncü temel unsurunu oluşturmaktadır.

Bu ekonomik program, ekonomide yaşanan sorunların daha da ağırlaşmadan çözümlenmesini önlemeye yöneliktir. “Kamunun tasarruf eğilimini artırarak kamu açıklarını ve kamu borç yükünü taşınabilir bir noktaya çekmek ve yapısal reformlarla ekonomide kamunun işlevini verimlilik ilkeleri gereğinde olması gereken yere ve büyüklüğe getirmek programın en önemli mihenk taşlarını oluşturmuştur.” (Türker, 2002).

Ancak program arzu edilen başarıya ulaşamamış, 2000 krizinin hemen ardından, 2001 krizi yaşanmıştır.

3.1.6.2. 2001 Krizi

2000 yılında uygulamaya konulan programın hedeflerine ulaşılamaması, ülkeden yoğun şekilde yabancı sermaye çıkışı ve siyasî bunalımlar nedeniyle, ekonomide 2001 yılı Şubat ayında bir kriz daha yaşanmıştır.

2001 krizinin ekonomimiz üzerinde son derece olumsuz etkileri olmuştur. Krizin ekonomimizde yaptığı tahribatı Karluk (2015: 489) şöyle ifade etmektedir:

Şubat krizi sonrasında ekonomi yüzde 9 daralmış, milli gelir 51 milyar dolar azalmış, kişi başına gelir 725 dolar gerilemiş, 19 banka kapanmış, 1.5 milyon kişi işsiz kalmış, yüzde 30'lara düşen enflasyon yüzde 70'i aşmış, Hazine'nin faiz ödemeleri yüzde 101 artmış, iç borç stoku 2000 yılının dört katına ulaşmıştır. 2001 yılında Cumhuriyet tarihinin en derin ekonomik krizi patlak vermiş, ekonomi İkinci Dünya Savaşı'ndaki küçülmenin ardından en büyük daralmayı yaşamış, GSYH kriz yılında 50 milyar dolar azalmıştır.

Krizin ardından, 2001 yılında, Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uygulanmaya başlamıştır. bu çerçevede IMF ile bir stand-by anlaşması imzalanmış, dalgalı kur sistemine geçilmiştir. 2001 yılında uygulamaya konulan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, ekonominin çeşitli alanlarında düzenlemeler içermekteydi. "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, kamu maliyesi, gelirler politikası, özelleştirme, bankacılık, para politikası ve acil yasal düzenlemeler çerçevesinde bir dizi tedbiri içermektedir." (Öndağ, 2012b: 4). Program çerçevesinde tarım, enerji, telekomünikasyon sektörlerinde birtakım reformlar hayata geçirilmiştir.

Aynı yıl, ekonomik alanda bir reform olarak nitelendirilebilecek olan 4651 Sayılı yeni Merkez Bankası Kanunu yürürlüğe girmiş, Bankanın kamu kesimini finanse etme uygulamasına son verilmiştir. Yasada belirtildiği üzere, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın (TCMB) temel amacı, fiyat istikrarını sağlamaktır. Bankanın, bu amaçla kullanacağı para politikası ve para politikası araçlarını belirleme yetkisi vardır. Yani araç bağımsızlığını haizdir. Ayrıca Bankanın, istikrarı sağlamak için piyasalarda gerekli önlemleri alma ve hükümetin büyüme ve istihdam politikalarını destekleme görevleri de vardır. (4651 Sayılı Yasa, 2001) Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, Merkez Bankasına yüklenen bu yeni görevler ile birlikte uygulamaya konulmuştur.

Türkiye’de 1990’lı yılların başlangıcından itibaren sık olarak nitelendirilebilecek aralıklarla ekonomik krizler yaşanmış, bu durum kalkınma çalışmalarına büyük zarar vermiş, bazen de bu çalışmalarını durma noktasına getirmiştir. Bu krizlerin ekonomik ve finansal sistemimizin kırılganlıklarından kaynaklanan bazı nedenleri vardır. Türk ekonomisinde 1990’lı yıllardan sonra sık sık ekonomik krizlerle karşılaşılmasının temel nedenleri şunlardır: sürdürülemez bir iç borç dinamiği oluşması ve finans sistemindeki sorunların kalıcı bir çözüme kavuşturulmaması (Parasız, 2004: 525).

1994-2001 yılları arasında yaşanan ekonomik krizler Türkiye ekonomisi için yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. “Türkiye 1994 yılında %6,1, 1999 yılında %6,1 ve 2001 yılında ise %9,4 nispetinde küçülmüştür.” (Toruk, 2005: 501).

3.1.6.3. 2008 Dünya Ekonomik Krizi

Türkiye, 1990’lı ve 2000’li yıllarda yaşanan krizlerin ardından, 2002 yılı itibarıyla, yine tek parti iktidarı tarafından yönetilir olmuştur. Bu tarih itibarıyla ülkede siyasî istikrar ortamı oluşmaya ve ekonomik sorunlar çözülmeye başlamıştır. Bu durum, 2008 yılında dünya çapında yaşanmaya başlanan ve sonraki yıllarda da etkisini hissettiren ekonomik kriz ile mücadelede Türkiye’nin elini güçlendirmiştir. Türkiye, 1990’lı yıllardaki düşük ekonomik performans ile siyasî istikrarsızlıkların azalmasına bağlı olarak, 2008 krizini az zararla atlattır (Delice ve Öztürkler, 2015: 520).

2001 yılında çıkartılan yasa ile Merkez Bankasının özerk bir yapıya kavuşturulmuş olması, kriz ile mücadelede Bankanın etkinliğini artıran bir unsur olmuştur. 2008 krizinin az zararla atlatılmasında TCMB’nin rolünü Delice ve Öztürkler (2015: 548) şöyle ifade eder:

TCMB bu süreçte makro finansal riskleri de gözeterek, politika faizinin yanısıra faiz koridoru, zorunlu karşılıklar ve rezerv opsiyon mekanizması gibi farklı araçları uygulamaya koymuştur. Beklentileri iyi yöneten TCMB, para arzının arttığı ve faiz oranlarının gerilediği kriz sonrası dönemde enflasyonda önemli oranda artışlar olmasını engellemiştir. Kriz sonrası oluşan küresel likidite bolluğunda TCMB, Türk lirasındaki aşırı değerlenmeyi engellemek amacıyla fren politikaları uygulamış; hızlı kredi genişlemesini engellemek için para politikaları ve makro ihtiyati politikalar birlikte yürürlüğe konulmuştur. Daraltıcı yönde uygulanan makro ihtiyati tedbirler başlangıçta bütün kredi türlerini kapsarken, daha sonra kredi kartları ve tüketici kredileri üzerinde yoğunlaşmıştır. Makro ihtiyati

tedbirlerle desteklenen para politikaları Türkiye’de küresel krizin etkilerinin azaltılmasında önemli bir fonksiyon görmüştür.

2008 krizinin sonunda, pek çok ülkede para politikası, finansal istikrarı da kapsayacak biçimde yeniden düzenlenmeye başlamıştır. Bu olgu Türkiye için de geçerlidir. Konu ile ilgili TCMB uygulamalarını Dikkaya ve Eşsiz (2014: 216) şöyle belirtmektedir:

Küresel kriz sonrasında Türkiye, kendisini artan cari açık, gelişmiş ülkelere gelen kısa vadeli sermaye akımları ve hızlı kredi büyümesiyle tanımlanabilecek değişik bir ortamda bulmuştur. TCMB’nin bu değişik konjoktüre cevabı yeni bir politika karışımı olmuştur. Fiyat istikrarı amacının yanı sıra finansal istikrar amacına da vurgu yapan bu yeni politika, makro ihtiyati politikaların da uygulanmasını öngörmektedir. Özellikle faiz koridoru ve zorunlu karşılık oranları kullanılarak, kısa vadeli sermaye hareketlerinin ve hızlı kredi genişlemesinin ekonomide neden olduğu kırılganlıkların giderilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, bu yeni politika bileşimiyle para politikasının ihtiyacı olan esneklik de sağlanmaya çalışılmaktadır.

Türkiye ekonomisinin 2008 krizinde sergilediği başarılı performansı Vardan (2011: XI) şu şekilde ifade etmektedir:

“2008 yılının son çeyreğinde Amerikan mali piyasalarında başlayıp büyük bir hızla tüm dünyayı saran küresel finansal kriz, aralıksız 27 çeyrek büyümüş olan Türkiye ekonomisini bir anda sekteye uğratmıştır... Bu gelişmelerin yaşandığı küresel kriz ve sonrası süreçte, birçok dünya ekonomisi zorlu bir dirilme çabası içerisindeyken, Türkiye, önemli makroekonomik uygulamalara imza atarak, % 8,9 oranında bir büyüme gerçekleştirmiştir. Tarihinde ilk kez 1 trilyon TL’yi geçen, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla’daki (GSYH) bu artış, Türkiye’yi, büyüme hızı açısından dünya 3.sü ve Avrupa 1.si yapmıştır.”

Bugün Türkiye, yaşadığı bu önemli krizlerin yıkıcı etkilerine rağmen kalkınma ve büyümenin sağlanmasında büyük başarılar elde etmiştir.

Tablo 29: Bazı Ekonomik Göstergelerin 2015 Yılı Değerleri

Gayri Safi Millî Hasıla (milyar dolar)	733,642
Kişi Başına Düşen Millî Gelir (dolar)	9.437,372
Toplam Yatırımların Millî Gelire Oranı (%)	20
Ulusal Tasarrufların Millî Gelire Oranı (%)	15
İşsizlik Oranı (%)	10,2
Kamu Harcamalarının Millî Gelire Oranı (%)	36,9

Kaynak: International Monetary Fund, 2016

Tablo 30: Bazı Kalkınma Ölçütleri 2018 Yılı Hedefleri

KALKINMA ÖLÇÜTÜ	2018 YILI HEDEFİ
Okul Öncesi Eğitimde Brüt Okullaşma Oranı (%)	94
Bebek Ölüm Hızı (%0)	6,0
Gini Katsayısı	0,36
İşsizlik Oranı (%)	7,2
Kadın İşgücüne Katılma Oranı (%)	34,9
Nüfus Artış Hızı (%0)	10,8
Yıl Sonu Nüfus (Milyon Kişi)	80,796
e-Devlet Kapsamında sunulan Hizmet Sayısı	3.000
GSYH (Cari, milyar dolar)	1.285
Kişi Başına GSYH (Cari, dolar)	15.996
Büyüme (%)	5,9
Mal ve Hizmet İhracatı	28,3 (*)
Mal ve Hizmet İthalatı	33,2 (*)
TÜFE (Yıl Sonu Yüzde Değişim)	4,5
Ar-Ge Harcamalarının GSYH'ya Oranı (%)	1,80
Yerli Patent Başvuru Sayısı	16.000 (**)
İyi Tarım Uygulamaları Üretim Alanları	154.000 ha
Yenilenebilir Kaynakların Elektrik Üretimindeki Payı (%)	29,0
Ambalaj Atıklarının Geri Dönüşüm Oranı (%)	56
Kentiçi Raylı Sistem Uzunluğu (km)	787

Kaynak: 10. Kalkınma Planı, 2013

(*): Cari Fiyatlarla GSYH'ya Oran, Yüzde

(**): TPE'ye yapılan başvurular

3.2. KURUMLAR İTİBARIYLA TÜRKİYE’DE KALKINMA

Bu bölümde, merkezî yönetim düzeyinde kalkınma çalışmaları, Ar-Ge’ye yönelik kurumlar bazında kalkınma çalışmaları ile ulusal ve bölgesel ekonominin güçlendirilmesine yönelik kurumlar bazında kalkınma çalışmaları üzerinde durulacaktır.

3.2.1. Merkezî Yönetim Düzeyinde Kalkınma Çalışmaları

Bu bölümde, merkezî yönetim tarafından yürütülen kalkınma çalışmaları hakkında bilgi verilecektir.

a) T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Türkiye’de sanayi politikaları, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Sanayileşme, kalkınmanın olmazsa olmaz bir aşamasıdır. Bu nedenle, konuya büyük önem verilmekte, bu amaçla teorik alanda ve uygulamada pek çok çalışma gerçekleştirilmektedir. Bu belgelerin en önemlilerinden biri de, Bakanlık tarafından hazırlanan, 2015-2018 Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesidir. Stratejinin genel amacı şudur (Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi, 2015: 33): “Türk sanayisinin rekabet edebilirliğinin ve verimliliğinin yükseltilerek, dünya ihracatından daha fazla pay alan, ağırlıklı olarak yüksek katma değerli ve ileri teknoloji ürünlerin üretildiği, nitelikli işgücüne sahip ve aynı zamanda çevreye ve topluma duyarlı bir sanayi yapısına dönüşümünü hızlandırmak.”

T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı da online işlemler ile sanayi politikalarının daha etkin ve hızlı uygulanmasına katkı sağlamaktadır. Bunlar organize sanayi bölgelerine, motorlu araçlara, sanayi sitelerine yönelik hizmetlerdir.

b) T.C. Adalet Bakanlığı

Türkiye’de e-devlet hizmetlerinin en önemli ve en yaygın kullanılanlarından bir tanesi Adalet Bakanlığı bünyesindeki Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) olmuştur. UYAP, tüm aşamaları ile birlikte, 2005 yılında kullanıma sunulmuştur. Bugün Türkiye’deki yargı

birimlerinin neredeyse tamamı projeyi kullanmaktadır. “UYAP; günümüzün gerekli tüm teknolojik gelişmelerini kullanarak, Adalet Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatının, bağlı ve ilgili kuruluşlarının, adli ve idari tüm yargı ve yargı destek birimlerinin donanım ve yazılım olarak iç otomasyonunu ve benzer şekilde bilgi otomasyonu sistemlerini kurmuş kamu kurum ve kuruluşları ile dış birim entegrasyonunu sağlayan ve e-Dönüşüm sürecinde e-Adalet ayağını oluşturan bir bilişim sistemidir.” (Ulusal Yargı Ağı Projesi, t.y.). Bu sistem sayesinde, yargı sisteminin işleyişinde etkinlik artırılmış, işlemlerin takibi daha hızlı ve daha kolay hale gelmiştir.

c) T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Türkiye’de iş hayatına ilişkin düzenlemeler T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bakanlığın iş hayatına ilişkin yürüttüğü en önemli çalışmalardan biri Ulusal İstihdam Stratejisinin (UİS) hazırlanmasıdır. Bu strateji doğrultusunda, Bakanlık bünyesinde çalışmalar yürütülmektedir. Strateji; işgücü piyasasının geliştirilmesi, kayıtlı istihdamın artırılması, dezavantajlı grupların istihdamının önündeki engellerin kaldırılması amaçları ile hayata geçirilmiştir (Ulusal İstihdam Stratejisi, t.y.).

d) T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı

Türkiye’de kentlerde yaşanan sorunların çözülebilmesi ve sağlıklı kentleşmenin sağlanabilmesi adına yapılan çalışmalar T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Bakanlık; yapı denetimi, kentsel dönüşüm, enerji kimlik belgesi, atık su arıtma tesisleri, egzoz emisyonu, atık ambalajlar, eğlence yerleri gibi pek çok alanda faaliyet göstermekte ve denetimlerini sürdürmektedir.

e) T.C. Dışişleri Bakanlığı

Türkiye’nin dış politika anlayışında; bölgesindeki ve dünyadaki çatışmalara yönelik barışçı bir dış politika izleyen, insan haklarını gözeten, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin garantörü olan, tüm dünya ülkeleri ile dostane ilişkiler kuran bir

ülke olmak yer almaktadır. Bu bağlamda Türkiye; Avrupa Birliği, terörizmin önlenmesi, silahsızlanma, yurt dışında yaşayan Türkler, uyuşturucu ile mücadele, insani yardımlar gibi pek çok konuda ulusal ve uluslararası nitelikte faaliyette bulunmaktadır.

f) T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Enerji konusu, kalkınmanın sağlanmasında kilit öneme sahiptir. Bu durum, Türkiye gibi, enerjide yüksek oranda dışa bağımlı ülkelerde daha da büyük önem arz etmektedir. Bu amaçla, T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından fosil yakıtlar ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı başta olmak üzere, nükleer enerji, verimli aydınlatma, elektrik enerjisi gibi birçok konuda çalışmalar yürütülmektedir. Bakanlık bu çalışmalarını, Türkiye çapında faaliyet gösteren, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA), Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Başkanlığı (TAEK), Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğü (TPAO), Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü (TKİ), Türkiye Elektrik İletim A.Ş. Genel Müdürlüğü (TEİAŞ), Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) gibi kuruluşları aracılığıyla gerçekleştirmektedir.

Yenilenebilir enerji kullanımı, Türkiye açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu durum, fosil yakıtlara olan bağımlılığımızı azaltarak hem çevre kirlenmesinin büyük ölçüde önüne geçmekte hem de cari açığımızı düşürücü etkide bulunmaktadır. Bu amaçla çeşitli yasalar çıkartılmış, ayrıca Bakanlık tarafından 2015 yılında Türkiye Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı hazırlanmıştır. Ayrıca, güneşten elektrik enerjisi üretimi de finansal olarak teşvik edilmektedir.

Bakanlık; ulusal ve uluslararası enerji projeleri yürütmekte, enerjide dışa bağımlılığı azaltma ve sanayi sektörünün hammadde ihtiyacının karşılanması adına yatırımları artırmakta, Türkiye’de büyük potansiyel bulunan güneş, rüzgâr, jeotermal gibi enerji kaynaklarının kullanılması suretiyle elektrik üretimini de sektörel ve kişisel bazda desteklemektedir.

g) T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı

Daha önce de ifade edildiği gibi, kalkınma, yalnızca ekonomik boyutu olan bir kavram değildir. Kalkınmanın boyutlarından biri de spordur. Bu bağlamda; geleneksel sporlarımızın korunması ve yaşatılması ile modern sportif faaliyetlerin yaygınlaştırılması adına yapılan çalışmalar T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Ayrıca Bakanlık, çeşitli uluslararası organizasyonlar ve üniversite olimpiyatları düzenleyerek, dünya gençleri arasında kültürel entegrasyonun sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Bakanlık, bu çalışmalar ile, özgüven sahibi, milli ve manevi değerlere bağlı, düşünen ve sorgulayan, gelişmelere açık, lider gençler yetiştirmeyi hedeflemektedir (T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı, t.y.). Bu kapsamda Bakanlık Gençlik Merkezleri ve Gençlik Kampları açmakta, çeşitli etkinlik ve yarışmalar ile gençleri bir araya getirmekte, eski ve yeni kuşakları çeşitli projelerde buluşturmaktadır.

h) T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Kalkınmanın sağlanmasında tarım sektörü son derece önemlidir. Bu bağlamda, T.C. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, stratejik önemi haiz alanlar başta olmak üzere, Türkiye’de tarımsal kalkınmanın gerçekleşmesi için çalışmaktadır. Bakanlığın misyonu şöyle belirlenmiştir (T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, t.y.): “Ülkemizin ve dünya pazarlarının ihtiyacı olan, güvenilir gıda ve kaliteli tarım ürünlerine erişebilirliği gerçekleştirmek, tarımsal ve ekolojik kaynakların sürdürülebilir kullanımını sağlamak, kırsal alanda yaşam standardını yükseltmek amacıyla politika belirlemek ve uygulamak.”

Bakanlık bu amaçlara ulaşabilmek adına hem tarıma hem de hayvancılığa destek vermektedir. Bunlar alan bazında veya fark ödemesi gibi yöntemlerle olabilmektedir.

i) T.C. İçişleri Bakanlığı

Türkiye’de güvenliğin sağlanması adına çalışan kurumlardan bir tanesi de T.C. İçişleri Bakanlığıdır. “İçişleri Bakanlığı; temel hak ve hürriyetleri esas alarak iç güvenlik, sınır, kıyı ve karasularımızın muhafaza ve emniyetini sağlama, etkili sınır yönetimi ve göç politikalarını oluşturma, kamu hizmetlerinin koordinasyonu ile etkin il ve ilçe yönetimini tesis etme, mahalli idarelerin hizmet standartlarını yükseltme, nüfus ve vatandaşlık hizmetlerini sunma ve sivil toplumu destekleme görevlerini insan odaklı olarak ifa eder.” (T.C. İçişleri Bakanlığı, t.y.).

Bakanlık, bu görevlerine ek olarak, e-devlet hizmetleri kapsamında, derneklere, sürücülere ve tüm vatandaşların kimlik bilgilerine ilişkin projeler yürütmektedir.

j) T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı

Başarılı bir dış ticaret politikası, kalkınmanın sağlanabilmesi adına büyük önem arz eder. Bu bilinçle hareket eden T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Türkiye’yi dünyanın önemli ticaret merkezlerinden biri haline getirmek amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Bugün gümrük işlemleri, elektronik ortamda, daha az bürokrasi ile çok daha hızlı ve kolay şekilde yapılmaktadır. Esnaf ve sanatkârlara eğitim desteği, teknik destek ve finansal destek sağlanmaktadır.

Bakanlığın misyonu (T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, t.y.) şöyle açıklanmaktadır: “Gümrük ve ticaret alanında; rekabeti, girişimciliği ve ekonomik büyümeyi teşvik eden, piyasa aktörlerinin kurumsal yapılarını güçlendiren, üreticileri ve tüketicileri koruyan, etkin, hızlı ve insan odaklı hizmet sunan politika ve uygulamaları geliştirmek, yürütmek ve denetlemek.”

Bakanlık; serbest bölgeler, taşıtlar, ithalat, fikri ve sınai mülkiyet hakları, beyannameler, gümrükler, limanlar, gemiler, antrepolar gibi alanlarda otomasyon projeleri geliştirmekte, gümrük ve ticaret işlemlerinin daha etkin, daha kolay ve daha hızlı yapılmasına temel teşkil etmektedir.

k) T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı

Kalkınmanın bir başka boyutu da kùltürdür. Türkiye’de, kùltürümüzün yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla, T. C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı faaliyet göstermektedir. Bu bağlamda Bakanlığın hedefi şöyle belirlenmiştir (T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı, t.y.): “Ülkemizin evrensel kùltür, sanat ve turizm değerlerinin sürdürülebilir korunmasını sağlayarak yaşatmak ve tanıtmak, toplumsal bilincin oluşmasında bilgiye erişimi kolaylaştırmak ve ülkemizin dünya turizminden alacağı payı artırmak.” Bu bağlamda; modern sanat ve kùltür programlarının yanı sıra, yüzyıllardır Anadolu’da süregelen geleneksel sanatlarımız ile kùltürel değerlerimizin unutulmaması ve gelecek kuşaklara aktarılması, diğer yandan, gençlerimizin kùltürümüze daha fazla ilgi göstermesinin sağlanması adına yapılan çalışmalar T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı tarafından hayata geçirilmektedir. Bakanlık, UNESCO dünya mirası listesi ile somut olmayan kùltürel miras listesinde yer alan varlıklarımızın korunması için çalışmakta, büyük çaplı turizm yatırımlarını desteklemektedir.

l) T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı

Bir ülkede var olan biyolojik çeşitliliğin korunması, kalkınmışlık göstergelerinden biridir. Türkiye’de bu alanda çalışan kamu kurumu ise T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığıdır. Bakanlığın temel görevi şu şekilde belirlenmiştir (T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, t.y.): “Sürdürülebilirlik esası istikametinde bütün canlıların hayat standartlarının yükseltilmesi gayesiyle; orman, su kaynakları ve biyolojik çeşitliliğin korunması, geliştirilmesi ile güvenilir meteorolojik verilerin üretilmesidir”.

Bu amaçla Bakanlık, barajlar, göletler ve hidroelektrik santralleri inşa etmekte, içme suyu projeleri yapmaktadır. Bu projeler, ülke çapında faaliyet gösteren Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ), Orman Genel Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü gibi birimler aracılığıyla hayata geçirilmektedir. Ayrıca Bakanlık, erozyon ile mücadele çalışmaları yapmakta; koruma altına alınmış alanlar, içme suları, av alanları ile ilgili otomasyon projeleri yürütmektedir.

m) T.C. Sağlık Bakanlığı

Tüm dünyada kalkınma çalışmalarının en önemli ve en temel bileşenlerinden biri, sağlık alanında yapılan çalışmalardır. Türkiye’de sağlık hizmetleri T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Kurumun hedefi şöyle belirlenmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, t.y.): “İnsan merkezli yaklaşımla birey ve toplum sağlığını en üst düzeyde korumak, sağlık sorunlarına zamanında, uygun ve etkili çözümleri sunmak.” Ülke çapında geliştirilen yeşil kart, aile hekimliği, kemik iliği bilgi sistemi, organ ve doku bilgi sistemi, organ nakli gibi pek çok hizmet sağlık alanında kaydedilen ilerlemelerin birer kanıtı niteliğindedir. Engelliler ve yaşlılar için sağlık ve bakım hizmetleri, hastaneler için online randevu sistemi, medula gibi tüm toplumu yakından ilgilendiren hizmetler de Bakanlık bünyesinde yürütülmektedir.

n) T.C. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı

Türkiye’de yürütülen kalkınma çalışmalarının en başarılı olduğu alanlardan bir tanesi ulaştırma alanıdır. Türkiye’de ulaştırma alanında yürütülen faaliyetler T.C. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı tarafından organize edilmektedir. Kurumun misyonu şöyle belirtilmektedir (T.C. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, t.y.): “Toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesine ve ülke kalkınmasına katkı sağlamak amacıyla; ulaştırma, denizcilik, haberleşme, uzay ve bilgi teknolojileri alanlarında dengeli, güvenli, ekonomik, erişilebilir, ekolojik yapıyı gözeten, sürdürülebilir, kaliteli hizmet verilmesini sağlamak ve denetlemek.”

Türkiye’nin jeopolitik konumu, ulaştırma hizmetlerinin önemini daha da artırmaktadır. Ülke çapında, karayolu, havayolu ve demiryolu ulaşımında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Şehir içi raylı sistem, ülke çapında giderek yaygınlık kazanmaktadır. Türkiye’de yapılan havaalanları sayısında artışlar olmuş, alanında dünyanın en büyük projelerinden olan İstanbul 3. havalimanı projesi de inşaat aşamasındadır. Yine İstanbul’da Marmaray ve 3. köprü’nün hizmete açılması, bu alandaki önemli çalışmalardır. Kurumun kalkınma çalışmalarına en büyük katkılarından biri de Yüksek Hızlı Tren (YHT) Projesidir.

İnternet kullanımı ve hızı yaygınlaştırılmış, gemi inşa sektörü büyük ilerlemeler kaydetmiş, karayollarının niteliği artırılmış, özellikle büyük projelerin yapım aşamasında özel sektör ile birlikte hareket edilmiştir. Kurum; faaliyet alanlarının pek çoğunda online hizmet sunma noktasına gelmiştir. Bünyesinde bulunan Devlet Hava Meydanları İşletmesi (DHMI), Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü (TCDD) ve Kara Yolları Genel Müdürlüğü (KGM) gibi kuruluşlar aracılığıyla faaliyetlerini sürdürmektedir.

o) T.C. Millî Savunma Bakanlığı

Türkiye’de Ar-Ge faaliyetlerinin en başarılı olduğu alanlardan biri milli savunma alanıdır. Söz konusu hizmetler T.C. Milli Savunma Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır. Bakanlık, Türkiye’nin güvenliğinin sağlanması temel amacı çerçevesinde, önemli Ar-Ge çalışmaları ve yatırımları yapmaktadır. Kurumun Ar-Ge çalışmalarına verdiği önemin bir kanıtı da teknoloji panelleridir. “Araştırma ve teknoloji faaliyetlerinde TSK, araştırma kuruluşları, üniversiteler ve sanayi kuruluşları arasında uyumlu, katılımcı, paylaşımcı bir iş birliği sağlanması, sinerji oluşturularak özgün tasarım ve ürünlerin ortaya çıkabileceği ortamın hazırlanması, koordinasyonun sağlanması, teknolojik bilgilerin derlenmesi, saklanması, kolay erişimin sağlanması, karşılıklı bilgi değişimi ve danışmanlık hizmetleri gibi faaliyetleri yürütmek amacıyla Teknoloji Paneli teşkil edilir.” (T.C. Millî Savunma Bakanlığı, t.y.) Bakanlık tarafından hayata geçirilen projelerin üretimi ASELSAN tarafından yapılmaktadır.

p) T.C. Maliye Bakanlığı

Finansal alandaki düzenlemeler ve faaliyetler, T.C. Maliye Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Kurumun misyonu “Maliye politikasını tüm paydaşlarla birlikte katılımcı bir anlayışla geliştiren, uygulayan ve izleyen bir Maliye Bakanlığı” olarak belirlenmiştir (T.C. Maliye Bakanlığı, t.y.). Bakanlık, kamu gelirleri ve kamu harcamaları, kara para aklamanın ve terörizmin finansmanının önlenmesi, bütçe, vergi, gibi ekonomik kalkınmayı yakından ilgilendiren konularda çalışmalar yapmaktadır. İnternet vergi

dairesi, e-bordro, e-beyanname gibi e-devlet işlemleri de Kurum bünyesinde yürütülmektedir.

r) T.C. Millî Eğitim Bakanlığı

Kalkınma hamlelerinin en önemli parçalarından biri de eğitim alanında yapılan çalışmalardır. Türkiye’de eğitim faaliyetleri T.C. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. Eğitim alanında kalkınmanın sağlanabilmesi adına, Kurumun misyonu şu şekilde belirtilmiştir (T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, t.y.): “Düşünme, anlama, araştırma ve sorun çözme yetkinliği gelişmiş; bilgi toplumunun gerektirdiği bilgi ve becerilerle donanmış; millî kültür ile insanlığın ve demokrasinin evrensel değerlerini içselleştirmiş; iletişime ve paylaşıma açık, sanat duyarlılığı ve becerisi gelişmiş; öz güveni, öz saygısı, hak, adalet ve sorumluluk bilinci yüksek; gayretli, girişimci, yaratıcı, yenilikçi, barışçı, sağlıklı ve mutlu bireylerin yetişmesine ortam ve imkân sağlamaktır.”

Cumhuriyetin kurulmasından bugüne kadar, eğitim alanında çok ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir. Günümüzde de Bakanlık, bilgi toplumu olma çalışmaları temelinde, eğitim sisteminde hem niceliksel hem de niteliksel atılımlar yapmakta, online işlemler ile bu süreci desteklemektedir. Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması, kız çocuklarda okullaşma oranlarının artırılması, yükseköğrenimin standartlarının yükseltilmesi, özel eğitimin yaygınlaştırılması, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, okullardaki teknolojik altyapının güçlendirilmesi amacıyla yapılan çalışmalar bunların en önemlileridir.

s) T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Sosyal kalkınma, kalkınmanın bir başka boyutudur. Türkiye’de sosyal politika alanında gerçekleştirilen çalışmalardan T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı sorumludur. Toplumumuzda aileye büyük önem verilir ve Bakanlık ailenin korunması adına çalışmalar yapma yetkisine sahiptir. Ayrıca, dezavantajlı gruplar olarak adlandırılan kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, gaziler ile ilgili olarak da Kurum çeşitli projeler yürütmektedir. Bu bağlamda, Bakanlığın misyonu şöyle belirtilmiştir (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, t.y.): “Birey, aile ve toplum refahını artırmak amacıyla

dezavantajlı kesimler öncelikli olmak üzere tüm toplumu hedefleyen katılımcı anlayışla, adil ve arz odaklı bütüncül sosyal politikalar üretmek, uygulamak ve izlemek.”

Diğer yandan, ülke çapında pek çok alanda çalışmalar gerçekleştirerek toplumsal sorunlara çözümler üreten sivil toplum kuruluşları da Bakanlık bünyesinde faaliyet göstermektedir.

t) T.C. Ekonomi Bakanlığı

Türkiye’de ekonomik kalkınma adına yürütülen çalışmalardan sorunlu kurum T.C. Ekonomi Bakanlığıdır. İhracat ekonomik kalkınmanın sağlanmasında son derece önemli olduğundan, Bakanlık, geniş çaplı ihracat ve markalaşma destekleri vermektedir. Bu marka destek çalışmalarının en önemlisi TURQUALITY adı verilen çalışmadır ve pek çok firma, bu çatı altında markalaşma ve ihracat işlemlerini yerine getirmektedir. Firmalar verilen maddi destekler ve yöneticilere verilen eğitimler de bu kapsamdadır. Ayrıca, ihracat destekleri; eğitim, fuarlara katılma, istihdam, tasarım gibi alanlarda da verilmektedir.

Bakanlığın bir diğer temel işlevi yatırım teşvikleri verilmesidir. Bunun için katma değeri yüksek sektörler öncelikli olarak belirlenmiştir. Amaç üretim ve istihdamın artırılması, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılmasıdır.

Üretim ve ihracat artışını desteklemek için serbest bölgeler oluşturulmuştur. Bu bölgeler, ülkenin geri kalanından daha farklı hukuki ve idari düzenlemelere tabidirler. Serbest bölgeler, İç Anadolu, Marmara, Ege, Akdeniz, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bulunmaktadır.

Küreselleşmenin etkisiyle ekonomimiz dünya piyasalarına önemli ölçüde entegre olmakta, bu amaçla da Kurum tarafından pek çok uluslararası nitelikte ticaret antlaşması imzalanmaktadır.

Diğer yandan, bazı ürünler için, Bakanlık tarafından tanıtım grupları oluşturulmuştur. Bunlar; deri, fındık, kanatlı ürünleri, kozmetik, kuru meyve, bakliyat, narenciye, zeytin ve zeytinyağı, un ve unlu mamuller ve seramik, savunma ve havacılık, makine, su

ürünleri, süs bitkileri ve şekerli mamuller tanıtım gruplarıdır (T.C. Ekonomi Bakanlığı, t.y.).

u) T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı

Türkiye’de Avrupa Birliği (AB) üyelik sürecinde yürütülen çalışmalardan Avrupa Birliği Bakanlığı sorumludur. Bakanlık, AB destekli kamu, sivil toplum, yerel yönetimler projelerini yürütmekte ve AB tarafından sağlanan hibeleri uygun görülen projelere yönlendirmektedir.

AB üyelik sürecinde Türkiye, eğitime, istihdama, rekabete yönelik programlara katılım sağlamaktadır ve sağlamaya da devam edecektir. Bunların bazıları Erasmus, Ufuk 2020, COSME, Fiscalis gibi programlardır. (T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, t.y.) Programlara katılım ve uyum, kalkınma hamlelerimizdeki başarılarımızı artıran unsurlar olacaktır.

v) T.C. Kalkınma Bakanlığı

Kalkınma çalışmalarından bir bütün olarak sorumlu olan kurum T.C. Kalkınma Bakanlığıdır. Bakanlık, kalkınma çalışmalarını, hazırladığı belgeler ve eylem planları aracılığıyla hayata geçirmektedir. Bu çerçevede Bakanlığın misyonu şöyle belirlenmiştir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, t.y.): “Ülkemizin ekonomik ve sosyal kalkınmasının hızlandırılması, dengeli ve sürdürülebilir kılınması için kalkınma sürecini katılımcı bir yaklaşımla planlayarak hükümete müşavirlik yapmak.” Ayrıca, kalkınma ajansları, Bakanlık bünyesinde faaliyetlerini yürütmektedir.

Türkiye’de bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi adına uygulamaya konan Doğu Anadolu Projesi (DAP), Doğu Karadeniz Projesi (DOKAP), Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ve Konya Ovası Projesi (KOP) gibi büyük çaplı kalkınma projeleri de T.C. Kalkınma Bakanlığına ait projelerdir.

3.2.2. Ar-Ge'ye Yönelik Kurumlar Bazında Kalkınma Çalışmaları

Bu bölümde, Ar-Ge'ye yönelik kurumlar bazında yürütülen kalkınma çalışmaları hakkında bilgi verilecektir.

a) Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

Türkiye'de bilimselliğin sağlanması adına yapılan çalışmalar Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) bünyesinde sürdürülmektedir. Kurumun işlevleri şunlardır (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, t.y.):

Toplumumuzun yaşam kalitesinin artmasına ve ülkemizin sürdürülebilir gelişmesine hizmet eden, bilim ve teknoloji alanlarında yenilikçi, yönlendirici, katılımcı ve paylaşımcı bir kurum olma vizyonunu benimseyen TÜBİTAK, akademik ve endüstriyel araştırma geliştirme çalışmalarını ve yenilikleri desteklemek, ulusal öncelikler doğrultusunda Araştırma-Teknoloji-Geliştirme çalışması yürüten Ar-Ge enstitülerini işletme işlevlerinin yanı sıra, ülkemizin Bilim ve Teknoloji politikalarını belirlemekte ve toplumun her kesiminde bu farkındalığı artırmak üzere kitaplar ve dergiler yayınlamaktadır. Bilim insanlarının yurt içi ve yurt dışı akademik faaliyetleri burs ve ödüller ile desteklenmekte, özendirilmekte, üniversitelerimizin, kamu kurumlarımızın ve sanayimizin projeleri fonlanarak, ülkemizin rekabet gücünün artırılması hedeflenmektedir.

TÜBİTAK, Türkiye'de bilimin ilerlemesi adına çalışmalar yaparken, dünyadaki gelişmeleri takip etmekte, çeşitli uluslararası işbirliği proje ve programlarını hayata geçirmektedir. Kurum bünyesinde; MAM (Marmara Araştırma Merkezi) ve BİLGEM (Bilişim ve Bilgi Güvenliği İleri Teknolojileri Araştırma Merkezi) gibi merkezler ile bu merkezler içerisinde veya bunlara bağlı olmaksızın faaliyet gösteren Enerji Enstitüsü (EE), Yazılım Teknolojileri Araştırma Enstitüsü, Uzay Teknolojileri Araştırma Enstitüsü, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) gibi, çok çeşitli alanlarda faaliyetlerini sürdüren birimler bulunmaktadır. Böylece, Türkiye'deki Ar-Ge faaliyetleri desteklenmektedir.

TÜBİTAK; akademik alandaki, kamudaki ve sanayi sektöründeki ulusal ve uluslararası programlara, yine ulusal ve uluslararası nitelikteki bilimsel etkinliklere destek sağlamaktadır. Kurum, hem yabancılara hem de Türkiye cumhuriyeti vatandaşlarına lisans, lisansüstü ve doktora sonrası düzeylerde burslar vermekte ve eğitim kalitesinin

yükseltilmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, bünyesindeki Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu (BTYK) ile, bilim ve teknoloji politikalarının belirlenmesi konusunda hükümete yardım etmektedir.

b) Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı

Türkiye’de teknolojinin teşvik edilmesi, aynı zamanda, kamu kurumu niteliği taşımayan kurum ve kuruluşlar tarafından da desteklenmektedir. KOSGEB, TÜBİTAK, Ekonomi Bakanlığı, TÜSİAD, İstanbul Sanayi Odası gibi kurumlar ile özel şirketler ve şahıslardan oluşan bir grup tarafından kurulan Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) da bunlardan biridir. Vakıf; 1991 yılında, Türkiye’de özel sektörün teknoloji ve inovasyon faaliyetlerini desteklemek amacıyla kurulmuştur ve Türkiye’de yasa ile kurulmuş olan 7 vakıf içerisinde teknoloji ve inovasyon alanlarında çalışmalar yürüten tek vakıftır. (Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, t.y.)

c) Türkiye Bilimler Akademisi

Türkiye’de bilimsel çalışmaların desteklenmesi amacıyla hayata geçirilen organizasyonlardan bir tanesi de, 1994 yılında çalışmalarına başlayan Türkiye Bilimler Akademisidir (TÜBA). Akademinin amaçları şunlardır (Türkiye Bilimler Akademisi, t.y.):

- Bilim politikalarına yön vermeye ve bilim temelli danışmanlık hizmeti sunmaya yönelik çalışmalar yapmak
- Bilim insanlarını ve eserlerini bilimsel liyakate dayalı olarak takdir ve teşvik etmeyi sürdürmek
- Bilim insanı olmayı özendirmek
- Toplumda bilimsel yaklaşım ve düşüncelerin yayılmasına rehberlik etmek
- Dünya bilim topluluğunun etkin bir ortağı olmak
- Türkçenin bilim dili olarak geliştirilmesinde ve kullanılmasında etkin görev almak
- Kurumsal yöneti(şi)m anlayışını başarıyla uygulayan bir akademi olmak

Bu amaçla TÜBA; üstün başarı gösteren bilim insanlarını ve bilimsel çeviri eserleri ödüllendirmekte, çeşitli proje ve programlar yürütmekte, eğitim, gıda, kök hücre, kanser gibi alanlarda çalışmalar yapmakta, uluslararası kuruluşlar ve diğer ülkeler ile anlaşma ve işbirliğini devam ettirmektedir.

d) Türk Patent Enstitüsü ve Türk Standartları Enstitüsü

Türkiye’de patent, marka ve endüstriyel tasarımlara ait çalışmalar Türk Patent Enstitüsü (TPE) tarafından yapılmaktadır. Bu çalışmalar Ar-Ge kapasitemizin artırılması için son derece önemlidir. Türkiye’nin uluslararası arenada rekabet edebilirliğini artırabilmek amacıyla ürünlerde olması gereken standartları belirlemekle görevli kuruluş ise Türk Standartları Enstitüsüdür (TSE).

e) Askerî Elektronik Sanayii A.Ş.

T.C. Millî Savunma Bakanlığı tarafından yürütülen projeleri Askerî Elektronik Sanayii A.Ş. (ASELSAN) hayata geçirmektedir. 1975 yılında kurulan ASELSAN’ın misyonu şudur (Askerî Elektronik Sanayii A.Ş., t.y.): Elektronik teknolojileri ve sistem entegrasyonu alanında; Türk Silahlı Kuvvetleri başta olmak üzere, yurt içi ve dışındaki müşterilerine katma değeri yüksek, yenilikçi ve güvenilir ürün ve çözümler sunmak ve Türkiye’nin teknolojik alanda dışa bağımlılığını azaltıp, küresel hedeflerine marka bilinirliğini artırarak ulaşan, halkına gurur veren bir savunma şirketi olmak.

ASELSAN bu görevlerini yüksek nitelikli personeli ile yerine getirmektedir. Kızılötesi detektör, HIZIR, ACAR kurumun çalışmaları arasında yer alır. ASELSAN, Avrupa Birliği’nin Ar-Ge fonlarından yararlanmakta, üniversiteler ile işbirliğine gitmektedir. Askeri haberleşme, güvenlik, silah, savunma, kript sistemleri gibi savunma sanayii ile ilgili pek çok sistem geliştirmektedir. Ayrıca, askeri alan için geliştirilmiş olan birtakım teknolojilerin tıp, iletişim gibi alanlara aktarılması için de çalışmalar yapmaktadır. Bugün ASELSAN, teknoloji ve inovasyon alanında Türkiye’nin en başarılı kurumları arasında yer almaktadır.

f) Teknoparklar

Yapılarına ve işlevlerine göre, teknopolis, bilim parkı, teknokent, araştırma parkı, endüstri parkı gibi isimlerle de anılan teknoparklar, günümüzde kalkınmanın sağlanabilmesi için büyük önem arz eden oluşumlardır. Teknoparklar ile amaçlanan; inovatif fikirlerin ticari bir meta haline getirilerek değerlendirilmesi, beyin göçünün azaltılması ve kalkınmışlık düzeyinin artırılmasıdır (Başalp ve Yazlık, 2006: 275). Bu birimlerde teknoloji üretebilmek için; bilgi birikimi, maddi olanaklar, AR-GE çalışmaları ve nitelikli insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye’de 2001 yılında yürürlüğe giren 4691 sayılı Kanun ile 2002 tarihli, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliği, teknoparkların mevzuat altyapısını oluşturmaktadır. Kanun (4691 Sayılı Kanun, 2001) teknoloji geliştirme bölgelerini şöyle tanımlar: “Yüksek/ileri teknoloji kullanan ya da yeni teknolojilere yönelik firmaların, belirli bir üniversite veya ileri teknoloji enstitüsü ya da AR-GE merkez veya enstitüsünün olanaklarından yararlanarak teknoloji veya yazılım ürettikleri/geliştirdikleri, teknolojik bir buluşu ticari bir ürün, yöntem veya hizmet haline dönüştürmek için faaliyet gösterdikleri ve bu yolla bölgenin kalkınmasına katkıda buldukları, aynı üniversite, yüksek teknoloji enstitüsü ya da AR-GE merkez veya enstitüsü alanı içinde veya yakınında; akademik, ekonomik ve sosyal yapının bütünleştiği site veya bu özelliklere sahip teknopark.”

Türkiye’de sanayi sektörünün teknoloji kullanımının niteliği, teknoparkların önemini daha da artırmaktadır. Türkiye’de sanayi firmalarının teknolojiye erişimi çoğunlukla teknoloji transferi biçiminde olduğundan, teknoparklar son derece önemlidir. Teknoparklar, yeni teknolojilerin geliştirilmesinde ve üretim sürecinde kullanılmasında, küçük girişimlerin potansiyellerini harekete geçirirler (Törel, 1991: 237).

Türkiye’de ilk teknopark 1985 yılında, İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) ve İstanbul Sanayi ve Ticaret Odası işbirliği ile hayata geçirilmiştir. Teknoloji geliştirme bölgesi çalışmaları ise 1991 yılında ODTÜ tarafından başlatılmıştır. Bugün Türkiye’de yazılım, iletişim teknolojileri, elektronik, enerji, kimya gibi pek çok alanda faaliyetlerini sürdüren 49 Teknoloji Geliştirme Bölgesi bulunmaktadır.

g) Akıllı Kentler

Türkiye’de kalkınmışlık düzeyinin artmış olduğuna işaret eden göstergelerden bir tanesi de akıllı kent uygulamalarıdır. Akıllı kentler; aşırı kentleşmenin yol açtığı sorunlar ile enerjide dışa bağımlı olma olgusuna alternatif bir çözüm olarak geliştirilmiştir.

Türkiye’de akıllı kent uygulamaları, başta belediyeler olmak üzere, giderek yaygınlaşmaktadır. Bir bütün olarak akıllı kent uygulaması Karaman’da yürütülmekte; proje, kamu kurumları, yerel yönetimler ve halkın katılımı ile gerçekleştirilmektedir. Ancak, bu konuda en başarılı proje Eskişehir Tepebaşı Belediyesi tarafından hayata geçirilmiştir.

Söz konusu proje kapsamında; sera gazı emisyon oranlarının azaltılması amacıyla, bina dış cephe sistemleri yenilenmiş, elektrik enerjisi ile çalışan otobüsler kullanıma sunulmuş, bisiklet kullanımının teşvik edilmesi için bisiklet yolları yapılmış, elektrikli araçlar için şehrin çeşitli yerlerine şarj istasyonları kurulmuştur.

Türkiye’de akıllı kent uygulamalarına çeşitli mevzuatta yer verilmekte, çalışmalar maddi olarak TÜBİTAK, İLBANK A.Ş. gibi kurumlar tarafından desteklenmektedir. Akıllı kent uygulamaları, dünyada, kent yaşamına dair geliştirilmiş projelerin en üst nitelikte olanıdır ve bu çalışmalar desteklenmekte ve giderek artan oranda hayata geçirilmektedir.

3.2.3. Ulusal ve Bölgesel Ekonominin Güçlendirilmesine Yönelik Kurumlar Bazında Kalkınma Çalışmaları

Bu bölümde, ulusal ve bölgesel ekonominin güçlendirilmesine yönelik kurumlar bazında gerçekleştirilen kalkınma çalışmaları hakkında bilgi verilecektir.

a) Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.

Türkiye’de kalkınma projelerinin finansmanı, 1999 yılında 4456 Sayılı Yasa ile kurulan Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. tarafından sağlanmaktadır. Bankanın görevleri şu şekilde belirtilmiştir: “Ülkemizin sürdürülebilir kalkınma öncelikleri doğrultusunda,

girişimcilerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak, sermayenin tabana yayılmasına ve yapısal dönüşüme katkıda bulunmak, yurtiçi ve yurtdışı kuruluşlarla işbirliği yapmak ve danışmanlık desteği sağlamak” (Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., t.y.). Bu amaç doğrultusunda Banka, kalkınma projelerine destek vermektedir.

b) Türkiye İş Kurumu

Türkiye’de iş ve işçi arayanları bir araya getirerek işsizlik sorununun çözülmesi adına atılan en önemli adımlardan biri de Türkiye İş Kurumu’nun (İŞKUR) kurulmasıdır. Kökenleri 1946 yılında kurulan İş ve İşçi Bulma Kurumu’na dayanan İŞKUR’un görevleri, 2003 yılında yürürlüğe giren 4904 Sayılı yasada, güncel ihtiyaçlara göre yeniden belirlenmiştir. Bu yasa ile (Türkiye İş Kurumu, t.y.);

- Kurum, görev alanı genişletilerek klasik iş ve işçi bulma hizmetlerinin yanı sıra, aktif ve pasif işgücü politikalarını uygulayabilecek bir yapıya kavuşturulmuştur.
- Katılımcı ve sosyal diyaloga açık bir örgütlenme modeli benimsenerek; Türkiye'nin istihdam politikasının oluşturulmasına yardımcı olmak üzere, Sosyal tarafların çoğunlukta olduğu, kamu ve üniversite temsilcilerinin de yer aldığı bir Genel Kurul oluşturulmuştur.
- Kurumun, en yüksek yönetim, karar, yetki ve sorumluluk taşıyan organı olarak, işçi, işveren ve esnaf ve sanatkârlar temsilcilerinin de içinde bulunduğu Yönetim Kurulu oluşturulmuştur.
- İllerde, bölgesel kalkınmada yerel inisiyatifi geliştirmek ve yerel istihdam politikalarını belirlemek üzere İl İstihdam Kurulları oluşturulmuştur.
- Yurtiçi ve yurtdışı iş ve işçi bulma faaliyetlerinde bulunmak üzere, Özel İstihdam Bürolarının kurulmasına izin verilerek, Kurumun bu alandaki tekel yetkisi kaldırılmıştır.
- İllerde etkin hizmet verebilmek amacıyla, Bölge Müdürlükleri kaldırılarak İl Müdürlükleri oluşturulmuştur.
- Kurumun görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi amacıyla, nitelikli personel istihdamını sağlamak üzere kariyer meslek olarak İstihdam ve Meslek Uzmanlığı ihdas edilmiştir.

İŞKUR'un en önemli faaliyetlerinden biri de Özel İstihdam Büroları'nın faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemektir. Bu bürolar, işverenden alınan ücret karşılığında, onlara aradıkları elemanı temin eder ve İŞKUR'dan yetki alarak çalışmalarını yürütür.

Bugün İŞKUR, başta Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) olmak üzere, çeşitli uluslararası kuruluşlar ile ortaklaşa çalışmalar yürütmektedir. Kurum; iş ve işçi arayanları karşılaştırarak işgücü piyasasındaki istihdam koşullarını düzenlemekte, işini kaybedenlere çeşitli uygulamalar aracılığıyla maddi destek sağlamaktadır. Dezavantajlı grupların istihdamı ile ilgili çalışmalar yapmakta; Türkiye'nin her yerinde, bir kısmı da iş garantili olmak üzere, pek çok alanda kurslar düzenlemektedir.

Bugün İŞKUR, uyguladığı istihdam politikaları ile aktif bir şekilde çalışmakta ve işsizlik sorununun azaltılmasına önemli katkılarda bulunmaktadır.

c) Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme İdaresi Başkanlığı

Türkiye'de sanayi sektörünün desteklenmesi için atılan adımların en önemlilerinden biri de, genel olarak KOBİ şeklinde adlandırılan ve Türkiye'deki şirketlerin büyük kısmını oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmeleri destekleyen Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'nın (KOSGEB) kurulmasıdır. KOSGEB, söz konusu işletmelere, Ar-Ge, girişimcilik, proje, kredi faiz desteği gibi destekler vermektedir. Kurumun misyonu KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, t.y.) tarafından şöyle belirtilmektedir: "KOBİ ve girişimcilerin rekabet güçlerini geliştirecek destek ve hizmetler sunarak ekonomik ve sosyal kalkınmadaki paylarını artırmak"

Kurum; işletmelerin rekabet gücünü artırmak, ihracattaki paylarını yükseltmek, Ar-Ge faaliyetlerini desteklemek gibi saiklerle hareket etmektedir. En önemli çalışmalarından biri de Kuluçka Merkezleri kurmak suretiyle, mühendislik ve Ar-Ge aşamaları Türkiye'de tamamlanan ürünlerin uluslararası piyasalarda boy göstermesini sağlamaktır. KOSGEB; madencilikten cama, kümes hayvanlarından şeker üretimine, kâğıt ve mukavva üretiminden plastik ürünlere, tekstil ürünlerinden madenlere kadar çok geniş bir yelpazede, pek çok sektörü desteklemektedir.

d) Bölgesel Kalkınma Ajansları

Özellikle 1980’li yıllardan itibaren dünya genelinde yaygınlaşmaya başlayan yerleşme anlayışı çerçevesinde, ulus devlet yapıları da yeniden şekillenmiştir. Bu durum, birtakım uygulama değişikliklerini de beraberinde getirmiştir. Bunlardan biri de bölgesel kalkınma ajanslarıdır. “Kalkınma ajansları, merkezi hükümetlerin tahsis yetkileri de dâhil olmak üzere birçok yetkisini yerel birimlere aktarma sürecinin bir uğrağı olarak dikkat çekmektedir.” (Gökten ve Gökten, 2013: 241).

Bölgesel kalkınma ajansları Sevinç (2011: 46) tarafından şu şekilde nitelendirilmektedir: “Kalkınma ajansları, bölgesel kalkınma uygulamalarına ilişkin kararların ve politikaların katılımcı bir yapı içerisinde bölgede yaşayanlar (özellikle kilit aktör ve paydaşlar) tarafından alındığı ve uygulandığı yerinden yönetim ve bölgesel strateji esasına dayalı kurumlardır.”

Bölgesel politikaların hayata geçirilmesinde ve bu konuda ciddi adımlar atılmasında, yerleşme faktörü gibi küreselleşme faktörü de etkili olmuştur. Diğer yandan, yönetim anlayışı da bu uygulamaları şekillendirmiştir. Yönetim yaklaşımının etkisiyle, merkezi idare tarafından gerçekleştirilen bölgesel politikalar, yerel aktörlerin de katılımıyla belirlenmeye başlamıştır. Diğer yandan, Avrupa Birliği bünyesinde yer alan fonlardan yararlanabilmek amacıyla ülkeler yerel birimler oluşturmuşlar, bunun için de birtakım yasal ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca, Türkiye’de kalkınma planları ile istenilen kalkınma düzeyine ulaşamamıştır. Bu bağlamda, Türkiye’de 2006 yılında bölgesel kalkınma ajansları uygulamasına geçilmiştir. Kalkınma ajansları Türkiye’de AB’ye üyelik sürecinde oluşturulan, özerk nitelikte yapılardır.

Tablo 31: Kalkınma Ajanslarının Gelir Kaynakları

KAYNAK	KATKI ORANI
Genel Bütçe Vergi Gelirleri	%0,5
İl Özel İdareleri	% 1
Belediyeler	%0,5
Sanayi ve Ticaret Odaları	% 1

Kaynak: Turan, t.y.

Ancak Türkiye’de kalkınma ajanslarının karşı karşıya kaldıkları bazı sorunlar vardır. Özmen’in (2008: 335-338) de belirttiği gibi, Türkiye’de bölgesel kalkınma ajanslarının karşılaştıkları temel sorunlar şunlardır:

- Siyasi sorunlar
- İdari sorunlar
- Mali sorunlar
- Koordinasyon sorunları
- Kalkınma politikalarının uygulanmasında yaşanan sorunlar
- Bölgesel kalkınma kurumları arasında görev alanı çatışması

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: SEÇİLMİŞ ASYA ÜLKELERİ İLE İLGİLİ ALAN ARAŞTIRMASI

Tezin ilk bölümünde, kalkınma kavramının ortaya çıkışı ve tarihsel gelişimi incelenmiş, ikinci bölümünde seçilmiş Asya ülkelerindeki kalkınma süreçleri ve kalkınma politikaları hakkında bilgi verilmiş, üçüncü bölümünde ise cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Türkiye’de kalkınma çabaları hakkında hem dönemsel hem de kurumsal bazda inceleme yapılmıştır. Bu bölümde ise, Japonya, Tayvan ve Singapur’un kalkınma süreçleri hakkında alan araştırması yapılmış ve araştırmanın bulguları değerlendirilmiştir. Alan araştırması kapsamında; çalışmada araştırma evreni olarak belirlenen on Asya ülkesinden araştırmaya katılmayı kabul eden üçünün (Japonya, Tayvan ve Singapur), Ankara’da bulunan büyükelçiliklerinde görevli üst düzey yöneticiler ile görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler ile ilgili yapılan işlemler ilerleyen bölümlerde yer almaktadır.

4.1. ARAŞTIRMA KONUSU

Teze konu olan 10 Asya ülkesindeki (Çin, Japonya, Hindistan, Güney Kore, Endonezya, Tayvan, Tayland, Hong Kong, Malezya ve Singapur) kalkınma süreçleri incelendiğinde; 1950’li ve 1960’lı yıllardan günümüze kadar bu alanda önemli başarıların sağlandığı ve bu ülkelerin mevcut koşullarda Türkiye’nin kalkınma süreci için bir model teşkil edebileceği görülmektedir. Tezin dördüncü bölümünü oluşturan bu bölümde alan araştırması olarak ilk üç bölümde yer alan konulara ilişkin olarak, araştırmaya katılmayı kabul eden 3 Asya ülkesindeki kalkınma politikalarının değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmış olan soruların görüşme yapılan kişilere sorulması yoluyla, ilgili kişilerin söz konusu süreçler hakkındaki görüşlerine başvurulmuştur. Bu bağlamda tez ile ilgili araştırmanın temel sorusu; “Türkiye’nin kalkınma yönetiminde başarıya ulaşabilmek için örnek alabileceği Asya ülkelerinin kalkınma politikaları nelerdir?” olarak belirtilebilir. Görüşmelerde, bu soruya kapsamlı yanıtlar alabilmek için toplam beş adet soru hazırlanmış ve görüşmeler çerçevesinde ilgililere yöneltilmiştir. Ayrıca; kalkınmanın farklı boyutları listelenerek, ilgililerden bu boyutları kendi ülkeleri açısından bir önem sırasına koymaları istenmiştir. Böylece, tezin amacı kapsamında

“Kalkınma yönetiminde Türkiye için bir model önerisi” geliştirmekte kullanılacak bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır.

4.2. GÖRÜŞMELER

Görüşme yönteminin hem olumsuz hem de olumlu yönleri bulunmaktadır. Olumsuz yönleri zaman alıcı olması, sosyal çevreden etkilenmeye açık olması, görüşme yapılan kişilerin değinilmesi gereken temel hususlara ilişkin açıklamada bulunmama riski, yanıtların değerlendirilmesinde karşılaşılabilecek zorluklar olarak belirtilebilirken, olumlu yönleri ise derinlemesine bilgi almaya olanak sağlaması, geçerlilik ve güvenilirliğinin yüksek olması, sorulara yanıt alabilme oranının yüksek olması olarak belirtilebilir. (Christensen v.d., 2011: 58) Derinlemesine ve ilk elden bilgi almayı mümkün hale getirdiği için, çalışmada görüşme yönteminden yararlanılmıştır.

Görüşmelerde, araştırma evreni olarak belirlenen, seçilmiş on Asya ülkesinden araştırmaya katılmayı kabul eden üçünün (Japonya, Tayvan ve Singapur), Ankara’da bulunan büyükelçiliklerinde görevli üst düzey 3 diplomatla görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde, ülkelerindeki kalkınma politikaları hakkındaki sorular katılımcılara sorulmuş ve konu hakkında tespitler yapılmaya çalışılmıştır.

4.2.1. Görüşmelerin Önemi ve Amacı

Bu çalışmanın amaçları; Türkiye’nin kalkınma sürecinde başarıya ulaşabilmesi için uygulaması gereken politikaların neler olduğu ve bu politikaların uygulanmasında hangi ülke modellerinden yararlanılabileceğinin ortaya konulmasıdır. Bu amaçlara ulaşabilmek için de Japonya, Tayvan ve Singapur büyükelçiliklerindeki konuyla ilgili üst düzey diplomatlarla görüşme yapılmıştır. Amaçlara ulaşmada, görüşme yapılan kişilerin bilgilerinden ve deneyimlerinden yararlanılmıştır.

4.2.2. Görüşmelerin Sınırlılıkları

Konu ile ilgili görüşmelerde, birtakım sınırlılıklar mevcuttur:

- 1- Görüşme esnasında yöneltilen sorulara alınan yanıtlar, kurumsal nitelikte değil, kişisel nitelikte görüşlerdir,
- 2- Görüşme yapılan kişiler, çok yoğun olarak çalışan üst düzey görevliler olduğu için, görüşme süreleri yeterince uzun tutulamamıştır,
- 3- Kişilerin çalıştıkları kurumların niteliği veya bazı konularda yeterli bilgiye sahip olmaması nedeniyle, her soru için yeterli düzeyde yanıt alınamamıştır,
- 4- Seçilmiş Asya ülkelerinin kalkınma politikaları hakkında daha ayrıntılı bilgi alabilmek için daha fazla sayıda görevli ile görüşme yapılması gerekmele birlikte, kurumların niteliği nedeniyle bu husus uygulamaya geçirilememiştir.

4.2.3. Görüşmelerin Yöntemi

Görüşmelerde; hazırlanmış olan 5 soru ilgili diplomatlara yöneltilerek yanıtları alınmış, daha sonra da görüşme yapılan kişilerden, kalkınmanın farklı boyutlarını ifade eden hususların önem derecesine göre sıralanması istenmiştir. Görüşmelerde ses kaydı alınmamış, verilen yanıtların tümü elle not defterine kaydedilmiştir.

4.2.4. Görüşme Yapılacak Kişilerin Belirlenmesi

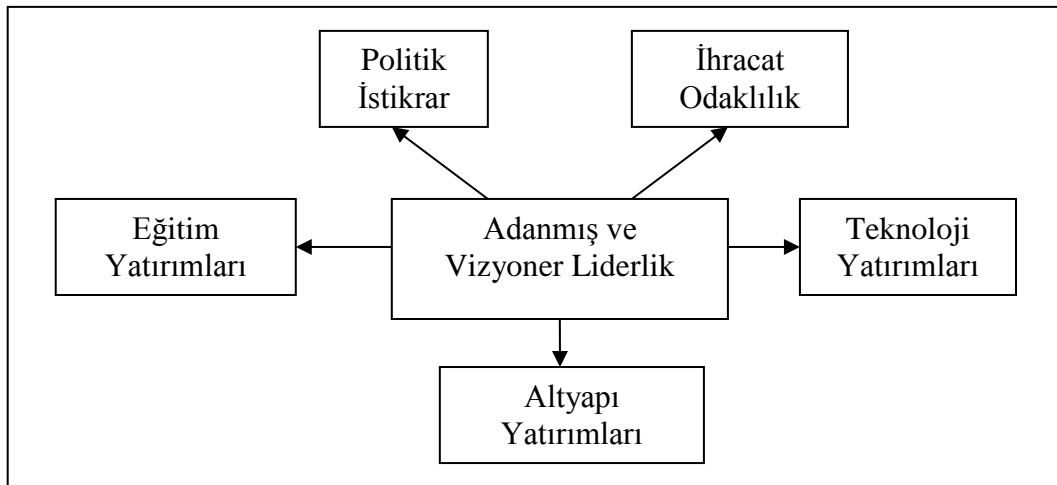
Alan çalışmasına başlamadan önce, tezde yer verilen 10 Asya ülkesinin (Çin, Japonya, Hindistan, Güney Kore, Endonezya, Tayvan, Tayland, Hong Kong, Malezya, Singapur) büyükelçiliklerine e-posta ile başvuruda bulunulmuş, araştırma konusu ve görüşme soru kağıdı gönderilerek randevu istenmiştir. Başvurulan bu ülkelerden sadece 3'ünden (Japonya, Tayvan ve Singapur) olumlu yanıt alınabilmiştir. Ardından da ilgili birimlerdeki konuyla ilgili üst düzey görevlilerle görüşme gerçekleştirilmiştir.

4.2.5. Görüşme Soru Kağıdı

Görüşme soru kağıdı; 5 soru ve onları izleyen 10'lu bir derecelendirme ölçeğinden oluşmakta olup, tez danışmanı Prof. Dr. Mehmet Devrim Aydın tarafından hazırlanmıştır. Sorular, Asya ülkelerinin ekonomik büyüme ve kalkınma sürecinin temel

dinamiklerini açıkladığı düşünülen bir modele dayanmaktadır (Aydın, 2015)¹. İzleyen tabloda da sunulan model, “adlanmış ve vizyoner liderlik” üzerinde yükselen 5 değişkenden oluşmaktadır (Aydın, 2015): 1) Politik istikrar, 2) İhracat odaklılık, 3) Eğitim yatırımları, 4) Teknoloji yatırımları ve 5) Altyapı yatırımları.

Şekil 1: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Kullanılabilecek Bir Büyüme ve Kalkınma Modeli



Kaynak: Aydın, 2015.

Görüşmeler, yabancı diplomatlarla İngilizce gerçekleştirileceğinden, soru kağıdı doğrudan doğruya İngilizce olarak hazırlanmıştır (bu form tezin sonunda ekler kısmında yer almaktadır), formun Türkçesi ise aşağıda sunulmuştur. Görüşme formunun ilk kısmında 5 adet soru yer almaktadır:

1- Ekonomik büyüme ve kalkınma sürecinde hangi ihracat stratejilerini uyguladınız? Otomotiv sektörü, elektronik, robot teknolojisi ve nanoteknoloji gibi öncelikli sektörler belirlediniz mi (teşvik vermek ve rekabet üstünlüğü sağlamak için)? Asya pazarı, Avrupa pazarı, Kuzey Amerika pazarı veya küresel pazar gibi, odaklandığınız özel pazarlar var mı?

¹ Aydın, M. D. (2015) Asya Tecrübesi Temelinde Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Kullanılabilecek Bir Büyüme ve Kalkınma Modeli, <<http://yunus.hacettepe.edu.tr/~mdaydin/A%20Growth%20and%20Development%20Model.pdf>>

2- Ülkenizin büyüme ve kalkınma sürecinde teknolojinin önemi nedir? Patent başvuruları ve endüstriyel rekabeti artırmak için araştırma geliştirme faaliyetleri ve inovasyona özel teşvikler uyguladınız mı? Sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaları desteklemek için vergi muafiyeti, vergiden muaf üretim bölgeleri gibi özel önlemler aldınız mı?

3- Ülkenizin büyüme ve kalkınma girişimlerinde siyasî liderliğin rolü nedir (büyüme ve kalkınmada lidere bağlılık)? Siyasî istikrarı sağlamak için kullandığınız özel bir mekanizma var mı? Küçük partilerin meclise girmesini engellemek için bir seçim barajı kullanıyor musunuz (oyların en az yüzde üçünü veya yüzde beşini almak gibi) veya İtalya veya Yunanistan'da olduğu gibi, mecliste çoğunluğu sağlaması için seçimleri kazanan partiye fazladan milletvekilliği veriyor musunuz?

4- Altyapıyı geliştirirken, havaalanları, limanlar, köprüler, otopanlar, demiryolları gibi öncelik verdiğiniz alanlar var mı? Gelişen sanayi sektörünün enerji sorununu nasıl çözdünüz (nükleer reaktör, hidroelektrik santrali, rüzgar türbini inşa etmek, petrol ve doğal gaz ithalatı gibi)?

5- Kalkınmayı desteklemek için uyguladığınız eğitim politikası nedir? Meslekî eğitime özel bir önem veriyor musunuz?

Yukarıdaki 1. soru ihracat odaklılık, 2. soru teknoloji odaklılık, 3. soru adanmış ve vizyoner liderlik ve politik istikrar, 4. soru altyapı yatırımları ve 5. soru eğitim odaklılık değişkenlerini temsil etmek üzere oluşturulmuştur.

Görüşme formunun ikinci kısmında; katılımcılardan aşağıda yer alan ve ekonomik büyüme ve kalkınmanın farklı boyutlarını belirten ifadelerin de ekonomik büyüme ve kalkınma sürecine etkileri bakımından 1'den 10'a kadar sıralamaları istenmiştir (1 en önemli, 10 en önemsiz olmak üzere):

- (----) Altyapı yatırımları (havaalanları, limanlar, köprüler, otoyollar, demiryolları, vb.)
- (-----) Eğitim ve meslekî eğitim yatırımları
- (----) Otomotiv sektörü, elektronik, robot teknolojisi, nanoteknoloji gibi yüksek öncelikli sektörlerin belirlenmesi (teşvik vermek ve rekabet avantajı sağlamak için)
- (-----) Tarım yatırımları

- (-----) İhracat odaklılık
- (-----) Siyasî istikrar
- (-----) Enerji yatırımları (nükleer reaktörler, hidroelektrik santralleri, rüzgâr türbinleri inşa etmek, petrol ve doğal gaz ithalatı, vb.)
- (-----) Kendini ekonomik büyüme ve kalkınmaya adanmış liderler
- (-----) Vergi muafiyetleri, vergiden muaf üretim bölgeleri gibi uygulamalarla sanayi sektöründeki şirketlerin desteklenmesi
- (-----) Patent başvurularını ve endüstriyel rekabeti artırmak için araştırma geliştirme faaliyetleri ile inovasyona özel teşvikler verilmesi

4.2.6. Görüşmenin Yapılması

Görüşmeler, katılımcıların makamlarında ziyaret edilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin niteliklerine göre, üzerinde durulan konular değişiklik göstermekle birlikte, her katılımcıya soruların tamamı yöneltilerek konu hakkındaki bilgi ve deneyimlerinden yararlanılmıştır.

4.3. GÖRÜŞMELERİN BULGULARI

Görüşmelerde, “Türkiye’nin kalkınma yönetiminde başarıya ulaşabilmek için örnek alabileceği Asya ülkelerinin kalkınma politikaları nelerdir?” sorusuna yanıt bulabilmek amacıyla hazırlanan sorular katılımcılara yöneltilmiş ve alınan cevaplar not edilerek görüşmeler tamamlanmıştır. Katılımcılar, konu ile ilgili ülke uygulamalarını ve kişisel görüşlerini beyan etmişlerdir. Konunun niteliğine göre, yanıtlar görece olarak daha kısa veya daha uzun olmuştur. Görüşme yönteminde sorulan sorular aracılığıyla, görüşmenin yapıldığı Asya ülkelerinin kalkınma politikaları hakkında “ilk elden” bilgi alınmıştır; bunun da çalışmanın alana katkısı açısından değerini artırdığı düşünülmektedir. Yapılan görüşmelerde sorulan sorulara verilen yanıtlar şu şekilde olmuştur:

4.3.1. Japonya Büyükelçiliği Yetkilisi ile Yapılan Görüşme

Japonya büyükelçiliği yetkilisi ile yapılan görüşmede, sorulan sorulara şu yanıtlar alınmıştır:

1. Soru: Ekonomik büyüme ve kalkınma sürecinde hangi ihracat stratejilerini uyguladınız? Otomotiv sektörü, elektronik, robot teknolojisi ve nanoteknoloji gibi, öncelikli sektörler belirlediniz mi (teşvik vermek ve rekabet üstünlüğü sağlamak için)? Asya pazarı, Avrupa pazarı, Kuzey Amerika pazarı veya küresel pazar gibi, odaklandığınız özel pazarlar var mı?

Yanıt: Japonya'nın kalkınmasında ihracata dayalı politikalar son derece önemli olmuştur. 2. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan birlikte çalışma ruhu çok önem verilen bir konudur. Bu düşünce sistematığı içerisinde ihracat odaklı politikalar uygulanmıştır. İhracata dayalı kalkınma stratejisi uygulanırken kur 1 \$=360 yen olarak sabitlenmiştir. İhracat, bugünlere gelinmesinde çok önemli olmuştur ve bu uygulama 1970'li yılların büyük ekonomik başarısı niteliğindedir. Daha sonra, 1\$=100 yen şeklinde kur sabitlenerek iç talep artırılmıştır. Günümüzde ise ekonomik büyüme ile ilgili birtakım sıkıntılar mevcut olduğu için yeni bir strateji belirlenmiştir. Bu strateji, dış yatırıma gerek duyan, dış talebe bağımlı bir stratejidir. Büyüme ile ilgili eksiklikler ve sorunlar konusunda hükümet bilinçli bir şekilde hareket etmektedir.

İhracatın artırılabilmesi ve çeşitlendirilebilmesi adına, inovasyon vazgeçilmez görülmektedir. İhracat açısından, elektronik ürün ve araç sektörleri son derece önemlidir. Diğer yandan, tarım sektörüne de büyük önem verilmektedir ve tarımda 2020 yılına kadar 10 milyar dolar ihracat hedeflenmektedir.

Japonya'nın ihracatında ekonomik işbirliği anlaşmaları ile serbest ticaret anlaşmaları son derece önemli bir yere sahiptir. Japonya, Avrupa Birliği ile ekonomik işbirliği anlaşması imzalamak için çalışmalarını sürdürmektedir. Diğer yandan, Trans-Pacific Partnership adı verilen ticaret anlaşmasının hayata geçirilmesi de hayati önemdedir. Ayrıca Japonya, Türkiye ile de bir ticaret anlaşması konusunda görüşmelerini sürdürmektedir. Diğer yandan, Japonya'nın Moğolistan, Çin, Kolombiya ile de görüşmeleri devam etme sürecinde olan veya imzalanmış olan ekonomik işbirliği ve serbest ticaret anlaşmaları bulunmaktadır. Tüm bu uluslararası veya bölgesel nitelikli anlaşmalar yoluyla Japonya ihracatını artırmayı ve ihracatta belirlenen hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır.

2. Soru: Ülkenizin büyüme ve kalkınma sürecinde teknolojinin önemi nedir? Patent başvuruları ve endüstriyel rekabeti artırmak için araştırma geliştirme faaliyetleri ve inovasyona özel teşvikler uyguladınız mı? Sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaları desteklemek için vergi muafiyeti, vergiden muaf üretim bölgeleri gibi özel önlemler aldınız mı?

Yanıt: Japonya nüfusu hızla yaşlanmaktadır ve ülkede doğum oranları son derece düşüktür. Bu açıdan Japonya, dünyada 1. sıradadır. Bu durum işgücünün de yetersiz olması sonucunu doğurmaktadır ve işsizlik oranı % 3 gibi son derece düşük bir değerdedir. Dolayısıyla teknolojinin kullanımı çok çok önemlidir. Umut vaat eden yeni pazarların oluşturulması ve genişletilmesinde, üretkenliğin artırılmasında ve bireylerin kapasitelerinin geliştirilmesinde teknoloji hayati öneme sahiptir.

2 Haziran 2016 tarihinde Japonya Canlanma Stratejisi yayımlanmıştır. 4. Sanayi Devrimi olarak adlandırılabilir olan bu stratejide, “yapay zeka” ve “nesnelerin interneti” önemli konu başlıkları olarak yer almaktadır. Bu strateji ile belirlenen hedeflerden bazıları; 30.000’den fazla kayıtlı bilgi teknolojileri güvenliği destek sağlayıcısı, beklenen sağlıklı yaşam süresinin uzaması, spor piyasasının hacminin 10 trilyon yene ulaşması, millî gelirden kültüre ayrılan payın artırılması, her yıl 200 teknik kalkınma projesine destek sağlamak, robot ve otomotiv sanayilerinin desteklenmesi, ülkenin yatırım yapılabilirlik düzeyinin artırılması, üniversitelerin eğitim kalitesinin yükseltilmesi, öğretmenlerin tamamının bilgi teknolojilerinin kullanımına hakim olmasının sağlanması, doğrudan yabancı yatırımların artırılması olarak belirtilebilir.

Hükümet tarafından, yabancı yatırımı cazip hale getirmek, teşvik etmek için bazı politikalar uygulanmaktadır. Bu politikalar, Japan External Trade Organization aracılığıyla hayata geçirilmektedir. Bu kuruluş, çeşitli yatırım teşvikleri uygulayarak Japonya’da yatırımı artırmayı hedeflemektedir. Kurumun diğer uygulamaları ise; küresel inovasyon merkezleri için destek programlarının hayata geçirilmesi, vergi teşvikleri, ulusal stratejik bölgelerin oluşturulması, ar-ge teşvikleri gibi uygulamalardır. Çok büyük projelerin organizasyonu hükümet tarafından gerçekleştirilirken, bölgelere ve şehirlere özel teşvikler ve bunların organizasyonu yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmektedir.

3. Soru: Ülkenizin büyüme ve gelişme girişimlerinde siyasî liderliğin rolü nedir (büyüme ve kalkınmada lidere bağlılık)? Siyasî istikrarı sağlamak için özel bir mekanizma var mı? Küçük partilerin meclise girmesini engellemek için seçim barajı var mı (oyların en az yüzde üçünü veya yüzde beşini almak gibi) veya İtalya veya Yunanistan'da olduğu gibi, mecliste çoğunluğu sağlaması için, seçimleri kazanan partiye fazladan sandalye veriyor musunuz?

Yanıt: Japonya'da siyasî istikrar ekonomik istikrar için çok önemli görülmektedir. Uzun yıllardır iktidarda Liberal Demokratlar bulunmaktadır. Liberal Demokratlar; 1947, 1993 ve 2009 yıllarında yapılanlar hariç tüm seçimleri kazanmışlardır. Halk, 2009 seçiminin sonuçlarından memnun olmamış, Liberal Demokratlar yeniden iktidara gelmişlerdir. Siyasî istikrarın en önemli nedenleri; halkın güvendiği bir muhalefetin olmaması ve özellikle gençlerin siyasî konulara çok fazla ilgi duymamasıdır. Siyasî istikrarı sürdüren, aslında halkın ve sistemin kendisidir. Ülkede iktidara göre değişmeyen, stabil bir sistem vardır.

Bir partinin siyasî parti olarak onaylanması için; 5 veya daha fazla milletvekilinin olması ya da 1 veya daha fazla milletvekili olmakla birlikte, seçimlerde ülke genelinde en az % 2 oy alması gerekmektedir. Bu koşulları sağlayan partiler, siyasî parti fonundan yararlanabilir, kanun teklifi verebilir. Şu an sistemde çok fazla sayıda küçük siyasî parti mevcuttur. Ülkede çift meclisli bir yapı ve 717 milletvekili bulunmaktadır.

4. Soru: Altyapıyı geliştirirken, havaalanları, limanlar, köprüler, otopanlar, demiryolları gibi öncelik verdiğiniz alanlar var mı? Gelişen sanayi sektörünün enerji sorununu nasıl çözdünüz (nükleer reaktör, hidroelektrik santrali, rüzgar türbini inşa etmek, petrol ve doğal gaz ithalatı gibi)?

Yanıt: Japonya'da geçmişte yeterli miktarda altyapı yatırımı yapıldığı için, devletin şu anki hedefi var olan altyapının iyileştirilmesidir. Altyapı yatırımlarının azaltılmasının bir başka nedeni de kamu borçlarının yüksekliğidir. 2020 Olimpiyat Oyunları da altyapı yatırımlarının iyileştirilmesinin nedenlerinden biridir. Turizm gelirlerinin artırılması hedefi kapsamında havaalanı yatırımlarına özel bir önem verilmektedir. Bu konuda kamu sektörü ile özel sektörün ortak çalışmaları vardır. Devlet köprü, yol gibi altyapı yatırımları yerine bilişim, robot, hava aracı ve uzay sanayiine yönelmiş durumdadır.

Altyapı alanında Japonya'nın en çok önem verdiği husus altyapı sistemlerinin ihracatı projesidir. Çünkü demiryolu ve köprülerin kalitesi çok yüksektir. Örneğin Marmaray bir Japon projesidir.

Japonya'da enerji tasarrufu ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı son derece önemlidir. Alternatif enerjiye de önem verilmekte ve yenilikçi enerji politikaları izlenmektedir. 2011 yılında yaşanan felaket sonrasında ülkede nükleer reaktör inşasına son verilmiştir.

5. Soru: Kalkınmayı desteklemek için uyguladığınız eğitim politikası nedir? Meslekî eğitime özel bir önem veriyor musunuz?

Yanıt: Japonya'da eğitime büyük önem verilmektedir. Sayıca az olan çocukların çok iyi eğitilmesi hedeflenmektedir. Diğer yandan, memurlar ve işçiler de eğitim hedefi içerisinde yer almaktadır. Üniversitelerde eğitim kalitesinin yükseltilmesi bir diğer hedefdir. Çalışanlara yönelik kariyer danışmanlığı ve meslekî eğitimlerin daha fazla sayıda ve alanda verilmesi amaçlanmaktadır. Emeklilerin ve emekliliği yaklaşanların deneyimlerini çalışanlara aktarabilmesi için uygun ortam hazırlanması da devlet politikalarından bir tanesidir. Ayrıca, ilkökul ve ortaokullarda bilgisayar programlama eğitimlerinin hayata geçirilmesi de hedeflenmektedir.

Ayrıca yetkili, Japonya hakkında şu bilgileri de vermiştir:

Japonya'da evlenme ve doğum oranları çok düşüktür. Doğum oranlarını artırmak için de çeşitli politikalar uygulanmaktadır. Doğum izni, özel sektör çalışanları için 2 yıl, kamu sektörü çalışanları için ise 3 yıldır (1 yıl ücretli, 2 yıl ücretsiz olmak üzere). Ailelere 18 yaşına kadar çocuk yardımı verilmektedir. Japonya'da ömür boyu çalışma kavramı geçerlidir. Çalışmaya çok önem verilir, şirket aileden önce gelir.

Başbakan Shinzo Abe tarafından hazırlanan ve "Abenomics" adı verilen bir dizi ekonomi politikası bulunmaktadır. Abenomics; büyüme, inovasyon, ticaret, yatırım, altyapı, kadın istihdamı, turizm, teknoloji, sağlık, enerji, tarım, serbest ticaret, vergi indirimleri, doğrudan yabancı yatırım gibi, pek çok açıdan kalkınmanın hızlandırılmasına yardımcı olacak çeşitli hedefler ve politikalar içermektedir.

Kalkınmanın çeşitli boyutlarını içeren ifadelerin sıralaması ise şu şekilde yapılmıştır:

- (1) Otomotiv sektörü, elektronik, robot, nanoteknoloji gibi yüksek öncelikli sektörlerin belirlenmesi (teşvik vermek ve rekabet avantajı sağlamak için)
- (2) Eğitim ve meslekî eğitim yatırımları
- (3) Patent başvurularını ve endüstriyel rekabeti artırmak için araştırma geliştirme faaliyetleri ile inovasyona özel teşvikler verilmesi
- (4) Vergi muafiyetleri, vergiden muaf üretim bölgeleri gibi uygulamalarla sanayi sektöründeki şirketlerin desteklenmesi
- (5) Tarım yatırımları
- (6) Enerji yatırımları (nükleer reaktörler, hidroelektrik santralleri, rüzgar türbinleri inşa etmek, petrol ve doğal gaz ithalatı, vb.)
- (7) Kendini ekonomik büyüme ve kalkınmaya adanmış liderler
- (8) İhracat odaklılık
- (9) Altyapı yatırımları (havaalanları, limanlar, köprüler, otoyollar, demiryolları, vb.)
- (10) Siyasî istikrar

4.3.2. Taipei Ekonomi ve Kültür Misyonu Yetkilisi ile Yapılan Görüşme

Tayvan'ın Ankara'da bulunan temsilciliği büyükelçilik olarak değil, ekonomi ve kültür misyonu olarak yapılandırıldığı için, tarafımıza, görüşme sorularından yalnızca kendi alanları ile ilgili olanların yanıtlanabileceği bildirilmiştir. Bu kapsamda; Taipei Ekonomi ve Kültür Misyonu yetkilisi ile yapılan görüşmede, sorularımıza mümkün olduğunca fazla yanıt verilmek istenmiş ve alınan yanıtlar şu şekilde olmuştur:

Tayvan, bir ucundan diğer ucuna 30 dakikada gidilen, son derece küçük bir ülkedir. Yaklaşık 70 yıldır kalkınma politikaları uygulanmaktadır. Doğal kaynaklar bakımından fakir bir ülkedir. Günümüzde, rüzgâr ve güneş enerjisinden yararlanmaya çalışılmaktadır. Nüfus az olduğu için insan sermayesi de sınırlıdır. Tayvan halkı çok

çalışır, çalışma kavramı önemlidir. Ülkede çocuklara ve eğitime büyük önem verilir. Zorunlu eğitim 12 yıldır. Tasarruf oranı % 20-% 30 gibi yüksek düzeydedir.

Tayvan'da kalkınma stratejisi, 8-10 yıllık çeşitli evrelerde, farklı ekonomi politikaları aracılığıyla yürütülmüştür. İlk aşamada, kalkınmanın finanse edilebilmesi için ihtiyaç duyulan ABD doları, o dönem için ülkenin sahip olduğu başat kaynaklar olan, meyve ve pirinç gibi tarım ürünlerinin ihracatından elde edilmiştir. Bu dönemde elde edilen gelir, üretimi çeşitlendirmiştir.

İhracat odaklı sanayileşme projesinin ilk aşamasında tekstil ürünleri, plastik, giysi, gıda işleme, kauçuk gibi hafif sanayi ürünlerinin ihracatı yapılmıştır. Aynı zamanda bu ürünlerde iç talep de karşılanmıştır. Daha sonraki süreçte otomotiv sanayi gibi ağır sanayi sektörlerinde ihracat başlamış, ülke çapında, binlerce işçinin çalıştığı serbest ticaret bölgeleri ile serbest üretim bölgeleri oluşturulmuştur.

Sürecin ikinci aşaması, 1970'li yıllarda uygulanan ithal ikameci sanayileşme stratejisidir. Bu dönemde, mümkün olan her şeyin Tayvan içerisinde üretilmesi ilkesi benimsenmiştir. Bu sürecin ardından, ihracata dayalı kalkınma stratejisinin ikinci aşamasına geçilerek buzdolabı, televizyon, çamaşır makinesi gibi dayanıklı tüketim mallarının ihracatı gerçekleştirilmiş, devlet tarafından bu sektörler için teşvikler uygulanmıştır. 1990'lı yıllarda ise ithal ikameci stratejinin ikinci aşamasına geçilmiştir. Bu dönemde, masaüstü bilgisayarlar, dizüstü bilgisayarlar gibi ileri teknoloji gerektiren ürünler üretilmeye başlanmıştır. Üretim maliyetleri son derece yüksektir.

2000'li yıllardan itibaren ekonomi, çok daha fazla inovasyon ve yazılım odaklı hale gelmiştir. Üretim odaklı ekonominin niteliği değişmeye başlamış, uzmanlık, teknik bilgi, hizmet sektörü, film yapımı, animasyon, oyun sektörünün ağırlıklı olduğu bir ekonomik yapı ortaya çıkmaya başlamıştır. Devletin de katkılarıyla, özellikle dijital üretimde arz talebi aşmıştır.

Bu gelişmelerden de anlaşıldığı gibi, teknoloji Tayvan için son derece önemlidir. Tayvan, hem bölgesinde, hem de dünya çapında rekabet edebilir hale gelmelidir. Bugün 6000 civarında mühendis, teknoloji üretim bölgelerinde istihdam edilmektedir. Devlet, üretimden ziyade Ar-Ge faaliyetlerine yönelmiştir. Yaklaşık 135 yerel, 49 da uluslararası olmak üzere 184 civarında Ar-Ge merkezi ile yaklaşık 6 adet bilim-sanayi

bölgesi bulunmaktadır. Bugün Tayvan, dünyadaki en büyük bilgi ve iletişim teknolojileri üreticilerinden biridir. Devlet tarafından belirlenen ve geliştirilmesi/desteklenmesi hedeflenen 5 sektör şunlardır: Biyoteknoloji ve farmasötik, akıllı cihazlar, yeşil teknoloji, millî savunma ve Asya Silikon Vadisi.

Devlet tarafından hem yerli hem de yabancı ve uluslararası firmalara finansal destek verilmektedir. Ar-Ge çalışmaları için ekonomi Bakanlığı'ndan ayrılan bütçe yıllık 100 milyon TL tutarındadır. Bir firma 3 yıllık bir proje karşılığında yıllık 10 milyon TL destek alabilir ve her yıl 2 projenin finansmanı talebinde bulunabilir. Hyundai, Google, Siemens, Porsche, Arçelik gibi uluslararası firmaların Tayvan'da yatırımları bulunmaktadır. Sonuç olarak Tayvan, dünyada yatırım yapmak için en uygun ülkelerden biridir.

Tayvan'da petrol, doğalgaz, kömür gibi doğal kaynaklar yeterli miktarda olmadığından elektrik santralleri ile güneş ve su enerjisinden yararlanılmaya çalışılmaktadır. Elektrik santralleri projeleri çevrecilerin tepkileriyle karşılaşmaktadır. Yüzölçümü küçük olduğundan, altyapıda bir sıkıntı yaşanmamaktadır. Okullaşma oranı % 99 civarındadır. Tayvan'dan yurt dışına eğitime giden öğrenci sayısı her yıl artış göstermektedir. Doğum oranları düşük olduğundan nüfus yaşlanmaktadır. Toplumda, iş hayatında, eğitimde kadının yeri çok önemlidir.

2015 yılında; Türkiye'nin Tayvan'a ihracatı 0,179 milyar dolar, Tayvan'ın Türkiye'ye ihracatı ise 1.512 milyar dolar tutarında gerçekleşmiştir. Türkiye Tayvan'a araç, demir-çelik ürünleri, tekstil ürünleri ihraç etmekte, Tayvan'dan ise video ürünleri, makine ve otomobil parçaları ithal etmektedir.

Kalkınmanın çeşitli boyutlarını içeren ifadelerin sıralaması ise şu şekilde yapılmıştır:

- (1) Kendini ekonomik büyüme ve kalkınmaya adanmış liderler
- (2) Eğitim ve meslekî eğitim yatırımları
- (3) Siyasî istikrar
- (4) Tarım yatırımları

(5) Vergi muafiyetleri, vergiden muaf üretim bölgeleri gibi uygulamalarla sanayi sektöründeki şirketlerin desteklenmesi

(6) İhracat odaklılık

(7) Altyapı yatırımları (havaalanları, limanlar, köprüler, otoyollar, demiryolları, vb.)

(8) Patent başvurularını ve endüstriyel rekabeti artırmak için araştırma geliştirme faaliyetleri ile inovasyona özel teşvikler verilmesi

(9) Otomotiv sektörü, elektronik, robot, nanoteknoloji gibi yüksek öncelikli sektörlerin belirlenmesi (teşvik vermek ve rekabet avantajı sağlamak için)

(10) Enerji yatırımları (nükleer reaktörler, hidroelektrik santralleri, rüzgar türbinleri inşa etmek, petrol ve doğal gaz ithalatı, vb.)

4.3.3. Singapur Büyükelçiliği Yetkilisi ile Yapılan Görüşme

Singapur Büyükelçiliği yetkilisi ile yapılan görüşmede alınan yanıtlar şu şekilde olmuştur:

1. Soru: Ekonomik büyüme ve kalkınma sürecinde hangi ihracat stratejilerini uyguladınız? Otomotiv sektörü, elektronik, robot teknolojisi ve nanoteknoloji gibi, öncelikli sektörler belirlediniz mi (teşvik vermek ve rekabet üstünlüğü sağlamak için)? Asya pazarı, Avrupa pazarı, Kuzey Amerika pazarı veya küresel pazar gibi, odaklandığınız özel pazarlar var mı?

Yanıt: Singapur'da kalkınmanın sağlanabilmesi için, ihracat odaklı sanayileşme stratejisi uygulanmıştır. Küresel sisteme entegre olmak en büyük hedeflerden biridir. Ülkede çok sayıda yerli ve yabancı şirket bulunmaktadır. Üretim sürecinde, katma değeri yüksek ürünler üretilmektedir. Bazı ürünlerin tamamı, bazı ürünlerin de yalnızca belirli parçaları Singapur'da üretilmektedir. Devlet tarafından öncelikli olarak belirlenen sektörler ise robot ve nanoteknoloji sektörleridir.

2. Soru: Ülkenizin büyüme ve kalkınma sürecinde teknolojinin önemi nedir? Patent başvuruları ve endüstriyel rekabeti artırmak için araştırma geliştirme faaliyetleri ve

inovasyona özel teşvikler uyguladınız mı? Sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaları desteklemek için vergi muafiyeti, vergiden muaf üretim bölgeleri gibi özel önlemler aldınız mı?

Yanıt: Singapur, doğal kaynaklardan yoksun, son derece küçük bir ülkedir. Ülkenin sahip olduğu tek kaynak insan kaynağıdır. Bu nedenle, insana yapılan yatırım çok önemlidir. Kalkınma sürecinde, “büyük ülkelerle rekabet edebilme” ilkesinden yola çıkılarak hareket edilmiştir.

Sanayileşme sürecinde ilk evre, işgücü yoğun sanayileşme olmuştur. Bu evrede, mobilya, tekstil gibi sektörlerde yoğunlaşmıştır. Daha sonra, sermaye yoğun sanayileşme süreci yaşanmış, bu süreçte de yarı iletkenler ön planda tutulmuştur. Şu an uygulanan strateji ise bilgi yoğun sanayileşme stratejisidir.

Bugün inovasyon, Singapur için çok önemlidir. Çünkü inovasyon sayesinde piyasalara yeni ürünler sürülebilir ve bu da ülkenin rekabet gücünü artırır. Ancak bugün itibarıyla silikon vadisi düzeyine henüz ulaşamamıştır.

Tıpkı inovasyon gibi, Ar-Ge de çok önem verilen bir konudur. İnovasyon ve Ar-Ge çalışmalarının desteklenmesi için, Agency for Science, Technology and Research isimli bir ajans kurulmuştur. Bu kuruluş, kişilerin Singapur’da Ar-ge çalışmalarına katkıda bulunması için burslar vermektedir. Bütçeden Ar-Ge için yüksek miktarlarda kaynak ayrılmaktadır. Çeşitli uluslararası firmaların Singapur’da yatırımları bulunmaktadır. Günümüzde devlet tarafından desteklenen sektörler biyoteknoloji, farmasötik ve ilaç sektörleridir.

İnovasyon ve Ar-Ge faaliyetlerinin yanında, üretim amaçlı çeşitli girişimler de meydana getirilmektedir. Norveç, Danimarka, İsveç, Almanya ile kurulan çeşitli iş bağlantıları mevcuttur. Güneş enerjisinden yararlanabilme amaçlı, Solar Energy Research Institute adlı enstitü kurulmuştur. Dünyanın en büyük petrol rafinerisi Singapur’da yer almaktadır.

1960 yılında Singapur’a doğrudan yabancı yatırım çekmek için Ekonomik Kalkınma Kurulu kurulmuştur. Şu an ülkede Japonya, Kore, İskandinav ülkeleri, İngiltere, Fransa,

ABD'nin yatırımları bulunmaktadır. Kurul, hükümet ile birlikte çalışmakta ve milyarlarca dolar tutarında çeşitli teşvik uygulamalarını hayata geçirmektedir.

3. Soru: Ülkenizin büyüme ve gelişme girişimlerinde siyasî liderliğin rolü nedir (büyüme ve kalkınmada lidere bağlılık)? Siyasî istikrarı sağlamak için özel bir mekanizma var mı? Küçük partilerin meclise girmesini engellemek için seçim barajı var mı (oyların en az yüzde üçünü veya yüzde beşini almak gibi) veya İtalya veya Yunanistan'da olduğu gibi, mecliste çoğunluğu sağlaması için, seçimleri kazanan partiye fazladan sandalye veriyor musunuz?

Yanıt: Singapur'da, bağımsızlığın kazanılmasından bugüne değin aynı parti iktidarda bulunmaktadır. 31 yıl boyunca başbakanlık görevini yürüten Lee Kuan Yew ve ekibi, yani ilk nesil yöneticiler, temel hakların hayatın her alanında uygulamaya geçirilmesi için çalışmışlardır. Yükseköğrenimini İngiltere'de yapan bu kadronun, Singapur için belirlediği bir vizyonu vardı: Singapur'u başarılı bir ülke haline getirmek. Bu ekip, ülkenin çıkarlarını ön planda tutarak hukuk, siyaset, ekonomi gibi toplumsal yaşamın pek çok alanında kurallar getirmiş ve Singapur'un bugünkü başarısının zeminini hazırlamışlardır. Benimsedikleri temel ilkeler şunlardır:

- Siyasî İstikrar: Siyasî istikrarın olmaması, uzun vadede ekonomik istikrarı da olumsuz etkileyeceği için, siyasî istikrarın sağlanması son derece önemlidir. Bunun için de, insanların barınma, iş, eğitim, güvenlik ve sağlık gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması gereklidir. İş imkânının sağlanması ayrıca, yabancı yatırımların ülkeye çekilebilmesi için de son derece gereklidir.
- Hukukun Üstünlüğü: Hukuk kuralları herkes için geçerlidir ve herkes için aynı şekilde işler.
- Temiz Hükümet: Hem memurlar hem de siyasiler için, yolsuzluk yapılması söz konusu değildir.
- Altyapı: Dünya ile iletişimin sağlanabilmesi için altyapı çok önemlidir.
- İnsana Yatırım: Hem okullarda verilen eğitim hem de meslekî eğitim çok önemlidir.
- İşçiler ve Sendikalar: İş ve yatırım ortamının bozulmaması için, grev olmaması gerekmektedir. İşçilerin çalışma koşulları ve mutluluğu önemli bir konudur. Hükümet, firmalar ve işçiler her yıl bir araya gelip ücretleri birlikte belirler.

Temel hakların korunması, özellikle de yatırımların cazip hale getirilmesi anlamında büyük önem taşımaktadır. Bugün Singapur'da ABD, Avrupa, Çin, Hindistan gibi çok farklı bölgelerden yaklaşık 10.000 uluslararası şirket faaliyet göstermektedir. Toplumda herkes eşittir. Kişiler çalışkanlıkları ölçüsünde ödüllendirilirler.

Siyasî sistemde seçim barajı bulunmamaktadır. En çok oyu alan siyasî parti iktidara gelir. Şu an parlamentoda 81 iktidar partisi, 5 de muhalefet partisi milletvekili görev yapmaktadır. En az oy alan partinin de parlamentoda temsil edilmesi mümkündür. Ayrıca, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör de parlamentoda temsil edilmektedir.

4. Soru: Altyapıyı geliştirirken, havaalanları, limanlar, köprüler, otopanlar, demiryolları gibi öncelik verdiğiniz alanlar var mı? Gelişen sanayi sektörünün enerji sorununu nasıl çözdünüz (nükleer reaktör, hidroelektrik santrali, rüzgar türbini inşa etmek, petrol ve doğal gaz ithalatı gibi)?

Yanıt: Singapur küçük bir ülke olduğu için, altyapı inşası sorun olmamıştır. Ülkede çok gelişmiş bir altyapı sistemi bulunmaktadır. Otobüs ve metro ağı, küçük bir ülke olmasının da etkisiyle, gelişmiş niteliktedir. Singapur'un çok gelişmiş bir havaalanı ve limanı bulunmaktadır. Changi Havaalanı nitelik olarak dünyanın en iyisidir, liman ise Shanghai Limanı'ndan sonra dünyada 2. sıradadır.

Singapur'un coğrafi konumu ona ulaşımında büyük avantaj sağlamaktadır. Çin ve Hindistan arasında yer alan Singapur'dan 5-6 saatlik bir uçak yolculuğu ile 3 milyar insana ulaşmak mümkündür.

Ülkenin yüzölçümü olarak küçük olması nedeniyle nükleer reaktör inşa edilmesi gündemde değildir. Singapur genel olarak fosil yakıtlara bağımlı bir ülkedir.

5. Soru: Kalkınmayı desteklemek için uyguladığınız eğitim politikası nedir? Meslekî eğitime özel bir önem veriyor musunuz?

Yanıt: Eğitim Singapur için çok çok önemlidir. Eğitim sistemi, iş dünyasının gereklerine göre düzenlenmektedir. Halkın % 70'i üniversite eğitimi almaktadır. Akademik eğitime büyük önem verilmektedir. Devlet, ihtiyaçlar doğrultusunda eğitim sistemini düzenlemektedir. Meslekî eğitim de devlet tarafından desteklenmektedir.

Kişiler hangi alanda başarılı ise, o alanda eğitime yönlendirilmektedir. Şu an, eş zamanlı olarak öğrenciliği ve iş yerinde çalışmayı öngören Alman sisteminin uygulanmasına çalışılmaktadır. Yükseköğrenim için yurt dışına giden öğrenci sayısı her yıl artmaktadır.

Kalkınmanın çeşitli boyutlarını içeren ifadelerin sıralaması ise şu şekilde yapılmıştır:

- (1) Siyasî istikrar
- (2) Kendini ekonomik büyüme ve kalkınmaya adanmış liderler
- (3) Eğitim ve meslekî eğitim yatırımları
- (4) Vergi muafiyetleri, vergiden muaf üretim bölgeleri gibi uygulamalarla sanayi sektöründeki şirketlerin desteklenmesi
- (5) Altyapı yatırımları (havaalanları, limanlar, köprüler, otoyollar, demiryolları, vb.)
- (6) Otomotiv sektörü, elektronik, robot, nanoteknoloji gibi yüksek öncelikli sektörlerin belirlenmesi (teşvik vermek ve rekabet avantajı sağlamak için)
- (7) İhracat odaklılık
- (8) Patent başvurularını ve endüstriyel rekabeti artırmak için araştırma geliştirme faaliyetleri ile inovasyona özel teşvikler verilmesi
- (9) Enerji yatırımları (nükleer reaktörler, hidroelektrik santralleri, rüzgar türbinleri inşa etmek, petrol ve doğal gaz ithalatı, vb.)
- (10) Tarım yatırımları

4.4. GÖRÜŞMELERİN GENEL DEĞERLENDİRMESİ

Türkiye'nin kalkınma sürecinde başarılı olabilmesi ve dünya çapında rekabet edebilirliğini artırması için Asya ülkelerini model alması gerektiği iddiasından yola çıkılarak yapılan görüşmelerde, başarılı bir kalkınma politikası izlemiş/izlemekte olan, seçilmiş Asya ülkelerinin Türkiye'deki temsilciliklerinde görev yapan üst düzey yetkililerden alınan yanıtların değerlendirilmesi sonucunda şu yargılara varılmıştır:

Kalkınma sürecinde başarıya Asya ülkelerinin temel aldıkları ve kalkınma politikalarını etrafında şekillendirdikleri birtakım unsurlar vardır. Bunlardan bir tanesi ihracata dayalı kalkınma stratejisidir. Dönem dönem ithal ikameci sanayileşme stratejisi uygulanmış olsa bile, esas olarak büyümeye ve kalkınmaya olanak sağlayan temel strateji ihracata dayalı sanayileşme stratejisidir. Bu ülkeler, küreselleşmenin, başta ekonomi ve ticaret olmak üzere, ülkeler arasındaki tüm ilişkilerde belirleyici olduğu gerçeğinden yola çıkmışlar ve dünya ile entegrasyonu temel hedef olarak belirlemişlerdir. Bunun için de ihracatlarını zaman içerisinde hem miktar hem de ürün çeşitliliği anlamında, önemli ölçüde artırmışlardır. Bu da ekonomik ve büyümeyi ve kalkınmayı beraberinde getirmiştir.

Söz konusu ülkeler için hayati önem taşıyan bir başka konu da teknolojidir. Günümüzün bir teknoloji çağı olduğu bilinciyle hareket eden bu ülkelerde devlet, teknoloji üretimi ve ihracatını çeşitli şekillerde desteklemektedir. Ar-Ge faaliyetlerine milli gelirden yüksek oranda pay ayrılmaktadır. İnovasyon faaliyetleri de devlet tarafından teşvik edilmektedir. Günümüzün ihtiyaçları doğrultusunda, devlet tarafından, kilit sektör olarak ifade edilebilecek sektörler belirlenmekte, bu sektörlerle çeşitli teşvikler uygulanmaktadır. Ar-Ge ve inovasyona verilen önem ve destekler sonucunda, bu ülkelerde bilim ve teknoloji ilerlemekte, pek çok alanda kalkınma gerçekleşmektedir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus da eğitimidir. Temsilciler ile görüşme yapılan ülkeler, doğum oranının düşük olduğu ülkelerdir. Dolayısıyla, bu ülkelerde insan sermayesi son derece önemlidir. Devlet politikalarından biri de, az sayıda olan nüfusun mümkün olduğu kadar çok donanımlı olarak yetiştirilmesidir. Eğitim, yalnızca okul içerisinde düşünülmemekte, çalışma yaşamında da eğitime büyük önem verilmektedir. Yani, yalnızca akademik değil, meslekî eğitim de devlet tarafından desteklenmektedir. Yükseköğrenim kurumlarının kalitesi artırılmaya çalışılmakta, yurt dışına eğitim için gönderilen öğrenci sayısı da artış göstermektedir. Bu ülkeler, eğitimin günümüz bilgi ve teknoloji dünyasında ne kadar önemli olduğunun bilincine varmıştır ve eğitim politikalarını da bu doğrultuda şekillendirmektedir. Kişilerin aldıkları eğitim, kariyerleri için de temel teşkil etmektedir.

Öte yandan, söz konusu ülkeler için, altyapı yatırımları da büyük önem arz etmektedir. Diğer ülkeler ile ticarî ve ekonomik ilişkiler başta olmak üzere, ilişkilerin verimli bir

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kalkınma yönetimi alanında gerçekleştirilen literatür araştırması kapsamında Asya ülkeleri ve Türkiye’de kalkınma süreçlerinin incelenmesi ve ardından da Japonya, Tayvan ve Singapur elçiliklerinde yapılan görüşmeler yoluyla ulaşılan sonuçlar ve değerlendirmeler şu şekildedir:

2. Dünya Savaşı’nın sona ermesi ile birlikte, dünyada, ABD’nin başını çektiği “liberalizm” ile SSCB’nin başını çektiği “komünizm” olmak üzere iki kutup arasında tarafını seçen ülkelerden oluşan bir siyasal düzen oluşmuştur. Bu düzenin bir diğer unsuru ise, savaş sonrasında bağımsızlığını kazanan üçüncü dünya ülkelerinin tarih sahnesine çıkışıdır. Bilimsel olarak kalkınma çabaları, tam da bu dönemde ortaya çıkmıştır. Kalkınma çalışmaları, ABD egemenliğinde, SSCB tehdidinden korunma saikiyle yola çıkmış ve tüm dünya ülkelerini etkisi altına almıştır.

Ülke çapında veya küresel bazda yaşanan ekonomik ve toplumsal sorunlar, zaman içerisinde hem kalkınma anlayışında ve uygulamalarında, hem de kalkınma sürecinde devletin rolü açısından birtakım değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Günümüzde kalkınma anlayışı; devlet, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar tarafından ortaklaşa yürütülen bir olgu haline gelmiştir. Bugün kalkınma çabaları, sürdürülebilir kalkınma anlayışı etrafında şekillenmektedir.

Kalkınma süreci Asya ülkeleri açısından değerlendirildiğinde; 2. Dünya Savaşı’nı müteakip, savaş nedeniyle büyük kayıplara uğrayan bölge ülkelerinde kalkınma çabalarının başlatıldığı görülür. Bu çabalar, dönem dönem kesintiye uğramakla birlikte, genel olarak başarılı bir şekilde yürütülmüştür. Kalkınma ekonomik alanla sınırlı kalmamış; siyasal, toplumsal, çevresel, kentsel, eğitim, sağlık gibi pek çok alanda gerçekleşmiştir. Özellikle 1997 yılında yaşanan Asya krizinden sonra malî sistemlerindeki ve ekonomik yapılarındaki aksaklıkları gidermek için çeşitli çalışmalar yapan ülkeler, küreselleşme sürecinin ve yeni kamu işletmeciliği yaklaşımlarının da etkileriyle hem ülke çapında siyasal ve toplumsal yapılarında/kurumlarında yeni düzenlemelere gitmişler, hem de bölgesel ve yerel organizasyonlar oluşturmuşlar ve bunlara üye olmuşlardır.

Küreselleşme ve dışa açılma stratejileri temel olmak üzere; uluslararası alanda rekabet edebilirliklerini artırmak adına yaptıkları kalkınma çalışmaları sonucunda Asya ülkeleri hem ekonomik büyüklük, büyüme oranları, yabancı yatırımlar için cazip birer merkez olma gibi ekonomik ölçütler açısından dünya sıralamasında üst sıralara yükselmişler, hem de siyasî alanda söz sahibi olmuşlardır. Bu başarılarla koşut olarak, günümüzde, küresel güç merkezinin Avrupa ve Amerika'dan Asya'ya kaydığını söylemek mümkündür.

Türkiye'de kalkınmanın sağlanması ise, çeşitli iç ve dış gelişmeler sonucunda dönem dönem sektöre uğramakla birlikte, bütün hükümetlerin temel hedefi olmuştur. Uzun yıllar süren savaşların ardından 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilan edilmesi, Türkiye için yalnızca bir siyasî sistem değişikliği anlamına gelmemektedir. Cumhuriyetin ilanı, toplumsal yaşamın her alanında köklü bir “dönüşümü” ifade etmektedir. İşte kalkınma çabaları da bu dönüşüm temel alınarak gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'nin kuruluşundan bugüne kadar olan dönem incelendiğinde, kalkınmanın en başarılı olduğu dönemin 1923-1938 yılları arası Atatürk dönemi olduğu görülür. Bu dönemde, bir yandan Osmanlı Devleti döneminde alınan dış borçlar ödenmeye başlamış, bir yandan da büyük bir millîleştirme projesi hayata geçirilmiştir. Daha sonra ekonomik büyümenin sağlanması için sanayileşme süreci başlatılmış, tüm bunlar yapılırken, hukuk, eğitim, ulaştırma, sanat, kentleşme gibi pek çok alanda hem mevzuat hem de uygulama çalışmaları hayata geçirilmiştir. Zaman içerisinde, ülke ekonomisi büyüdükçe ve küresel sisteme entegre oldukça, iç ve dış kaynaklı pek çok ekonomik ve siyasî krize rağmen, bu alanda daha büyük başarılarla imza atılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar gerçekleştirilen kalkınma hamlelerinde hem doğal kaynakların sağladığı avantajlar kullanılarak hem de hükümetlerin başarılı çalışmaları sonucunda önemli kazanımlar sağlanmıştır. Türkiye doğal kaynaklar bakımından son derece zengin bir ülkedir. Sahip olduğu fauna ve flora bakımından da çok zengin olan Türkiye'de pek çok tarım ürünü yetiştirilmektedir. Tütün, pamuk, tahıl, fındık, narenciye, şeker pancarı ve zeytin gibi tarım ürünlerinin üretiminde ve ihracatında dünyada ön sıralardadır.

Ülkenin üç tarafı denizlerle çevrilidir ve başta Boğazlar ticareti olmak üzere balıkçılık ve diğer deniz ürünleri ihracatı önemli gelir kalemlerindedir. Yer altı zenginlikleri bakımından da Türkiye önemli avantajlara sahiptir. Yüksek miktarda altın, çinko, kurşun, kömür ve bakır rezervleri mevcuttur ve Türkiye dünyanın lider krom ihracatçısıdır.

Türkiye'nin jeopolitik konumu ona enerji alanında da önemli avantajlar sağlamaktadır. Petrol ve doğal gaz boru hatları ile Rusya, Orta Asya ve Arap ülkelerinden alınan hammadde, Türkiye aracılığıyla Avrupa ülkelerine taşınmaktadır. Stratejik konumu, Türkiye için önemli bir avantaj teşkil etmekte, Avrupa Birliği ile ilişkiler, yabancı yatırımı ve dış ticareti artırıcı bir rol oynamaktadır.

Türkiye'nin NATO üyeliği dış tehditlere karşı önemli bir caydırıcı unsur niteliğindedir. Seküler yapısı ve parlamenter demokrasisi ise ekstrem grupların çekiciliğini azaltan unsurlardır (BMI, 2016: 29). Türkiye bugün, Orta Doğu, Asya ve Afrika bölgelerinde söz sahibi olmak istemekte ve bu amaçla çeşitli politikalar hayata geçirmektedir. Avrupa ve Orta Doğu arasında yer alan jeo stratejik konumu, genç nüfusu ve NATO üyesi büyük bir Müslüman ülke olması, Türkiye'nin uluslararası siyasette önemli bir oyuncu olmasını sağlayacaktır (IHS, 2015: 2).

Genç nüfusu, Boğazlar aracılığıyla deniz ticaretinde oynadığı önemli rol, güvenlik güçlerinin terörizm ile savaş anlamında sahip olduğu üstün nitelikler, ulaşım altyapısına bağlı olarak gelişen dış ticaret Türkiye'nin önemli kazanımlarıdır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen ilerlemeler ile küreselleşme olguları bir araya geldiğinde, dış ticareti artırıcı yönde etkide bulunmuşlardır. Özellikle son yıllarda Türkiye'de ticaret hacmi önemli ölçüde artmıştır. 2002-2008 arası dönemde dış ticaret hacmi 72,7 milyar dolardan 334 milyar dolara, dış ticaretin milli gelir içerisindeki payı da %43,8'den %53,4'e ulaşmıştır (Oktay ve Gözgör, 2013: 201). Diğer yandan, devlet yatırımları ve açık ticaret olgusu, bölgesel kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Çelik, kimya, seramik, konfeksiyon, cam, tekstil ve otomotiv sanayi büyük ilerlemeler kaydetmiştir. Hizmetler sektöründe ise turizm ve taşımacılık başı çeken alanlardır.

Tablo 33: Dış Ticaret Hacmi (2015 Yılı İtibarıyla, Bin Dolar)

Mal İhracatı	143.850,376
Hizmet İhracatı	46.736,000
Toplam İhracat	190.586,376
Mal İthalatı	207.206,509
Hizmet İthalatı	22.721,000
Toplam İthalat	229.927,509

Kaynak: Trade Map, t.y.

Yürütölmekte olan alt yapı projeleri, Türkiye'nin önemli kazanımlarındandır. Bunun en iyi örneklerinden biri, şu an yapım aşamasında olan ve dünyanın en büyük havalimanı olan İstanbul 3. havalimanıdır. Türkiye, 2008-2009 dünya ekonomik krizi ile bunu takip eden 2010 Avrupa Birliği Bölgesi krizini de az zararla atlatmayı başarmıştır. Enflasyon geçmiş yıllardaki üç haneli rakamlara oranla son derece düşük bir düzeyde seyretmektedir. Merkez Bankası kendisine yasa ile verilen görevleri yerine getirebilmek için özerk bir yapıda faaliyetlerini sürdürmektedir.

Faiz harcamalarının azalmasına bağlı olarak, kamu gelirleri eğitim, sağlık, sosyal yardım gibi alanlara kaydırılmıştır. Bu bağlamda, düşük gelirli ailelere yapılan yardımlar ile engellilere yapılan yardımlar önem arz etmektedir. Son yıllarda Türkiye'de bebek ölüm oranlarında yaşanan düşüşlerin nedeni; hem milli gelir artışına bağlı olarak sağlık harcamalarının artması, hem de özel sağlık hizmetlerinden yararlanan bireylerin sayısında meydana gelen artıştır.

Enerji konusu, bugün tüm dünya ülkelerinin kalkınma sürecinde kilit bir rol oynamaktadır. Bunun öneminin farkında olan Türkiye, enerji politikalarını bu ilke çerçevesinde şekillendirmektedir. "Bulunduğu bölgenin siyasi ve ekonomik karışıklıklarından kaynaklanan maliyetleri yüklenmek yerine, sahip olduğu coğrafi konumun avantajlarını fırsata çevirmeyi amaçlayan Türkiye, enerji politikalarının temel eksenini "enerji merkezi" olma hedefi üzerinden inşa etmeye başlamıştır." (Karagöl vd. 2016: 7).

Türkiye, enerji kaynakları bakımından zengin, Irak, Rusya, İran gibi ülkelerle anlaşmalar yapmakta, coğrafi konumunun avantajlarını kullanarak enerji talep ve arz

eden ülkeler arasında bir köprü görevi görmektedir. Bunun son dönemlerdeki somut örneği ise TANAP (Trans-Anatolian Natural Gas Pipeline) projesidir. Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi olan TANAP ile amaçlanan, Azerbaycan doğalgazının Türkiye'ye ve Türkiye aracılığıyla Avrupa'ya iletilmesidir.

Kalkınma ölçütlerinden biri de kadının toplumsal yaşamdaki ve iş yaşamındaki yeridir. Bu anlamda, AB üyelik sürecinin de etkisiyle, Türkiye'de son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Pek çok ilde, hibe projeleri için kaynaklar ayrılmış, binlerce kadın çeşitli eğitim programlarına dâhil edilmiş ve eğitim verilerek meslek sahibi yapılmıştır. Ayrıca çocuklar, yaşlılar, engelliler, eski hükümlüler gibi dezavantajlı grupların istihdamı için mevzuatta düzenlemeler yapılmış ve istihdam projeleri hayata geçirilmiştir.

Günümüzde kalkınma çabaları sürdürülebilir kalkınma kavramı ekseninde şekillendirilirken, Türkiye'deki çalışmalar da bundan payına düşeni almıştır. "Türkiye'nin kalkınma politikaları, planlı dönemin başından günümüze değin ekonomi-çevre-toplum etkileşimleri çerçevesinde, sürdürülebilir kalkınmaya doğru bir gelişim göstermiştir." (Yıkılmaz, 2011: ii) Yine Yıkılmaz (2011: 5) tarafından belirtildiği gibi, sürdürülebilir kalkınma çalışmaları kapsamında ulaşım, tarım, kentleşme, enerji, doğal kaynak kullanımı gibi alanlarda bu yaklaşım benimsenmiş, 2006 yılında Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu kurulmuştur.

Türkiye ekonomisi, hem yapısal anlamda gerekli dönüşümleri gerçekleştirmiş, hem de küreselleşme sürecinin etkisiyle uluslararası piyasalara entegre olabilmıştır. Ancak Türkiye'de bölgeler arasındaki gelişmişlik birbirinden önemli oranda farklılıklar göstermektedir. Bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasındaki temel gerekçe de budur. Bu eşitsizlikleri en aza indirmek için uygulanan diğer yöntemler ise kalkınmada öncelikli yöreler tespit edilip bunlara uygun kalkınma stratejileri izlenmesi ile organize sanayi bölgelerinin kurulması olmuştur.

Diğer yandan, bölgeler arası kalkınma düzeylerindeki farklılıkları en aza indirmek adına, büyük çaplı DAP, DOKAP ve GAP gibi büyük çaplı projeler de hayata geçirilmiştir. Bu projelerin amacı, kırsal kesimdeki istihdam olanaklarını artırarak

kırdan kente göçü azaltmak, ilgili bölge halkının yaşam standartlarının yükseltilmesini sağlamak ve böylece bölgeler arası gelişmişlik farklarını en aza indirmektir.

Türkiye’de inovasyonun geliştirilmesi adına da hem yasal düzenlemeler hem de kurumsal yapılar hayata geçirilmiştir. Karadeniz (2016: 181) inovasyon kavramını şu şekilde ifade etmektedir: “İnovasyon bir kişinin yapabileceği bir iş değildir. İnovasyon bir takım çalışması işidir. Bu takımın içerisinde sadece farklı disiplinlerden oluşan bilim adamlarının olması da yeterli değildir; ülke olarak topyekün tüm kurum ve kuruluşlar aynı bilince sahip olmalıdır. Aksi halde gösterilecek çabalar sığ ve etkisiz sonuçlar doğurmaktan öteye gidemeyecek ve sürdürülebilir olmaktan uzak olacaktır.” İşte inovasyon projelerinin hayata geçirilmesinde bu düşünceye uygun şekilde hareket edilmiş ve bu alanda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

Türkiye’ye ait bazı kalkınma göstergelerinin 2014 yılı değerleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 34: Bazı Kalkınma Göstergelerinin 2014 Yılı Değerleri

Kalkınma Göstergesi	2014 Yılı Değeri
Ar-Ge Harcamaları (TL)	17.598.117,442
GSYH Carî Fiyatlarla Gelişme Hızı (%)	11,5
Yıllık Nüfus Artış Hızı (%0)	13,3
Çevresel Harcamaların GSYH İçindeki Payı	1,19
İşgücüne Katılım Oranı (%)	50,5

Kaynak: TÜİK, t.y.

Tablo 35: Teze Konu Ülkeler için Bazı Kalkınma Göstergeleri

Ülke	İnsanî Gelişme Endeksi (*) (2015 Yılı İtibarıyla)	Patent Başvuruları (**) (2014 Yılı İtibarıyla)	Ar-Ge / Millî Gelir (****)
Çin	90	801.135	2,05 (2014)
Japonya	20	265.959	3,58 (2014)
Hindistan	130	12.040	0,82 (2011)
Güney Kore	17	164.073	4,29 (2014)
Endonezya	110	702	0,08 (2013)
Tayvan		45.868 (***)	
Tayland	93	1.006	0,36 (2011)
Hong Kong	12	192	0,73 (2013)
Malezya	62	1.353	1,09 (2012)
Singapur	11	1.303	2,00 (2013)
Türkiye	72	4.766	1,01 (2014)

Kaynak: (*): United Nations Development Programme, t.y.

(**): The World Bank, t.y.

(***): Taiwan National Statistics, 2015.

(****): The Global Innovation Index, t.y.

Türkiye bugün dünyanın en büyük ilk 20 ekonomisi içinde yer almakta; bölgesinde ve dünya çapında önemli bir ülke konumunda bulunmaktadır. Ancak, Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar kalkınma alanında yapılan çalışmalar sonucunda Türkiye'nin önemli kazanımları bulunmakla birlikte, gelinen noktada, arzu edilen sonuçlar elde edilememiştir. Bugün Türkiye'de, kalkınma sürecinin başarıya ulaşmasını engelleyen ve bir an önce çözüme kavuşturulması gereken birtakım sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların çözülerek başarılı bir kalkınma politikasının hayata geçirilebilmesi için Türkiye'nin öncelikleri çerçevesinde ulusal bir kalkınma politikası belirlenmesi, bunun mevzuat olarak ve kurumsal alanda altyapısının hazırlanması ve aciliyet arz eden konulardan başlamak suretiyle çözüm önerilerinin hayata geçirilmeye başlaması gerekmektedir. Bu, kısa vadeli bir hükümet politikası değil, uzun vadeli bir devlet

politikası olmalıdır. Öte yandan, bu stratejilerin yalnızca teorik anlamda düzenlenmesi hiçbir zaman yeterli değildir. Söz konusu kalkınma stratejilerine devlet tarafından gerçek anlamda “sahip çıkılması” gerekmektedir. Bu konu bir devlet politikası olarak ele alınmadığı sürece, başarıya ulaşma şansı son derece düşüktür. Kalkınma sürecinde Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı sorunlar ve çözüm önerileri şu şekilde ifade edilebilir:

Her şeyden önce; devlet, küresel dünya düzeninde rekabet edebilirliğin öneminden hareket ederek, kalkınmanın sağlanmasının ne kadar hayati bir unsur olduğu gerçeğinden yola çıkmalı, kalkınma çabalarının hem uygulayıcısı, hem destekleyicisi, hem de koruyucusu olmalıdır. Kişisel düzeyde ve firma düzeyinde her türlü çaba, devlet tarafından desteklenmelidir çünkü kalkınma toplumun tüm paydaşlarının ortak bir bilinç ile hareket etmesi sonucunda elde edilebilir. Kamu sektörü, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve halk, ortak bir zeminde, ortak hedefler doğrultusunda yol almalıdır. Böylece kalkınma; ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, sanatsal, kentsel, çevresel pek çok boyutta hayata geçirilebilir. Toplumsal mutabakat, kalkınmanın olmazsa olmaz koşullarındandır. Bu da zihniyette ve algılarda değişikliklerin varlığını zorunlu kılar, yani hem devlet hem de diğer aktörler bu konuda başarılı olacaklarına yürekten inanmalı ve birbirlerini desteklemelidir. Bu yapılırken de, var olan ülke kaynaklarının en verimli ve en akılcı biçimde kullanılmaları esastır.

İlk ve temel hedefimiz demokratikleşmenin sağlanması olmalıdır. Demokrasi, tüm aktörler arasındaki ilişkilerin belirleyici faktörü olmalıdır. Bunun için de demokrasinin bir ilke olarak benimsenmesi, özümsemesi ve uygulanması gerekmektedir. Burada da en büyük görev devlete düşmektedir. Devlet demokrasinin garantörü oldukça, toplumun diğer kesimlerinin de ona saygı duyması kaçınılmaz olacaktır. Bu bağlamda; tüm vatandaşlar için temel haklar ve hukukun üstünlüğünün vazgeçilmezliği esas olmalıdır.

Kalkınmanın en önemli bileşenlerinden bir tanesi eğitimidir. Eğitim hem insanın yaşam kalitesini yükselten, hem de iş gücünün verimliliğini artıran bir unsurdur. İşgücünün daha sağlıklı ve daha iyi eğitilmiş olması hem başlı başına bir kalkınma göstergesidir, hem de diğer kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlayarak kalkınmaya katkıda bulunur. Bu nedenlerle; eğitimin kalitesi artırılmalı, nitelikli insan gücü yetiştirmek devletin en büyük hedeflerinden biri olmalı, üniversitelerde eğitim kalitesi yükseltilerek

rekabet edebilirlikleri artırılmalı, ezberci eğitim sistemi terk edilerek yerine inovatif nitelikte bir eğitim sistemi oluşturulmalı, ilkokullardan üniversitelere kadar tüm okulların alt yapıları iyileştirilmeli, nitelikli insan gücü yetiştirecek olan öğretmenlerin donanımı artırılmalı, çalışma koşulları iyileştirilmeli, düşünce özgürlüğüne, bilime ve akla önem veren nesiller yetiştirilmelidir.

Küresel dünya düzeninde, kalkınmanın en önemli bileşenlerinden bir diğeri de teknolojidir. Devletin, teknoloji üretimini ve kullanımını teşvik etmesi ve artırması gerekmektedir. Günümüz bilgi dünyasında teknoloji, devletlerin varlıklarını güçlü bir şekilde devam ettirebilmeleri için son derece önemlidir. Bilim ve teknoloji politikalarının, kalkınma çabalarının merkezine alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, Ar-Ge faaliyetlerine verilen destekler artırılarak ulusal gelirden Ar-Ge için ayrılan pay artırılmalı, özellikle de savunma sanayii, nanoteknoloji, biyoteknoloji gibi alanlarda AR-GE çalışmaları artırılarak devam ettirilmelidir. Teknokentlerin hem sayısı hem de kalitesi yükseltilmeli, böylece sanayi-üniversite işbirliği artırılmalıdır. Teknoloji kullanımı toplumun tüm kesimleri için ulaşılabilir hale getirilmelidir. Bunun için de devlet internet kullanım olanaklarını artırmalı ve yaygınlaştırmalıdır. Toplumun her kesiminin internet kullanımı ve bilgiye erişiminin maksimize edilerek hem özel sektörün hem de kamu sektörünün verimliliğinin artırılması kalkınma yolunda önemli bir adımdır.

Kalkınma için gerekli bir diğer unsur da, büyümeye katkısı en çok olabilecek sektörlerin belirlenmesi ve bu sektörler için yatırım teşvikleri verilmesidir. Bu yatırımların verimli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için ise, etkin bir ekonomik, diplomatik, kurumsal ve zihinsel yapılanmanın varlığı şarttır. Yatırım teşvikleri, şeffaflık ve denetim ilkeleri çerçevesinde, rekabet gücü yüksek sektörler için verilmelidir. Üretim olanaklarının iyileştirilmesi ve rekabetin sağlanabilmesi için firmalara verilecek olan yatırım indirimi, vergi istisnası gibi destekler de son derece önemlidir. Hem firma düzeyinde, hem endüstri düzeyinde hem de ulusal düzeyde bir rekabet stratejisi belirlenip bu yönde politikalar üretilmelidir. Çalışma yaşamında toplam kalite yönetimi, bilgi yönetimi, insan kaynakları yönetimi gibi anlayışların benimsenip hayata geçirilmesi gerekmektedir. Fikrî ve sınaî mülkiyet hakları yeterli derecede güvence altına alınmalıdır. Ülkeye gelen yabancı sermayenin büyüme ve kalkınmaya kalıcı etkide

bulunabilmesi için, yabancı yatırımların hukukî, kurumsal ve ekonomik koşullarının mevcut durumdan daha ileri götürülmesi gerekmektedir.

Türkiye ekonomisinin en büyük sorunlarından biri cari açıktır. Cari açık, hem ekonomiyi şoklara karşı kırılgan hale getirmekte, hem de ülkenin rekabet edebilirliğini azaltmaktadır. Bu sorunun çözülebilmesi için gerekli koşullardan biri ihracatın artırılmasıdır. Bu da ihracat içerisinde yüksek teknoloji ürünlerin payının artırılması ile gerçekleşebilir. İhracatın bileşiminin bu yönde değişebilmesi ülkenin teknoloji üreten bir nitelikte olmasını gerektirir. İhracatın bileşiminin değişmesi ise daha yüksek nitelikte işgücü gerektirir. Cari açığı azaltmak için bir diğer çözüm de enerjide dışa bağımlılığın azaltılmasıdır. Bu kapsamda, toryum ve bor gibi, çok değerli olan ve dünyadaki en büyük rezervlere sahip olduğumuz madenlerin enerji üretiminde kullanılmasına yönelik teknolojilerin geliştirilmesi, enerjide dışa bağımlılığımızı azaltacak önemli bir unsurdur. Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı artırılmalı, enerji verimli kullanılmalı, enerji tasarrufu artırılmalı, böylece enerjide dışa bağımlılığımız azaltılmalıdır.

Tasarruflar verimli reel sektör yatırımlarında kullanılmalı, yargı sistemi etkin ve verimli hale getirilmeli, kamuyu ilgilendiren işlemlerde bürokrasi azaltılmalıdır. Kalkınmanın en önemli koşullarından bir tanesi de temiz bir bürokrasinin varlığıdır. Bu nedenle bürokrasinin her türlü yolsuzluktan uzak tutulması gerekmektedir.

Kentsel dönüşüm uygulamaları; ekonomik ve toplumsal yaşantımızda ciddi sorunlar olarak nitelendirilebilecek çarpık kentleşme, ulaşım ve altyapı sorunları, çevre sorunları, konut yetersizliği gibi sorunlara bir alternatif olarak düşünülmekte ve ülke genelinde gittikçe artan oranda kullanılmaktadır. Dolayısıyla, kentsel dönüşüm uygulamalarının belirtilen tüm bu yararları sağlayacak nitelikte uygulanması gerekmektedir.

Bir ekonomide tarım sektörü; hem dış ticareti ve milli geliri artırıcı bir rol oynar, hem istihdamı artırarak işsizliğin azalmasına katkıda bulunur hem de sanayi sektörünün girdilerinin üretimini sağlar. Bu nedenle, ekonomi için son derece önemlidir. Dolayısıyla, önemli yapısal reformlar aracılığıyla tarım sektöründeki sorunlar çözülmeli ve ekonomiye sağladığı katkı artırılmalıdır. Modern tarım ve hayvancılık yöntemleri

hakkında halk eğitilmeli, tarımda teknoloji kullanımı yaygınlaştırılmalı, verimlilik artırılmalıdır.

Kadınların toplum yaşamındaki ve iş yaşamındaki konumu, o ülkenin kalkınmışlık düzeyini gösteren ölçütlerden bir tanesidir. Bu nedenle, kadınların iş yaşamında verimliliğinin artırılabilmesi için, kadın girişimcilere verilen teşvikler artırılmalı, kadın istihdamını artırmak için işverenlere vergi kolaylıkları getirilmeli, daha fazla sayıda kadın, hem kamu sektöründe hem de özel sektörde yönetici olarak çalıştırılmalıdır.

Yerel halkın sorunlarının daha hızlı ve etkin bir biçimde çözüme kavuşturulması ve demokrasi anlayışının güçlendirilebilmesi için yerel yönetimlerin güçlendirilmesi önemlidir. Bölgesel kalkınma ajanslarına farkındalığın, yerel karar alma süreçlerine katılımın ve bu ajanslara verilen finansal desteklerin artırılması gerekmektedir. Ayrıca, kentler arasındaki işbirliği ve iletişim artırılmalıdır. Mevcut ekonomik kaynakların daha verimli alanlara yönlendirilebilmesi ve toplumsal barışın ve adaletin sağlanabilmesi için terör sorununun bir an önce çözülmesi gerekmektedir.

Şehir içi, şehirlerarası ve uluslararası alanda ulaştırma hizmetlerinde yaşanan sorunların giderilmesi ve söz konusu hizmetlerin kalitesinin artırılması gerekmektedir. Diğer yandan, sağlık ve sosyal güvenlik alanlarındaki sorunların giderilerek sağlık hizmetlerinde kalitenin artırılması da büyük önem arz etmektedir.

Yargı bağımsızlığının sağlanması, suçlar için verilen cezaların caydırıcı nitelikte olması, işe alımlarda ve terfilerde liyakat esasının gözetilmesi gibi unsurların hayata geçirilmesi, kişilerin devlete olan güvenlerini ve bağlılıklarını artıracaktır. Aynı zamanda, bir millî kimlik duygusunun oluşmasına da katkıda bulunacaktır.

Türkiye'nin dünya ekonomisindeki rekabet gücünü önemli ölçüde artıracak olan ve bir an önce hayata geçirilmesi gereken bu çözüm önerileri, Çapoğlu (1992: 1-2) tarafından şu şekilde özetlenmektedir: "Devlet artık mikro düzeyde kaynak dağıtım sürecini belirleyerek çeşitli grupları istisnalar, muafiyetler, ve teşviklerle tatmin etmek ve kayırmak yerine, makro düzeyde ekonomik istikrarı sağlamaya ve eğitim, sağlık, adalet, ulaştırma, kentleşme ve çevreyi içeren teknoloji altyapısına destek vermelidir. Böylece ayrıntılarla uğraşan, keyfilik yapan, rant ekonomisini yaşatan, bürokratik ve karmaşık

yapıya sahip bir devlet yerine, sadece ilkeleri gözeten ve belirli işlev alanlarında yoğunlaşmış, basit bir devlet yapısı öngörülmektedir.”

Ancak, bu noktada değinilmesi gereken bir husus da, bu çözüm önerileri hayata geçirilmeye çalışılırken, her ülkenin kendine özgü dinamikleri olduğu gerçeğinin gözardı edilmemesi gerekliliğidir. “Kalkınmakta olan ülkelerin, kalkınmışlık düzeylerine ve diğer koşullarına uygun politikaları ve kurumları benimsemelerine izin verilmesi, 1960’larda ve 1970’lerde olduğu gibi onların daha hızlı büyümelerini sağlayacaktır. Bu sadece kalkınmakta olan ülkelerin değil, uzun vadede ticaret ve yatırım olanakları artacağı için kalkınmış ülkelerin de yararına olacaktır.” (Chang, 2011: 231). Bu nedenle, Türkiye’de kalkınma sürecinde Asya ülkeleri uygulamalarının model olarak alınması pek çok açıdan uygun olmakla birlikte, söz konusu ülkelerin uygulamalarının birebir hayata geçirilmeye çalışılması çok doğru bir yaklaşım değildir.

Görüşmelerde ilgililere yöneltilen sorulara dayanak teşkil eden modelin değişkenleri, teze konu olan ülkeler bazında değerlendirildiğinde ortaya şu sonuç çıkmaktadır:

Tablo 36: Teze Konu Ülkeler İçin Model Değişkenleri Düzeyi

Ülke	Model Değişkenleri					
	Adanmış ve Vizyoner Liderlik	Politik İstikrar	İhracat Odaklılık	Eğitim Yatırımları	Teknoloji Yatırımları	Altyapı Yatırımları
Çin	Orta	Orta	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek
Japonya	Düşük	Orta	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek
Hindistan	Orta	Orta	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Orta
Güney Kore	Orta	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek
Endonezya	Orta	Orta	Yüksek	Orta	Yüksek	Orta
Tayvan	Düşük	Orta	Yüksek	Orta	Yüksek	Orta
Tayland	Orta	Düşük	Yüksek	Orta	Yüksek	Orta
Hong Kong	Orta	Yüksek	Yüksek	Orta	Yüksek	Yüksek
Malezya	Orta	Orta	Yüksek	Orta	Yüksek	Yüksek
Singapur	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek
Türkiye	Orta	Orta	Yüksek	Orta	Orta	Yüksek

Sonuç itibarıyla, Türkiye bugün, dünyanın en büyük 20 ekonomisi içerisinde yer alan güçlü bir devlet haline gelmiştir. Yukarıda sıralanan hususlar başarılı bir şekilde hayata geçirildiğinde ise, model alınan Asya ülkeleri gibi başarılı bir kalkınma politikası uygulanmış olacak ve Türkiye'nin gelişmiş ülkeler arasında kendine bir yer edinmesi mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

10. Kalkınma Planı 2014-2018 (2013). T.C. Kalkınma Bakanlığı: Ankara.
- 4651 Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2001). *T.C. Resmî Gazete*, 24393, 5 Mayıs 2001.
- 4691 Sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu. (2001). *T.C. Resmî Gazete*, 24454, 06 Temmuz 2001.
- 91 Sayılı Devlet Planlama Teşkilatının Kurulması Hakkında Kanun. (1960). *T.C. Resmî Gazete*, 10621, 5 Ekim 1960.
- AB Programları (t.y.). T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. Erişim: 23 Eylül 2016, <http://www.yereldeab.org.tr/AnaSayfa/Hibeler.aspx>
- Ağca, B. (2002). Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, (7). Erişim: 12 Şubat 2016, http://www.mfa.gov.tr/dunya-surdurulebilir-kalkinma-zirvesi-johannesburg_-26-agustos---4-eylul-2002_.tr.mfa
- Akdiş, M. (2000). *Global Finansal Sistem Finansal Krizler ve Türkiye*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Amaç (t.y.). Türkiye Bilimler Akademisi. Erişim: 05 Ekim 2016, <http://www.tuba.gov.tr/content/amac/id/212/pid/43/mid/49/>
- Amsden, A.H. (1989). *Asia's Next Giant South Korea and Late Industrialization*. New York: Oxford University Press.
- Arar, A. A. (2002). Yerel Gündem 21. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, (6). Erişim: 15 Şubat 2016, <http://www.mfa.gov.tr/yerel-gundem-21.tr.mfa>
- Arıboğan, D.Ü. (2001). Uzakdoğu'da Değişen Dengeler ve Türkiye. D.Ü. Arıboğan (Ed.). *Çin'in Gölgesinde Uzakdoğu Asya* (s.73-103). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Arıcioğlu, E. (2012). Kalkınma Kavramına Küreselleşme Perspektifinden Bir Bakış. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), 36-53.

- ASEAN Member States (t.y.). Erişim: 25 Temmuz 2016, <http://asean.org/asean/member-states/>
- Aslan, A. O. (2015). *Bir alışma Alanı ve Siyasi Proje Olarak Kalkınma Yönetimi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Aslan, O.E. (1998). Devlet Planlama Teşkilatı 1980 Sonrası Dönüşüm. *Amme İdaresi Dergisi*, 31(1), 103-123.
- Asya Kalkınma Bankası (t.y.). Erişim: 02 Eylül 2016, https://deik.org.tr/315/Asya_Kalkınma_Bankası_ADB.html
- Ata, H.A. (2014). Ekonomik Kalkınmada Sermaye Piyasalarının Rolü. S. Bekmez (Ed.). *Farklı Boyutlarıyla Türkiye’de Kalkınma* (s.174-194). Ankara: Efil Yayınevi.
- Ateş, M.Y. (t.y.). *Mucizeden Duraklamaya Japon Ekonomisi: Sonuçlar, Sebepler*. Erişim: 08 Temmuz 2016, T.C. Dışışleri Bakanlığı Ağ Sitesi: http://www.mfa.gov.tr/mucizeden-duraklamaya-japon-ekonomisi_-sonuclar_-sebepler.tr.mfa
- Aydın, M. D. (2015) *Asya Tecrübesi Temelinde Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Kullanılabilecek Bir Büyüme ve Kalkınma Modeli*, Erişim: 10 Ekim 2016, <<http://yunus.hacettepe.edu.tr/~mdaydin/A%20Growth%20and%20Development%20Model.pdf>>
- Azali, K. ve Fionna, U. (2015). Research on Contemporary Indonesia: Complexities and Intricacies to Explore. *Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 30(1), 227-255.
- Azis, I.J. ve Shin, H.S. (2015). *Managing Elevated Risk*. Springer Open.
- Bankamızın Misyonu (t.y.). Türkiye Kalkınma Bankası A.ř. Erişim: 23 Eylül 2016, <http://www.kalkinma.com.tr/misyonumuz-ve-vizyonumuz.aspx>
- Başalp, A. ve Yazlık, B. (2006). Türkiye’de Teknoparklar ve Sorunları. Erişim: 22 Eylül 2016, http://inet-tr.org.tr/inetconf11/kitap/basalp_yazlik_inet06.pdf

- Blandy, R. (2005). Executive Summary and Synthesis. *Regional Integration In the Asia Pacific Issues and Prospects* (9-24). OECD.
- Boratav, K. (2012). *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009* (16. bs.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Brzezinski, Z. (2012). *Stratejik Vizyon* (S. Yalçın ve A.T. Orhan, Çev.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Bulutay, T. (2004). Kalkınma ve Büyüme. *İktisat İşletme ve Finans*, 8-91.
- Carlos, C.R. (2005). Towards a Regional Rapid Response Co-operation Group in the Asia Pacific. *Regional Integration In the Asia Pacific Issues and Prospects* (235-261). OECD.
- Caşın, M.H. (2001). İpek Yolundan Çin Denizine Barış ve Güvenliğin Yeni Parametreleri. D.Ü. Arıboğan (Haz.). *Çin'in Gölgesinde Uzakdoğu Asya* (105-136). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Chang, H.J. (2011). *Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü* (5. bs.). (T.A. Onmuş, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Choy, C.L. (1987). History and Managerial Culture in Singapore: "Pragmatism", "Openness" and "Paternalism". *Asia Pacific Journal of Management*, 4(3), 133-143.
- Christensen, L.B., Johnson, R.,B. ve Turner, L.A. (2011). *Research Methods, Design, and Analysis* (11. bs.). Boston: Pearson Education, Inc.
- Cohen, B.B. ve Ganguly, S. (2014). Introduction: Regions and Regionalism in India. *India Review*, 13(4), 313-320.
- Coleman, D.Y. (2013). Appendix: Hong Kong. *China Country Review*, 100-114. Erişim: 08 Temmuz 2016, Business Source, Kayıt No: 87829521.
- Country Fact Sheets 2016 (2016). Erişim: 26 Temmuz 2016, <http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Country-Fact-Sheets.aspx>

- Country Reports-Singapore (2015). *IHS Global Inc. Report*. Erişim: 08 Temmuz 2016, Singapore Country Monitor, Kayıt No: 110086580.
- Country Reports-Thailand (2016). *IHS Global Inc. Report*. Erişim: 08 Temmuz 2016, Thailand Country Monitor, Kayıt No: 112068880.
- Country Reports-Turkey (2015). *IHS Global Inc. Report*. Erişim: 09 Eylül 2016, Turkey Country Monitor, Business Source, Kayıt No: 112068884.
- Country-Reports Malaysia (2016). *IHS Global Inc. Report*. Erişim: 08 Temmuz 2016, Malaysia Country Monitor, Kayıt No: 113468429.
- Country-Reports Taiwan (2016). *IHS Global Inc. Report*. Erişim: 08 Temmuz 2016, Taiwan Country Monitor, Kayıt No: 112855874.
- Creighton, A. (2015). Indonesia's Boom. *Acuity*, 2(3), 28-34. Erişim: 08 Temmuz 2016, Business Source, Kayıt No: 101903355.
- Çapoğlu, G. (1992). *Türkiye İstikrar İçinde Nasıl Kalkınır?* Ankara: Adım Yayıncılık.
- Çetin, G. (2013). Menderes Dönemi Politikaları ve İcraatları. Erişim: 13 Ekim 2016, <http://sahipkiran.org/2013/12/26/menderes-donemi-politikalari-ve-icraatları/>
- Çılbant, C. ve Hepaktan, C. E. (1999). Ekonomik Büyüme mi, Ekonomik Kalkınma mı? *İktisat İşletme ve Finans*, 48-61.
- Delice, G. ve Öztürkler, H. (2015). 2008 Küresel Finans Krizi Sonrası Türkiye Ekonomisi. N. Eroğlu, İ. Eroğlu ve H.İ. Aydın (Ed.). *İktisadi Krizler ve Türkiye Ekonomisi* (s.520-550). Ankara: Orion Kitabevi.
- Dikkaya, M. ve Eşsiz, F.P. (2014). 2008 Krizi Sonrası Türkiye'de Para Politikalarında Değişim: Makro İhtiyati Politikaların Önemi. E. Sever ve M. Demir (Ed.). *Küresel Finansal Krizden Borç Krizine: Nedenler, Etkiler ve Beklentiler* (s.2015-218). Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Drexhage, J. ve Murphy, D. (2010). *Sustainable Development: From Brundtland to Rio 2012*. New York: International Institute for Sustainable Development.

- Dwivedi, O. P. (2002). From Development Administration To Development Management: An Overview. C. Kirkpatrick, R. Clarke ve C. Polidano (Ed.). *Handbook on Development Policy and Management*. (s.235-246). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Erhan, Ç. (1996). Ortaya Çıkışı ve Uygulanışıyla Marshall Planı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 51(1-4), 275-288. Erişim: 30 Ocak 2016, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/51/1/17_cagri_erhan.pdf
- Eroğlu, İ. ve Aydın, H.İ. (2015). 1994 Krizi Sonrası Dönem ve Kasım 2000 Mali Krizi. N. Eroğlu, İ. Eroğlu ve H.İ. Aydın (Ed.). *İktisadi Krizler ve Türkiye Ekonomisi* (s.466-476). Ankara: Orion Kitabevi.
- Eşiyok, A. (2004). *Türkiye Ekonomisinde Kalkınma Stratejileri ve Sanayileşme (Dün-Bugün-Yarın)*. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Yayınları.
- Farazmand, A. (2005). Role of Government in an Era of Total Quality Management (TQM) and Globalization: Challenges and Opportunities. *Public Organization Review*, 5(3), 201-217.
- Focus Areas (t.y.). Erişim: 25 Temmuz 2016, <http://www.adb.org/focus-areas>
- Focus Economics (2016). Erişim: 26 Temmuz 2016, <http://www.focus-economics.com/countries/Taiwan>
- Galor, O. (2011). *Unified Growth Theory*. Princeton: Princeton University Press.
- Gore, C. (1994). *Development Strategy In East Asian Newly Industrializing Economies: The Experience Of Post-War Japan, 1953-1973*. Geneva: UNCTAD.
- Gökgöz, Ç. (2015). *Kalkınma İşbirliğinin Yönetimi: Türkiye İçin Model Önerisi ve Uygulama Önerileri*. Uzmanlık tezi, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ankara.

- Gökten, Y.S. ve Gökten, K. (2013). Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları: İlk Uygulama Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. M. Ural, D. Seymen ve A.A. Duygulu (Ed.). *Türkiye Ekonomisinde Dönüşüm ve Yeniden Yapılanma Arayışları* (s.229-243). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Gönel, F. D. (2010). *Kalkınma Ekonomisi*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Gönel, F. D. (t.y.). *Globalleşen Dünyada (Nasıl Bir) Sürdürülebilir Kalkınma*. Erişim: 12 Şubat 2016, <http://www.yildiz.edu.tr/~gonel/akademikdosyaları/yayınlar/globallesendunya.pdf>
- Grewal, B.K. (2015). Islamic Finance For Asia: Innovation, Inclusion and Growth. *Islamic Finance for Asia: Development, Prospects, and Inclusive Growth* (2-21). Asian Development Bank and Islamic Financial Services Board.
- Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) (t.y.). Erişim: 20 Haziran 2016, <http://www.mfa.gov.tr/guneydogu-asya-ulkeleri-birligi.tr.mfa>
- Habitat İnsan Yerleşimleri, Çevre, Eğitim ve Sağlık Derneği. (t.y.). Erişim: 12 Şubat 2016, <http://www.habitat.org.tr>
- Hacıslamoğlu, M.L. ve Silahşör H.S. (1998). *Güneydoğu Asya Krizinin Nedenleri, Gelişimi ve Olası Etkileri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı.
- Hakkımızda (t.y.). Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı. Erişim: 05 Ekim 2016, <http://www.ttgiv.org.tr/tr/biz-kimiz/ttgiv-hakkında>
- Haque, M. S. ve Mudacumura, G. M. (2006). Rethinking Sustainable Development Policy and Administration. G. M. Mudacumura, D. Mebratu ve M. S. Haque (Ed.). *Sustainable Development Policy and Administration* (s.3-31). Boca Raton: Taylor&Francis Group.
- Heiduk, G. (1989). Japan’s Foreign Economic Relations – Trends In The Commodity And Regional Structure. Wolfgang Klenner (Ed.). *Trends Of Economic Development In East Asia* (s.25-51). Germany: Springer Verlag.

- Hendry, J. (1991). *Understanding Japanese Society*. Great Britain: Routledge.
- Heper, M. ve Berkman, A. Ü. (1980). *Development Administration in Turkey: Conceptual Theory and Methodology*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Hindistan Hakkında Temel Bilgiler (2015). Erişim: 08 Temmuz 2016, <http://yenidelhi.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=243637>
- Hong Kong Country Risk Report (2015). *Business Monitor International Report*. Erişim: 08 Temmuz 2016, BMI Research, Kayıt No: 109950936.
- Husain, I. (2015). The Way Forward: Key Islamic Finance Challenges and Road Map for Asia. *Islamic Finance for Asia: Development, Prospects, and Inclusive Growth* (s.108-111). Asian Development Bank and Islamic Financial Services Board.
- Indonesia Country Risk Report (2015). *Business Monitor International Report*. Erişim: 08 Temmuz 2016, BMI Research, Kayıt No: 100768122.
- Indonesia In-Depth PESTLE Insights (2015). *MarketLine Report*. Erişim: 08 Temmuz 2016, Indonesia Country Profile, Kayıt No: 113278757.
- International Monetary Fund (2016). Erişim: 25 Temmuz 2016, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/weorept.aspx?sy=2015&ey=2015&scsm=1&ssd=1&sort=subject&ds=%2C&br=1&c=548%2C924%2C576%2C528%2C532%2C578%2C534%2C536%2C158%2C542&s=PCPI%2CPCPIPCH%2CPCPIE%2CPCPIEPCH%2CLUR&grp=0&a=&pr1.x=22&pr1.y=20>
- International Monetary Fund (2016). Erişim: 24 Ekim 2016, https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/weorept.aspx?sy=2015&ey=2015&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=%2C&br=1&pr1.x=50&pr1.y=8&c=186&s=NGDPD%2CNGDPDPC%2CNID_NGDP%2CNGSD_NGDP%2CLUR%2CGGX_NGDP&grp=0&a=

- International Monetary Fund (2016). Erişim: 26 Temmuz 2016, https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/weodata/weorept.aspx?sy=2015&ey=2015&scsm=1&ssd=1&sort=subject&ds=%2C&br=0&c=548%2C924%2C576%2C528%2C532%2C578%2C534%2C536%2C158%2C542&s=NGDPD%2CNID_NGDP%2CNGSD_NGDP%2CPCPI%2CTM_RPCH%2CTX_RPCH%2CLUR%2CLP&grp=0&a=&pr1.x=48&pr1.y=10
- Ito, T. (1992). *The Japanese Economy* (3. bs.). USA: The MIT Press.
- İkinci Çin-Japon Savaşı'nın Ardında Bıraktığı Derin Yaralar (2015). Erişim: 30 Ağustos 2016, <http://tr.euronews.com/2015/09/03/ikinci-cin-japon-savasi-nin-ardinda-biraktigi-derin-yaralar>
- İlyas, A.İ. (1998). *Asya Krizi: Uzakdoğu Finans Krizinin Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Kara, M. (2008). *Bölgesel Rekabet Edebilirlik Kavramı ve Bölgesel Kalkınma Politikalarına Yansımaları*. Uzmanlık tezi, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Karabıçak, M. ve Özdemir, M. B. (2015). Sürdürülebilir Kalkınmanın Kavramsal Temelleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 6(13), 44-49. Erişim: 20 Şubat 2016, <http://edergi.sdu.edu.tr/index.php/sduvd/article/viewFile/5389/4415>
- Karadeniz, O. (2016). *Türkiye'de İnovasyon ve Kamu Politikası*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Karagöl, E.T., Ateş, S.A., Kaya, S. ve Kızılkaya, M. (2016). *Türkiye'nin Enerjide Merkez Ülke Olma Arayışı*. Ankara: SETA Yayınları.
- Karakoyunlu, Y. (1997). *Türk Ekonomisinde Çağdaşlaşma Süreci*. İstanbul: Diyalog Yayınları.
- Karluk, R. (2015). Türkiye Ekonomisinde Kasım 2000-Şubat 2001 Krizleri ve Krizleri Önlemeye Yönelik Ekonomik İstikrar Kararları. N. Eroğlu, İ. Eroğlu ve H.İ. Aydın (Ed.). *İktisadi Krizler ve Türkiye Ekonomisi* (s.478-501). Ankara: Orion Kitabevi.

- Kayacan, M., Erdoğan, O., Uytun, E. ve Özer, L. (1998). *Güneydoğu Asya Krizi: Türkiye Ekonomisi ve İMKB'ye Etkileri*. İstanbul: İMKB Yayınları.
- Kaynak, M. (2005). *Kalkınma İktisadi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kepenek, Y. ve Yentürk, N. (2003). *Türkiye Ekonomisi* (13. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kitamura, K. ve Tanaka, T. (1997). *Examining Asia's Tigers: Nine Economies Challenging Common Structural Problems*. Tokyo: Institute of Developing Economies.
- Knoema (t.y.). Erişim: 31 Ağustos 2016, <https://knoema.com/search?query=research%20and%20development%20expenditure%2C%20%25%20of%20gdp>
- Kohsaka, A. (2002). National Economies Under Globalization: Quest For New Development Strategies. I.Yamazawa ve N.Amakawa (Ed.). *Development Strategies Toward the 21st Century The Experiences and Perspectives of Developing Economies Under Globalization* (s.113-136). Chiba: Institute of Developing Economies Japan External Trade Organization.
- Kozlu, C. (2003). *Türkiye Mucizesi İçin Vizyon Arayışları ve Asya Modelleri* (6. bs.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kuruç, B. (2011). *Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi Büyük Devletler ve Türkiye*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Lal, D. (2016). The Indian Economy From Growth to Stagflation to Liberal Reform. *World Economics*, 17(1), 63-103.
- Lee, S. (2010). The Impact of Outward FDI on Export Activities: Evidence from the Korean Case. T. Ito ve C.H. Hahn (Ed.) *The Rise of China and Structural Changes in Korea and Asia* (203-231). Cheltenham: Edward Elgar.

- Lin, C.C. ve Lin, G.T.R. (2014). Analyzing Innovation Policy Dimensions And Contexts: In the Empirical Cases Of Taiwan And Singapore. *International Journal Of Organizational Innovation*, 6(4), 114-128.
- Malaysian Economy Progressive and Prosperous (2013) Erişim: 08 Temmuz 2016, Business Source, Kayıt No:89643993.
- Malezya'nın Siyasi Görünümü (t.y.) Erişim: 20 Temmuz 2016, <http://www.mfa.gov.tr/malezya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
- Mazumdar, A. (1997). The Sleeping Giant Awakes. (L. Walsh, R. Taylor ve R. Katz, Ed.). *Building The New Asia- 32nd World Congress Of The International Chamber Of Commerce: 8-10 April 1997* (58-59). London: ISC
- Meriç, A.B. (2016). *Ertuğrul Fırkateyni Faciası*. Erişim: 29 Ağustos 2016, T.C. Dışışleri Bakanlığı Ağ Sitesi: <http://tokyo.be.mfa.gov.tr/ShowInfoNotes.aspx?ID=133573>
- Misyon (t.y.) Askerî Elektronik Sanayii A.ř. Erişim: 07 Ekim 2016, <http://www.aselsan.com.tr/tr-tr/hakkimizda/Sayfalar/Vizyon-ve-Misyon.aspx>
- Misyon (t.y.) T.C. Maliye Bakanlığı. Erişim: 07 Ekim 2016, <https://www.maliye.gov.tr/Sayfalar/MisyonVeVizyon.aspx>
- Misyon (t.y.) T.C. Millî Eğitim Bakanlığı. Erişim: 07 Ekim 2016, <http://www.meb.gov.tr/vizyon-misyon/duyuru/8851>
- Misyon (t.y.) T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı. Erişim: 07 Ekim 2016, <http://www.ubak.gov.tr/>
- Misyon (t.y.). Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı. Erişim: 05 Ekim 2016, <http://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/337/vizyon-ve-misyon>
- Misyon (t.y.). T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. Erişim: 06 Ekim 2016, <http://www.gtb.gov.tr/kurumsal/hakkimizda/misyon>

- Misyon (t.y.). T.C. İçişleri Bakanlığı. Erişim: 06 Ekim 2016,
<https://www.icisleri.gov.tr/misyon>
- Misyon (t.y.). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Erişim: 06 Ekim 2016,
<https://www.kultur.gov.tr/TR,133260/misyonumuz-vizyonumuz.html>
- Misyonumuz (t.y.) T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Erişim: 23 Eylül 2016,
<http://www.aile.gov.tr/hakkimizda/misyonumuz>
- Misyonumuz (t.y.). T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Erişim: 06 Ekim 2016,
<http://www.tarim.gov.tr/Menu/1/Misyonumuz-Vizyonumuz>
- Misyonumuz (t.y.). T.C. Kalkınma Bakanlığı. Erişim: 07 Ekim 2016,
<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/StratejikPlan/Attachments/2/2014-2018%20Stratejik%20Plan.pdf>
- Misyonumuz (t.y.). T.C. Sağlık Bakanlığı. Erişim: 06 Ekim 2016,
<http://www.saglik.gov.tr/TR/belge/1-40116/kurumsal-politikalarimiz.html>
- Mkandawire, T. (Eylül 2001). *The Need to Rethink Development Economics* [Bildiri].
 The Need to Rethink Development Economics, Cape Town.
- Mohammad, F. (1998). *Asian Financial Crisis An Overview and Major Lessons For IDB Member Countries*. Islamic Development Bank.
- Moritsugu, K. (2007). India Rising. *Global Researcher*, 1(5), 101-124.
- Murshed, S. M. (2002). Globalization and Development Policy. C. Kirkpatrick, R. Clarke ve C. Polidano (Ed.). *Handbook on Development Policy and Management*. (s.25-31). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- NationMaster (t.y.). Erişim: 31 Ağustos 2016,
<http://www.nationmaster.com/country-info/stats/Economy/Budget-surplus/%2B-or-deficit/-->
- Oktay, E. ve Gözgör, G. (2013). Trade And Regional Development In A Developing Country: The Case of Turkey. *Review of Urban&Regional Development Studies*, 25(3), 201-212. Erişim: 09 Eylül 2016, Business Source Veri Tabanı.

- Oyan, O. (1998). *Türkiye Ekonomisi: Nereden Nereye?* (2. bs.). Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Öğüt, K. (t.y.). *Küreselleşme Kalkınma Devlet ve Güney Asya. Aydınlanma 1923.*
- Öğütçü, M. (1995). *2000'li Yıllara Doğru Yeni Ekonomik Süpergüç: Çin.* İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- Öndağ, F. (2012a) *1980 Öncesi Türkiye Sanayileşme Süreci Ve Sanayi Toplumu Oluşturma Çabalarının Karma Ekonomi Modeli Perspektifinde Değerlendirilmesi.* Erişim: 22 Eylül 2016, https://www.academia.edu/5262550/1980_%C3%96NCES%C4%B0_T%C3%9CRK%C4%B0YE_SANAY%C4%B0LE%C5%9EME_S%C3%9CREC%C4%B0_VE_SANAY%C4%B0_TOPLUMU_OLU%C5%9ETURMA_%C3%87ABALARINI_KARMA_EKONOM%C4%B0_MODEL%C4%B0_PERFSPEKT%C4%B0F%C4%B0NDE_DE%C4%9EERLEND%C4%B0R%C4%B0LMES%C4%B0
- Öndağ, F. (2012b). *1980 Sonrası Türkiye Ekonomisinde Yaşanan Yapısal Ve Sosyal Dönüşüm.* Erişim: 22 Eylül 2016, https://www.academia.edu/5262556/1980_SONRASI_T%C3%9CRK%C4%B0YE_EKONOM%C4%B0S%C4%B0NDE_YA%C5%9EANAN_YAPISAL_VE
- Özfatura, M.N. (t.y.). *Açe-Osmanlı Münasebetleri.*Erişim: 29 Ağustos 2016, Osmanlılar Ağ Sitesi: <http://osmanlilar.gen.tr/Yazilar/ace-osmanli-munasebetleri.html>
- Özmehmet, E. (2012). *Dünyada ve Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları.* Erişim: 15 Şubat 2016, http://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2012/11/vol_3_no_12_Ecehan_OZ_Makale.pdf
- Özmen, F. (2008). AB Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Karşılaşabilecekleri Temel Sorun Alanları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadî ve İdarî Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 327-340.

- Öztürk, N. (2015). 1994 Krizine Yeniden Bakmak. N. Eroğlu, İ. Eroğlu ve H.İ. Aydın (Ed.). *İktisadi Krizler ve Türkiye Ekonomisi* (s.434-463). Ankara: Orion Kitabevi.
- Pamuk, Ş. (2015). *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi* (5. bs.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Parasız, İ. (1998). *Türkiye Ekonomisi 1923'den Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Parasız, İ. (2003). *İkinci Kuşak Kalkınma Politikaları ve Reformlar*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2004). *Türkiye Ekonomisi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Pawlas, I. (2014). The Role Of India In the Global Economy In The Beginning Of The 21st Century. *Research Papers of the Wroclaw University of Economics*, 370, 228-239. Erişim: 08 Temmuz 2016, Business Source, Kayıt No: 109152606.
- Pınar, A. ve Erdal, B. (2011). *Milli Gelir Ekonomik Büyüme ve Kalkınma*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Pirili, M. U. ve Pırlı, M. (2015). A New Social Contract: Rethinking the Role of the State Towards Post-2015 Development Agenda. *Ege Akademik Bakış*, 15(2), 253-264. Erişim: 20 Ocak 2016, http://www.onlinedergi.com/MakaleDosyaları/51/PDF2015_2_10.pdf
- Ramcharan, R. (2006). Singapore's Emerging Knowledge Economy: Role of Intellectual Property and its Possible Implications for Singaporean Society. *The Journal of World Intellectual Property*, 9(3), 316-343.
- Rondinelli, D. A. (1993). *Development Projects as Policy Experiments: An Adaptive Approach to Development Administration* (2nd Ed.). Routledge.
- Sadioğlu, U. ve Öktem, M. K. (2011). Ulusal Kalkınma Sorunsalı Açısından Türkiye'de Kamu Yönetiminin Rolü ve Önemi. *Sosyo Ekonomi*, 2, 41-68.

- Sammut, J. (2015). Lessons From Singapore. *Policy*, 31(3), 21-26. Erişim: 08 Temmuz 2016, Business Source, Kayıt No: 112350398.
- Savaş, V. F. (2007). *İktisatın Tarihi* (5. bs.). Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Sevinç, H. (2011). Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye’de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(2), 35-54.
- Sezen, S. (1999). *Devletçilikten Özelleştirmeye Türkiye’de Planlama*. Erişim: 22 Eylül 2016, http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/36fe5a63f0b55f7_ek.pdf
- Sezen, S. (2007). Çin Halk Cumhuriyeti’nde Sosyalist Piyasa Ekonomisine Dönüşüm. *Amme İdaresi Dergisi*, 40(1), 27-56.
- Simon, D.F. (1989). China’s International Science and Technology Relations: A Look At The Critical Issues. Wolfgang Klenner (Ed.). *Trends of Economic Development In East Asia* (s.93-109). Germany: Springer-Verlag.
- Singh, A. (1995). *How Did East Asia Grow So Fast? Slow Progress Towards An Analytical Consensus*. Geneva: UNCTAD.
- Sosyal Politika (2016). A.İ. Oral ve Y. Şişman (Ed.). Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Stiglitz, J. E. (Ekim 1998). *Towards A New Paradigm for Development: Strategies, Policies and Processes* [Bildiri]. Prebisch Lecture at UNCTAD, Geneva.
- T.C. Ekonomi Bakanlığı (t.y.) Erişim: 07 Ekim 2016, http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home;jsessionid=35QHrmIJB7Rw8kUbQnA4QrfhXiddjq42AExHdG45kPWp3uyuRGQU!483557313?_afLoop=422667924285554&_afWindowMode=0&_afWindowId=null#!%40%40%3F_afWindowId%3Dnull%26_afLoop%3D422667924285554%26_afWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D160idybiuf_4
- T.C. Maliye Bakanlığı. (1963). *Türkiye’ye Amerikan İktisadi Yardımları. (1.7.1962-31.12.1962) Devresi*. c.47 s.20. T.C. Maliye Bakanlığı.

- Taiwan National Statistics (2015). Erişim: 30 Ağustos 2016, http://eng.stat.gov.tw/public/data/dgbas03/bs7/bulletin_eng/D-3.pdf
- Taiwan Today (2014). Erişim: 02 Eylül 2016, <http://taiwantoday.tw/ct.asp?xitem=219742&CtNode=415>
- Tang, D. (2016). Hong Kong's Future. *Vital Speeches of the Day*, 82(4), 126-128. Erişim: 08 Temmuz 2016, Business Source, Kayıt No: 114107775.
- Tarihçe (t.y.). Türkiye İş Kurumu. Erişim: 03 Ekim 2016, <http://www.iskur.gov.tr/KurumsalBilgi/Kurum/Tarihce.aspx>
- Teichler, U. (1989). Education And Economic Development In Japan. Wolfgang Klenner (Ed.) *Trends Of Economic Development In East Asia* (s.263-274). Germany: Springer Verlag.
- Teknoloji Panelleri (t.y.). T.C. Millî Savunma Bakanlığı. Erişim: 07 Ekim 2016, <http://www.msb.gov.tr/Arge/icerik/teknoloji-panelleri>
- Temel Vazifemiz (t.y.). T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı. Erişim: 06 Ekim 2016, <http://www.ormansu.gov.tr/bakanlik>
- Thailand In-Depth PESTLE Insights (2015). *MarketLine Report*. Erişim: 08 Temmuz 2016, Thailand Country Profile, Kayıt No: 113278762.
- The Global Innovation Index (t.y.). Erişim: 30 Ağustos 2016, <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2016-report#>
- The World Bank (1993). *The East Asian Miracle Economic Growth and Public Policy*. Washington D.C: The World Bank.
- The World Bank (t.y.). Erişim: 30 Ağustos 2016, <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>
- The World Bank (t.y.). Erişim: 26 Temmuz 2016, <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

- The World Bank (t.y.). Erişim: 30 Ağustos 2016,
<http://data.worldbank.org/indicator/IP.PAT.RESD>
- Toruk, İ. (2005). Türkiye’de 1990-2000 Yılları Arasında Sosyoekonomik Ortamın Ve Kültürel Hayatın Reklamlar Üzerinden Temsili. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.14, 493-508.
- Törel, M. (1991). Dünyada ve Türkiye’de Teknoparklar. Erişim: 22 Eylül 2016,
<http://arsiv.mmo.org.tr/pdf/10684.pdf>
- Trade Map (t.y.). Erişim: 25 Temmuz 2016,
http://www.trademap.org/Service_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1|392|||||S00|1|3|1|1|2|1|5|1|1
- Trade Map (t.y.). Erişim: 24 Ekim 2016,
http://www.trademap.org/Service_SelCountry_TS.aspx?nvpm=1|792|||||S00|1|3|1|1|2|1|5|1|1
- Trade Map (t.y.). Erişim: 25 Temmuz 2016,
http://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx
- Trading Economics (t.y.). Erişim: 31 Ağustos 2016,
<http://www.tradingeconomics.com/indonesia/research-and-development-expenditure-percent-of-gdp-wb-data.html>
- Trading Economics (t.y.). Erişim: 31 Ağustos 2016,
<http://www.tradingeconomics.com/country-list/deposit-interest-rate>
- Trading Economics, Erişim: 31 Ağustos 2016,
<http://www.tradingeconomics.com/country-list/government-debt-to-gdp>
- Tsui, A. (1999). Lessons From Hong Kong’s Experience of the Crisis. D.H. Brooks ve M. Queisser (Ed.). *Financial Liberalisation In Asia* (s.43-47). Asian Development Bank.
- Tunçkanat, H. (1970). *İkili Anlaşmaların İçyüzü*. Ankara: Ekim Yayınevi.

- Turan, H.T. (t.y.). *Yönetmel Kapasitenin Uyumu: AB*. Erişim: 23 Eylül 2016, <http://www.slideshare.net/handet/kalkinma-ajanslari-17113928>
- Turkey Country Risk Report (2016). *Business Monitor International Report*. Erişim: 09 Eylül 2016, BMI Research, Business Source, Kayıt No: 117079596.
- Türker, M. (2002). Türkiye Ekonomisinin Dünü, Bugünü, Vizyonu. Erişim: 13 Ekim 2016, www.istanbulsmmmmodasi.org.tr/docs/seminer/02092002MasumTurker.doc
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (t.y.). Erişim: 05 Ekim 2016, <https://www.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/hakkimizda/icerik-biz-kimiz>
- Türkiye İstatistik Kurumu (t.y.). Erişim: 25 Ekim 2016, <https://biruni.tuik.gov.tr/gosterge/?locale=tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2015) Erişim: 12 Mayıs 2016, <http://www.tuik.gov.tr>
- Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2015-2018 (2015). Erişim: 22 Eylül 2016, <http://www.sanayi.gov.tr/Files/Attachments/OtherFiles/turkiye-sanayi-stratejisi-1552015163247.pdf>
- Türkiye’de Sosyal ve Ekonomik Değişmeler (t.y.). Erişim: 13 Ekim 2016, <http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/1269/unite09.pdf>
- Tüylüoğlu, Ş. (2004). Küreselleşme Sürecinde Kalkınma Politikaları ve Devletin Zayıflayan Rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 257-280. Erişim: 15 Ocak 2016, <http://sablon.sdu.edu.tr/fakulteler/iibf/dergi/files/2004-1-15.pdf>
- Ulusal İstihdam Stratejisi (t.y.). T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. Erişim: 05 Ekim 2016, <http://www.uis.gov.tr/uis/UisHakkinda>
- Ulusal Yargı Ağı Bilişim sistemi (t.y.). T.C. Adalet Bakanlığı. Erişim: 05 Ekim 2016, <http://www.uyap.gov.tr/Genel-Bilgi>
- United Nations (1998). *Financial Sector Reform, Liberalization And Management For Growth and Stability In The Asian And The Pacific Region: Issues And Experiences*. New York: United Nations Publication.

- United Nations (2004). *Meeting the Challenges in an Era of Globalization by Strengthening Regional Development Cooperation*. New York: United Nations Publication.
- United Nations Development Programme (2002). *Capacity For Development*. S.Fukuda-Parr, K. Lopes ve K. Malik (Ed.). New York: UN Publications.
- United Nations Development Programme (2015). Erişim: 12 Mayıs 2016, <http://hdr.undp.org/en/countries>
- Uras, T.G. (1993). *Ekonomide Özal'lı Yıllar 1980-1990*. İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Vardan, Ö.C. (2011). *Sürdürülebilir Büyüme İçin Stratejik Dönüşüm*. İ. Öztürk (Ed.). İstanbul: MÜSİAD Araştırma Raporları.
- Vizyonumuz (t.y.). T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı. Erişim: 06 Ekim 2016, <http://genclikmerkezi.gsb.gov.tr/site/vizyon.aspx>
- Wikipedia (t.y.a.). Erişim: 24 Temmuz 2016, https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87in_Halk_Cumhuriyeti
- Wikipedia (t.y.b.). Erişim: 10 Temmuz 2016, https://tr.wikipedia.org/wiki/Ye%C5%9Fil_Devrim
- Wikipedia (t.y.c.) Erişim: 23 Temmuz 2016. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Singapur>
- Williamson, J. (1993). Democracy and the “Washington Consensus”. *World Development*, 21(8), 1329-1336. Erişim: 20 Mart 2016, http://www.visionaryvalues.com/wiki/images/Williamson_DemocracyandWashingtonConsensus.pdf
- World Bank (2005). *Empowering People By Transforming Institutions: Social Development in World Bank Operations*. Washington: World Bank
- Wu, Y. (1989). Taiwan's Open Economy In the Twenty-First Century. Wolfgang Klenner (Ed.). *Trends of Economic Development In East Asia* (s.111-129). Germany: Springer-Verlag.

- Yabancı Ülkelerin Türkiyedeki Büyükelçilikleri ve Konsoloslukları (t.y.). Erişim: 25 Temmuz 2016, <http://www.tanitma.gov.tr/TR,22868/yabanci-ulkelerin-turkiyedeki-buyukelcilikleri-ve-konso-.html>
- Yıkılmaz, R.F. (2011). *Sürdürülebilir Kalkınmanın Ölçülmesi ve Türkiye İçin Yöntem Geliştirilmesi*. Uzmanlık tezi, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Yıldırım, S. (2001). Çin'in Kalkınma Stratejisi ve Global Ekonomiye Entegrasyonu. D.Ü. Arıboğan (Haz.). *Çin'in Gölgesinde Uzakdoğu Asya* (s.257-282). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- You, K. (2016). The Roles Of Political Inclusion And Democracy In Economic Development: Insights from Singapore And Botswana. *The Journal Of Developing Areas*, 50(5), 327-334.
- Yunling, Z. (2010). China's Economic Rise and Its Impact. T. Ito ve C.H. Hahn (Ed.). *The Rise of China and Structural Changes in Korea and Asia* (s.43-64). Cheltenham: Edward Elgar.
- Yurtdışı Teşkilatı (t.y.). Erişim: 25 Temmuz 2016, <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisi-teskilati.tr.mfa>

EK 1: GÖRÜŞME SORULARI

1. Which **export strategy** have you adopted in your **economical growth and development**? Have you specified **high priority sectors** (in order **to give incentives** and “**gain competitive advantage**”) like automotive sector, electronics, robotics, nano-technology etc.? Did you **focus on special markets** like Asian market, European market, North American market, Global market, etc.?
2. What is the importance of **technology** in your country’s growth and development process? Have you given special **incentives** to “**Research and Development**” and “**Innovation**” in order to increase “**patent applications**” and “**industrial competitiveness**”. Have you taken special precautions in order to support industrial companies like **tax exemptions, tax free production zones**, etc.?
3. What is the **role of political leadership** in growth and development attempts of your country (**leader commitment** to growth and development)? Do you have a special mechanism in order to **maintain political stability**? Do you have an **election threshold** (minimum share of vote like 3 percent or 5 percent) preventing small parties to get in to parliament or do you **give extra seats to the winning party** in order to get the majority in parliament like in Italy or Greece?
4. Have you given a special priority to some areas while **improving your infrastructure** like airports, harbors, bridges, highways, railways, etc.? How did you solve **energy problem** of a developing industry (e.g. building nuclear reactors, hydro electric plants, wind turbines, importing oil and gas, etc.?).
5. What is your **educational policy** to support development? Have you put a special emphasis on **vocational training/education**?

Please put the following items into an order of importance in terms of their effect on development in your country (“1” is the most important and “10” is the least important):

- (-----) **Infrastructure** investments (airports, harbors, bridges, highways, railways, etc.)
- (-----) **Education and vocational training/education** investments
- (-----) Specifying **high priority sectors** (in order **to give incentives** and “**gain competitive advantage**”) like automotive sector, electronics, robotics, nano-technology etc.?
- (-----) **Agricultural** investments
- (-----) **Export** orientedness
- (-----) **Political stability**
- (-----) **Energy** investments (e.g. building nuclear reactors, hydro electric plants, wind turbines, importing oil and gas, etc.)
- (-----) **Leaders committed** to economic growth and development
- (-----) Supporting industrial companies through **tax exemptions, tax free production zones**, etc.
- (-----) **Special incentives** to “**Research and Development**” and “**Innovation**” in order to increase **patent applications** and “**industrial competitiveness**”.

EK 2: ETİK KOMİSYON İZİNİ



T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/ 433 - 3509

23 Kasım 2016

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE



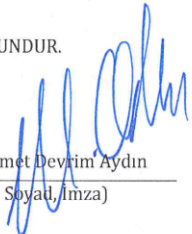
İlgi: 28.10.2016 tarih ve 5559 sayılı yazınız.

Enstitünüz Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Kamu Yönetimi Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencilerinden **Meltem MIZRAK**'ın **Prof. Dr. Mehmet Devrim AYDIN** danışmanlığında yürüttüğü "**Kalkınma Yönetimi: Türkiye İçin Bir Model Önerisi**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **15 Kasım 2016** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

EK 3: ORJİNALLİK RAPORU

 <div style="display: inline-block; vertical-align: middle; text-align: center;"> <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p> </div>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 17/01/2017</p> <p>Tez Başlığı: ASYA ÖRNEKLERİNDEN HAREKETLE TÜRKİYE İÇİN BİR KALKINMA MODELİ DEĞERLENDİRMESİ</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 196 sayfalık kısmına ilişkin 17/01/2017 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezim benzerlik oranı % 6'dır.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, 2- Kaynakça hariç 3- Alıntılar hariç 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <div style="text-align: right; margin-top: 20px;">  Tarih ve İmza 17/01/2017 </div> <div style="margin-top: 20px;"> <p>Adı Soyadı: Meltem Mızrak</p> <p>Öğrenci No: N13225471</p> <p>Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi</p> <p>Programı: Kamu Yönetimi</p> <p>Statüsü: <input checked="" type="checkbox"/> Y.Lisans <input type="checkbox"/> Doktora <input type="checkbox"/> Bütünleşik Dr.</p> </div>
<p><u>DANIŞMAN ONAYI</u></p> <p style="text-align: center; margin-top: 20px;">UYGUNDUR.</p> <div style="text-align: center; margin-top: 20px;">  Prof. Dr. Mehmet Devrim Aydın (Unvan, Ad Soyad, İmza) </div>